

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
658

Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

ΑΝΑΓΝΟΣΤΙΚΟ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

δη Χορδία

ΑΘΗΝΑ—ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Α. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ ΚΑΙ ΕΠ. Γ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ

Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΙ ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Έκδοση 7. διωρθωμένη

ΤΙΜΗ ΔΡ. 8,70

Πράξις εκπ. συμβ.

749

ΑΘΗΝΑ 1925

Εκδοτικός Οίκος Α. και Π. Δημητράκου
Οδός Σταδίου 56

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ

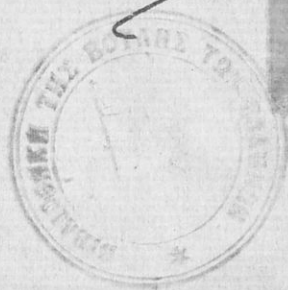
Δ^ρ Π. Δημητρίου, είσο^ς

αὐξ. ἀριθ. είσαγ. 227 τοῦ 1926

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα ἔχουν τὶς παρακάτω ὑπογραφές.

Παναγιωταίη

Δ. Δημητρίου

ΑΡΧΑΙΑ ΕΠΟΧΗ

1. Στο μεγάλο δρόμο της Πέλλας.

Είμαστε στην εποχή που ο Μέγας Ἀλέξανδρος
 χωροῦσε νικητὴς στὴν Ἀσία. Πρωτεύουσα τῆς
 κεδονίας εἶναι ἡ Πέλλα. Σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς στε-

νοὺς δρόμους τῆς πήγαιναν ἀργὰ δυὸ παιδιὰ, ὁ Ἀμύν-
τας καὶ ὁ Περδίκκας. Φαίνονταν ἀπὸ ἀριστοκρατικῆ
οἰκογένεια. Τὸ μεγαλύτερο, ὁ Περδίκκας, ἦταν ἀπάνω
ἀπὸ δώδεκα χρόνων. Πίσω τοὺς ἀκολουθοῦσε ὁ παι-
δαγωγός, κουτσὸς καὶ φορτωμένος βιβλία καὶ ὄργανα
μουσικῆς.

« Ἀπὸ ἐδῶ, Πρόα » εἶπε ὁ Περδίκκας καὶ τράβη-
ξε τὸν παιδαγωγὸ ἀπὸ τὸ χιτῶνα. « Ξέρεις δὲ πῶς θέ-
λομε νὰ περάσωμε ἀπὸ τὸ μεγάλο δρόμο ».

— « Μὰ γιατί, παιδιὰ μου, νὰ μακραίνωμε τόσο
ἀπὸ τὸ σπίτι ; » εἶπε ὁ Πρόας.

— « Νομίζω, Πρόα, πῶς εἶμαι ἐλεύθερος νὰ δια-
λέξω τὸν περίπατό μου ! Ξεχνᾷς πῶς εἴμαστε ξαδέρ-
φια τοῦ βασιλιᾶ ; Πρέπει πάντοτε νὰ σοῦ τὸ θυμίζω
πῶς εἶσαι δοῦλος ; » πρόσθεσε μὲ ἀπότομο τρόπο ὁ
Περδίκκας.

— « Τὸ λές τόσο συχνά, παιδί μου » εἶπε θλι-
βερά ὁ παιδαγωγός, « ποὺ δὲν εἶναι φόβος νὰ τὸ ξε-
χάσω ».

— « Θέλομε νὰ ἰδοῦμε τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀλεξάν-
δρου » εἶπε μὲ γλυκὸ τρόπο ὁ Ἀμύντας.

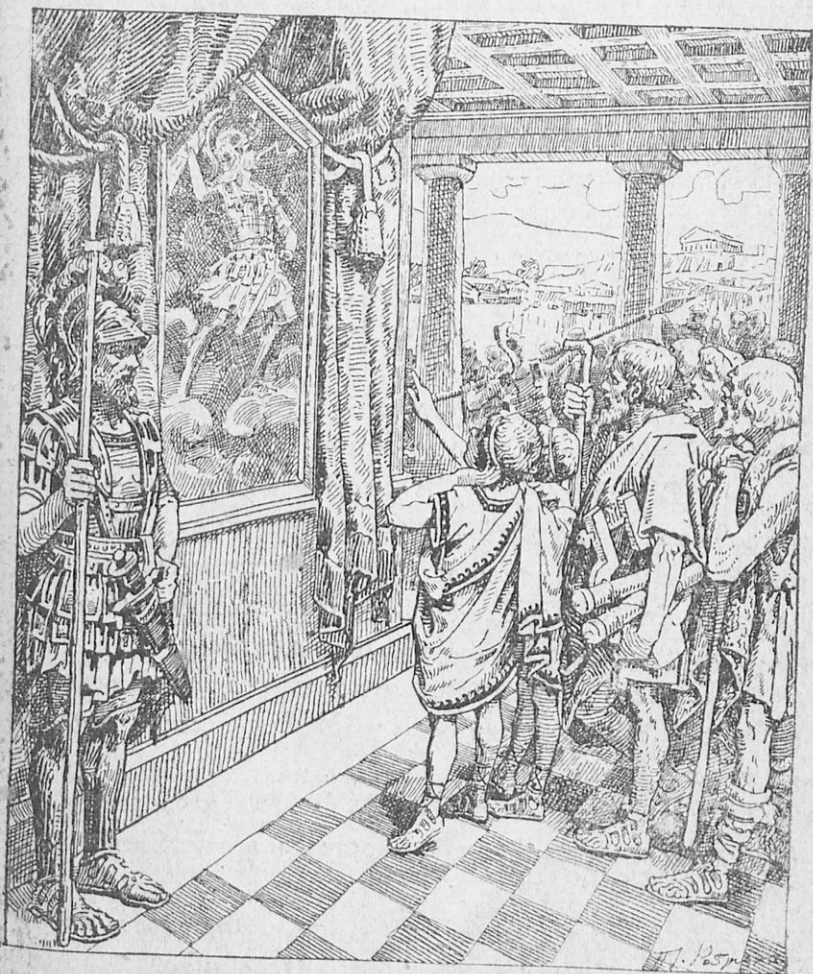
— « Αὐτὸ εἶναι, ἀφοῦ θέλει νὰ σοῦ δώσῃ ἐξή-
γησιν ὁ ἀδερφός μου ! » εἶπε ὁ Περδίκκας.

Ὁ Πρόας ἔσυρε μὲ κόπο τὸ βλαμμένο πόδι τοῦ
καὶ ἀκολούθησε τὰ παιδιὰ.

2. Ἡ εἰκόνα τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἡ εἰκόνα ποὺ ἤθελαν νὰ ἰδοῦν τὰ παιδιὰ, ἦτο
κρεμασμένη ἐμπρὸς στὴν πύλῃ τοῦ παλατιοῦ κάτω ἀπὸ
μικρὸ θόλο. Τὴν εἶχε ζωγραφίσει ὁ Ἀπελλῆς. Παρο-
σίαζε τὸν Ἀλέξανδρον νὰ πετᾷ στὰ σύννεφα, μὲ τὴν
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

κεραυνὸ στὸ χέρι. Ὅλα του, τὸ βλέμμα, τὸ μέτωπο, τὰ μαλλιά φανέρωναν πὼς ὁ βασιλιάς δὲν ἦταν συνηθισμένος ἄνθρωπος· ἦταν ἀληθινὰ ἡμίθεος !

Κόσμος πολὺς ἦταν συναγμένος κι ἔβλεπε καὶ θαύμαζε καὶ ὑπερηφανευόταν γιὰ τὸ βασιλεῖα του.

Ὅταν φάνηκαν τ' ἄρχοντές του, ἡ φηφιοποίηθηκε ἀπὸ τὸ ἴσότητά του ἡ ἑκπαιδευτικὴ Πολιτιδὴ -

γωγό τους, οί φύλακες παραμέρισαν τὸν κόσμον γιὰ νὰ τοὺς κάμουν θέση. Ἐκεῖνοι στάθηκαν ἄφωνοι ἐμπρὸς στὴν εἰκόνα. Δὲν τὴν ἔβλεπαν γιὰ πρώτη φορά, ὥστόσο τοὺς ἔκαμε πάντα τὴν ἴδια ἐντύπωση.

«Νομίζεις πὼς βλέπεις τὸν ἴδιον τὸ βασιλέα ἑτοιμο νὰ σοῦ μιλήσῃ ! » λέει σὲ λίγο ὁ Ἀμύντας.

— « Ἀχ, ἀναστέναξε ὁ Περδίκκας, γιατί νὰ εἶμαι παιδί καὶ νὰ μὴν μπορῶ νὰ βρίσκωμαι μαζί του στὰ μεγάλα κατορθώματα ; »

Καὶ κοίταξε πάλι μὲ μεγαλύτερον θαυμασμὸ τὴν εἰκόνα.

« Ὑπομονή, θὰ ἔρθῃ καὶ ἡ δική σου ἡ σειρά » τὸν παρηγόρησε ὁ Πρόας.

— « Θὰ ἔρθῃ καὶ ἡ δική μου ἡ σειρά ! Μὰ πότε ; Ὅταν δὲ θὰ μείνῃ τίποτα νὰ κάμω ! »

— « Ἐτσι ἔλεγε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν ἤκουε τὰ κατορθώματα τοῦ πατέρα του, τοῦ Φιλίππου. Μὰ νὰ πού βρῆκε νὰ κάμῃ περισσότερα καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ κεῖνον » εἶπε ὁ Πρόας. « Τώρα, Περδίκκα, θὰ κάμῃς καλὰ νὰ φροντίσῃς νὰ γίνῃς καλὸς μαθητής ».

— « Οὐφ ! » ἔκαμε βαριεστισμένος ὁ Περδίκκας. « θαρρεῖς, πὼς ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἔκανε τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ διαβάξῃ ; »

— « Κεὶ ὅμως ἔτσι εἶναι ! Ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν ὁ καλύτερος μαθητής τοῦ Ἀριστοτέλη » ἀπάντησε ὁ Πρόας.

— « Ἀσπρισεσ πολλὸ γιὰ νὰ τὰ μάθῃς αὐτὰ πού μᾶς λές » τοῦ εἶπε πειραγμένος ὁ Περδίκκας.

— « Πόσων χρονῶν μὲ κάνεις ; » τὸν ἐρώτησε μὲ πικρὸ χαμόγελο ὁ Πρόας.

— « Ἐξέως, κι ἐγώ.... μὰ θὰ εἶσαι πολὺ γέρος ».

— « Τριανταοχτὼ χρονῶν ἤμουν, ὅταν ἔγινε ἡ μάχη στὴ Χαιρώνεια » .

— « Σαρανταἑξὶ χρονῶν λοιπόν ; Ὡστε μᾶς πολέμησες καὶ σύ ; » ρώτησε ὁ Ἀμύντας.

— « Ἐκεῖ πληγώθηκα καὶ μ' ἐπιασαν αἰχμάλωτο. Στὴ Χαιρώνεια χρωστῶ τὴν τιμὴ ποὺ εἶμαι παιδαγωγός σας. Εἶναι ὅμως καιρὸς νὰ πηγαίνουμε » πρόσθεσε ὁ Πρόας γελώντας πικρά.

— « Ναί, πηγαίνουμε » εἶπε ὁ Περδίκκας. Κοίταξε πάλι σὰ ν' ἀποχαιρετοῦσε τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀλεξάνδρου, πῆρε τὸν ἀδερφό του καὶ κίνησαν γιὰ τὸ σπίτι.

« Ἀ, διηγῆσου μας τὴν ἱστορία σου καὶ λησμόνησε τίς θλιβερὲς ἡμέρες » εἶπε στὸν Πρόα ὁ Ἀμύντας μὲ ἀληθινὴ συμπάθεια.

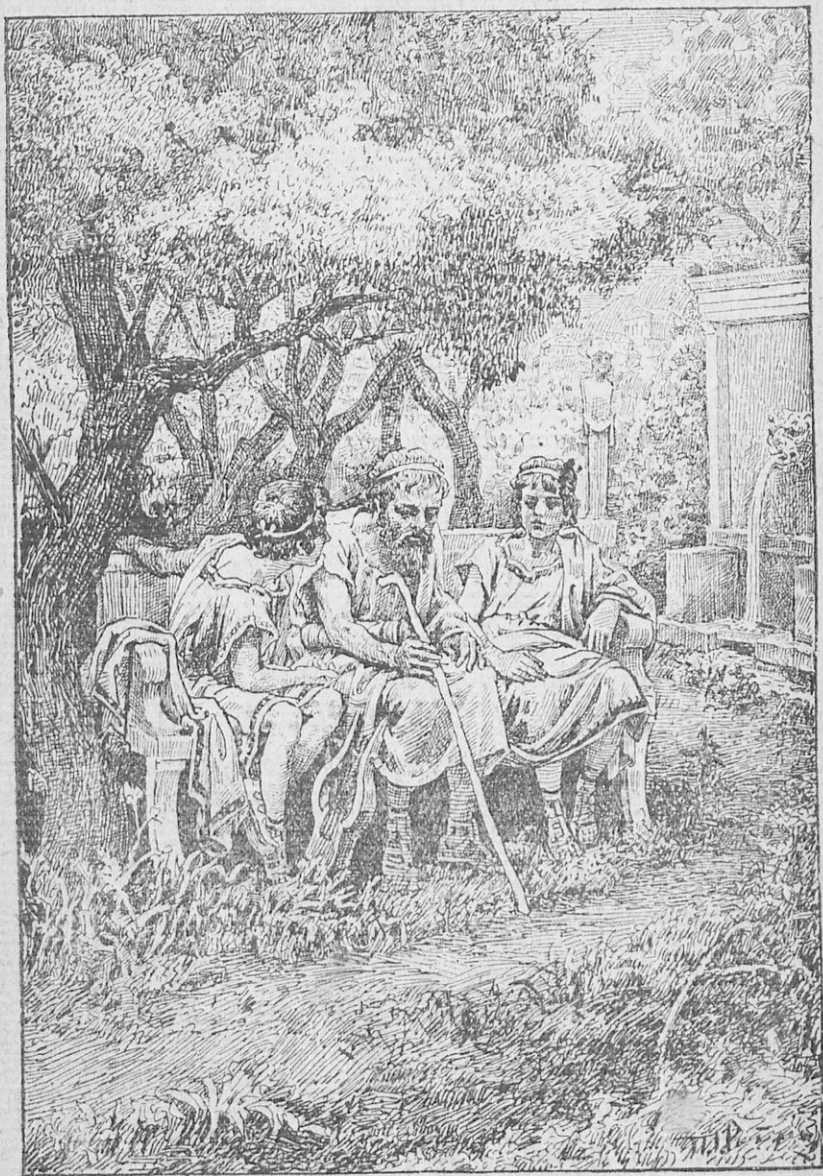
— « Ναί, θὰ σᾶς τὴ διηγηθῶ » εἶπε ὁ Πρόας πηγαίνοντας ἀπὸ πίσω τους. « Ἀπὸ αὔριο μετὰ τὸ μάθημα θὰ σᾶς λέω καὶ κάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ μου » .

— « Καὶ προπάντων μάχες ! Μάχες θέλω ν' ἀκούω ἀπὸ τὴν αὐγὴ ὡς τὸ βράδυ ! » φώναξε ὁ Περδίκκας.

Ἔτσι μιλώντας ἔφτασαν ἐμπρὸς στοὺς σπῖτι. Ὁ παιδαγωγός μὲ τὰ βιβλία καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα μπῆκε στὴν κάμαρά του. Τὰ παιδιά ἔτρεξαν μὲ χαρά, ἀνέβηκαν τὴ μαρμαρένια σκάλα καὶ χύθηκαν στὴν ἀγκαλιά τῆς μητέρας τους.

3. Ὁ Πρόας λέει τὴν ἱστορία του.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα ὁ Πρόας ἄρχισε νὰ λέη τὴν ἱστορία του. Δὲν τὴ διηγήθηκε ὅλη μεμιᾶς, γιατί ἦταν μεγάλη καὶ δὲν ἤθελε νὰ κουράσῃ τὰ παιδιά. Ταχτικά ὅμως μετὰ τὸ μάθημα κατέβαιναν στὸν κῆπό καὶ

ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα, τοὺς ἔλεγε κάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ του.

«Γεννήθηκα σ' ἓνα χωριὸ τῆς Ἀττικῆς, ἄρχισε ὁ Πρόας, ἕξι ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα.

Ὁ πατέρας μου, ὁ Νικίας, καλλιεργοῦσε τὰ χωράφια μας μὲ λίγους δούλους· εἶχαμε μέτρια περιουσίαν.

Ὁ παππούς μου ἦταν πολὺ γέρος καὶ τὸν ἐσέβονταν ὅλοι, γιατί εἶχε ἰδεῖ πολλά στὴ ζωὴ του καὶ ἤξερε πολλά. Αὐτὸς ἔμενε στὸ σπίτι.

Περίμεναν τὴ γέννησή μου σὰ μεγάλη γιορτὴ. Ὅταν μεγάλωσα μοῦ τὰ διηγήθηκαν ἓνα πρὸς ἓνα. Ἡ μητέρα μου, ἡ Φαιδίμη, θυσίαζε στοὺς θεοὺς καὶ προσευχόταν.

Ἡ γιαγιά μου, ἡ Κορνιθώ, μόλις γεννήθηκα, μὲ ἄρπαξε, μ' ἔφερε στὴν κάμαρα τοῦ πατέρα μου καὶ μ' ἔβαλε γονατιστὴ στὰ πόδια του.

Φαίνεται πὼς ἦμουν γερὸς καὶ καλοκαμωμένος, γιατί ὁ πατέρας μου ἔσκυψε χαρούμενος καὶ μὲ πῆρε στὴν ἀγκαλιά του. Ὅστερα κρέμασε ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας ἓνα στεφάνι ἀπὸ κλαρὶ ἐλιᾶς. Μὲ αὐτὸ ἤθελε νὰ εἰπῇ πὼς ὁ ἄντρας πρέπει νὰ γίνῃ καλὸς γεωργός. Ἄν ἦμουν κόρη, θὰ κρεμοῦσε μάλινη κορδέλα, ποὺ σημαίνει πὼς ἡ γυναῖκα πρέπει νὰ γνέθῃ, νὰ ὑφαίνῃ καὶ νὰ εἶναι καλὴ νοικοκυρά.

Ἡ γιαγιά μου μὲ βούτηξε ἀμέσως στὸ κρῦο νερὸ καὶ ἔπειτα μὲ σπαργάνωσε ἐλαφρά. Ἦθελε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ μὲ συνηθίσῃ στὸ κρῦο.

Ἐμπρὸς στὸ σπίτι μας ἦταν ὁ βωμὸς τοῦ Ἀπόλλωνα. Ἡ φωτιά ἔκαιγε ἀπάνω νύχτα μέρα.

Στὶς ἕξι μέρες ἔπρεπε νὰ μὲ ἀφιερώσουν στοὺς θεοὺς τοῦ σπιτιοῦ. Μὲ πῆρε λοιπὸν ἡ Κορνιθώ γυμνὸ

4. Τὰ παιδικά μου χρόνια.

Ἡ ἀνατροφή τοῦ νέου Ἀθηναίου ἀρχίζει ἀπὸ τῇ γέννησὲς του καὶ τελειώνει στὰ εἴκοσι χρόνια του.

Ἡ μητέρα μου καὶ ἡ γιαγιά μου ἔκχναν πρόθυμα ὅλες μου τὶς παραξενιές, ὅσο ἤμουν βρέφος. Μὲ κουνοῦσαν καὶ μὲ χόρευαν στὰ χέρια τους· με σήκωναν ψηλά· μὲ νανουρίζαν καὶ μοῦ τραγουδοῦσαν ἐκεῖνα τὰ σιγελινὰ καὶ τραβηχτὰ τραγούδια, ποῦ καὶ τώρα ὅταν τύχη νὰ τ' ἀκούσω κάπου, ἀποκοιμοῦμαι.

Ὅταν μπόρεσα καὶ στάθηκα στὰ πόδια μου, μὲ ἔμαθαν νὰ περπατῶ. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡ μάνα μου, ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ γιαγιά μου, κι ἐγὼ στη μέση ὁλόγυμνος, φορτωμένος φυλαχτὰ γιὰ νὰ μὴ μὲ βασκάνουν. Σήκωνα δειλὰ τὰ ποδαράκια μου, ἄπλωνα τὰ χεράκια μου καὶ λύγιζα ἐμπρός, πίσω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Πότε εἶχα σοβαρὸ τὸ πρόσωπο, πότε ὁλάνοιχτα τὰ μάτια μου. Ἐξαφνα κυλιόμουν· μὲ γέλια ἢ μὲ κλάματα στὸ πάτωμα. Οἱ δικοὶ μου τρόμαζαν, καὶ ὁ Πυρρὸς, τὸ σκυλάκι μας, γάβγιζε ἀνήσυχα. Ἦθελε νὰ παίξῃ κι ἐκεῖνος μαζί μου.

Τὰ πέντε πρῶτα χρόνια μου δὲν ἔκανα τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ παίξω καὶ ν' ἀκούω τὶς συμβουλές τοῦ παπποῦ : νὰ μὴ δειλιάζω σὲ τίποτα, νὰ μὴ φοβοῦμαι τὰ στοιχεῖα, ν' ἀκούω τὸ μεγαλύτερό μου καὶ νὰ μὴ βασανίζω τὰ ζῶα.

Τὰ παιγνίδια μου ἦταν ἡ σβούρα καὶ τὸ στεφάνι.

Ὁ Πυρρὸς πάντα σύντροφός μου, νύχτα καὶ μέρα. Τρέχαμε, πηδοῦσαμε στοὺς ὡρους τὸ χόρτο, ἀνεβάναμε στοὺς φράχτες, κυλιόμαστε μέσα στὴ σκόνῃ καὶ ἔπειτα μπλοῦμ, στὸ νερό.

"Όταν ἔγινα ἕξι χρονῶν, ὁ παππούς μου ἔμαθε τὴν ἀλφαβῆτα. Ἀπάνω σ' ἓνα κομμάτι σανίδα εἶχε ἀπλωμένο ἓνα στρῶμα κερί. Ὁ παππούς μὲ τὸ μυτερὸ κοντύλι χάραζε τὰ γράμματα ἀπάνω στὸ κερί καὶ μοῦ τὰ ἔλεγε. "Αἶμα τὰ καλομάθαινα, ὁ παππούς τὰ ἔσβηνε καὶ τὰ ἔγραφε ἀνακατωμένα, γιὰ νὰ δῇ ἂν τὰ ξέρω κι ἔτσι. Ὑστερα ἀπὸ τὰ γράμματα μ' ἔμαθε τὶς συλλαβές, ὥσπου με συνήθισε σιγὰ σιγὰ νὰ διαβάζω ἐλεύθερα. Ἐπειτα μοῦ ἄρχισε ἀριθμητικὴ καὶ μ' ἔμαθε νὰ τραγουδῶ.

5. Πηγαίνω στὴν Ἀθήνα.

"Όταν ἔγινα δώδεκα χρονῶν, ἀποφάσισαν νὰ μὲ στείλουν στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ σπουδάσω. Ἡ μητέρα μου ὅταν τὸ ἔμαθε δυσχερεστήθηκε, μὰ ἔπειτα δέχτηκε. Εἶχε, βλέπεις, συντροφιά δύο ἀγόρια δίδυμα καὶ μιὰ κόρη, ποὺ γεννήθηκαν ὕστερα ἀπὸ μένα.

Ὁ πατέρας μου φρόντισε ἀπὸ πρὶν γιὰ τὸ σπίτι ποὺ θὰ ἔμενα καὶ γιὰ τὸν καλύτερο δάσκαλο.

"Ετσι λοιπὸν τὴν ἀνοιξὴ κινήσαμε μιὰν αὐγὴ γιὰ τὴν Ἀθήνα, ὁ παππούς, ὁ πατέρας μου κι ἐγὼ ἀπάνω στὸ ἀμάξι μας, ποὺ τὸ ἔσερναν δυὸ βόδια.

Στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ στεκόταν ἡ μητέρα μου κι ἔκρυβε μὲ τὴν ἄκρη τοῦ χιτῶνα τὸ πρόσωπό της. Ἡ γιαγιά κρατοῦσε στὴν ἀγκαλιὰ τὴν ἀδερφούλα μου καὶ τὰ δίδυμα, κολλημένα στὰ φορέματα τῆς μητέρας, ἔδειχναν μόνο τὰ πρόσωπά τους σὰν προσωπίδες περιέρχες.

Τὰ φουντωτὰ κλαδιὰ ποὺ κόψαμε γιὰ νὰ φυλαχτοῦμε ἀπὸ τὸν ἥλιο, τὰ κινούσαμε γιὰ πολλὴ ὥρα στὶς γυναῖκες. « Ἐχετε γειά, ἔχετε γειά! » Ἐκεῖνες

για πολλή ώρα μᾶς κουνούσαν τούς πέπλους των
« Στὸ καλό, στὸ καλό !... »

Ὅσο πλησιάζαμε στὴν πόλη, τόσο συναντούσαμε
διαβάτες καὶ χωρικούς, πὺ κουβαλοῦσαν στὶς πλάτες
τούς ἢ στ' ἀμάξια τὰ καλὰ πὺ μᾶς δίνει ἡ γῆ. Ἄλλοι

θπωρικά, ἄλλοι ὄσπρια, ποιὸς κότες, ποιὸς κυνήγια,
χῆνες καὶ ἄλλα.

Ἐγὼ ἀπάνω στὸ ἀμάξι πότε κοίταζα πίσω γιὰ
νὰ ξεχωρίσω τὸ σπίτι καὶ τοὺς δικούς μου, πότε ἔβλε-
πα ἔμπρὸς τὴν κίνηση καὶ τὴ ζωὴ πού ἄρχιζε νὰ μοῦ
φανερώνη ἡ μεγάλη πόλη.

« Πρόα, νά ἡ Ἀκρόπολη » ἀκούω ἔξαφνα τὸν παπ-
πού μου. Κοίταξα κι ἔμεινα μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα.
Ἀπάνω σ' ἓνα βράχο ὠχροπράσινο, κάτι ξεχειλίζε σὰν
ἀφρὸς καὶ σὰ σύννεφο, πού τὸ στόλιζε ὁ ἥλιος μὲ χί-
λια χρώματα. Ὅσο προχωροῦσε τὸ ἀμάξι τόσο ἀνοι-
γε τὸ σύννεφο κι ἔβγαιναν ἀετώματα, ξεχώριζαν ναοί,
φύτρωναν ἀγάλματα, ὅλα κομψὰ κι ἐλαφρὰ σὰν ἀέ-
ρας. Ἀνάμεσά τους ἔπαιζε τὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ μὲ
τὸ ἀφράτο μάρμαρο, καὶ τὸ μάρμαρο ἔπαιζε μὲ τὸ χρυ-
σάφι, τὴν ὥχρα καὶ τὸ λουλάκι. Κάποτε σὲ μιὰ στροφῇ
τῆς ἀμαξας εἶδα τὴν Ἀθηνᾶ καὶ μοῦ φάνηκε σὰ νὰ κα-
τέβαινε τὰ Προπύλαια, ἔτοιμη νὰ χτυπήσῃ τοὺς ἐχ-
θρούς. Ἐλαμπε ἡ ἀρματωσιὰ καὶ θάμπωνε ἡ λόγχη
της !

Κάτω στὰ πόδια τοῦ βράχου ἀπλώνεται κάτασπρη
ἡ πόλη. Ὁ παππούς μου ἄρχισε νὰ τραγουδῇ μὲ σι-
γανὴ καὶ τρεμουλιαστὴ φωνή :

Μωρὸς εἶν' ἐκεῖνος

πού δὲν θέλει νὰ ἰδῇ τὴν Ἀθῆνα.

Πιὸ μωρὸς εἶν' ἐκεῖνος,

πού τὴ βλέπει καὶ δὲν εὐχαριστιέται !

Μὰ ἀκόμη πιὸ μωρὸς εἶναι ἐκεῖνος,

πού τὴ βλέπει χωρὶς νὰ λυπηθῇ· καὶ φεύγει !

Ἐπιτέλους μπαίνομε στὴν πόλη. Τί νὰ πρωτοκοιτάζω τώρα ; Ναοὶ ἐδῶ, ἀγάλματα ἐκεῖ, στοῦς παρέκει καὶ κόσμος, κόσμος πολὺς.

Βλέπω δεξιά ἓνα σκαλιστὸ βράχο.

« Εἶναι ἡ Πνύκα » μοῦ λέει ὁ παππούς, πρὶν νὰ ρωτήσω.

Περνοῦμε ἐμπρὸς ἀπὸ τὴ Βασιλικὴ Στοὰ πού συνεδριάζει ὁ Ἄρειος Πάγος. Ὁ δρόμος πού τελειώνει στὴ Στοὰ εἶχε διπλὲς σειρὲς ἀπὸ τετράγωνες κολόνες, μὲ τὸ κεφάλι τοῦ Ἑρμῆ δίμορφο ἀπάνω. Τὶς ἔβαλε ὁ σοφὸς Ἱππαρχος καὶ σκάλισε στὰ πλευρά τους φιλάνθρωπα λόγια σὰν αὐτά :

« Πάντα νὰ ἔχετε ὁδηγὸ τὴ δικαιοσύνη.

» Νὰ φυλάγετε τοὺς νόμους τῆς φιλίας.

» Νὰ συμπονῆτε τοὺς ἀρρώστους.

» Νὰ ἐλεῆτε τοὺς δυστυχισμένους ».

6. Ἡ σπιτονοικοκυρά μου.

Ἡ σπιτονοικοκυρά μου ἡ Ἀγαρίστη ἦταν φτωχὴ χήρα μὲ ἄσπρα μαλλιά καὶ σκυφτὴ ἀπὸ τὰ χρόνια. Ζοῦσε μὲ τὴν ἐγγονή της, τὴ Γλυκέρα, πού ἦταν ἀπάνω ἀπὸ δεκάξι χρονῶν.

Ὁ γιὸς της, ὁ Καλλίας, ἦταν ἐπιτήδειος γλύπτης. Ὅταν πέθανε, ἄφησε στὴν κόρη του τὴ Γλυκέρα γιὰ κληρονομία τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης του, ἓνα δυὸ ἔτοιμα ἀγάλματα καὶ μερικὰ ἀγγεῖα. Τὴν κόρη του τὴν εἶχε συνηθίσει ἀπὸ μικρὴ νὰ ζωγραφίζει· κι ἐκείνη τώρα προσπαθοῦσε μὲ τὰ λίγα πού ἤξερε νὰ φταχοζήση μὲ τὴ γιαγιά της. Ἦταν ὅμως ἀπειρὴ ἀκόμη καὶ ζωγράφιζε μόνον ἀγάλματα.

Στὴν πατρίδα μου τ' ἀγάλματα τὰ χρωματίζουν.

Σπάνια τὸ καλλιτέγνημα φαίνεται στὰ μάτια τοῦ κό-
σμου, ὅπως βγαίνει ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ τεχνίτη. Πρῶτα
θὰ πάρῃ ὁ ζωγράφος νὰ τὸ ντύσῃ καὶ νὰ τὸ στολίσῃ μὲ
τὴν τέχνη του. Ὅπου εἶναι σάρκα βάζει μιὰ ψιλὴ βαφή,
ποὺ φαίνεται σὰν ἐπιδερμίδα. Ὅσο γιὰ τὰ φορέματα,
πότε τοὺς δίνει λαμπερὰ χρώματα, πότε τ' ἀφήνει
ἄσπρα καὶ βάφει μόνο τὶς ἄκρες καὶ τοὺς κάνει λογιῆς
λογιῆς κεντήματα. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ στολίδια τῶν γυ-
ναικῶν, ζῶνες, βραχιόλια καὶ καρφίτσες. Ὅλα γίνον-
ται χρυσὰ καὶ τὰ πετράδια τοὺς λάμπουν σὰν ἀληθι-
νά. Ἔτσι τὸ κρῦο μάρμαρο παίρνει δροσιὰ καὶ ζωή.

Οἱ ζωγράφοι ποὺ ἔκαναν αὐτὴ τὴν τέχνη ἦταν
πολλοί, καὶ δύσκολα ἡ Γλυκέρα κέρδιζε ὅσα τοὺς χρει-
άζονταν γιὰ νὰ ζήσουν. Γι' αὐτὸ ἡ Ἀγαρίστη μὲ χαρὰ
τῆς δέχτηκε νὰ μὲ πάρῃ οἰκότροφο.

7. Μὲ παρουσιάζουν στὸ δάσκαλό μου τὸ Λύση.

Κατεβάσαμε ἀπὸ τὴν ἄμαξα τὶς τροφές ποὺ φέ-
ραμε ἀπὸ τὸ σπίτι. Μιὰ στάμνα λάδι, δύο σακιά σι-
τάρη, λουκάνικα, καρπούς καὶ γλυκὰ καμωμένα ἀπὸ
τὰ χέρια τῆς μάνας μου.

Ὁ πατέρας μου δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ μὲ παρα-
δώσῃ στὸ δάσκαλο. Εἶπε στὸν παπποῦ νὰ καθίσῃ νὰ
φροντίσῃ τὰ βόδια, μὰ ὁ παπποῦς ἤθελε νὰ ἔρθῃ
κι ἐκεῖνος στὸ σχολεῖο. Γρήγορα λοιπὸν ξέζεψαν τὰ ζῶα,
τὰ ἔδεσαν στὴν αὐλή, τοὺς ἔβαλαν ἄχυρο καὶ κινήσαμε.

Ὅσο πλησίαζα στὸ σχολεῖο, τόσο ἡ καρδιά μου
χτυποῦσε δυνατὰ καὶ τόσο ἔσφιγγα τὸ χέρι τοῦ πα-
τέρα μου. Τὴν ὥρα ποὺ ἀντίκρισα τὸ δάσκαλο, λίγο
ἔλειψε νὰ φύγω. Φαινόταν ἄγριος, πολὺ ἄγριος ὁ Λύσης.
Εἶχε μέτωπο πλατὺ, αὐστηρό, τὰ μάτια του βαθουλὰ.

τὰ γένεια του μακριὰ κατέβαιναν ὡς τὴ μέση στὸ στῆθος. Ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἔδρα του εἶδα νὰ κρέμεται στὸν τοῖχο ἡ μάστιγα· τέτοια μάστιγα ποὺ ἄρχισε νὰ με τρώῃ ἡ παλάμη μου. Μᾶς δέχτηκε ὅμως μὲ χαμόγελο καὶ με χάιδεψε. Στὰ τόσα καλὰ ποὺ ἔλεγε ὁ παππούς γιὰ μένα, ὁ Λύσης εἶπε πὼς γρήγορα θὰ γίνω πολὺ καλὸς μαθητής. Ἔτσι πῆρα θάρρος, καὶ μάλιστα ὅταν εἶδα νὰ ἔρχονται τ' ἄλλα παιδιὰ. Μὰ ὅταν ὁ πατέρας μου με ρώτησε ἂν θ' ἀρχίσω ἀπὸ τώρα τὸ σχολεῖο ἢ ἀπὸ αὔριο, μ' ἓνα πήδημα βρέθηκα στὴν πόρτα.

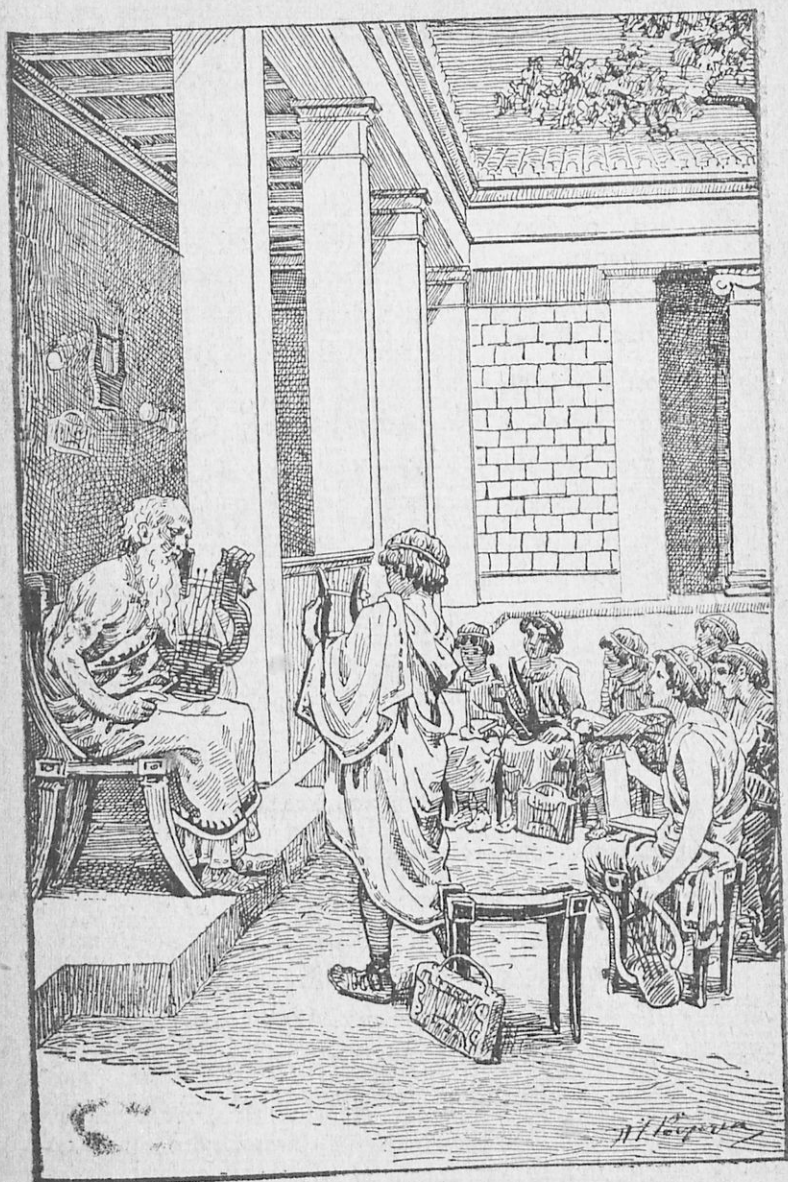
Τέλος ὅταν βασίλεψε ὁ ἥλιος, χωρίστηκα ἀπὸ τοὺς ἀγαπημένους μου. Τότε με πῆραν τὰ δάκρυα. Τὸ ἀργὸ κύλημα τῆς ἁμαξας ποὺ γύριζε στὸ σπίτι μας, σὰ νὰ μοῦ πῆρε τὴν ψυχὴ.

Τὸ σπίτι τῆς Ἀγαρίστης ἦταν χαμηλό, ὅπως τὰ περισσότερα φτωχόσπιτα στὴν Ἀθήνα, ἦταν ὅμως καθαρῶτατο. Ἐγὼ καὶ ἀπὸ τὴν κούραση καὶ ἀπὸ τὰ κλάματα ἄρχισα νὰ νυστάζω πολὺ νωρίς.

Τὸ εἶδε ἡ γριὰ Ἀγαρίστη καὶ με πῆγε στὴν κάμαρά μου. Μὰ ποῦ νὰ κοιμηθῶ ! Ὅχι μόνο ἡ κάμαρά μου, ἀλλὰ καὶ ὅλο τὸ σπίτι μοῦ φαινόταν στενόχωρο. Ποῦ τὸ δικό μας τὸ σπίτι με τίς μεγάλες κάμαρες, τίς πλατιεὲς αὐλές, με τὰ φουντωτὰ δέντρα καὶ τὸν ἀνοιχτὸ δρίζοντα ! Ὡστόσο σὲ λίγο ἀποκοιμήθηκα, ἀφοῦ ἔβρεξα τὸ προσκέφαλό μου με δάκρυα. Πρώτη φορὰ κοιμόμουν σὲ ξένο σπίτι...

8. Πηγαίνω στὸ σχολεῖο.

Τὸ σχολεῖο μας ἦταν ὅπως καὶ τὸ σπίτι. Μιά αὐλὴ τοιχογυρισμένη με στοῆς καὶ φυτεμένη με δέντρα μεγάλα. Δὲ θὰ ἦταν σωστὸ στὴν Ἀττικὴ, ποὺ ἡ καλο-

κκιρία βαστᾶ σχεδὸν ὅλον τὸ χρόνον, νὰ κλεινόμαστε σὲ τέσσερες τοίχους. Ἄν ἔκανε κάποτε κακοκαιρία πηγαίναμε στὶς στοές. Ἐκεῖ κρέμονταν στοὺς τοίχους διάφορα μουσικὰ ὄργανα, λύρες, κιθάρες καὶ ἄλλα.

Πῆγα πολὺ φοβισμένος τὴν πρώτη μέρα στὸ σχολεῖο. Νόμιζα πὼς ὅλοι θὰ πρόσεχαν τὰ φερσίματά μου καὶ τὰ φορέματά μου. Γρήγορα ὅμως κατάλαβα πὼς κανένας δὲν πρόσεχε σὲ μένα. Ὅλοι κοίταζαν τὸ μάθημά τους. Ἔτσι πῆρα θάρρος καὶ ἄρχισα νὰ ἐξετάζω ὅλα γύρω μου.

Ὁ δάσκαλος καθόταν ἀπάνω στὴν ἔδρα· κρατοῦσε μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι τὴ λύρα καὶ μὲ τὸ δεξιὸ του τὸ ἐλεφαντένιο πληκτρο. Ἐμπρὸς του ἓνας μαθητὴς κοίταζε σὲ πάπυρο, ποὺ ἦταν ξεδιπλωμένος ἀπάνω σὲ ἀναλόγιο· τραγουδοῦσε καὶ χτυποῦσε καὶ τὴ λύρα του.

Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό, ὅταν ἔκανε λάθος ὁ μαθητὴς, ὁ Λύσης ἔκρουε τὴ λύρα του, καὶ ξανάφερνε τὸ μαθητὴ στὸ σωστὸ τόνο. Οἱ ἄλλοι σὲ ἡμικύκλιο περιμέναμε τὴ σειρά μας.

9. Ἡ πρώτη μου ἀταξία.

Ὁ πρῶτος μαθητὴς γύρισε στὴ θέση του. Ὁ Λύσης πρόσταξε :

« Ἀριστομένη, πάρε τὴ λύρα σου. »

Ἦταν ἐκεῖνος ποὺ καθόταν δεξιὰ μου. « Ἡ σειρά μου σὲ λίγο » συλλογίστηκα. Ὁ Ἀριστομένης δὲν ἤξερε καλὰ τὸ μάθημά του. Κάθε λίγο κόμπιαζε· ἔγερνε τὸ κορμί του ἔμπρὸς, ἔκρουε ἀδέξια τὴ λύρα καὶ τραγουδοῦσε μὲ τὴ μύτη. Ἦταν ὅλως διόλου ἄχαρος ! Αὐτὸ μοῦ ἔδωσε πολὺ θάρρος. Πίστευα πὼς θὰ τὰ καταφέρω καλύτερα.

Σιγά σιγά ἡ τάξη χάλασε· τὰ παιδιὰ ἄρχισαν νὰ κάνουν ἀταξίες. Δυὸ μάλιστα ἀριστερά μου κοιτάζαν στὰ μάτια τὸ δάσκαλο κι ἀπὸ κάτω ἄλλαζαν κλοτσιές. Καθὼς τὸ εἶδα, ἔφριξα. Τόσο ἱερὸ μοῦ φαινόταν τὸ σχολεῖο καὶ τόσο ἄπρεπο τὸ φέρσιμό τους, ποὺ συλλογίστηκα νὰ τοὺς μαρτυρήσω στὸ δάσκαλο. Μὰ δὲν τὸ ἔκαμα, γιατί εἶδα ἓναν ἄλλο συμμαθητὴ μου ἀντίκρυ, νὰ μὲ κοιτάζῃ περιγελαστικά.

Ἦταν ὁμορφος, μὲ ξανθὰ μαλλιά καὶ γαλανὰ μάτια. Τὰ φορέματα καὶ οἱ τρόποι του ἔδειχναν πὼς ἦταν ἀπὸ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια. Πολὺ λυπήθηκα ποὺ μὲ κοιτάζε ἔτσι.

Κατάλαβε φαίνεται τὴ σκέψη μου, καὶ τί ἔκαμε ; Πῆρε τὴν πλάκα, ἔγραψε κάτι καὶ μοῦ τὴν ἔδωσε κρυφά. Ἐγὼ τὴν πῆρα. Ἀμα τὴν πῆρα, κατάλαβα πὼς δὲν ἔκαμα καλὰ· μὰ ἦταν ἀργά. Διάβασα :

« Γράψε μου, σὲ παρακαλῶ, ποιὸς εἶναι ὁ ράφτης σου. Θέλω νὰ κάμω ἓνα χιττῶνα ὅμοιο μὲ τὸ δικό σου.

» ΕΥΦΟΡΙΩΝΑΣ »

Θύμωσα τόσο, ποὺ ἀπὸ τὸ ἓνα λάθος ἔπεσα στὸ ἄλλο. Κάτω ἀπὸ τὰ δικά του λόγια ἔγραψα ἀμέσως :

« Πές μου πὼς λέγεται ὁ δάσκαλος ποὺ σ' ἔμαθε τοὺς τρόπους σου γιὰ νὰ τοὺς σπουδάσω κι ἐγώ.

» ΠΡΟΑΣ »

Τοῦ γύρισα τὴν πλάκα. Διάβασε καὶ γέλασε. Ἄλλος τότε ἄρπαξε τὴν πλάκα, ἔγραψε κάτι, καὶ μοῦ τὴν ξανάδωσε. Τὴν πῆρα πρόθυμα καὶ διάβασα :

« Πρόα, φίλε μου, δὲν εἶσαι δυνατός. Μάθε νὰ

κοροϊδεύης, ἂν θέλῃς νὰ τὰ βγάλῃς πέρα μὲ τὸν Εὐφορίωνα.

» ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΣ »

Ἐκεῖ πού ὅλο ἄναβα ἀπὸ τὸ θυμό, ἄλλος πῆρε τὴν πλάκα κι ἔγραψε :

« Καὶ σύ, Μενεκράτη, ἀντὶ νὰ κολακεύῃς τὸν Εὐφορίωνα, πές του νὰ μάθῃ ὀρθογραφία.

» ΘΕΑΓΕΝΗΣ »

Ἄ ! ἦρθε καὶ μένα ἡ σειρά μου νὰ γελάσω. Τὰ μάτια τοῦ ωραίου μαθητῆ ἄστραψαν ἀπὸ θυμό.

« Τί κακὸ βρίσκεις στὴν ὀρθογραφία μου, φθονερέ ; » ἔγραψε ἀμέσως.

Ἀπάντηση :

« Μικρὰ πράματα· ὁ χιτῶνας γράφεται μὲ ἓνα Τ. Τὸν φορεῖς καλά, μὰ τὸν γράφεις ἄσχημα ! »

Τώρα ἡ πλάκα ἔκανε φτερά· γύριζε ἀπὸ χέρι σὲ χέρι. Κάθε μαθητὴς ἤθελε νὰ γράψῃ κι ἓνα ἔξυπνο πείραγμα.

Μόνον ἓνα παιδί μὲ ζωηρὸ πρόσωπο καὶ ὑπερηφανὴ κορμιοστασιά ἔμενε ἀκίνητο σὰν ἄγαλμα καὶ πρόσεχε στὸ μάθημα. Εἶχε τὰ μαλλιά του κομμένα σύρριζα· φοροῦσε κοντὸ χιτῶνα μαῦρον ἀπὸ χοντρὸ πανί, καὶ τὰ κόκκινα σπαρτιατικὰ πέδιλα. Θύμωσε, φαίνεται, πού δὲν τὸν ἄφηναν ν' ἀκούσῃ, ἄπλωσε τὸ χέρι του, πῆρε τὴν πλάκα κι ἔγραψε :

« Ντροπὴ σας, Ἀθηναῖοι ! Πάντα συλλογίζεστέ τὰ φορέματα καὶ ποτὲ τὸ καθῆκον.

» ΛΥΚΙΔΑΣ »

10. Ἡ τιμωρία.

Ἐκαμαν ἐντύπωση τὰ λόγια τοῦ Σπαρτιάτη. Ὅλα τὰ παιδιά ἄρχισαν νὰ τὸν ἀγριοκοιτάζουν.

Ἐγὼ ἄρπαξα τὴν πλάκα κι ἐτοιμαζόμουν νὰ σβήσω τὰ γράμματα. Μὰ ἐκείνη τὴ στιγμὴ φωνάζει ὁ Λύσης :

« Πρόα ! φέρε μου ἀμέσως τὴν πλάκα ! »

Ἀστροπελέκι ἂν ἔπεφτε στὰ πόδια μου, δὲ θὰ μὲ ξάφνιζε τόσο. Τί νὰ κάμω ! Πῆγα τὴν πλάκα στὸ δάσκαλο· καθὼς πήγαίνα ἀκούω πίσω μου φωνὴ θυμωμένη :

« Σβῆσε τα λοιπόν ! Σβῆσε τα, ἀνόητε ! »

— « Μενεκράτη, ἂν δὲ σὲ ἀκούη ὁ Πρόας, σὲ ἀκούω ἐγώ » εἶπε ὁ Λύσης καθὼς διάβαζε τὴν πλάκα. « Ἡ διαγωγὴ σου θὰ μεγαλώσῃ τὴν τιμωρία σου ». Καὶ ξεκρέμασε τὴ μάστιγά του.

« Ἐλα κοντά, Εὐφορίωνα » εἶπε.

Ὁ Εὐφορίωνας σηκώθηκε μὲ χάρη, ἄπλωσε τὸ χέρι του καὶ δέχτηκε στὴν παλάμη, χωρὶς νὰ βγάλῃ μιλιὰ, ἐννιὰ δυνατὰ χτυπήματα. Ἐπειτα γύρισε στὴ θέση του, κοίταξε καλὰ τὴν κοκκινισμένη παλάμη του καὶ εἶπε σιγά :

« Ὁ δοῦλος μου, ὁ Θερσίτης, ξέρει μία περίφημη ἀλοιφή· αὐριο τὴν αὐγὴ δὲ θὰ φαίνεται τίποτα ! »

— « Πρόα, ἡ σειρὰ σου » φώναξε ὁ Λύσης, ἀφοῦ κοίταξε τὴν πλάκα.

Πλησίασα καὶ τέντωσα τὸ χέρι μου. Δὲν ἤθελα νὰ φανῶ κατώτερος ἀπὸ τὸν Εὐφορίωνα. Ἀρχίζει τὸ χαλάζι. Ἐνα...δύο...τρία..., θεοί, πῶς τσοῦζουν ! τέσσερα...πέντε ! Ἄ, μὰ αὐτὸ δὲν εἶναι σὰν τὴ βέργα τῆς

Κορινθῶς. "Εξι....ἐφτά..τὰ μάτια μου καΐνε. Μὰ βλέπω ἅπάνω μου τὰ μάτια τοῦ Σπαρτιάτη. "Οχι, δὲ θὰ σοῦ κάμω τὴ χάρη. "Οχτώ..ἐννιά! Τελείωσε· δὲν ἔχυσα δάκρυ. Γυρίζω στὴ θέση μου ὑπερήφανα σὰ νικητής.
« Μενεκράτη ! » φωνάζει ὁ Λύσης.

Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Μενεκράτης πρὶν νὰ τὸν χτυπήσῃ, ἄρχισε τὰ κλάματα. Στὸ πρῶτο χτύπημα ἔκαμε κάτι μορφασμούς, πού δὲν μπορέσαμε νὰ κρατήσωμε τὰ γέλια. Στὸ τρίτο στριφογυρίζει σὰ σκουλήκι· στὸ πέμπτο κλαίει· στὸ ἕβδομο οὐρλιάζει. Τὸν κοιτάζομε ὅλοι μὲ περιφρόνηση.

Γύρισε στὴ θέση του πρὸ σκυφτός ἀπὸ τὴν Ἀγαρίστη. Ὁ Εὐφορίωνας μὲ περιφρόνηση γυρίζει καὶ τοῦ λέει :

« Για δέκα μέρες δὲ θέλω νὰ σὲ ξέρω. Φέρθηκες σὰν εἴλωτας.»

Ἔτσι ἓνας μὲ τὸν ἄλλον ὅσοι γράψαμε στὴν πλάκα γευτήκαμε τὰ καλά τῆς μάστιγας, καὶ τελευταῖος ὁ Λυκίδας. Αὐτὸς ὑπόφερε τὰ χτυπήματά σὰν ἀληθινὸς Σπαρτιάτης. Μόνο πού προσπαθοῦσε νὰ δείξῃ περισσότερο θάρρος ἀπ' ὅ,τι ἔπρεπε.

11. Τὸ πρῶτο μου βραβεῖο.

Ἵστερα ἀπὸ τὸ τραγούδι τῆς μάστιγας ἦρθε πάλι τὸ μάθημα τῆς μουσικῆς. Ὁ Λύσης πῆρε ἓνα τραγούδι, τὸ ἔπαιξε πρῶτα στὴ λύρα, καὶ ὕστερα μᾶς ὑποχρέωσε νὰ τὸ τραγουδήσωμε καθένας στὴ σειρά μὲ τὴ λύρα.

Ἵστερα ἀπὸ τὸν Ἀριστομένη κάλεσε ὁ δάσκαλος τὸ Λυκίδα. Ἀρχισε νὰ λέῃ τὸ μάθημά του χωρὶς νὰ σκοντάβῃ πουθενά. Ἐπειτα σ' ὅ,τι τὸν ἐρωτοῦσε ὁ

Λύσης ἀπαντοῦσε πετυχημένα, σύντομα καὶ χτυπητά, σὰ νὰ ἔδινε στρατιωτικὰ παραγγέλματα.

« Πολὺ καλὰ, Λυκίδα, πολὺ καλὰ, παιδί μου. Τιμᾶς τὴν τάξη σου » εἶπε ὁ δάσκαλος καὶ ἀναστέναξε. Γιατί ἀναστέναξε, δὲν κατάλαβα.

Ὁ Λύσης κάλεσε ἔπειτα τὸν Εὐφορίωνα. Τραγουδῆσε ὠραῖα· ποτὲ δὲν εἶχα ἀκούσει τόσο γλυκιὰ φωνή. Ὅλα τὰ παιδιὰ κρέμονταν ἀπὸ τὰ χεῖλη του. Ὁ Λύσης τὸν κοίταξε μὲ χαρὰ καὶ λύπη μαζί. Μόλις ὅμως ἄρχισε νὰ τὸν ρωτᾷ γιὰ τὸ ποίημα, ὁ Εὐφορίωνας δὲν ἀπαντοῦσε. Τώρα κατάλαβα. Νὰ τραγουδῇ ἦταν φυσικό του, ὅπως καὶ ν' ἀναπνέη. Μὰ νὰ στρωθῇ κάτω νὰ μελετήσῃ, νὰ κουρασθῇ καὶ νὰ ξαγρυπνήσῃ δὲν τοῦ ἄρεσε. Πίστευε πὼς μὲ τὴν ἐξυπνάδα του θὰ τὰ κατάρφερνε ὅλα. Μὰ τοὺς θεοὺς ! λυπήθηκα κατάκαρδα.

Ὁ δάσκαλος ἄρχισε νὰ ἐξηγῇ μόνος του τὸ τραγούδι. Ἀλλὰ καθὼς προχωροῦσε ἀπὸ σελίδα σὲ σελίδα, πέρασε τὸ μάθημα ποὺ μᾶς εἶχε βάλει. Ἐφτασε στὸ καλύτερο ἐμβατήριον τοῦ Τυρταίου.

Ὁ Λύσης ρώτησε στὸ μέρος αὐτὸ τὸν Εὐφορίωνα, ἀλλὰ δὲν ἀνοίξε τὸ στόμα του. Ρώτησε καὶ ἄλλους μὲ τὴ σειρά τους· κι ἐκεῖνοι τίποτα· καὶ ὁ Λυκίδας δὲν εἶπε περισσότερα. Δὲν ἔχασε ὅμως τὸ θάρρος του, καὶ εἶπε στὸ Λύση πὼς δὲ μᾶς εἶχε βάλει ὡς αὐτοῦ μάθημα.

« Μὰ ἐσὺ ἔπρεπε νὰ τὸ ξέρης » εἶπε ὁ Λύσης. Ὁ Λυκίδας κοκκίνισε.

Ὁ Λύσης ἐξέτασε ὅλους μὲ τὸ μάτι καὶ στάθηκε σὲ μένχ.

« Ἐσὺ μικρέ, κάτι ἔχεις νὰ πῆς » εἶπε.

Σηκώθηκα ἀμέσως.

« Τὸ ξέρεις τὸ ποίημα ; » μὲ ρώτησε.

— « Τὸ ξέρω ἀπέξω ».

— « Λέγε το » .

Ἄρχισα :

Τί τιμὴ στὸ παλικάρι, ὅταν πρῶτο στὴ φωτιά
σκοτωθῇ γιὰ τὴν πατρίδα μὲ τὴ σπάθι στὴ δεξιά.

Πόσο λυπηρὸ ν' ἀφήνῃ τὴν πατρίδα τὴ γλυκιά,
τὰ καλὰ του τὰ χωράφια, καὶ νὰ ζῇ μὲ δικκονιά !

— « Ἐμπρός ! θάρρος ! » τοῦ φωνάζει ὁ Λύσης.

Στὴν ἀρχὴ ἡ φωνὴ μου ἦταν τόσο ἀδύνατη ποὺ
μόλις τὴν ἄκουα κι ὁ ἴδιος. Πῶς νὰ τραγουδήσω ὕστερα
ἀπὸ τὸν Εὐφορίωνα ; Αὐτὸ μὲ πάγωνε. Σιγὰ σιγὰ ὅμως
τὰ λόγια τοῦ ποιητῆ μ' ἔκαναν νὰ πάρω θάρρος καὶ
ἐξακολούθησα :

Μὲ γονιὸ νὰ παραδέρνη, μὲ γυναῖκα ὁμορφονιά,
μὲ γερόντισσα μητέρα καὶ μ' ἀνήλικα παιδιά.

Κι ἀπ' τὴ στέρηση καὶ φτώχεια ὅπου πάει, ὅπου σταθῇ
νὰ γνωρίζῃ ὅτι εἶναι σ' ὅλους ἡ ζωὴ του μισητῇ.

Νὰ ντροπιάζῃ τὴ γενιά του, νὰ ντροπιάζεται κι αὐτός,
καὶ ποτὲ νὰ μὴν τοῦ λείπῃ ἀπ' τὰ στήθη ὁ στεναγμός.
Τέτοιον ἄνθρωπο καθέννας ζωντανὸ καταφρονᾷ
μηδ' ἀφοῦ στὸν τάφο πέσῃ τ' ὄνομά του μελετᾷ.

« Εὐγε ! » φώναξε ὁ Λύσης. Ἐγὼ πῆρα πιὸ πολὺ
θάρος καὶ τὸ εἶπα ὡς τὸ τέλος, χωρὶς νὰ σκοντάψω
πουθενά.

Μὲς στὴ μάχη ἄς χυθοῦμε ὅλοι μ' ἀφοβὴ καρδιά·
στὴ φωτιά, παλικαράδες, γίνετ' ὅλοι ἓνα κορμί,
στὴ φωτιά μὴν ντροπιαστῇτε σὰ φυγάδες, σὰ δειλοί.

Λεοντόκαρδο τὸ στῆθος καθενός σας ἄς φανῇ,
τοὺς ἐχθρούς σας πολεμώντας μὴν ψηφᾶτε τῇ ζωῇ.
Γί ντροπή ! ντροπή μεγάλη ! ἀπὸ πίσω νάναι ὁ νιὸς
κι ὁ ἀδύνατος ὁ γέρος νὰ πεθάνη μπροστινός,
πόχει κάτασπρα τὰ γένια, κάτασπρη τὴν κεφαλὴ,
καὶ στὰ χῶματα ν' ἀφήσῃ τὴν ἀδούλωτη ψυχὴ.
"Οἱ οἱ κίνδυνοι, πολέμοι, ὅλοι πρέπουνε στὸ νιό,
ναί, στὸ νιό πολέμοι πρέπουν, πού τὸ σῶμα ἔχει ἀνθηρό.
"Ἄς ριχτῇ μπροστὰ στὸ γέρο κι ἄσειστος ἄς στυλωθῇ
καὶ τὰ δόντια του ἄς σφίξῃ, μέσ στὸ αἶμα ἄς κυλιστῇ.

"Όταν τελείωσα, ὁ Λύσης εἶπε :

« Ντροπή σας, νὰ φανῇ ἀνώτερός σας ἓνας νεο-
φερμένος ἀγρότης. Σὺ, Πρόα, νὰ εὐλογῇς τοὺς γονεῖς
σου, πού σ' ἔκαμαν ν' ἀγαπᾷς τὰ ποιήματα. Πάρε
αὐτὸ τὸ ἀγαλματάκι τῆς Ἀθηνᾶς. Θὰ ἔχῃς τὴν τιμὴν
νὰ τὸ φορῇς ὅλη τὴν ἡμέρα, γιὰτὶ σοῦ ἀξίζει· σὺ μόνος
ἔδειξες πῶς καὶ μόνος σου καταγίνεσαι στὰ γράμματα.

Καὶ μοῦ πέρασε στὸ λαιμὸ τὸ ἀγαλματάκι κρε-
μασμένο ἀπὸ ἓνα λουρί. Ἐγὼ εἶχα μεγάλη χαρά.
Ἀμέσως ὁ νοῦς μου πέταξε στὸν παππού καὶ στὸν πα-
τέρα μου. Πῶς θὰ χαροῦν ἅμα τὸ μάθουν !

12. Ὁ πρῶτος μου φίλος.

Τὸ μάθημα τελείωσε. Ἐξω παιδαγωγοὶ καὶ δοῦ-
λοι περίμεναν τὰ παιδιὰ πού σκόλαζαν. Τέσσερες πε-
ρίμεναν τὸν Εὐφορίωνα. Στὸν ἓνα ἔδωσε τὸν αὐλό του,
στὸν ἄλλο τὸ φιλντισένιο χάρακά του, στὸν τρίτο τὸ
πανωφόρι του καὶ στὸν τέταρτο δὲν ξέρω τί.

Ἐγὼ ζαλισμένος ἀπὸ τὴν χαρά μου, καθὼς ἔβγαι-

να, σκόνταψα ἀπάνω στὸν Εὐφορίωνα καὶ κυλιστήκαμε μαζίι κάτω.

Τὰ παιδιὰ ξεκαρδίστηκαν στὰ γέλια. Ἐκεῖνος μ' ἔβρισε χωριάτη. Ἐγὼ τὸν ἐχαιρέτησα καὶ ἔφυγα ντροπιασμένος. Δὲν εἶχα ἀκόμη στρίψει στὸ δρόμο καὶ νά σου ὁ Θεαγένης.

« Ποῦ κάθесαι ; » μὲ ρώτησε.

— « Στῆς χήρας Ἀγαρίστης ».

— « Ἀπὸ κεῖ περνῶ, ἅμα γυρίζω ἀπὸ τὸ σχολεῖο ».

— « Τότε πᾶμε μαζίι ».

— « Εἶσαι ἀπὸ τὰ χωριά ; » μὲ ξαναρώτησε.

— « Ναί » τοῦ εἶπα.

— « Πῶς σοῦ φαίνεται ἡ Ἀθήνα ; » μὲ ρωτᾷ.

— « Πολὺ πολὺ ὁμορφη » τοῦ ἀπάντησα. « Ὅταν εἶδα τὸν Παρθενῶνα θυμήθηκα τὰ λόγια τοῦ παπποῦ μου, πὼς ἡ πόλη ἔχει πολλὰ καὶ θαυμαστὰ καλλιτεχνήματα. Μοῦ φάνηκε...ὦ ! δὲν μπορῶ νὰ σοῦ τὸ παραστήσω !...»

— « Σᾶς εἶδα ποὺ γυρίζατε χτὲς στὴν πόλη. Παππούς σου ἦταν ἐκεῖνος μὲ τὰ μακριὰ ἄσπρα γένια ; »

— « Ναί· ὁ ἄλλος ἦταν ὁ Νικίας, ὁ πατέρας μου ».

— « Τοῦ μοιάζεις. Εὐτυχισμένος εἶσαι ποὺ τοὺς ἔχεις καὶ τοὺς δυό. Ἐγὼ δὲν ἔχω γονεῖς ».

— « Κανένα ; »

— « Κανένα ! »

— « Καὶ ποῦ ζῆς ; »

— « Στὸ γιαιτρὸ Διόδωρο, τὸν κηδεμόνα μου· μὰ δὲν τὸν ἀγαπῶ. Μόλις μεγαλώσω θὰ φύγω μὲ τὰ πολεμικὰ καράβια ».

Ὅσο πηγαίναμε τόσο ἔβλεπα πὼς δὲν εἶχαμε τὴν

ἴδια ἀνατροφή. Ἐγὼ περπατοῦσα στὸ δρόμο μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα, καθὼς μὲ εἶχε μαθημένο ὁ παππούς. Ἄν ἀπαντοῦσα κανέναν ἡλικιωμένο τοῦ ἔκανα τόπο νὰ περάσῃ. Καὶ μιλοῦσα χωρὶς ξεφωνητὰ καὶ χωρὶς χειρονομίες. Ὅλο τὸ ἀντίθετο ἐκεῖνος. Ἀρχισα ὅμως νὰ τὸν συμπαθῶ, γιὰ τὴ μεγάλη του δυστυχία. Κατάλαβα πὼς θὰ γινόταν ὁ καλύτερος φίλος μου.

13. Ἡ Γλυκέρα μὲ μαθαίνει νὰ φορῶ τὸ χιτῶνα σὰν Ἀθηναῖος.

Ἐτρεξα στὴν κάμαρά μου, πλύθηκα, χτενίστηκα, καθάρισα τὸ χιτῶνα μου καὶ τὰ σαντάλια μου, γιὰ νὰ παρουσιαστῶ ὅπως πρέπει στὴν Ἀγαρίστη. Ποτὲ ἡ μητέρα μου δὲ μὲ ἄφηνε νὰ παρουσιάζωμαι μπροστὰ τῆς ἀκάθαρτος ἢ ἀκατάστατος.

Καθὼς ἔβγαινα ἀπὸ τὴν κάμαρα βλέπω τὴν Ἀγαρίστη, ποὺ ἐρχόταν νὰ βγάλῃ νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι. Ἐβγαλε νερό, γέμισε τὴν πήλινη στάμνα, μὰ ὅταν θέλησε νὰ τὴ σηκώσῃ, τὰ χέρια τῆς ἔτρεμαν. Τρέχω κοντά τῆς.

« Ἄφησε νὰ τὸ πάω ἐγὼ » τῆς λέω. Καὶ πρὶν προφτάσῃ νὰ μ' ἐμποδίσῃ, σήκωσα τὴ στάμνα καὶ τὴν πῆγα στὸ μαγειρειό. Ἡ χήρα στάθηκε καὶ μὲ κοίταξε ξαφνισμένη.

« Νὰ ζήσης, παιδί μου, ποὺ τιμᾷς τὰ γερατεία » εὐχήθηκε ἡ γριά. « Φέρθηκες σὰ Σπαρτιάτης ». Καὶ μ' ἔστειλε νὰ φωνάξω τὴ Γλυκέρα.

Τὴ βρῆκα γονατισμένη νὰ δουλεύῃ ἓνα πέτρινο ἄγαλμα. Φοροῦσε μιὰ μακριὰ ποδιά ἀπὸ χοντρὸ σκου-

ρο πανί καὶ εἶχε τὰ μαῦρα τῆς μαλλιά δεμένα μὲ ἄσπρη κορδέλα.

Καθὼς τὴν εἶδα ἔτσι ἀφωσιωμένη στὴ δουλειά της, δὲ θέλησα νὰ τὴν ἐνοχλήσω· πῆγα σιγὰ καὶ στάθηκα πίσω της. Ἀπάνω ἀπὸ τοὺς ὤμους τῆς ἔβλεπα τὴ δουλειά της. Εἶχε χρωματίσει τὸ χιτῶνα τριανταφυλλένιο καὶ τὶς φοῦντες του ἄλλες χρυσῆς κι ἄλλες πράσινες. Τὸ πανωφόρι τὸ ἄφησε ἄσπρο καὶ ἀπὸ μέσα τὸ χιτωνίσκο ἀνοιχτὸ οὐρανί. Τόσο μοῦ φάνηκαν ταιριασμένα τὰ χρώματα, ποὺ ξέχασα τί πῆγα νὰ κάμω. Σήκωσε ἐκείνη τὰ μάτια καὶ μὲ κοίταξε.

« Γλυκέρα, τῆς εἶπα, μ' ἔστειλε ἡ Ἀγαρίστη νὰ σὲ φωνάξω γιὰ τὸ φαγί ».

— « Ἀπὸ τώρα ! » ἔκαμε.

— « Δὲν πεινᾷς ; »

— « Ὅχι ».

Ἐλαφρὸς βῆχας ἔσεισε τὸ ἀδύνατο κορμί της. Τὰ μάγουλά της κοκκίνισαν· ἔπειτα πάλι κιτρίνισε. « Ἄς πᾶμε » εἶπε.

Οἱ γυναῖκες μὲ ρώτησαν στὸ τραπέζι πῶς μοῦ φάνηκε τὸ σχολεῖο. Τὰ διηγήθηκα ὅλα. Ὅταν τοὺς εἶπα τοὺς φοβους μου γιὰ τὸ ντύσιμό μου, ἡ Γλυκέρα μὲ κοίταξε μὲ χαμόγελο.

« Δὲν εἶναι πολὺ κακὸς ὁ χιτῶνας σου, λέει, ἀλλὰ τὸν φορεῖς κάπως ἀσυνήθιστα γιὰ τὸν τόπο μας ».

— « Ἀσυνήθιστα !...Δὲ βλέπω τὴ διαφορά ».

— « ὦ ! μικρὰ πράγματα ! Σήκωσέ τον ἔτσι. Κάμε τον νὰ φουσκώνη στὴ μέση... Νά τώρα ἦρθε καλὰ ! Ἀκόμη καὶ ὁ Εὐφορίωνας δὲ θὰ τοῦ βρῇ ψεγάδι ! »

— « Καὶ τὸ ἱμάτιο ; » ρώτησα ἀνήσυχα.

— « Ἄ ! αὐτὸ θέλει περισσότερη τέχνη » εἶπε

ἡ κόρη. « Ἐλα νὰ σὲ μάθω νὰ τὸ ρίχνης στὴν πλάτη σου ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι μας ».

14. Γνωρίζω γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἀγαπημένο
Μελάνιο τῆς Γλυκέρας.

« Ἀλήθεια ! εἶπε ἡ Γλυκέρα, ἀπόψε θὰ ἔχωμε πανηγύρι μὲ τὰ δῶρα τῆς μητέρας σου. Θὰ κάμω γλυκά ».

— « Ἐέρεις νὰ κάνης γλυκά σὰν τὴ μάνα μου ; »

— « Μπορεῖ » εἶπε. « Πήγαινε νὰ μοῦ φέρης τὴ σακούλα μὲ τὸ ἀλεύρι, ποὺ εἶναι στὸ μεγάλο καλάθι. Ὑστερα δῶσε μου τὸ δοχεῖο μὲ τὸ μέλι· πήγαινε στὴν αὐλὴ νὰ ἰδῇς ἂν ἔκαμαν οἱ κότες αὐγά ».

Ἐτρεξά χαρούμενος καὶ γύρισα σὲ λίγο μὲ ἑφτά φρέσκα αὐγά.

Ἡ Γλυκέρα κοσκίνισε τὸ ἀλεύρι, ἔσπασε τ' αὐγά, ἀνακάτωσε καὶ μέλι καὶ χτύπησε τὸ χυλό. Ἐβαλε στὴν ἀρχὴ σταφίδες, ἔπειτα κοπανιστὰ μύγδαλα, καὶ ζύμωσε τὸ ζυμὰρι τῆς μὲ τέχνη. Ἐπειτα τὸ ἔβαλε στὸ τραπέζι, πῆρε τὸν πλάστη καὶ τὸ ἔβγαλε φύλλο ψιλό. Ἐγὼ κοίταζα.

« Τί στέκεις καὶ κοιτάζεις ; » μὲ ρώτησε χαμογελώντας· « βοήθησε καὶ σύ, ἀλλιῶς δὲ θὰ φᾶς ».

— « Τί νὰ κάμω ; »

— « Νά, δῶσε μου ἐκείνη τὴ μαρμαρένια κούπα ! »
Τῆς [τὴν] ἔδωσα· τὴ γύρισε ἀνάποδα καὶ πατώντας τὴν ἀπάνω στὸ φύλλο ἔκοψε δώδεκα δίσκους καὶ τοὺς ἄλειψε μὲ τὸν κρόκο τῶν αὐγῶν.

Ἐξαφνα ἀνοιξε σιγῇ ἡ πόρτα καὶ μπῆκε στὸ μα γειρειὸ ἓνα ζῶο κατάμαυρο, μὲ τρίχωμα πυκνὸ καὶ γυαλιστερό. Κρατοῦσε τὴν οὐρά του ψηλά. Τὰ μάτια του ἦταν ὅμοια μὲ δυὸ χρυσῆς σπιθάτες πέτρες. Πῆγε κοντὰ στὴ Γλυκέρα καὶ ἄρχισε νὰ τρίβεται στὰ φουστάνια τῆς νιαουρίζοντας. Ἐγὼ τρόμαξα καὶ τραβήχτηκα στὴ γωνιά.

« Τί ζῶο εἶναι αὐτό, Γλυκέρα ; » φώναξα.

Ἐκείνη ἔβαλε τὰ γέλια.

« Πῶς ; εἶπε, δὲν ξέρεις τὸ γάτο μου ; Μὴ φοβᾶσαι καὶ δὲν πειράζει » .

— « Ὁραῖο ζῶο » εἶπα, χωρὶς νὰ βγῶ ἀπὸ τὴ γωνιά μου. « Ποτὲ δὲν ἔχω ἰδεῖ τέτοιο. Καὶ ἀπὸ ποῦ τὸ ἔχεις ; »

— « Ὁ πατέρας μου ἔφερε τὴ μάνα του ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο » .

Ὁ γάτος μὲ χαριτωμένο πῆδημα βρέθηκε ἀπάνω στὸ τραπέζι καὶ μ' ἑλαφρὸ νιαούρισμα, ποὺ ἔμοιαζε μὲ παράκληση, πάτησε τὸ ὠραιότερο κομμάτι ἀπὸ τὰ γλυκά.

« ὦ, τὰ γλυκά μου ! » φώναξε ἡ κόρη. « Διῶξε τον, πάρε τον λοιπόν, Πρόα ! Δὲν πιστεύω νὰ τὸν φοβᾶσαι » .

Τὸν ἐφοβόμην· ἀλλὰ τὸν ἄρπαξα. Ἀμέσως ἔβγαλε δυνατὴ φωνή, καὶ ἀνατρίχιασα. Κάποιο δυνατὸ τσουξίμο καὶ ἓνα μούδιασμα γλυκὸ ἔνιωσα σὲ ὅλα μου τὰ μέλη.

« Ἀφῆσέ τον ! θὰ σὲ στραβώσῃ ! » μοῦ φωνάζει ἡ Γλυκέρα.

Τὸν παράτησα. Κοιτάζω τὰ χέρια μου· ἦταν ξεσκισμένα.

« Ἐχει φοβερὰ δόντια » εἶπα.

Ἡ πατρίδα μας

— « Δόντια !...είναι τὰ νύχια του » εἶπε ἐκείνη με γέλια. « Ἑρεῖ νὰ ὑπερασπίζεται, μὰ εἶναι καλὸς ὁ Μελάνιος. Δὲ θὰ σοῦ κάνη κακό, ἂν δὲν τὸν κακομεταχειρίζεσαι » .

— « Μὴ φοβᾶσαι γι' αὐτό. Ὁ παπποὺς μ' ἔμαθε ν' ἀγαπῶ ὅλα τὰ ζῶα...Μὰ κοίταξε, Γλυκέρα, ἄφησε τὸ σημάδι τοῦ ποδιοῦ του ἀπάνω στὸ γλυκό » .

— « Τὸ διάλεξε γιὰ δικό του » .

— « Ἀγαπᾷ λοιπὸν τὰ γλυκά ; »

— « Ὅσο καὶ σύ. Τρελαίνεται γιὰ τὸ γάλα, γιὰ τὸ μέλι καί...γιὰ τὰ ψάρια » .

— « Τὰ τρώει ψητά ; »

— « Ὡμά, ψητά, ὅπως τὰ βρῆ δὲν τ' ἀφήνει » .

Ὁ γάτος τραβήχτηκε σὲ μιὰ ἡλιολουσμένη γωνιά. Μὲ τὴ ρόδινη γλωσσίτσα του ἔβρεχε τὸ πόδι του καὶ τὸ περνοῦσε πίσω ἀπὸ τ' αὐτιά του.

« Νίβεται τώρα » εἶπε ἡ Γλυκέρα.

Πῆγα νὰ τὸν χαϊδέψω, μὰ ὁ Μελάνιος ἔφευγε.

« Γλυκέρα, νομίζω πὼς δὲ μὲ θέλει » τῆς εἶπα πειραγμένος.

— « Ἴσως. Προσπάθησε νὰ γίνης φίλος του. Μάθε ὅμως πὼς τὰ ζῶα αὐτὰ εἶναι ιδιότροπα καὶ δύσκολι κερδίζεται ἡ ἀγάπη τους. Δὲν εἶναι ἔτσι, Μελάνιε ; »

— « Ἐσένα ὅμως σ' ἀγαπᾷ, Γλυκέρα ».

— « Ποιὸς ξέρει; Ὁ πατέρας μου ἔλεγε πὼς τὸ μόνο ποὺ ἀγαποῦν οἱ γάτοι εἶναι ὁ ἑαυτός τους. Μᾶς κολακεύουν γιὰ νὰ καλοπερνοῦν ».

— « Ἄν εἶνε ἔτσι ἀγαπῶ περισσότερο τοὺς σκύλους ».

— « Ὁ σκύλος βέβαια εἶναι πιστὸ ζῶο. Φυλάγει τὸ σπίτι, τὰ κοπάδια, τὰ παιδιά. Μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ

τυφλό, κυνηγᾷ καὶ φέρνει τὸ κυνήγι στὸν ἀφέντη του » .

— « Κι ὁ γάτος ; »

— « Ὁ γάτος εἶναι τὸ πιὸ ἀνυπάκουο ζῶο, ἔλεγε ὁ πατέρας. Κυνηγᾷ γιὰ τὸν ἑαυτό του. Δὲ συλλογίζεται τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ τρώῃ καὶ νὰ κοιμᾶται » .

Ἡ Γλυκέρα σκούπισε τὰ χέρια της.

« Τί ; ἔτοιμα τὰ γλυκά ; » ρώτησα.

— « Περίμενε » εἶπε. « Θὰ ψηθοῦν πρῶτα. Μὰ μοῦ φαίνεται, καημένε Πρόα, θὰ σοῦ φανοῦν ξινά » .

— « Γιατί ; »

— « Γιατὶ δὲ μελέτησες τὸ μάθημά σου » .

— « Θὰ μελετήσω τὸ βράδυ. Τώρα ἔχομε παλαίστρα » .

— « Πήγαινε λοιπὸν καὶ νὰ κάμῃς γρήγορα. Μὴν ἔχεις τὸ νοῦ σου στὰ γλυκά » .

15. Στὴν παλαίστρα.

Ἡ παλαίστρα τοῦ Ἑρμογένη ἦταν μιὰ πλατεῖα, τοιχογυρισμένη μὲ λιθάρια πελεκητὰ καὶ σκεπασμένη μὲ καραβόπανο. Στὴν πόρτα βρῆκα τὸ Θεαγένη καὶ μπήκαμε μαζί. Σάστισα ὅμως ἀπὸ τὸν κόσμον τὸν πολὺ καὶ τὴ βοή του. Παιδιά, ἔφηβοι, μεσόκοποι καὶ γέροι εἶχαν μαζευτῇ ἐκεῖ. Ἄλλοι πάλευαν, ἄλλοι πηδοῦσαν· ποῖος ἔρριχνε τὸ δίσκο, ποῖος τὸ ἀκόντιο. Κοντὰ στὸ ἀποδυτήριον ἓνας ὄμιλος ἀπὸ παιδιά ἔπαιζαν τὰ πεντόβολα. Ἄλλα παρέκει ἔπαιζαν μονὰ ζυγά, μὲ ἀστράγαλους ποὺ τοὺς ἔπαιρναν ἀπὸ κοφινάκια. Ὁ Θεαγένης μοῦ ἔδειξε τὸν Εὐφορίωνα καὶ τὸν πατέρα του τὸ Λεωκράτη. Ἦταν σ' ἓναν ὄμιλον ἀπὸ ἄνδρες καὶ ἐφήβους. Προχωρήσαμε πρὸς τὰ κεῖ καὶ σταθήκαμε λίγον παράμερα.

Ὁ Λεωκράτης κάτι ἔλεγε στοὺς φίλους του καὶ χειρονομοῦσε, σὰ νὰ ἤθελε νὰ δείξῃ τὰ χοντρά δαχτυλίδια ποὺ φεγγοβολοῦσαν στὰ δάχτυλά του. Καὶ οἱ ἄλλοι γελοῦσαν μὲ τὴν καρδιά τους· φαίνονταν εὐτυχισμένοι. Ἀλλὰ πιὸ πολὺ ἓνας κοντόχοντρος ἀνθρωπάκος μὲ τριμμένο καὶ ξεθωριασμένο ἱμάτιο.

« Πολὺ δυνατὰ γελᾷς, Πασίωνα » γύρισε καὶ τοῦ εἶπε δυσαρεστημένος ὁ Λεωκράτης. « Φύλαξε τὴν ὄρεξή σου γιὰ τὸ τραπέζι· ἐκεῖ θὰ εἰπῶ περισσότερα ἀστεῖα ».

— « Τὸ καθετὶ ποὺ θὰ μᾶς πῆς, ἄρχοντά μου, εἶναι ἀμβροσία καὶ νέκταρ » εἶπε ὁ Πασίωνας.

Ὁ Θεαγένης μοῦ λέει πὼς ὁ Πασίωνας εἶναι πατέρας τοῦ Μενεκράτη, τοῦ συμμαθητῆ μας. Ἐκείνη τῇ στιγμῇ βλέπομε τὸ Μενεκράτη νὰ τρέχῃ κατακόκκινος, νὰ τραβᾷ ἀπὸ τὸ ἱμάτιο τὸν ἀνθρωπάκο καὶ κάτι νὰ τοῦ λήῃ στὸ αὐτί. Δὲ θέλησα ν' ἀκούσω καὶ τραβήχτηκα. Εἶδα ὅμως τὸν Πασίωνα νὰ θυμῶνῃ καὶ νὰ τὸν σπρώξῃ ἔτσι ποὺ παρολίγο νὰ τὸν ρίξῃ κάτω. Ἐπειτα ἔτρεξε στοὺς φίλους του καὶ πρὶν ἀκούσῃ τί ἔλεγαν ἄρχισε νὰ γελᾷ.

« Γιατί ὁ Πασίωνας γελᾷ, ἀφοῦ δὲ φαίνεται νὰ ἔχῃ ὄρεξιν ; » ρώτησα τὸ Θεαγένη.

— « Δὲν κατάλαβες ; γελᾷ γιὰ νὰ φάῃ. Πατέρας καὶ γιὸς εἶναι παράσιτοι στὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη. Πρωτύτερα θύμωσε ὁ πατέρας, γιὰτὶ ὁ Μενεκράτης δὲν τὰ κατάφερε νὰ πάρῃ ἀπὸ κεῖ ποὺ τὸν ἔστειλε μερικὰ χρήματα ».

— « Πῶς τὸ ξέρεις ; » ρώτησα.

— « Ἐ, δὲν εἶναι δὰ καὶ μυστικό. Αὐτὸ γίνεται κάθε μέρα » μοῦ ἀπάντησε ὁ Θεαγένης.

Στὸ μεταξὺ μᾶς πλησίασε ὁ Εὐφορίωνας.

« Καθὼς βλέπω τοῦ ἀρέσουν τοῦ πατέρα σου οἱ κόλακες » τοῦ εἶπα σιγά.

— « Γιατὶ ὅχι ; εἶναι συνήθεια στὴν ἀριστοκρα-
κρατία » .

— « Ἄν εἶναι ἔτσι, ποτέ μου δὲ θὰ ἤθελα ν' ἀνή-
κω σ' αὐτὴ τὴν τάξη. Κι ἐσένα σοῦ ἀρέσουν ; »

— « Πρέπει νάχω κι ἐγὼ τὸν ἀκόλουθό μου ! »

16. Παρουσιάζομαι στὸν Ἑρμογένη.

« Ἀδειασε ἡ κονίστρα· δὲν μπαίνομε ; » προτεί-
νει ὁ Θεαγένης.

Καθὼς μπαίναμε, ὁ Μενεκράτης ἔτρεξε νὰ πάρη
τὸ ἱμάτιο τοῦ Εὐφορίωνα.

« Στοιχηματίζω πὼς δὲν ξέρεις ἀπὸ τὰ γυμνάσια
τῆς παλαίστρας » εἶπε τὸ ἀρχοντόπουλο πειραχτικά.

— « Θέλεις νὰ δοκιμάσης ; » εἶπα καὶ πῆρα στά-
ση παλαιστῇ.

— « Ἀργότερα » λέει μὲ χαμόγελο. « Θὰ σὲ μα-
λώση ὁ γυμναστής, ἂν ἀρχίσης τὰ γυμνάσια πρὶν τὸν
χαιρετήσης. Νάτος ! »

Μοῦ ἔδειξε ἓνα ψηλὸν ἄντρα ντυμένο κατακόκκινα·
κρατοῦσε ἓνα διχαλωτὸ ραβδί.

« Χαῖρε, Ἑρμογένη » εἶπε ὁ Εὐφορίωνας, ἄπλω-
σε τὸ δεξί του χέρι καὶ λύγισε χαριτωμένα τὸ κορμί
του ἐμπρὸς στὸ γυμναστή. « Σοῦ συσταίνω ἓνα νέο
μαθητῇ, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὰ χωριά » .

Ὁ γυμναστής μὲ κοίταξε ἀπὸ πάνω ὡς κάτω.
Ἐπειτα, ἀφοῦ μοῦ ἔδειξε τὸ ἀποδυτήριο, πρόσταξε :
« γδύσου ! »

Πῆγα καὶ ξαναγύρισα ὀλόγυμνος. Ὁ γυμναστής

μέ κοιτάξε προσεχτικά κι ἐγὼ στριφογύριζα μπροστά του σάν κούκλα.

« Ἄ ! εἶπε, σῶμα κανονικό καί ἀρκετά γυμνασμένο. Ἡ στάση δὲν εἶναι ἀσχημη. Πόσων χρονῶν εἶσαι ; »

— « Δέκα » .

— « Σὲ τί γυμναζόσουν ὡς τώρα ; »

— « Γνωρίζω τὸ πάλεμα καί τὸ τρέξιμο » .

— « Τὸ πῆδημα ; »

— « Λίγο » .

— « Τὸ δίσκο ; »

— « Διόλου » .

— « Τὸ ἀκόντιο ; »

— « Κι αὐτὸ δὲν τὸ ξέρω » .

— « Καλύτερα ποὺ δὲν τὰ ξέρεις παρὰ νὰ τὰ ἤξερες ἀσχημα. Πῶς σὲ λένε, μικρέ ; »

— « Πρόας τοῦ Νικία » .

17. Παλεύω μέ τὸ Θεαγένη.

Ἄφοῦ μέ κοιτάξε ἄλλη μιὰ φορά ὁ Ἑρμογένης, γύρισε στοῦ Θεαγένη καί εἶπε :

« Θεαγένη, εἶσαι ἐνάμισυ χρόνο μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν Πρόα. Θέλω νὰ σᾶς δῶ νὰ παλεύετε μαζί » .

Ὁ Θεαγένης μέ πῆρε καί πῆγαμε ν' ἀλειφτοῦμε λάδι. Ἦταν ἐπίτηδες δοῦλοι, ποὺ περίμεναν ν' ἀλείψουν τὰ σώματα τῶν παλαιστῶν ἢ νὰ σφουγγίσουν τὸν ἰδρωτὰ ἐκείνων ποὺ τελείωναν. Μεγάλοι λουτῆρες μέ ζεστό ἢ κρύο νερὸ ἦταν τοποθετημένοι στοὺς τοίχους. Ἐκεῖ μέσα ἄλλοι λούζονταν, ἄλλοι ἔβυναν τὸν ἄμμο ἀπὸ τὸ σῶμα τους, καί ἄλλοι πρὶν νὰ βγοῦν ἀλείφονταν μέ μῦρα. Μικροὶ δοῦλοι ἔτρεχαν ἀπάνω κάτω,

ἔλυναν τὰ σαντάλια τοὺς ἢ ἔφερναν τὰ φορέματά τοὺς ἀπὸ τὸ ἀποδυτήριον.

Ἡ κονίστρα στρωμένη μὲ φιλό φιλό ἄμμο, ἐπί- τηδες φερμένο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἀπλωνόταν ἐμπρὸς μας σάν ξανθὸ βελουδένιον χαλί. Σταθήκαμε στὴ μέσῃ μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα στὸ στῆθος. Λάμπανε ἀπὸ τὸ λάδι σάν ἀτσαλένια ἀγάλματα. Δείλιασα πού εἶδαν νὰ συνάζονται γύρω μας τόσοι ἄνθρωποι. Σήκωσα τὰ μάτια στ' ἀγάλματα τοῦ Ἡρακλεῖ καὶ τοῦ Ἑρμῆ, πού στέκονταν μὲ τάξιν σὲ διπλὴ γραμμὴ γύρω στὴν κονίστρα καὶ μέσα μου παρακάλεσα: « Βοηθήστε με, θεοί, στὸ πρῶτον μου πάλεμον ».

Πιανόμαστε στὰ χέρια. Σμίγουμε μέτωπον μὲ μέτωπον καὶ φέρνομε ἀργὰ γύρω, σὰ δυὸ τραγιά πού χτυπιοῦνται. Τὰ χέρια μας στὴν ἀρχὴ πιάνουν ἐδῶ καὶ κεῖ ἀπαλὰ σὰ νὰ χαϊδεύουν· τὰ πρόσωπά μας χαμογελοῦν. Μὰ πρέπει ἓνας ἀπὸ τοὺς δυὸ νὰ ρίξῃ χάμω τὸν ἄλλον. Σιγὰ σιγὰ τὰ δάχτυλα σφίγγονται, τὰ πρόσωπα κοκκινίζουν, τὸ ἀντιπάτημα ἀκούεται βαρὺ—ντουπ! — καὶ τὸ χαμόγελο ἔσβησε ἀπὸ τὰ χεῖλη. Ἡ ἀναπνοή μας ἀρχίζει νὰ δυναμώνῃ. Ἐλα ὅμως, πού δὲν ἔχω συνηθίσει τὸ λάδι! Στὴν ἐξοχή μας, πρὶν νὰ παλέψωμε κυλιόμαστε στὸ χῶμα· ἔτσι βρίσκεις νὰ πιαστῆς γερά. Μὲ τὸ λάδι ποῦ νὰ πιαστῆς; Σφίγγω τὰ δάχτυλα, μὰ ὁ Θεαγένης μοῦ ξεφεύγει σὰ χέλι. Τώρα ὁ γυμναστῆς προστάζει καὶ χύνουν νερὸ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας. Ἐλα τώρα νὰ σταθῇς στὴ λάσπη! Ὅσο πατῶ γερά, τόσο γλιστράω. Ἐνῶ ἐκεῖνος ὁ Θεαγένης, ὅπου πατήσῃ ριζώνει. Τέλος κυλίσουμε στὴν κονίστρα· ἦρθα ἀπὸ κάτω. Τί νὰ κάμω; Ἀρπάζω μιὰ χούφταν ἄμμο ξερὸ καὶ τὸν ρίχνω ἀπάνω του. Ἐκεῖ γαντζώνομαι,

μὰ τοῦ κακοῦ. Ὁ συμμαθητὴς μου εἶναι χεροδύναμος, καὶ τὸν νιώθω νὰ κάθεταί ἀπάνω μου σὰ μυλόπετρα. Βάσταξα ὅσο μπόρεσα, τέλος ἔφαγαν οἱ πλάτες μου χῶμα.

« Ἐχασες τὴν πρώτη » λέει ὁ Θεαγένης γελαστός. Παίρνομε λίγη ἀναπνοὴ καὶ ξαναρχίζομε. Αὐτὴν τὴν φορὰ κατώρθωσα νὰ τὸν ρίξω, μὰ τί τὰ θέλεις ; Ὅταν τελείωσε τὸ πάλεμα ὁ Θεαγένης ἦταν νικητὴς. Καὶ τίς πρεῖς φορές οἱ πλάτες μου ἔφαγαν χῶμα.

« Εὖγε ! » μοῦ λέει ὁ Ἑρμογένης, πάλεψες πολὺ καλά. « Ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῆς ἡλικίας σας ὁ Θεαγένης εἶναι ὁ πιὸ δυνατὸς παλαιστής ».

— « Ἀλήθεια ! δὲν περίμενα νὰ εἶσαι τόσο δυνατὸς » μοῦ λέει ὁ Θεαγένης. Καὶ μὲ συμβούλεψε νὰ κυλιστῶ στὸν ἄμμο καὶ νὰ τὸν ἀφήσω νὰ ξεραθῇ ἀπάνω μου. Φράζει, λέει, τοὺς πόρους τῆς ἐπιδερμίδας καὶ ἐμποδίζει τὰ κρυολογήματα.

18. Πήδημα καὶ δισκοβολία.

Ὁ Ἑρμογένης θέλησε νὰ μᾶς δοκιμάσῃ καὶ στὸ πήδημα. Θ' ἀγωνιζόταν καὶ ὁ Εὐφορίωνας. Ἐγὼ χά-ρηκα· ἤξερα πὼς τὸ ἐλαφρὸ κορμὶ ὅσο χάνει στὸ πά-λεμα, τόσο κερδίζει στὸ πήδημα. Μὰ κι ἐδῶ τὴν ἔπα-θα. Πήδησα στὸ μᾶκρος, μὰ ἔμεινα πίσω ἀπὸ τὸ Θεα-γένη καὶ τὸν Εὐφορίωνα. Πήδησα στὸ ὕψος, καὶ πέ-ρασα καὶ τοὺς δύο.

« Τὸ δίσκο τώρα ! » προστάζει ὁ Ἑρμογένης.

Δὲν ἤξερα τί πρᾶμα εἶναι ὁ δίσκος· ἐμεῖς στὴν ἐξοχὴ ρίχναμε τὸ λιθάρι. Βλέπω καὶ μοῦ βάζει στὰ χέ-ρια ἓνα στρογγυλὸ κομμάτι χάλκωμα, φουσκωτὸ στὸ κέντρο ποὺ ἔλαμπε σὰ χρυσάφι. Ἦταν τόσο βαρὺς,

πού δὲν μπόρεσα νὰ τὸν κρατήσω. Γλίστρησε καὶ κύλησε μακριὰ μου, σὰ νὰ ἦταν ζωντανός. Τὰ παιδιά ἔβαλαν τὰ γέλια καὶ πρῶτος ὁ Μενεκράτης.

« Δοκίμασε λοιπὸν ἐσύ ! » τοῦ λέω.

— « Ἔκοψα τὸ δάχτυλό μου καὶ δὲν μπορῶ νὰ ρίξω » ἀπαντᾷ.

Ὁ Εὐφορίωνας σηκώνει τὸ δίσκο καὶ παίρνει στάση δισκοβόλου. Ὁλόγυμνος, μὲ τ' ἄρμονικά του μέλη καὶ τὰ ξανθὰ σγουρά του μαλλιά ἔμοιαζε μὲ ἄγαλμα. Φέρνει τὸ δίσκο καὶ τὸν κρατεῖ ἐμπρὸς στὸ μέτωπο μιὰ στιγμὴ, σὰν κάτι νὰ λογάριαζε. Ἐξαφνα ἔστριψε λίγο δεξιὰ καὶ μὲ χαριτωμένο κίνημα δίνει φτερά στὸ χάλκωμα. Ἐτρεξε ὁ δοῦλος, καὶ στὴ θέση ποὺ ἔπεσε ὁ δίσκος ἔμπηξε ἓνα ξύλο. Πῆρε τώρα καὶ ρίχνει ὁ Θεαγένης, καὶ περνᾷ τρία πόδια τὸν Εὐφορίωνα. Ρίχνει ὁ Λυκίδας καὶ πέφτει ὁ δίσκος ἀνάμεσα στὰ δυὸ σημάδια.

« Τὸν ἔρριξα ψηλότερα » λέει.

— « Ἡ δισκοβολία γίνεται στὸ μάκρος· τὸ βλέπεις ; » τοῦ λέει ὁ Ἑρμογένης.

— « Ἄν ἤμουν κι ἐγὼ γδυτός !... » εἶπε ὁ Λυκίδας.

— « Καὶ ποιὸς σ' ἐμποδίζει νὰ γδυθῇς ;... Πήγαινε κι ἔλα νὰ ρίξης » τοῦ εἶπε ὁ γυμναστής.

Τέλος βγῆκε νικητὴς ὁ Θεαγένης. Ἐγὼ θέλω νὰ δοκιμάσω ἀκόμη. Παίρνω τὸ δίσκο καὶ μὲ πολὺν κόπο κατορθώνω νὰ τὸν κρατήσω στὰ χέρια μου. Τὸν παίρνει πάλι ὁ Εὐφορίωνας καὶ ἀρχίζει νὰ μᾶς δείχνῃ τὴν τέχνη του. Τὸν παίζει, τὸν πετᾷ, τὸν στριφογυρίζει ἀπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του· τὸν ρίχνει ψηλὰ καὶ τὸν δέχεται πότε στὸ τεντωμένο χέρι του καὶ πότε στὴν κνήμη του. Τὸ κρῦο μέταλλο πῆρε ψυχὴ στὰ χέρια του.

19. Ὁ ἀκοντισμός.

« Τώρα ὁ ἀκοντισμός ! » προστάζει ὁ Ἑρμογένης.
« Ἐσύ, Πρόα, νὰ βλέπης μόνο· δὲν μπορεῖς ν' ἀγωνισ-
τῆς σ' αὐτὸ τὸ ἀγώνισμα » .

Οἱ δοῦλοι φέρνουν τ' ἀκόντια. Στὸ πλευρὸ τοῦ Ἑρ-
μογένη ἦρθαν καὶ στάθησαν μουσικοὶ Ἀσιᾶτες, μὲ
φορέματά ἐλαφρά. Κρατοῦσαν αὐλοὺς ἑτοιμοὶ νὰ παί-
ξουν.

Ὁ γυμναστὴς σέρνει γραμμὴ στὸν ἄμμο, μετρᾷ
καμιὰ ἑκατοστὴ βήματα καὶ μὲ τὸ διαβήτη χαράζει
τὴν περιφέρειαν μεγάλου κύκλου. Ὁ Λυκίδας θὰ ρίξῃ
πρῶτος. Προβάλλει τὸ ἓνα πόδι καὶ ἰσοζυγιάζει τὸ
ἀκόντιο στὸ χέρι του.

« Πρόσεχε, Λυκίδα ! » φωνάζει ὁ Ἑρμογένης.
« Τὸ ἀκόντιο πρέπει νὰ τὸ κρατᾷς ἀκριβῶς στὴ μέση ».

Ἀρχίζουν οἱ μουσικοὶ τὸ πολεμικὸ ἐμβατήριον.
Ὁ Λυκίδας κανονίζει τὸ βῆμα του μὲ τὸ ρυθμὸ τῶν
αὐλῶν, καὶ προβαίνει σοβαρὸς μὲ τὸ ἀκόντιο στὸ χέρι,
λὲς καὶ εἶχε ἀντικρὺ του ἐχθρό. Μὰ τοὺς θεοὺς, μα-
κάρισα κι αὐτὸν καὶ τὴ γενιά του καὶ τὴν πατρίδα του.
Ὅταν πάτησε στὴ γραμμὴ ὁ Λυκίδας τίναξε τ' ὄπλο
του. Ἐπεσε ὅμως ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο.

« Ἀλλοτε θὰ πετύχῃς καλύτερα » τοῦ λέει ὁ Ἑρ-
μογένης. « Ἄλλος τώρα » . Μὰ ποῦ ν' ἀφήσῃ ὁ Σπαρ-
τιάτης ! Σούφρωσε τὰ φρύδια, δάγκασε τὰ χεῖλη του,
ρίχνει καὶ ξαναρίχνει τὸ ἀκόντιο. Θέλει σώνει καὶ καλὰ
νὰ πετύχῃ. Τέλος κατορθώνει νὰ τὸ ρίξῃ στὸν κύκλο
μέσα καὶ τότε τὸ ἄφησε.

Εἶναι ἡ σειρὰ τοῦ Εὐφορίωνα. Παίρνει τὸ ἀκόν-
τιο, σημαδεύει χωρὶς ὀρεξὴ καὶ πιὸ ἀνόμεντα ἀκόμη

τὸ ρίχνει. Τὸ ἀκόντιο πέφτει δέκα βήματα ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο.

« Ντροπή ! λέει ὁ γυμναστής, ρίξε πάλι ! »

— « Οὐφ, κάνει πολλή ζέστη ! » λέει τὸ ἀρχοντόπουλο.

Ὁ γυμναστής τοῦ βάζει τὸ ἀκόντιο πάλι στὸ χέρι. Τὸ ρίχνει καὶ φτάνει στὸ σημάδι, ἀλλὰ πολὺ δεξιά. Τοῦ κακοφαίνεται τοῦ Ἑρμογένη. Ὁ Λυκίδης γελά, μὰ ὁ Εὐφορίωνας εἶναι φιλότιμος ὅταν θέλῃ. Ξαναπαίρνει τὸ ἀκόντιο, τὸ ρίχνει καὶ τὸ μπήγει στὸ κέντρο.

« Εὖγε ! » φωνάζει ὁ γυμναστής· « θὰ γίνῃς καλὸς στρατιώτης. Ἐκεῖνος ποὺ ρίχνει καλύτερα τὸ ἀκόντιο στὴν παλαίστρα, θὰ κάμῃ τὴ μεγαλύτερη καταστροφὴ στοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδας ».

Ζητῶ τὴν ἄδεια νὰ ρίξω κι ἐγώ, καὶ ὁ Ἑρμογένης μοῦ τὸ ἐπιτρέπει. Ρίχνω, μὰ τὸ ἀκόντιο πέφτει στὸν ἀριστερὸ τοῖχο τῆς παλαίστρας.

« Δὲν εἶναι φρόνιμο νὰ στέκεται κανεὶς κοντά σου » φωνάζει ὁ Μενεκράτης. « Φρόντισε, καημένε, νὰ μοῦ λές πότε σημαδεύεις δεξιά, γιὰ νὰ μὴ στέκωμαι ἀριστερά ».

— « Καὶ ὅμως δὲ σκοπεύεις καλύτερά του, κι ἔχεις δυὸ χρόνια στὴν παλαίστρα » λέει ὁ Ἑρμογένης. « Δοκίμασε πάλι, Πρόα. Ὅλοι στὴν ἀρχὴ ἀποτύχαμε ».

Ἑρριζα κάπου δέκα φορές. Κατάφερα νὰ ρίχνω ἴσια τὸ ἀκόντιο, μὰ δὲν πέτυχα στὸν κύκλο.

20. Παλεύω μὲ τὸν Εὐφορίωνα.

« Ὁ Πρόας μὲ τὸν Εὐφορίωνα νὰ παλέψουν ὀρθοί ! » προστάζει ὁ Ἑρμογένης.

Πρόθυμα σταθήκαμε αντίκρυ. Κοίταξε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο λοξὰ καὶ κάπως ἄγρια, σὰ δυὸ κοκόρια ἔτοιμα νὰ πιαστοῦν. Ἐδῶ δὲν ἔχει ἢ θὰ ρίξης ἢ θὰ πέσης. Ξανακοιταχτήκαμε κι ἔπειτα ἀρπαχτήκαμε. Μὰ τὸν Ἑρακλῆ, δὲν περίμενα τόση δύναμη ἀπὸ τὸ ἀρχοντόπουλο· δὲν εἶχε μόνο δύναμη, μὰ καὶ τέχνη. Ὅταν εἶδῃ ἔτσι βάζω κι ἐγὼ ὅλη μου τὴ δύναμη καὶ κατορθώνω νὰ τὸν ρίξω.

« Δὲν ἄστειεύεσαι, βλέπω » λέει ὁ Εὐφορίωνας μὲ χαμόγελο· « εἶναι ἡ δεύτερη φορὰ σήμερα ποὺ μ' ἔβαλες νὰ φιλήσω τὰ χόματα ».

— « Εἶμαι βέβαιος πὼς τὸ ἔκαμε ἐπίτηδες τὸ πρωί » λέει ὁ Μενεκράτης.

— « Νομίζεις ; Ἐλα νὰ δοκιμάσωμε ποιὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ θὰ ρίξῃ τὸν ἄλλον » εἶπα κοιτάζοντας τὸν Μενεκράτη.

— « Δὲν μπορῶ νὰ παλέψω σήμερα· στραγγούλισα τὸ πόδι μου, εἰδεμή... »

Θύμωσα μὲ τὴν προστυχιά του καὶ εἶπα νὰ τοῦ ἀπανήσω. Μὲ πρόλαβε ὅμως ὁ Εὐφορίωνας.

« Ὁ καημένος ! πρέπει νὰ τὸν συμπαθήσης. Πάντα κάτι παθαίνει, ὅταν ἔχῃ νὰ τὰ βάλλῃ μὲ καλύτερό του.

21. Γυρίζω στὸ σπίτι γιὰ τὰ γλυκά.

Ὁ Λυκίδας μοῦ πετᾷ τώρα ἕνα μεγάλο τόπι. Τὸ πιάνω, στέκομαι στὸ ἕνα πόδι καὶ ἀρχίζω νὰ τὸ πετῶ ψηλὰ σὰ χρυσόμηλο· τὸ δέχομαι πότε στὴ χούφτα, πότε στὴν πλάτη, ἄλλοτε στὸ γόνατο καὶ ἄλλοτε στὸν ἄγκωνα. Ὁ Ἑρμογένης μὲ διορθώνει.

« Ἴσιο τὸ κορμί,...οἱ ὅμοι μαζεμένοι. Ποτὲ μὴ λησμονεῖτε τὴν καλλιτεχνικὴ στάση. Ὅλα ἀρμονικά ».

— « Πάρ' το ! » λέω ἔξαφνα, καὶ πετῶ τὸ τόπι στὸ Μενεκράτη.

— « Δὲν ἔχω σκοπὸ νὰ γίνω θαυματοποιός » μοῦ λέει ἐκεῖνος.

— « Προτιμᾷς, φαίνεται, νὰ μείνης παράσιτος » εἶπα ἀστόχαστα. Γρήγορα ὅμως κατάλαβα τὸ λόγο πού εἶπα καὶ ἔτρεξα νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μὲ συμπαθήσῃ. Γύρισα ὅλη τὴν παλαίστρα μὰ δὲν τὸν ἀπάντησα.

— « Ἐφυγε μὲ τὸν Εὐφορίωνα » μοῦ λέει ὁ Θεαγένης. « Μὰ ἔννοια σου καὶ δὲ σκοτίζεται ἀπὸ τέτοια ὁ Μενεκράτης ».

— « Καὶ τὸ δρόμο ; » ρώτησα.

— « Τελειώσαμε σήμερα· αὐριο στὸ στάδιο. Πᾶμε τώρα νὰ λουστοῦμε καὶ θὰ φύγωμε μαζί ».

— « Ὅχι, καημένε, θέλω νὰ τελειώσω γρήγορα, γιατί βιάζομαι ».

— « Γιατί βιάζεσαι ; »

— « Μὲ θέλει ἡ Γλυκέρα γιὰ θέλημα » εἶπα. Καὶ τρέχω γρήγορα, λούζομαι, ντύνομαι καὶ φεύγω. Τὰ γλυκὰ μὲ τραβοῦσαν σὰν μαγνήτης. Πίστευα πὼς θὰ τὰ βρῶ ζεστὰ ζεστὰ καὶ μελωμένα. Ποῦ νὰ βάλῃ ὁ νοῦς μου τὸ παιχνίδι πὺ συλλογίστηκε νὰ μοῦ παίξῃ ἡ Γλυκέρα.

Καθὼς μὲ εἶδε ἀπὸ μακριά, « πᾶνε, μοῦ φώναξε, πᾶνε τὰ γλυκὰ!... Τὰ ἔκαψε ὁ φούρνος· κάρβουνο τάκαμε!... »

Ἐμεινα μάρμαρο! Ἡ Γλυκέρα ἔσκασε τὰ γέλια.

« Ἄς εἶναι » εἶπε, « ἔμειναν ἓνα δυό. Μὰ δὲ θὰ φᾶς, ἂν δὲ μοῦ εἰπῇς πρῶτα, τί ἔγινε στὴν παλαίστρα ».

Καὶ ἔβγαλε μιὰ πιατέλα γεμάτη ἀπὸ ροδοψημένες δίπλες. Διηγῆθηκα ὅ,τι μπόρεσα καὶ ὕστερα ρίχτηκα

στά γλυκά. "Όταν ἔφαγα ἀρκετά, τότε θυμήθηκα πόσο ἄσχημα φέρθηκα στὸ Θεαγένη. Δὲν τὸν προσκάλεσα νὰ φάῃ γλυκὰ κι ἐκεῖνος. Τάχα τοῦ φτιάνει γλυκὰ ὁ κηδεμόνας του ;

22. Στὸ Στάδιο.

Τὴν ἄλλη μέρα ἦρθε ὁ Θεαγένης νὰ μὲ πάρῃ νὰ πᾶμε στὸ Στάδιο. Εἶχα κρατήσῃ καὶ γι' αὐτὸν λίγες δίπλες κι ἔτσι διώρθωσα τὸ χτεσινό μου λάθος. Στὸ στάδιο, βρήκαμε ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς συμμαθητές μου καὶ ἄλλα παιδιὰ ν' ἀγωνίζονται. Εἶδα ὅμως πὼς ἦταν χωρισμένα σὲ δυὸ ομάδες καὶ ἀγριοκοιτάζονταν.

« Ποιοὶ εἶναι ; » ρωτῶ.

— « Εἶναι ἀπὸ τὴν παλαιίστρα τοῦ Γυλίππου » μοῦ λέει ὁ Λυκίδας. Καὶ πρόσθεσε δυνατά : « Μὰ δὲ συγκρίνεται μὲ τὸν Ἑρμογένη » .

— « Μεθαύριο στὰ Παναθήναια θὰ σοῦ δείξωμε » ἀκούω νὰ τοῦ ἀπαντᾷ πίσω μου ἓνας νέος.

— « Ἀμέσως τώρα νὰ τὸ δείξης, Πάναινε » λέει ὁ Λυκίδας. « Εἶσαι ἀρχηγὸς καὶ μπορεῖς νὰ διατάξης... »

— « Πρόθυμος... Ἀπλὸ δρόμο ἢ ἵππικό ; »

— « Ἀπλὸ ἢ ἵππικό, θὰ σᾶς περάσωμε » .

— « Ἀς ἀρχίσωμε ἀπὸ τὸ δίαυλο. Ὁ ἀπλὸς εἶναι γιὰ τὰ μωρά ! »

Ρίξαμε τοὺς λαχνούς· ἔλαχε σὲ μένα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ομάδα ἔλαχε σ' ἓνα χοντροκαμωμένο παιδί.

« Αὐτὸς εἶναι σωστὸς Βοιωτὸς ! » λέω ἐκεῖ ποῦ ἔπαιρνα θέση στὴν ἀφετηρία.

Γυρίζει καὶ μὲ κοιτάζει ἀργὰ ἀργὰ.

« Γελάστηκες » λέει μὲ παράξενη προφορά, « εἶμαι ἀπὸ τὴν "Ηλῖδα » .

— « Τὸ βλέπομε ἀπὸ τὴν ὥραία σου προφορά » λέει ὁ Εὐφορίωνας, καὶ βάζει τὰ γέλια.

— « Μὴ σὲ μέλει καὶ δὲν τρέχει κανεὶς μετὰ τὴ γλῶσσα » λέει ὁ Πάναινος. « Πήγαινε, Καφισία, καὶ δεῖξε σ' αὐτὸν τὸ χωριάτη πῶς τρέχεις καλύτερά του ».

— « Χωριάτης ! » κἀνὼ με θυμό.

— « Μὴ θυμώνεις δὲ καὶ σὺ ! » λέει ὁ Πάναινος. « ἡ σκούφια σου, ποῦ εἶναι ἀπὸ τομάρι σκυλιοῦ, δαίχνει καὶ σένα τὴν καταγωγὴ σου ».

Ἀρπάζω τὴ σκούφια μου καὶ τὴν κρύβω στὸ χιτῶνα μου. « Καλὰ νὰ πάθω ! » συλλογίζομαι. « τί θέλω καὶ τὴ φορῶ, ἀφοῦ ὅλα τὰ παιδιὰ περπατοῦν ξεσκούφωτα ; »

Ἀκούω τὸν Πάναινο νὰ ξαναλέη :

« Φτάνουν τὰ λόγια !... Ἐνα ! δυό ! τρία !... ἐμπρός ! »
Χυθῆκαμε ἀπάνω στὸν ἄμμο. Ὡς τὸν ἀστράγαλο χωνόμουν μέσα στὸν ἄμμο, καὶ τὸ πόδι μου καθὼς ἔπεφτε βαρὺ μ' ἔσερνε πίσω. Γρήγορα τὸ κατάλαβα καὶ φρόντισα ν' ἀλαφροπατῶ. Ἐτσι στὸ δεῦτερο γύρο κατάφερα νὰ περάσω τὸν Καφισία. Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔφτανα πρῶτος στὸ τέρμα, μὰ ἔξαφνα νιώθω ἓνα βαρὺ πρᾶμα ἀπάνω μου. Χάνω τὴν ἰσορροπία καὶ σωριάζομαι ἔξω ἀπὸ τὸ στίβο. Ὁ ἀντίπαλός μου παίρνει δρόμο καὶ φτάνει στὸ τέρμα.

« Δόλος ! δόλος !... τὸν ἔκαμε νὰ πέση ! » φωνάζουν οἱ σύντροφοί μου.

— « Ὅχι ! ὄχι ! νίκησε » ἀντιφωνάζουν οἱ ἄλλοι.

— « Ἀπάτη ! φευτιά ! » οἱ δικοί μου.

— « Νίκη ! Νίκη ! » ἐπιμένει ἡ ομάδα τοῦ Γυλίσκου.

— « Τίποτα βέβαιο ! ἄς ἀρχίσωμε πάλι » λέει

ὦ Πάναινος. « Τὸ βέβαιον εἶναι, πῶς ὁ Καφισίας θέλοντας καὶ μὴ ἔκαμε τὸν Πρόα νὰ πέσῃ ».

Τώρα κληρώθηκαν ὁ Θεαγένης καὶ ὁ Πάναινος. Καταλαβαίνετε πῶς κανεῖς δὲ βγῆκε νικητὴς σπὸ τέλος. Κάθε συντροφιά δὲ ἀναγνώριζε τὴν νίκη τῆς ἄλλης. Ἔτσι πέρασε ἡ ὥρα μὲ φωνὲς καὶ φιλονικεῖες ὥσπου χωριστήκαμε.

23. Τ' Ἀνθεστήρια.

Τ' Ἀνθεστήρια εἶναι γιορτὴ τοῦ Διονύσου. Πέφτουν τὸν Ἀνθεστηριῶνα, τὸ μῆνα ποὺ μᾶς ἔρχεται ἡ ἀνοιξή.

Τὸ τί γίνεται τότε στὴν Ἀθήνα εἶναι ἀφάνταστο. Χάνουν τὸ νοῦ τους ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἀκόμη καὶ οἱ δοῦλοι. Δὲν εἶναι μοναχὰ γιορτὴ γιὰ διασκέδαση, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἐμπόριο. Ὁ κόσμος συνηθίζει τότε νὰ κάνῃ τίς προμήθειες του γιὰ ὅλον τὸ χρόνο. Ἡ Γλυκέρα δούλευε ἀπὸ καιρό. Ζωγράφιζε ἀπ' ὅλα καὶ λογάριάζε νὰ κάμῃ χρυσὲς δουλειές.

Ἄμα χάραξε, πήγαμε καὶ οἱ τρεῖς καὶ πιάσαμε θέσῃ στὴ μέσῃ τοῦ πανηγυριοῦ. Ἡ Ἀγαρίστη ἄπλωσε χάμω ἓνα χαλὶ καὶ κάθισε. Ἐγὼ καὶ ἡ Γλυκέρα τοποθετήσαμε τὰ ἐμπορεύματα. Μπροστὰ στήσαμε τὰ τάματα, δηλαδὴ βόδια, μοσχάρια, πρόβατα, κατσίκες καὶ ἄλλα χωματένια ἀγαλματάκια, ποὺ προσφέρουν οἱ φτωχοὶ στοὺς θεοὺς, ἀφοῦ δὲν ἔχουν νὰ προσφέρουν ἀληθινὰ ζῶα.

Πίσω ἀπὸ τὰ τάματα στήσαμε κρατῆρες, ποτήρια, κοῦκλες ἀπὸ χῶμα, ἀγαλματάκια θεῶν καὶ ἄλλα. Ὅλα τ' ἀγγεῖα τὰ εἶχε στολισμένα μὲ χαριτωμένες ζωγραφιές.

Ἐκεῖ πού ἦταν ἀληθινὰ ἀμίμητη ἡ Γλυκέρα ἦταν στοὺς κρατῆρες. Ἀδύνατο νὰ τοὺς δῆς καὶ νὰ μὴ γελάσης. Ζωγράφιζε μεθυσμένους μὲ φουσκωμένα μάγουλα, σὰ μεγάλα παιδιὰ πού μόλις βγῆκαν ἀπὸ τὰ σπάργανα καὶ δὲν μποροῦν νὰ κρατηθοῦν στὰ ποδαράκια τους. Στὸ ἓνα ἀγγεῖο τοὺς ἔκαμε νὰ χορεύουν μὲ φοβερὲς ἢ γελαστὲς προσωπίδες· στὸ ἄλλο νὰ σέρνουν μὲ κόπο ἓνα ἀμάξι στολισμένον μὲ κλαδιά, πού μέσα καθόταν ἡ μητέρα τους, ἡ Μέθη... Καὶ στὸ ἄλλο ἔβλεπες μὲ τί θυμὸ ὁ μεθυσμένος κλοτσοῦσε τὸ σκυλάκι πού πῆγε νὰ τοῦ πιῇ τὸ κρασί. Καὶ σὲ ἄλλα ἄλλες ζωγραφιές.... πού νὰ τίς θυμηθῶ !

Ἀφοῦ τὰ τοποθετήσαμε ἔφτιαξα ἀπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς γερόντισσας μιὰ σκιὰ ἀπὸ φύλλα, γιατί θὰ ἔκαιγε ἀργότερα ὁ ἥλιος. Ἐπειτα τὴν ἀφήσαμε μονάχη νὰ παζαρεύη. Ἡ Γλυκέρα πῆγε σπίτι γιατί δὲν ὑπόφερε τὸ θόρυβο, κι ἐγὼ ἔτρεξα γιὰ τὸ τραπέζι τοῦ Λύση.

Εἶναι συνήθεια τὴν πρώτη μέρα τῆς γιορτῆς νὰ πληράνουν τὰ παιδιὰ τὸ μισθὸ στοὺς δασκάλους των, κι ἐκεῖνοι νὰ τοὺς κάνουν τραπέζι. Πῆγα στὴν ὥρα καὶ βρῆκα ἐκεῖ ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου μας, μὲ τὰ μεγαλύτερά τους ἀδέρφια καὶ τὰ ξαδέρφια. Ἐγὼ κι ὁ Θεαγένης φορούσαμε στεφάνια ἀπὸ ζουμπούλια.

Ὁ Λυκίδας, ὅταν εἶδε τὰ διάφορα φαγητά, ἄρχισε νὰ ἐπαινῇ τὸ μαῦρο ζωμό.

Δὲν ἔπαυε ὅμως νὰ τρώη μὲ πολλὴ ὄρεξη. Τὶς ἄλλες ἡμέρες δὲν ἐπιτρέπεται στὰ παιδιὰ νὰ πίνουν κρασί. Σήμερα ὅμως ἀδειάσαμε ὅλοι ἀπὸ ἓνα ποτήρι, γιατί τὸ καλοῦσε ἡ μέρα.

Ὁ Λυκίδας ἀφορμὴ ἤθελε. « Στὴ Σπάρτη, λέει,

τὴν πατρίδα μου μεθοῦν τοὺς εἴλωτες γιὰ νὰ βλέπουν τὰ παιδιά τὰ χάλια τους καὶ νὰ σιχαίνωνται τὸ μεθύσι » .

Δὲν κρατήθηκα. « Τὸ ξέρομε δά ! » τοῦ λέω. « Μὰ ἐμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι καὶ χωρὶς τέτοια μαθήματα τὸ ἔχομε φυσικὸ νὰ σιχαινόμαστε τὸ μεθύσι » .

Ἄμα τελείωσε τὸ συμπόσιο, ἔτρεξα μὲ τὸ Θεαγένη στοὺς δρόμους, πὺ περνοῦσαν ἀνθοστολίστα ἀμάξια μὲ παιδιὰ ἀνθοστεφωνωμένα. Τὰ παιδιά ἔβγαζαν χίλιες δυὸ φωνές. Πότε ἄκουες: « οὐά ! οὐά ! » σὰ νὰ εἶχε γεμίσει ὁ τόπος ἀπὸ μωρά, καὶ πότε γέλια δυνατά, σὰ νὰ γελοῦσε ὁ Διόνυσος.

24. Πηγαίνω στὸ σπίτι τοῦ Εὐφορίωνα.

Μὲ προσιάλεσε ὁ Εὐφορίωνας νὰ πάω σπίτι του μιὰ μέρα. Παραξενεύτηκε ὅταν τοῦ εἶπα πὼς πρέπει νὰ ζητήσω τὴν ἄδεια τοῦ πατέρα μου. Αὐτός, μοῦ εἶπε, μπορεί νὰ προσκαλῇ τοὺς φίλους του χωρὶς νὰ ρωτᾷ κανένα κι ἔχει ὁλόκληρο διαμέρισμα στὴ διάθεσή του. Ὡστόσο γιὰ μένα ρώτησε τοὺς γονεῖς του. Ἡ μητέρα του εὐχαριστήθηκε πολὺ· τῆς διηγήθηκε πολλὰ γιὰ μένα καὶ θέλει, εἶπε, νὰ μὲ γνωρίσῃ. Μὲ παρακάλεσε λοιπὸν νὰ τοῦ καμω τὴ χάρη νὰ γράψω στὸν πατέρα μου.

Ἐγραψα, καὶ ἡ ἀπάντηση δὲν ἄργησε νὰ ἔρθῃ. Ἦταν ὅπως τὴν ἤθελα. Ἐγραφε νὰ δεχτῶ τὴν πρόσκληση, νὰ εὐχαριστήσω τὸν Εὐφορίωνα καὶ τοὺς γονεῖς του, καὶ νὰ τοὺς παρακαλέσω νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ ἔρθῃ μαζί μου στὴν ἐξοχή, ὅταν τελειώσουν τὰ μαθήματα.

« Τὰ σταφύλια, ἔγραφε, θὰ εἶναι γινωμένα καὶ ἡ ἡσυχία τῆς ἐξοχῆς θὰ τὸν εὐχαριστήσῃ ἔπειτα ἀπὸ τὴν κοπιαστικὴν ἐργασία τοῦ σχολείου ». Τρέχω μὲ χαρὰ καὶ τὰ διαβάζω στὸν Εὐφορίωνα.

« Ἡ ἐργασία τοῦ σχολείου ! » λέει γελώντας. « Ἄν ὁ πατέρας σου ἤξερε πόσο τὴν παίρνω στὰ σοβαρὰ τὴν ἐργασία τοῦ σχολείου δὲ θ' ἀνησυχούσε. Ἄς εἶναι, αὔριο σὲ περιμένω ».

Πῆγα τὴν ἄλλη μέρα. Τὸ μέγαρο τοῦ Λεωκράτη ἦταν χτισμένο μὲ σχέδιο τοῦ Ἰκτίνου, τοῦ ἀρχιτέκτονα ποὺ σχεδίασε τὸν Παρθενῶνα. Καθὼς ἀντίκρισα τὸ πρόθυρό του κατάλαβα σὲ τί σπιτι ἔμπαίνα. Ὅλο μάρμαρο καὶ μοσαϊκό. Πόσο ἀπλὰ καὶ φτωχικὰ ἦταν τὰ σπίτια τοῦ Μιλτιάδη, τοῦ Θεμιστοκλῆ καὶ πρὸ πάντων τοῦ Ἀριστείδη !

Ὁ Λεωκράτης εἶχε πολλοὺς δούλους καὶ πλούσια μεταλλεῖα στὸ Λαύριο. Ἡ γυναῖκα του ἡ Ἀσπασία ἦταν ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Πεισιστράτου, τοῦ πρώτου τυράννου στὴν Ἀθήνα. Δὲν ἐβγαίνει συχνὰ ἀπὸ τὸ σπιτι, μὰ ὅταν ἐβγαίνει τὴν ἀκολουθοῦσαν πολλὲς δοῦλες λαμπρόντυμες. Τὸ ἀμάξι τῆς τὸ ἔσερναν τέσσερα κάτασπρα ἄλογα ἀπὸ τὴ Σικυῶνα.

Χτύπησα δειλὰ τὴν πόρτα καὶ μοῦ ἀνοιξε ὁ θυρωρός.

« Τί θέλεις ; » ρώτησε.

— « Τὸν Εὐφορίωνα...Εἶμαι ὁ Πρόας τοῦ Νικία συμμαθητῆς του ».

Μὲ πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μὲ ὠδήγησε ἀπὸ μιὰ αὐλὴ σὲ ἄλλη, ποὺ ἦταν στὴν ἄκρη τῆς ὁ βωμός. Ἐκεῖ βρῆκα τὸ συμμαθητὴ μου. Μαζί μὲ κεινον μπήκαμε

στό γυναικωνίτη. Γυναῖκες νέες, γριές, μεσόκοπες καὶ παιδοῦλες ἀκόμη γύριζαν παντοῦ.

« Γάμο ἔχετε ἢ συμπόσιο ; » ρώτησα τὸ φίλο μου.

— « Γιατί ; »

— « Βλέπω μεγάλη κίνηση. Οἱ γυναῖκες πᾶνε κι ἔρχονται σὰν τὶς μέλισσες ».

— « Κάθε μέρα τὸ ἴδιο γίνεται. Εἶναι ἡ ὥρα ποὺ ἡ μητέρα μοιράζει στὴν καθεμιὰ τὴ δουλειά της. Νά-την ».

Περίμενα νὰ ἰδῶ καμιὰ πλουσιοντυμένη, μὰ ὅλες ἦταν τὸ ἴδιο. Μόνο μιὰ ξεχώρισα, ὅχι ἀπὸ τὰ φορέματα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν κορμοστασιά της κι ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ μιλοῦσε στὶς ἄλλες.

« Χαῖρε, μητέρα τοῦ Εὐφορίωνα ! » εἶπα.

— « Χαῖρε καὶ σύ, παιδί τοῦ Νικία » ἀπάντησε. « Πηγαίνετε στὸν ξενῶνα, Εὐφορίωνα, κι ἔφτασα » πρόσ-θεσε πάντα μὲ χαμόγελο.

Ἀνεβήκαμε μιὰ μαρμαρένια σκάλα, σκεπασμένη μὲ περσικὸ χαλί, καὶ φτάσαμε στὸ ἀπάνω πάτωμα. Τὸ σπίτι ἦταν χτισμένο δυτικὰ ἀπάνω σὲ λόφο καὶ προφυλαγμένο ἀπὸ τὸ βοριά. Δεξιὰ ἔβλεπε τὴν πόλη καὶ τὴν Ἀκρόπολη μὲ τὸν Παρθενῶνα· ἀριστερὰ φαινόταν ὁ κάμπος, φυτεμένος ἀπὸ ἀμπέλια κι ἐλιές ὡς πέρα στὴν Πεντέλη.

Ἦρθε σὲ λίγο ἡ Ἀσπασία, κάθισε σὲ μιὰ πολυθρόνα καὶ μὲ πολλὴ καλοσύνη ἄρχισε νὰ μὲ ρωτᾷ γιὰ τὴ μητέρα μου, τ' ἀδέρφια μου καὶ τὸ σπίτι μας.

Ἐνῶ ἡ Ἀσπασία μὲ ρωτοῦσε γιὰ τὸ σχολεῖο μπῆκε μιὰ φίλη της. Ὁ Εὐφορίωνας μοῦ λέει σιγὰ πῶς

εἶναι ἡ δέσποινα Ἀγλαΐα, ἡ μητέρα τοῦ συμμαθητῆ
μας Ἀρχία ἀπὸ τῆ Βοιωτίας.

Οἱ γυναῖκες ἀρχίζουν τὶς συνηθισμένες ὁμιλίες.
Ἐγὼ βρῆκα τὸν καιρὸ νὰ καλοκοιτάξω ὅλα γύρω μου.
Οἱ τοῖχοι ἦταν σκεπασμένοι μὲ λαμπρόχρωμες ζω-
γραφίες. Ἀπὸ τὰ παράθυρα κατέβαιναν κεντημένες
κουρτίνες, ποὺ μετρίαζαν τὸν ἥλιο χωρὶς νὰ διώχνουν
τὴ δροσιὰ τοῦ μπάτη. Τὸ πάτωμα ἦταν στρωμένο μὲ
δέρματα ἀπὸ θηρία καὶ τὸ ταβάνι ἔμοιαζε σὰν ἀναπο-
δογυρισμένο πανέρι γεμάτο ἀπ' ὅλα τὰ χαμολούλουδα.
Τὰ καθίσματα ἦταν ὅλα στολισμένα μὲ χρυσάφι καὶ
ἐλεφαντοκόκκαλο. Κοίταζα τὰ μαρμαρένια τραπέζια,
τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ τραπεζάκια, τοὺς σκαλιστοὺς
λυχνοστάτες καὶ τ' ἀκριβὰ ἀνθογυάλια, καὶ θυμή-
θηκα μὲ συγκίνηση τὸ δικό μας τὸ σπίτι μὲ τὰ φτω-
χικά του ἐπιπλα.

« Τὰ καθίσματα ὁ πατέρας μου τὰ φτιάχνει στὴ
Θεσσαλία » ἔρχεται καὶ μοῦ λέει σιγὰ ὁ Εὐφορίωνας
σὰ νὰ μάντεψε τοὺς στοχασμούς μου. « Τὰ στρώματα
μας ἔρχονται ἀπὸ τὴν Κόρινθο καὶ τὰ προσκέφαλα εἶναι
γεμάτα μὲ ψιλὸ πούπουλο ἀπὸ τὶς χῆνες τῆς Ἡλείας » .

Θὰ μοῦ ἔλεγε καὶ ἄλλα, μὰ ἐκείνη τῇ στιγμῇ φά-
νηκε στὴν πόρτα μιὰ ὑπηρέτρια καὶ εἶπε μὲ σεβασμὸ
στὴ νοικοκυρά :

« Τὸ τραπέζι γιὰ τὸ μικρὸ κύριο εἶναι ἔτοιμο » .

— « Ἀκοῦς, παιδί μου ; » λέει ἡ Ἀσπασία στὸν
Εὐφορίωνα, « εἶναι ἔτοιμα· πάρε νὰ φιλέψης τὸ φίλο
σου » . Καὶ ἀμέσως μᾶς ἄπλωσε γιὰ ἀποχαιρετισμὸ

τὸ χέρι. Χαιρετοῦμε κι ἐμεῖς καὶ πᾶμε στὴν τραπέζα.

Ἀπὸ κεῖ ἀφοῦ φάγαμε περάσαμε στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Λεωκράτη. Μοῦ φάνηκε πὼς μπῆκα σὲ ἱερό. Ὅλα πλούσια κι ἐδῶ. Τὰ βιβλία, σὲ κυλίνδρους, εἶναι βαλμένα μὲ τάξη σὲ πολυτελέστατες θῆκες. Γι' αὐτὰ φρόντιζε ἓνα ἀγαθὸ γεροντάκι, ποὺ ἦταν βιβλιοθηκάριος. Ἀλλὰ βιβλία ἦταν ἀπὸ δέρματα ζώων, πολλὰ ἀπὸ ὕφασμα καὶ τὰ πιὸ ἀκριβὰ ἀπὸ πάπυρο.

Ἐκεῖνη τῇ στιγμῇ μπῆκε ὁ Μενεκράτης, μὰ δὲν τὸν πρόσεξε κανεὶς. Μόλις τὸν ἀντιχαιρέτησε ὁ Εὐφορίωνας.

Πολλὰ κομψοτεχνήματα εἶδα στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Λεωκράτη. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ μοῦ ἔκαμε ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση ἦταν ἓνας Ποσειδῶνας μὲ τὰ κυματιστὰ μακριὰ γένεια του. Βαστοῦσε τὴν τρίαινα στὸ χέρι καὶ ἦταν καβάλα σὲ ἄλογο ποὺ εἶχε οὐρὰ ψαριοῦ. Ἦταν ἓνα ἀγαλματάκι τόσο δά, μιὰ σπιθαμῇ.

« Τί ὥραϊο ποὺ εἶναι ! » φώναξα.

— « Εἶναι ἔργο τοῦ Φειδία » λέει ὁ Εὐφορίωνας.
« τὸ χάρισε στὸν παππού μου, τὸν Ἀριστοκλῆ ».

— « Καὶ τί παράξενα τὰ πράσινα μάτια του !
Ὅπου κι ἂν γυρίσω μὲ ἀκολουθοῦν ! »

— « Εἶναι δυὸ σμαράγδια· ἡ ἄκρη τῆς χλαμύδας του εἶναι κεντημένη μὲ πολὺτιμα πετράδια· ἡ τρίαινα, καθὼς βλέπεις, εἶναι ὁλόχρυση καὶ οἱ ἄκρες τῆς ἀπὸ ζαφείρια ».

— « Ἀλήθεια ; δὲν εἶναι χρωματιστὰ σὰν ἐκεῖνα ποὺ βάφει ἡ Γλυκέρα ; » ρώτησα ἐγὼ μὲ θαυμασμό.

— « Ἡ Γλυ...κέ...ρα ; » κάνει ὁ Μενεκράτης πε-

φιπαιχτικά. « Πῶς φαίνεσαι, καημένε, πῶς εἶσαι χωριάτης ! »

— « Καλύτερα χωριάτης παρὰ ἀνόητος » τοῦ ἀπαντῶ ἀμέσως. « Τί ἔχει νὰ κάμη τὸ ὑλικό, ἀφοῦ ἡ ἐργασία εἶναι ὠραία ; »

— « Εἶσαι γιὰ γέλια ! » ἐπιμένει ὁ Μενεκράτης. « Μονο τὰ πετράδια του ἀξίζουσ μισὸ τάλαντο ! »

— « Ἄς εἶναι ὁ Πρόας ἔχει δίκιο λέει ὁ φίλος μου. Ὁ πατέρας μου λέει πῶς καὶ ξύλινο νὰ ᾔτῃν θὰ εἶχε τὴν ἴδια ἀξία. Φτάνει πού βγῆκε ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Φειδία » .

Ἐκείνη τῇ στιγμῇ ζήτησαν ἔξω τὸν Εὐφορίωνα καὶ τὸν Ἀγάθωνα. Ὁ Μενεκράτης, γιὰ νὰ τοῦ δείξῃ πῶς μπορεῖ νὰ κάνῃ ὅ,τι θέλει στὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη, ἀνέβηκε σ' ἐνα σκαμνὶ καὶ ἄρχισε νὰ βγάξῃ ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα τὴν τρίαινα καὶ τὸ στεφάνι. Τοῦ λέω πῶς δὲν κάνει καλὰ, μὰ ἐκεῖνος τῇ δουλειά του.

Κάποτε φεύγει τὸ στεφάνι ἀπὸ τὰ χέρια του καὶ κυλιέται σὺς πλάκες. Τρέχω καὶ τὸ παίρνω, ὅταν τὴν ἴδια στιγμῇ μπαίνει ὁ Λεωκράτης.

— « Τί κάνετε αὐτοῦ ; » μᾶς ρωτᾷ μὲ γλυκὸ τρόπο.

— « Περιμένουμε τὸν Εὐφορίωνα » λέω κατὰ κόκκινος.

— « Καὶ τί κρατᾷς αὐτοῦ, μικρὲ μου φίλε ; »

Τοῦ δίνω τὸ στεφάνι.

— « Δεν ἐπιτρέπω ν' ἀγγίζουσ αὐτὸ το καλλιέχνημα ! » εἶπε αὐστηρά. « Σὲ συγχωρῶ, γιατί πρώτη φορά ἔρχεσαι ἐδῶ » .

Ὁ Μενεκράτης κάνει τὸν ἀδιάφορο, ἐνῶ ἐγὼ κοκ-

κινίζω περισσότερο. Ὁ Λεωκράτης βάζει τὸ χέρι του στὸν ὄμο μου καὶ μοῦ λέει σὰν πατέρας :

« Μὴν παραξενεύεσαι, παιδί μου. Ὁ Ποσειδῶνας μοῦ εἶναι ἀπ' ὅλα ἐδῶ μέσα ὁ πιὸ πολύτιμος » .

Ἐκείνη τῇ στιγμῇ μπῆκε ὁ Εὐφορίωνας καὶ ὁ Λεωκράτης τοῦ ἔκαμε νόημα νὰ μᾶς πάρῃ νὰ βγοῦμε ἔξω.

« Δειλέ ! ψεύτη ! » φώναξα στὸ Μενεκράτη ἅμα βγήκαμε, καὶ τοῦ ἔδωσα γερὸ χτύπημα στὰ πλευρά.

— « Πῶς ! τί ψευτιά εἶπα ;... Ἐσύ εἶσαι ψεύτης ποὺ μὲ κατηγορεῖς ! »

— « Ἡ σιωπὴ σου δὲν ἦταν ψέμα ; Δὲν ἄφησες νὰ πιστέψῃ ὁ Λεωκράτης πῶς ἐγὼ ἔβγαλα τὸ στεφάνι ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα ; »

Τὸν ξαναχτύπησα κι ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ κλαίῃ σὰ μωρὸ παιδί.

« Ἄν δὲν εἶχα στραγγουλίσει τὸ πόδι μου χτές, θὰ ἔβλεπες » μοῦ εἶπε ἐνῶ ἔφευγε.

Ποῦ νὰ φανταστῶ πόσο θὰ μοῦ κόστιζε κὺτὴ ἡ ἱστορία μὲ τὸ μικρὸ ἀγαλματάκι !

25. Χωριζόμαστε σὲ κόμματα.

Ἐνῶ στὴν Ἀθήνα εἶχαμε εἰρήνη, οἱ γείτονές μας πολεμοῦσαν μεταξύ τους. Ὁ Πελοπίδας ἐλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῆς Σπάρτης, καὶ στὰ Λεῦκτρα καὶ τῇ Μαντίνειᾳ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔδωσε τέτοιο γερὸ χτύπημα στοὺς Σπαρτιᾶτες, ποὺ θὰ τὸ θυμοῦνται γιὰ πάντα.

Ὁ Λυκίδας ἀντὶ νὰ ταπεινωθῇ ἀπὸ τὰ παθήματα τῆς πατρίδας του, γινόταν ὅλο καὶ πιὸ πολὺ καυχη-

σιάρης. Ἄρχισαν ὅλα τὰ παιδιὰ νὰ τὸν ἀποφεύγουν, καὶ δὲν εἶχε σύντροφο παρὰ μόνο τὸ Μενεκράτη. Τὸ παιδί τοῦ παρασίτου ὅλες τὶς κολακεῖες ποῦ ἔκανε στὸν Εὐφορίωνα, τώρα τὶς γύριζε στὸ Λυκίδα. Καὶ γιατί νομίζετε ; Γιατὶ ὁ Πασίωνας ἔμαθε πὼς ὁ Χαρίλαος, ὁ πατέρας τοῦ Λυκίδα, θὰ ἔδιωχνε τὸν παράσιτό του. Ὁ Χαρίλαος ἦταν πρέσβυς τῆς Σπάρτης κι ἔμενε στὴν Ἀθήνα. Λοιπόν, καθὼς εἶδε ὁ Πασίωνας πὼς στοῦ Λεωκράτη τὸν ἐβαρέθησαν, φρόντιζε μὲ κάθε τρόπο νὰ κολλήσῃ στὸ Χαρίλαο. Ὁ γιὸς δασκαλεμένος ἀκολουθοῦσε τὸν πατέρα του καὶ σὲ λίγες ἡμέρες τὰ κατὰφεραν.

Ὁ Θηβαῖος Ἀρχίας καὶ ὁ Γλαῦκος ἦταν τὸ κόμμα ποῦ δὲ χώνευε μὲ κανένα τρόπο τὸ Λυκίδα.

Ὁ Ἀρχίας ἦταν παιδί μεγαλόσωμο· ποτὲ δὲ γελοῦσε, ποτὲ δὲ θύμωνε, ποτὲ δὲ βιαζόταν. Ἐβλεπε πάντα καταγῆς καὶ ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὸ καθετὶ ποῦ γινόταν γύρω του. Ἀλίμονο ὅμως σὲ κεῖνον ποῦ θὰ νόμιζε πὼς μπορούσε νὰ τὸν προσβάλλῃ χωρὶς κίνδυνο. Ὁ Ἀρχίας ἔξαφνα σήκωνε τὰ μάτια, ἔδειχνε τὰ δόντια του καὶ μὲ μιὰ λέξη τὸν κοκάλωνε. Ἡ γλῶσσα του ἔκοβε σὰν ξυράφι. Κι ἂν δὲν ἔφτανε ἡ γλῶσσα, σήκωνε τὸ χέρι του κι ἔδειχνε πὼς εἶχε δύναμη θηρίου.

Ὁ Εὐφορίωνας, ὁ Θεαγένης κι ἐγὼ ἤμαστε ἀχώριστοι. Μὰ καὶ γι' αὐτὸ ὁ Λυκίδας μᾶς μισοῦσε περισσότερο.

26. Ὁ Ποσειδῶνας γίνεται ἀφαντος.

Μιὰ μέρα στὸ σχολεῖο μάθαμε πὼς τὸ ἀγαλματάκι τοῦ Ποσειδῶνας, ἔλειψε ἀπὸ τὸ βᾶθρο του. Ὁ πατέρας

τοῦ Εὐφορίωνα ἔβγαλε κήρυκα στήν ἀγορά, πῶς δίνει μεγάλη ἀμοιβή σέ κεῖνον ποῦ θά μαρτυροῦσε τὸν κλέφτη ἢ τουλάχιστο θά ἔλεγε τὸν τρόπο ποῦ μποροῦσε νὰ βρεθῇ.

Στὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη εἶχαν μιὰ Σπαρτιάτισσα παραμάννα. Ἔτσι συνήθιζαν τότε τ' ἀρχοντόσπιτα στήν Ἀθήνα, νὰ παίρνουν παραμάνες Σπαρτιάτισσες, γιὰ νὰ βυζαίνουν τὰ παιδιὰ μαζὶ μὲ τὸ γάλα καὶ τὶς ἀρετὲς τῶν Σπαρτιατῶν.

Ὁ Γλαῦκος εἶπε πῶς ὁ κλέφτης ἦταν ἡ παραμάννα. « Καὶ ποῦ ξέρομε, πρόσθεσε, μήπως δὲν εἶναι καὶ κατὰσκοπος ; »

— « Σοῦ ἀπαγορεύω νὰ ἐξακολουθήσης » τὸν ἔκοψε μὲ θυμὸ ὁ Λυκίδας.

— « Μοῦ ἀπαγορεύεις ! » φώναξε ὁ Γλαῦκος ἔτοιμος νὰ πιαστῇ.

— « Ἐναπές το λοιπόν, ἂν τολμᾷς ! » ἐπιμένει ὁ Σπαρτιάτης.

— « Γιατί σοῦ κακοφαίνεται, Λυκίδα ; » μπαίνει στὴ μέση ὁ Ἀρχίας μὲ ἀπάθεια. « Μήπως τὴν κλεψιὰ στὸν τόπο σας δὲν τὴν παίρνετε γιὰ ἀρετή ; »

Ὁ Λυκίδας, ἐκεῖ ποῦ ἦταν ἔτοιμος νὰ πιαστῇ μὲ τὸ Γλαῦκο, ρίχνεται ἀπάνω στὸν Ἀρχία.

« Ἐλα νὰ λογαριαστοῦμε κι ἐμεῖς ! » προτείνει ὁ Γλαῦκος στὸ σύντροφο τοῦ Λυκίδα, τὸ Μενεκράτη.

Ποῦ νὰ δεχτῇ ὁ Μενεκράτης ! Τοῦ πονοῦσε, λέει, τὸ δεξί του χέρι ! Ὅστοςο οἱ δύο ἄλλοι πάλευαν στὰ καλά. Ἐμεῖς τοὺς ἐρεθίζαμε μὲ τὰ συνηθισμένα ξεφωνητά. Γιὰ κάμποση ὥρα δὲ φαινόταν ποιὸς θά νικήσῃ. Ἐξαφνα βλέπομε τὸ Σπαρτιάτη νὰ σωριάζεται καταγῆς.

“Αμα οί δύο αντίπαλοι ἔδωσαν τὰ χέρια καὶ φιλιώθηκαν, ἡ συζήτηση ξανάρχισε ζωηρότερη. Μονάχα ὁ Μενεκράτης δὲ μιλοῦσε καθόλου.

« Καὶ σύ, Μενεκράτη, δὲ λὲς τίποτα ; » ρώτησε κάποιος μαθητής.

— « Δὲν ξέρω τί γίνεται στοῦ Λεωκράτη » ἀπήντησε ἐκεῖνος. « Ἔχω ὀχτὼ μέρες νὰ καθίσω στὸ τραπέζι του ! »

27. Μιά ἐκδρομὴ μὲ τὴ Γλυκέρα.

Λυπόμουν τὴ Γλυκέρα, ποὺ τὴν ἔβλεπα νὰ δουλεύη πολὺ. Ἡ ὑγεία της ἀπὸ μέρα σὲ μέρα χειροτέρευε.

« Γιατί δουλεύεις τόσο πολὺ, Γλυκέρα ; » τὴ ρώτησα κάποτε.

— « Εἶμαι ἀναγκασμένη νὰ τὸ κάμω. Μπορεῖ νὰ λείψω ἀπὸ δῶ, καὶ τότε τί θὰ γίνῃ ἡ γιαγιά μου ; »

— « Θὰ παντρευτῆς ; »

— « Κάθε ἄλλο μπορεῖ νὰ πεθάνω νωρίς, ὅπως ὁ πατέρας μου κι ἡ μητέρα μου ».

— « Μὴν τὸ λὲς αὐτό » τῆς λέω. Καὶ γιὰ νὰ ξεκουράζεται καὶ νὰ παίρνῃ καθαρὸν ἀέρα ἔβρισκε συχνὰ ἀφορμὴ νὰ κάνωμε μικρὲς ἐκδρομὲς στὰ περίχωρα.

Μιά μέρα, τὸ καλοκαίρι, ἀποφασίσαμε νὰ πᾶμε στὸν Κηφισό. Θ' ἀνεβαίναμε σ' ἓναν ὁμορφο λόφο, θὰ μέναμε ἐκεῖ ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ τὸ βράδυ θὰ γυρίζαμε. Πήραμε μαζί μας ψωμί, καρπούς καὶ τυρὶ ἀπὸ πρόβειο γάλα μέσα σὲ σκινόπλεχτο καλάθι.

Ξεκινήσαμε χαρούμενοι καὶ σὲ λίγο ἤμαστε ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη, στοὺς ἀγρούς. Ἡ Γλυκέρα ἦταν πολὺ καλὰ στὴν ὑγεία της. Φοροῦσε ψιλοῦφαντο λινὸ χι-

τῶνα μὲ γαλάζιο κέντημα στὶς ἄκρες, μιὰ μεγάλη ψά-
θα στολισμένη μὲ μαργαρίτες καὶ τὰ ἐλαφρὰ τῆς κοκ-
κινοβαμμένα σαντάλια. Κάθε λίγο σταματούσαμε γιὰ
νὰ κόψωμε κάποιο φυτὸ κι ἔπειτα τὸ πετούσαμε γιὰ
νὰ κόψωμε ἄλλο. Ἐπλεξά ἓνα στεφάνι ἀπὸ λουλούδια,
μυρτιές καὶ ἀγριόροδα καὶ μ' αὐτὰ στόλισα τὸ λαι-
μὸ τῆς.

Ἐξαφνα ἀκοῦμε ἀπὸ πίσω μας : « νιάου ! νιάου ! »

« Γλυκέρα, ὁ γάτος σου ! » φωνάζω. « Ἔτσι σέ
ἀκολουθεῖ πάντα ; »

— « Ναί· μὰ σήμερα τὸν εἶχα κλείσει στὴν κάμαρα,
γιατὶ θὰ πηγαίναμε μακριά. Φώναζε, φαίνεται, πολὺ
καὶ ἡ γιαγιά τὸν ἐλευθέρωσε. »

Ὁ Μελάνιος σιμώνει καὶ ἀρχίζει τὰ συνηθισμέ-
να του τριψίματα. Ἡ Γλυκέρα τὸν παίρνει στὴν ἀγκυ-
λιά τῆς.

« Καιρὸς νὰ φᾶμε » λέει.

Καθόμαστε στὸν ἴσκιο ἐνὸς πλατάνου καὶ τρῶμε
μὲ ὄρεξη. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς πῶ πῶς ὁ Μελά-
νιος πῆρε τὸ μερδικό του. Ὁ ἀθάνατος Κηφισὸς μᾶς
χάρισε τὸ χρύο νερό του. Ἀφοῦ ἀναπαυτήκαμε λίγο,
ἐξακολουθήσαμε τὸ ἀνέβασμα.

Ἀμα φτάσαμε στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, πληρωθή-
καμε γιὰ τὸν κόπο μας. Καθὼς ἔκαιγε ὁ ἥλιος, μοσκο-
βολοῦσε ὁ τόπος ἀπὸ τὴ ρίγανη καὶ τὸ θυμάρι. Δεξιὰ
μας κάτω ἄσπριζε ἡ θάλασσα, σὰν ἀπλωμένο σεντόνι
χωρισμένο μὲ πλατιές μενεξεδένιες οὐγίες. Ἦταν ἡ
δοξασμένη θάλασσα τῆς Σαλαμίνας, ποὺ πῆρε ἀγύ-
ριστα στὸ βυθό τῆς χιλιάδες ἀπὸ τὸ στρατὸ τοῦ Εἰρ-
ξῆ καὶ τὰ χρυσοστολισμένα καράβια του.

Ἀριστερά μας οἱ κῆποι τῆς Ἀθήνας ἔντυναν μὲ

τὴν πρασινάδα τοὺς τὰ μνημεῖα, τοὺς ναοὺς καὶ τ'
ἀγάλματα, κι ἔδειχναν τὸ μάρμαρο λευκότερο.

Δὲν ξέρω πόσον καιρὸ καθίσαμε ξαπλωμένοι στὰ
χορτάρια. Ὁ ἥλιος βασιλέψε. Ἐξαφνα ἀκούεται βροντὴ.

« Θεοί ! φωνάζει ἡ Γλυκέρα, μπόρα ἔρχεται. Κοί-
ταξε τὸν οὐρανό ! »

— « Καὶ ὅμως τώρα ἦταν ὀλογάλανος » τῆς λέω.

Μερμιᾶς μαῦρα σύννεφα μαζεύονται μακριὰ ἢ θά-
λασσα γίνεται μολυβένια. Ἀστραπὲς μαζί καὶ βροντὲς
μας τυφλώνουν. Ἐξαφνα ἀνοίγουν οἱ καταρράχτες
τ' οὐρανοῦ. Ζητοῦμε νὰ βροῦμε καμιὰ σπηλιά νὰ φυ-
λαχτοῦμε, μὰ τοῦ κάκου ! Κατεβαίνομε τρέχοντας
τὸ λόφο, τυφλωμένοι ἀπὸ χαλάζι. Ἐξαφνα ἡ Γλυκέρα
σταματᾷ καὶ φωνάζει :

« Καὶ ὁ γάτος ; Ὁ καημένος ὁ Μελάνιος ποῦ εἶναι ;
Πρέπει νὰ γυρίσωμε νὰ ψάξωμε » .

Θέλω νὰ πάω μόνος καὶ δὲ μὲ ἀφήνει. Γυρεῖ οἱ με
παντοῦ μὰ τοῦ κάκου. Ὡστόσο τὸ χαλάζι μᾶς δέρνει
τὸ πρόσωπο.

« Ἄς γυρίσωμε » λέει ἡ Γλυκέρα. « Μπορεῖ νὰ
φοβήθηκε καὶ νὰ πῆγε στὸ σπίτι.

28. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκδρομῆς.

Φτάνομε στὸ σπίτι. Ἡ Ἀγαρίστη ρίχνει στὴ γω-
νιά ξύλα γιὰ νὰ ζεσταθοῦμε. Ὁ Μελάνιος δὲ φάνηκε
πουθενά.

Βγαίνω καὶ ψάχνω, ρωτῶ τοὺς γείτονες μὰ κα-
νεὶς δὲν τὸν εἶδε. Ὄταν γύρισα σπίτι ἡ Ἀγαρίστη μοῦ

λέει πώς ανάγκασε τὴ Γλυκέρα νὰ πλαγιάσῃ, γιὰ τὴν ἥρθε πυρετός.

« Τῆς ἔδωσα νὰ πιῇ ζεστό ἀπὸ ἀγριολούλουδα » λέει. « Φύλαξα καὶ γιὰ σένα, παιδί μου, ἓνα ποτήρι. Μὰ καθὼς εἶναι ἀδύνατη, θαρρῶ πὼς ἡ ἐκδρομὴ αὐτὴ θὰ τὴν κρεβατώσῃ ».

— « Ἐπρεπε νὰ εἶμαι προσεχτικώτερος » συλλογίζομαι. Μόλις ξημέρωσε ἔτρεξα κι ἔφερα τὸ γιὰτρό. Τὴν ἐξέτασε καὶ κούνησε τὸ κεφάλι.

29. Κάτι ποὺ δὲν τὸ περίμενα.

Πέρασαν δυὸ μέρες καὶ ἡ Γλυκέρα βρισκόταν στὴν ἴδια κατάστασι. Ὅλο παραμιλοῦσε καὶ στὰ παραμιλητά της συχνὰ ζητοῦσε τὸ Μελάνιο. Τὴν τρίτῃ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ βράδυ, ὁ πυρετός ἄρχισε νὰ πέφτῃ. Τότε βγῆκα ἔξω. Ἐξαφνα ἀπαντῶ στὸ δρόμο τὸ Μενεκράτη. Ἦταν τυλιγμένος στὸ πανωφόρι του κι ἔκρυβε ἀποκάτω ἓνα χοντρὸ δέμα. Μόλις με εἶδε ταραχτήκε.

« Ποῦ πηγαίνεις τόσο ἀργά ; » τοῦ λέω.

— « Καὶ σὺ δὲν εἶσαι ἀργά ἐξω ; »

— « Ἐγὼ ἔχω λόγο, ζητῶ τὸ Μελάνιο. Ἡ Γλυκέρα εἶναι ἄρρωστη, καὶ ἂν τὸν δῇ, μπορεῖ νὰ γίνῃ καλὰ.

— « Θὰ εἶναι πολὺ κουτὴ νὰ στενοχωριέται. ἔτσι γιὰ ἓνα ζῶο ! » εἶπε καὶ γέλασε δυνατὰ.

— « Τὰ ζῶα εἶναι ἀδέρφια μας » τοῦ λέω. « Ὁ Πυθαγόρας ποὺ τὸ εἶπε κάτι ἤξερε ».

Θέλω νὰ φύγω, μὰ κάτι μοῦ λέει πὼς πρέπει νὰ ἰδῶ, τί ἔχει μέσα στὸ δέμα. Τὸν ἀρπάζω λοιπὸν καὶ τὸν ρωτῶ :

— « Σὰν τί πολύτιμο ἔχεις καὶ τὸ κρύβεις ἔτσι ; »

— « Μὴν ἀνακατώνεσαι σὲ ξένες δουλειές, χω-
ριάτη ! »

— « Δὲ σὲ ἀφήνω, ἂν δὲ μοῦ δείξης αὐτὸ ποῦ κρα-
τᾷς, παράσιτε ! »

Ἐκεῖ ποῦ ἔσφιγγε τὸ δέμα, ἀκούω νιαούρισμα !
Πετῶ τὸ Μενεκράτη καταγῆς, ἄρπάζω τὸ σάκο, τὸν
λύνω καὶ τινάζεται ἔξω ὁ Μελάνιος. Καθὼς βλέπω τὸ
ζῶο, θυμωνῶ καὶ τὸν ἀρχίζω στὶς κλοτσιές.

— « Τί τὸ ἤθελες τὸ ζῶο ; » τὸν ρωτῶ.

— « Νὰ τὸ πνίξω, μοῦ ἀπαντᾷ μὲ λύσσα, ἀφοῦ
τὸ τσακίσω στὸ ξύλο, ὅπως θὰ τσακίσω καὶ σένα » .

— « Γιατί ; »

— « Γιατὶ σὲ μισῶ. Θέλεις τῇ θέσῃ μου κοντὰ στὸν
Εὐφορίωνα. Μὰ ξέρω τὸν τρόπο νὰ σὲ βγάλω ἀπὸ ἐκεῖ,
χοντροχωριάτη ! »

— « Τῇ θέσῃ σου ! » φώναξα περιφρονητικά. « Εἴ-
μαι ἐλεύθερος κι ἀπὸ ἐλεύθερους γονεῖς. Ἀντὶ νὰ γίνω
θεληματικὰ δοῦλος, πέφτω καλύτερα στὴ θάλασσα ἢ
στὴ φωτιά » .

— « Ναί, ναί, φούσκωνε σὰν τὸ βάτραχο ποῦ θέ-
λει νὰ μιμηθῇ τὸ βόδι. Νὰ δοῦμε ποὺς θὰ γελάσῃ τε-
λευταῖος ! » εἶπε, καὶ σηκώνοντας τὰ σκόρπια πρά-
ματά του ἔφυγε κλαίοντας καὶ ψιθυρίζοντας βρισιές.

Ἡ Γλυκέρα χάρηκε ἅμα εἶδε τὸ Μελάνιο, μὰ ἡ
κατάστασή της δὲν καλυτέρευε. Ἐγὼ ὅμως καὶ ἡ Ἀγα-
ρίστη δὲν ἀπελπιζόμαστε. Ἐπιτέλους ἡ ἀφοσίωσή μας
ὄνταμείφτηκε. Ἡ φίλη μου σηκώθηκε ἀπὸ τὸ κρε-
βάτι, μὰ ἔμοιαζε μὲ φάντασμα.

30. Τὰ μεγάλα Παναθήναια.

Πλησίαζαν τὰ μεγάλα Παναθήναια. Πρώτη φορὰ
θὰ ἔβλεπα κι ἐγὼ αὐτὴν τῇ γιορτῇ. Ἀπὸ καιρὸ κάθε

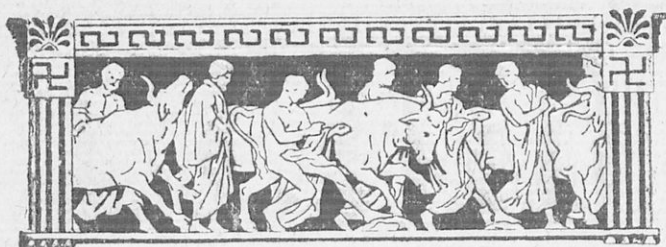

σχολεῖο διάλεξε τὰ πιὸ καλλίφωνα παιδιὰ καὶ τὰ γύμναζε σ' ἓναν ὕμνο πού θά τραγουδοῦσαν. Ὁ Λύσης ἔβαλε καὶ μένα στὸ χορό. Ὅταν πῆγα στὶς γενικὲς δοκιμὲς τὰ ἔχασα. Ἐξακόσια παιδιὰ ἔκαναν τὸ χορό. Ποτέ, παιδιὰ μου, δὲν ἄκουσα πιὸ ἱερὴ καὶ ἐπιβλητικὴ ἁρμονία.

Ἀπὸ ὀχτὼ ἡμέρες πρὶν ἔρχονταν οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰ περίχωρα καὶ ἔφερναν κοπάδια τὰ ζῶα πού θά θυσιάζαν. Ὅσοι εἶχαν φίλους καὶ συγγενεῖς στὴν πόλη ἔμεναν στὰ σιλίτια τους, οἱ περισσότεροι ὅμως ἔστηναν σκηνὲς ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη. Φανταστῆτε τί θόρυβος γινόταν κάθε μέρα.

Καθὼς γύριζα ἀπὸ τὸ σχολεῖο μὲ τὸ Θεαγένη, βλέπω ἀπὸ μακριὰ τὰ μεγάλα κόκκινα βόδια καὶ τὴν ἁμαξά μας. Τρέχω, ἀγκαλιάζω τὴ μάνα μου, τὸν πατέρα μου καὶ τὸν παππού, καὶ φιλῶ τ' ἀδερφάκια μου καὶ τὴ μικρὴ μου ἀδερφή, πού ἦταν στὴν ἀγκαλιά τῆς παραμάνας. Μοῦ φάνηκε πὼς εἶχα χρόνια νὰ τοὺς δῶ. Ἡ μητέρα μου ἔβρισκε πὼς μεγάλωσα καὶ ἔγινα σωστός Ἀθηναῖος.

Ἐξαφνα θυμῆθηκα πὼς ἄφησα τὸ Θεαγένη στὸ δρόμο. Βγαίνω καὶ τὸν βρίσκω νὰ στέκεται στὸ ἴδιο

μέρος μελαγχολικός. Χωρίς ἄλλο συλλογιζόταν τὴν ὀρφάνια του. Τὸν πῆρα μέσα μὲ τὴ βίχ. Ἡ μητέρα μου τὸν ἐφίλησε μόλις ἄκουσε πὼς εἶναι φίλος μου.

Εἶχαν φέρει πολλὰ καλὰ ἀπὸ τὴν ἐξοχή καὶ καθίσαμε σὲ πλούσιο τραπέζι. Μοῦ εἶπαν τὰ νέα τοῦ χωριοῦ: Ἡ Ἰὼ ἡ ἀγελάδα μας γέννησε ὠραῖο μοσχαράκι. Ὁ βοσκὸς ὁ Λύσανδρος παντρεύτηκε. Ὁ γερο-Θαλῆς ὁ χαλκιᾶς πέθανε. Τ' ἀμπέλια ἔδесαν καὶ οἱ ἀμπελουργοὶ εἶναι εὐχαριστημένοι πὼς θὰ γίνουν πολλὰ σταφύλια.

Μὲ τὸν πατέρα μου καὶ τὸν παπποῦ πήγαμε στοῦ Λύση καὶ στοῦ Ἑρμογένη. Χάρηκαν κι οἱ δύο, καὶ πῖο πολὺ ὁ παππούς, γιὰ ὅσα καλὰ ἄκουσαν γιὰ μένα.

Ἐπιτέλους ξημέρωσε ἡ μεγάλη ἡμέρα. Ἡ γιορτὴ ἄρχισε ἀπὸ τὸ πρωὶ μὲ ἵππικους ἀγῶνες στὶς ὄχθες τοῦ Ἰλισοῦ.

Ὁ Λεωκράτης ἔστειλε ν' ἀγωνιστοῦν ἔξι περήφανα ἄλογα, πού ἔβγαζαν φλόγες ἀπὸ τὰ ρουθούνια τους. Καθὼς τὰ εἶδα νὰ περνοῦν ἐμπρὸς μου μὲ τόσα παλικάρια ἀπόρησα.

« Ποῦ τοὺς εἶδα ; » ψιθύρισα.

— « Στὸν Παρθενῶνα » μοῦ λέει ὁ Θεαγένης.
« Κοίταξε τὸ ἄλογο ἐκεῖνο καὶ τὸν καβαλάρη του, ποὺ μόλις μπορεῖ νὰ τὸ κρατήσῃ. Βλέπεις τὴν ὀρθὴ χαίτη του, τ' ἀνοιχτὰ ρουθούνια του, τὰ τεντωμένα πόδια του, ποὺ ἀντιπατοῦν ἀπὸ νευρικὴ ἀνυπομονησία ; Κοίταξε τώρα τὸν καβαλάρη. Ἡ ἄσπρη γλαμύδα του κυματίζει ἀπὸ τὸν ἄνεμο καὶ δείχνει τὸ καλοκαμωμένο σῶμα του. Τί λές ; Δὲν εἶναι ὁ ἴδιος ποὺ σκάλισε ὁ Φειδίας ἀπάνω στὸ μάρμαρο ; »

Ὁ φίλος μου εἶχε δίκιο. Τῇ ζωοφόρῳ, ποὺ τόσες φορές τῇ θαύμασα στὸν Παρθενῶνα, τὴν εἶχα ζωντανή ἐμπρὸς μου. Καὶ νὰ βλέπατε μετὰ τί χάρι ἀνέβαιναν οἱ ἔφηβοι στ' ἄλογά τους !

Πάντα ἀγαποῦσα τ' ἄλογα, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ὅμως ἐκεῖνη τ' ἀγάπησα μετὰ πάθος, σὰν ἀληθινὸς Ἀθηναῖος. Ὁ πατέρας μοῦ εἶπε τότε πὼς τρέφει ἓνα θεσσαλικὸ πουλαράκι.

« Ὅταν γυρίσῃς στὴν ἐξοχὴ θὰ σοῦ τὸ δώσω νὰ τὸ καβαλικέψῃς... Φυσικά, ἀν' ἐξακολουθήσῃς νὰ εἶσαι προκομμένος » πρόσθεσε.

Λίγο ἔλειψε νὰ τρελαθῶ ἀπὸ τὴν χαρὰ μου.

Ὑστερα ἀπὸ τοὺς ἵππικους ἀγῶνες παραβγῆκαν

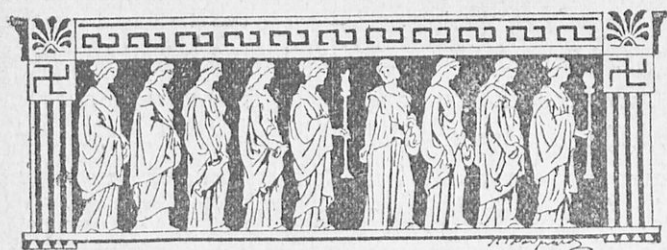

στό πάλεμα καὶ στό τρέξιμο τὰ παιδιὰ μὲ τοὺς ἐφηβους. Ἐπειτα μοναχοὶ τοὺς οἱ ἐφηβοὶ ἀγωνίστηκαν στό πένταθλο, δηλαδή πάλεμα, τρέξιμο, πήδημα, δίσκο καὶ ἀκόντιο.

Ὅσα παιδιὰ ἦταν ἀπὸ τὴν παλαίστρα τοῦ Ἑρμογένη διακρίθηκαν. Ὁ Θεαγένης νίκησε στὸν ἀκοντισμό, ὁ Λυκίδας στεφανώθηκε στὴν πάλη. Ὁ Εὐφορίωνας ὕστερα νίκησε στοὺς μουσικοὺς ἀγῶνες κι ἐγὼ πῆρα ἔπαινο.

Ἐπιτέλους πήγαμε στὴν πομπή. Φτάσαμε στὸν Κεραμεικὸ τὴν ὥρα ποὺ ξεκινοῦσε. Ἐμπρὸς οἱ μουσικοί, ἄλλοι ἔπαιζαν τοὺς αὐλοὺς καὶ ἄλλοι ἔκρουαν τὶς λύρες. Ἀκολουθοῦσαν ἄντρες ὀπλισμένοι μὲ λόγχες καὶ ἀσπίδες, λὲς καὶ ἦταν ἔτοιμοι νὰ χυθοῦν στὴ μάχη, πρῶτα οἱ πεζοὶ κι ἔπειτα οἱ καβαλάρηδες. Ἐπειτα οἱ ἱερεῖς μὲ τοὺς βοηθοὺς των, ποὺ ὠδηγοῦσαν τὰ ζῶα γιὰ τὴ θυσία. Ὑστερα οἱ γέροντες μὲ τὰ κυματιστὰ ἄσπρα γένεια τοὺς καὶ μὲ κλοδιά ἐλιάς στὰ χέρια. Πίσω οἱ ἐφηβοὶ στεφανωμένοι, καὶ τελευταῖα τὰ παιδιὰ μὲ ἀπλὸ στενὸ χιτῶνα, ὅλα ροδοστεφανωμένα. Ὅλοι οἱ ὅμιλοι ἀρχίζουν μαζὶ νὰ τραγουδοῦν τὸν ὕμνο τῆς θεᾶς.

Μπαίνομε κι ἐμεῖς στὸν ὅμιλο τῶν παιδιῶν. Πίσω μας ἐρχόταν ἡ λευκὴ πομπὴ τῶν παρθένων. Ὅλες

ἦσαν ντυμένες τὸν πολὺδιπλο χιτῶνα. Τὰ μέτωπά τους ἦσαν στεφανωμένα μὲ κρίνα καὶ μὲ τὰ χέρια τους κρατοῦσαν στὸ κεφάλι κανίστρια.

Ἀκολουθοῦσε ἔπειτα τὸ πλοῖο καὶ πήγαινε σὰ νὰ ἦταν ἀπάνω στὰ νερά. Γιὰ πανὶ εἶχε στὸ κατάρτι ἀνοιγμένο τὸν πέπλο τῆς θεᾶς, ποὺ τὸν εἶχαν ὑφάνει κορίτσια καὶ εἶχαν κεντήσει ἀπάνω του τὴ μάχη τῆς Ἀθηνᾶς μὲ τοὺς Τιτᾶνες.

Ἡ πομπή, ἀφοῦ πέρασε ἀπὸ τὴν ἀγορὰ καὶ τοὺς μεγάλους δρόμους, ἔφτασε στὸ βωμὸ τοῦ Ἀπόλλωνα κοντὰ στὸν Ἄρειο Πάγο. Ἐκεῖ στάθηκε. Ἐβγαλαν τὸν πέπλο ἀπὸ τὸ πλοῖο καὶ ἡ πομπή μὲ τὴν ἴδια τάξη ἄρχισε ν' ἀνεβαίνει τὸν ἱερὸ βράχο, πέρασε τὰ Προπύλαια καὶ σταμάτησε γύρω ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα.

Ἀνατρίχιασα ὅταν εἶδα τὸν ἄρχοντα τῆς πολιτείας νὰ παίρνη τὸν πέπλο ἀπὸ τὰ χέρια τῶν παρθένων καὶ νὰ τὸν προσφέρει στὴ θεά. Νομίζω πὼς βλέπω ἀκόμη τὰ ζαφειρένια μάτια τῆς ν' ἀστραποβολοῦν καὶ τὴ Νίκη νὰ φτερουγίζει στὸ δεξί της χέρι.

Τὸ βράδυ πήγαμε στὴ λαμπαδοδρομία. Οἱ ἔφηβοι μπαίνουν στὴ σειρά. Ὁ πρῶτος ἀνάβει τὴ λαμπάδα του ἀπὸ τὸ βωμὸ καὶ πάει τρέχοντας στὸ δεῦτερο, ἔχει-

νος φέρνει τὴ φωτιά στὸν τρίτο καὶ πάει ἔτσι ὡς τὸ τέλος. "Οποιοῦ ἢ λαμπάδα σβήση, βγαίνει ἀπὸ τὸ δρόμο, καὶ τοὺς ἀδέξιους καὶ τοὺς ἀργοκίνητους τοὺς περπατίζει ὁ κόσμος. Γιὰ νὰ νικήσῃ κανεὶς πρέπει νὰ κάμῃ τρέχοντας ὅλο τὸ δρόμο καὶ νὰ προσπεράσῃ τοὺς ἄλλους μὲ ἄσβηστη τὴ λαμπάδα του. Ὁ Ἀρμόδιος, εἴκοσι χρονῶν παλικάρι, ἦταν ὁ νικητής.

"Οσοὶ νίκησαν στοὺς ἀγῶνες καὶ στεφανώθηκαν προσκαλοῦν τὴ νύχτα τοὺς φίλους των σὲ τραπέζι. Τὸ κυριώτερο τραπέζι ἔγινε στὸ πρυτανεῖο καὶ τ' ἄλλα στοὺς δημόσιους κήπους. Στὸ λαὸ μοιράστηκαν τὰ σφάγια τῆς θυσίας. Ὁλος ὁ κόσμος διασκέδαζε ὡς τὸ πρῶν.

Ὁ πατέρας μου κι ἡ μητέρα μου ἔμειναν ἀκόμη δυὸ ἡμέρες· ἔπειτα ἦρθε ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ. Ἡ μικρή μου ἀδερφή, ἡ Νέαιρα, δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της τὸ Μελάνιο. Μὰ οὔτε καὶ ὁ γάτος θέλει νὰ τὴν ἀφήσῃ. Τί νὰ κάμω; Παίρνω ἓνα ψαροκέφαλο καὶ τοῦ τὸ δείχνω. Μ' ἓνα τίναγμα ξεφεύγει ἀπὸ τὰ μικρὰ χεράκια καὶ γίνεται ἄφαντος. Ἡ Νέαιρα μένει μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα.

Ἀνεβαίνουν στὴν ἄμαξα καὶ φεύγουν !... Ἀχ, νὰ μὴν εἶχα τὰ μαθήματα !

31. Στὸ χωριό μας.

Τέλος ἦρθαν οἱ διακοπές, κι ἓνα πρῶν τὸ ἀμάξι μας σταμάτησε μπροστὰ στὴν πόρτα τῆς Ἀγαρίστης. Ὁ πατέρας μου ἦρθε νὰ μᾶς πάρῃ. Τὸν παρακάλεσα νὰ πάρωμε καὶ τὸ φίλο μου τὸ Θεαγένῃ κι ὁ πατέρας μου δέχτηκε.

« Ἄν θέλῃς νὰ φορτωθῇς κι ἄλλο βάρος ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ σοῦ χάρισαν οἱ θεοί, πάρε τον » ἀπάντησε μὲ τὴ βαριά φωνή του ὁ κηδεμόνας του. « Τὸ βαλάντιο κι ἡ ἡσυχία μου θὰ ἐλαφρώσουν μὲ τὸ παραπάνω ».

Ἀπὸ κεῖ πήγαμε στοῦ Λεωκράτη γιὰ τὸν Εὐφορίωνα. Ὁ ἄρχοντας ἀφοῦ τὸν εὐχαρίστησε ρώτησε τὸν πατέρα μου :

« Μπορῶ νὰ δώσω μαζί καὶ μερικοὺς δούλους στὸ παιδί μου ; »

— « Θὰ σοῦ ἔλεγα ναί, τοῦ λέει ὁ πατέρας μου, ἂν δὲν ἤμουν βέβαιος πὼς τὸ παιδί σου θὰ προτιμήσῃ νὰ ζήσῃ ὅπως κι ἐμεῖς. Ἐπειτα ἡ Φαιδίμη, ἡ γυναῖκα μου, θὰ προσέχῃ τὸ παιδί σου σὰ δικό της » .

Ὁ πατέρας μου ζήτησε ἀπὸ τὴν Ἀγχρίστη τὴ Γλυκέρα. Ἐκεῖνη δέχτηκε πρόθυμα, μὰ ἡ κόρη δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ μονάχη τὴ γιαιγιά της. Στὸ τέλος ὅμως τὸ ἀποφάσισε καὶ ἡ Γλυκέρα. Φυσικὰ πῆρε μαζί της καὶ τὸ Μελάνιο.

Ἄμα πῆρε ἡ δροσιὰ ξεκινοῦμε. Τὰ βόδια μας, στολισμένα μὲ στεφάνια ἀπὸ στάχυα καὶ ἀγριολούλουδα, σέρνουν ἀργὰ τὸ βαρὺ ἀμάξι στὸ σκονισμένο δρόμο τῆς ἐξοχῆς. Τὸ φεγγάρι φωτίζει σὰν ἡμέρα.

Ἐμεῖς, καθισμένοι ἀπάνω στὸ ἄχυρο, φλυαροῦμε καὶ γελοῦμε ἀδιάκοπα. Ἡ Γλυκέρα κάθεται στὴν μπροστινὴ θέση σὰν τὴ Δήμητρα. Ὁ Εὐφορίωνας γυρίζει πότε ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ πότε ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ χαμογελᾷ. Καταλαβαίνω πὼς τὸ ἄχυρο τοῦ φαίνεται ξερό, μὰ τί νὰ τοῦ κάμω; Θὰ συνηθίσῃ. Ὅσο γιὰ

μένα καὶ τὸ Θεαγένῃ δὲ μᾶς μέλει καθόλου. Τραγουδοῦμε ἀρχαίους ὕμνους καὶ οἱ φωνές μας δροσερές ἀντιλαλοῦν στὸν κάμπο.

« Οὐ, οὐ, ... ἔ, ἔ ! » ἀκούεται συχνὰ ἡ φωνὴ τοῦ πατέρα μου, ἀλλὰ τὰ βόδια δὲν ἀλλάζουν τὸ βῆμα τους. Τὴν αὐγὴ πρὶν ἀκόμη βγῇ ὁ ἥλιος φτάσαμε τέλος στὸ σπίτι. Τρέχουν ὅλοι νὰ μᾶς καλωσορίσουν.

Μὰ τί εἶναι ἡ μικρὴ ἐκείνη τριχωτὴ κόκκινη τουλούπα, ποὺ πηδᾷ καὶ κλαίει ἀπὸ χαρὰ καὶ μοῦ γλείφει τὰ χέρια, καὶ τρέχει στὴ μητέρα μου καὶ ξαναγυρίζει σὲ μένα ; Εἶναι ὁ Πυρρός, ὁ σκύλος μου. Τὸν σφίγγω στὴν ἀγκαλιά μου, κι εἶναι τόση ἡ χαρὰ τοῦ Πυρροῦ, ποὺ χαῖδεύει καὶ τὸ Μελάνιο ἀκόμη ! Αὐτὸς ὅμως ἀνατριχιάζει, σηκώνει τὴν οὐρά του, καμπουριάζει τὴ ράχη του καὶ φιλεῦει τὸν Πυρρὸ μὲ μιὰ γρατσουνιά.

32. Ἡ ζωὴ μας στὴν ἐξοχή.

Ὅλα στὴν ἐξοχὴ εἶναι νέα γιὰ τοὺς φίλους μου, μὰ καὶ σὲ μένα φαίνονται νέα. Τρέχουμε στὰ χωράφια καὶ στὰ δάση. Ψάχνουμε γιὰ φωλιές, μὰ ὄχι μὲ κακὸ σκοπό. Τώρα τὰ πουλιά μεγάλωσαν καὶ πέταξαν, ἀλλὰ ἔτσι θέλουμε νὰ τίς δοῦμε καὶ νὰ τίς βάλουμε πάλι στὴ θέση τους, γιὰ νὰ τίς βροῦνε τὸν ἄλλο χρόνο, ἅμα θὰ γυρίσουν.

« Νὰ χαλάσης πουλιοῦ φωλιά, εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ γκρεμίσης σπίτι ! » μᾶς λέει συχνὰ ὁ παππούς.

Βουτοῦμε στὰ γαλανὰ νερά τῆς θάλασσας καὶ κολυμποῦμε σὰν ψάρια. Συχνὰ γυρίζουμε τὴ Γλυκέρα μὲ τὴ βαρκούλα ὥρες ὁλόκληρες.

Ἡ πιὸ μεγάλη μου χαρὰ ἦταν νὰ καβαλικεύω τὸ

Θεσσαλικό μας πουλαράκι. Μπορῶ νὰ εἰπῶ πῶς στὴν ὁμορφιά περνοῦσε καὶ τ' ἄλογα τοῦ Λεωκράτη. Ὅποιος τὸ καβαλῖκευε νόμιζε πῶς καβαλῖκευε τὸν ἄνεμο καὶ γι' αὐτὸ τ' ὠνόμασα Αἴολο.

Ὁ Εὐφορίωνας τὶς πρῶτες μέρες παραξενεύεται ποὺ κοιμᾶται στὸ πάτωμα καὶ πλένεται μὲ κρύο νερό, μὰ γρήγορα συνηθίζει.

Ἡ Γλυκέρα φαίνεται πῶς ξαναγεννιέται. Κάθεται στὴ σκιά γέρικης καστανιάς καὶ κεντᾷ πέπλα γιὰ τὴ μητέρα μου. Κάποτε ἀφήνει τὴ βελόνα καὶ κοιτάζει ὥρα πολλή τὸ γαλάζιο χρῶμα τ' οὐρανοῦ καὶ τῆς θάλασσας καὶ τὴν πρασινάδα τοῦ κάμπου. Κάποτε ἔρχεται μαζί μας στὶς ἐκδρομές, μὰ ἐπειδὴ κουράζεται προτιμᾷ νὰ μένη στὸ σπίτι.

Τὰ βράδια συναζόμεστε ὅλοι γύρω στὸν παπποῦ καὶ κεῖνος ὁλόχαρος μᾶς λέει θαυμαστὰ παραμῦθια. Ὅλοι ζοῦμε μονιασμένοι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πυρρὸ καὶ τὸ Μελάνιο. Ἀδύνατο νὰ ὑποφέρη ὁ ἓνας τὸν ἄλλον.

33. Νά καὶ ὁ Μενεκράτης.

Δὲν εἶχαμε δέκα ἡμέρες στὴν ἐξοχή καὶ νὰ σου ὁ Μενεκράτης ! Μᾶς παρουσιάστηκε ξυπόλυτος μὲ τὸ ραβδὶ στὸ χέρι καὶ μὲ χιτῶνα κατασκοτισμένο.

« Πῶς ἐδῶ ; » τὸν ρωτῶ.

— « Κάλεσε τὸν πατέρα μου στὴν ἐξοχή ἓνας πλούσιος εὐπατρίδης, μὰ δὲν κάλεσε κι ἐμένα. Ἀπὸ τὴν Ἀγαρίστη ἔμαθα πῶς περνᾶτε καλὰ ἐδῶ. Ὁ πατέρας μου συλλογίστηκε πῶς γιὰ τὸ Νικία δὲ θὰ ἦταν ἐνόκληση νὰ μοῦ παραχωρήσῃ μιὰ γωνιά ».

— « Πολὺ εὐχαρίστως » λέει ὁ πατέρας μου. Νόμιζε πὼς εἶναι φίλος μου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλήθεια νὰ ἤξερε, ὅχι δὲ θὰ ἔλεγε. Τὸν ξένιο Δία τὸν ἐσεβόταν πολὺ ὁ πατέρας μου.

Ὁ Μενεκράτης τὶς πρῶτες ἡμέρες φέρθηκε ὑποφερτά, ἀλλὰ σὲ λίγο ἄρχισε νὰ μᾶς μιλῇ σὰ νοικοκύρης στοὺς δούλους του. Μόνο τὸν πατέρα μου λογάριαζε.

Κοντὰ στ' ἄλλα ἦταν πολὺ φοβιτσιάρης. Φοβόταν ὅχι μόνο τ' ἄλογα καὶ τὰ μουλάρια, μὰ καὶ τὰ βόδια καὶ τὶς ἄκακες ἀγελάδες· ἀκόμη καὶ τὰ πρόβατα ! Για νὰ γελάσωμε τοῦ ἔπαιζα ἓνα παιγνίδι, ποὺ θὰ τὸ θυμᾶται σὲ ὅλη του τῇ ζωῇ.

Τὰ λιβάδια μας ἦταν μεγάλα κι ἐμεῖς δὲν εἴχαμε παρὰ δώδεκα ἀγελάδες. Ὁ πατέρας μου ἔβαλε καὶ ἄλλους χωρικοὺς νὰ βόσκουν τὶς δικές των κι ἔτσι μαζεύονταν κάπου τριάντα ἀγελάδες.

Μιὰ μέρα ποὺ θὰ τρώγαμε στὸ λιβάδι, μᾶς ἔδωσαν ἀπὸ τὸ σπίτι ἓνα σακούλι ἀλάτι γιὰ τὸ βουκόλο μας κι ἓνα καλάθι νὰ μαζέψωμε σῦκα. Πῆρα ἐγὼ τὸ καλάθι κι ἔδωσα τὸ σακούλι τοῦ Μενεκράτη. Ἐκεῖνος τὸ πῆρε πρόθυμα γιατί νόμισε πὼς εἶχε καμιὰ λιχουδιά.

Εἶπα στοὺς ἄλλους νὰ παραμερίσουν κι ἔφερα τὸ Μενεκράτη ὅσο μπορούσα κοντὰ στὶς ἀγελάδες. Ἐκεῖνες μόλις μυρίστηκαν τὸ ἀλάτι χύνονται ἀπάνω του. Βάζει ὁ Μενεκράτης τὶς φωνές καὶ τρέχει στὰ τέσσερα, μὰ καὶ οἱ ἀγελάδες τρέχουν ἀπὸ πίσω νὰ τοῦ ἀρπάξουν τὸ σακούλι. Ξεκαρδισμένος ἀπὸ τὰ γέλια τοῦ φωνάζω :

« Τὸ σακούλι !...πέτα τὸ σακούλι ! »

Τὸ πετᾷ, τὸ σακούλι ἀνοίγει, χύνεται τὸ ἀλάτι

καὶ οἱ ἀγελάδες ὁρμοῦν μὲ σπρωξίματα καὶ τὸ τρῶνε. Ὁ Μενεκράτης κατάλαβε τὸ παιγνίδι κι ἔκλαιγε ἀπὸ τὸ θυμὸ του.

« Θὰ μοῦ τὸ πληρώσης » λέει. « Μὰ πῶς θὰ περάσω τώρα ; πάρε με ἀπὸ τὸ χέρι » .

— « Κοίτα νὰ μὴν ἔμεινε ἀλάτι στὰ χέρια σου ! » τοῦ λέω. Τὸ πιστεύει καὶ τινάζεται δυνατά. Τὸν ἔπιασα τότε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ περάσαμε κοντὰ ἀπὸ τὶς ἀγελάδες. Ἐκεῖνες μᾶς κοίταζαν μὲ νυσταγμένα μάτια. Οἱ σύντροφοί μου δὲν μποροῦν νὰ κρατηθοῦν ἀπὸ τὰ γέλια.

Ὁ Μενεκράτης ὅμως μόλις φτάσαμε στὸ σπίτι ἔτρεξε καὶ τὸ εἶπε τῆς μητέρας μου.

« Οἱ ἀγελάδες εἶναι πολὺ ἥμερες, τοῦ λέει, καὶ δὲν πρέπει νὰ τὶς φοβᾶσαι... Ὡστόσο, παιδί μου, μοῦ εἶπε, ἔκαμες ἄσχημα ; »

— « Τὸ ἔκαμα γιὰ νὰ τὸν συνηθίσω ».

— « Μόνον οἱ βουκόλοι δὲ φοβοῦνται τὶς ἀγελάδες ! » εἶπε ὁ Μενεκράτης. « Πῶς φαίνεσαι πῶς ἀνατράφηκες μέσα στοὺς στάβλους » .

34. Ὁ τρύγος.

Ἐπιτέλους ἄρχισε ὁ τρύγος. Τὸ ἀμάξι ξεκίνησε τὴν αὐγὴ φορτωμένο τὶς μεγάλες κόφες, καὶ μέσα κάθονταν οἱ νέοι καὶ τὰ κορίτσια ποὺ θὰ τρυγοῦσαν τὸ ἀμπέλι. Μαζί τους πήγαμε κι ἐμεῖς.

Οἱ τρυγητάδες ἔκοβαν τὰ γινωμένα σταφύλια, γέμιζαν τὶς κόφες καὶ τ' ἀμάξια, καὶ τὶς πήγαιναν στὸ πατητήρι. Ἐκεῖ ἔρριχναν τὸ γλυκόχυμο καρπὸ καὶ ἄλλοι τὸν πατοῦσαν μὲ τὰ γυμνὰ πόδια. Τὰ πόδια τους ὑπὸ τὸ χυμὸ τῶν σταφυλιῶν φαίνονταν ματωμένα ὡς

τὰ γόνατα. Καὶ τὸ τραγούδι τοῦ τρύγου ἀντηχοῦσε σὲ ὅλο τὸν κάμφο.

Ὁ Εὐφορίωνας τόσο ἐνθουσιάστηκε, ποὺ πέταξε τὰ σαντάλια του καὶ πήδητε σ' ἓναν κάδο ἀντιπατώντας τὰ σταφύλια μὲ χαρά. Ἐγὼ καὶ ὁ Θεαγένης τὸν ἐμιμηθήκαμε, καὶ οἱ τρεῖς μαζί πατούσαμε καὶ φωνάζαμε.

Τὸ βράδυ στρώθηκε ἔξω μακρὸν τραπέζι γιὰ τοὺς ἐργάτες κι ἐκεῖνοι κάθισαν στεφανωμένοι μὲ κληματοβέργες.

Ὑστερα ἀπὸ τὸ φαγὶ ἄρχισαν τὰ παιγνίδια. Ἐβαλαν ἀτκιά γεμάτα μοῦστο ἀλειμμένα μὲ λάδι γιὰ νὰ τὰ πηδῇ τωμε. Πολλοὶ τὸ κατάφεραν, ἄλλοι ὅμως ἔπεφταν ἀπάνω στ' ἀσκιά καὶ αὐτὰ πετοῦσαν μακριὰ σὰν τόπια. Σὲ κάθε κατρακύλισμα χαλοῦσε ὁ κόσμος ἀπὸ τὰ γέλια καὶ τὶς φωνές.

Ἐπειτα ἓνας ἔκαμε τὸ λύκο, ἄλλος τὴ χῆνα. Πίσω ἀπὸ τὴ χῆνα γιὰ οὐρὰ τῆς ἔρχονταν οἱ ἄλλοι, πρῶτα ὁ ψη-ότερος καὶ τελευταῖος ὁ πιὸ κοντός. Ὁ λύκος προσπαθοῦσε νὰ πιάσῃ κάποιον ἀπὸ τὴν οὐρὰ τῆς χήνας. Ἐκεῖνη μὲ χίλιες πονηριές, μὲ γρήγορα κι ἐπιδέξια κινήματα φρόντιζε νὰ τὴ φυλάξῃ. Ἐπρεπε ὅμως καὶ ἡ οὐρὰ νὰ προσέχῃ καὶ νὰ ἀκολουθῇ ἀμέσως τὰ κινήματα τῆς χήνας. Ἦταν δύσκολο παιγνίδι. Ὁ βοσκὸς ὁ Λύσανδρος ἀπ' ὅλους μας ἔκανε καλύτερα τὴ χῆνα. Ὁ πατέρας μου ἔπαιζε τὸ λύκο κι ἦταν ἀδύνατο νὰ γλιτώσῃ ἡ χῆνα τὴν οὐρὰ τῆς.

35. Ὁ πατέρας μου διώχνει τὸ Μενεκράτη.

Ὁ φίλος μου ὁ Θεαγένης ἦταν τόπο δυνατὸς καὶ τολμηρὸς, ποὺ πολλὰς φορές φαινόταν ἀπότομος. Ὡς-

τόσο στα παιδιά ήταν γλυκομίλητος κι εκείνα δὲν ξεκολλοῦσαν ἀπὸ κοντά του. Τὸν παρακαλοῦσαν νὰ παί-
ζη μαζί τους τὸ κρυφτούλι, νὰ τρέχη μὲ τὰ τέσσερα,
κι ἐκεῖνος μ' εὐχαρίστησής του ἔκανε ὅ τι τοῦ ζητοῦσαν,
σὰ νὰ ἦταν συνομίλητος.

« Ὁ καημένος ὁ Θεαγένης ! τί καλὸς ἀδερφὸς
θὰ ἦταν ἂν εἶχε ἀδέρφια ! » ἔλεγε ἡ μητέρα μου. « Ἐ-
σύ Πρόα, στ' ἀδέρφια σου δὲν εἶσαι πάντα καλός » .

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς τ' ἀγαποῦσα τ' ἀδέρφια μου,
μὰ δὲν μποροῦσα νὰ κάνω κι ὅλα τους τὰ θελήματα !
Συχνὰ ἤθελα νὰ τ' ἀποφεύγω. Κάποτε τὰ μάλωνα καὶ
τοὺς ἔλεγα πὼς θὰ ταξιδέψω.

« Πάρε μας κι ἐμᾶς, Πρόα ! » παρακαλοῦσαν.

— « Εἶστε μικρά· τί νὰ σᾶς κάμω ! »

— « Θὰ μεγαλώσωμε κι ἐμεῖς » .

— « Ἄ, πάντα θὰ εἶστε μικρότεροί μου » .

— « Πρόα, πάρε μας, θὰ εἶμαστε φρόνιμοι. Δὲ
θὰ φοβηθοῦμε, δὲ θὰ μᾶς μέλη γιὰ φαγί, οὔτε γιὰ τί-
ποτα... Πάρε μας ! »

— « Ὅχι, ὄχι, δὲ θέλω ἄλλον ἐκτός ἀπὸ τὸ Θεα-
γέννη » .

— « Ἐ, τότε θὰ μᾶς πάρη ἐκεῖνος ! » Κι ἔτρε-
χαν στὸ Θεαγέννη νὰ τὸν παρακαλέσουν γιὰ νὰ τὰ πάρη.
Καταλαβαίνετε πὼς δὲν τοὺς ἔλεγε ὄχι.

Ὁχι μονάχα στα παιδιά, μὰ καὶ στοὺς χωρικοὺς
ὁ Θεαγένης ἦταν καλόκαρδος. Ἄν πῆς γιὰ τὸν Εὐφο-
ρίωνα, μικροὶ μεγάλοι τὸν ἐλάτρευαν. Τὸν ἔλεγαν
« νέον Ἀπόλλωνα » . Ὅσο γιὰ τὸ Μενεκράτη μπο-
ρῶ νὰ πῶ πὼς ὅλοι τοῦ ἔδειχναν ἀντιπάθεια. Κι ἐκεῖ-
νος ὁμῶς ἐνιωθε μεγάλη εὐχαρίστηση νὰ βασανίζη

ὅσους δὲν μποροῦσαν νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν, τοὺς δούλους, τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ζῶα.

Πολλές φορές τὸν εἶδα νὰ σφίγγη κρυφὰ τὴν οὐρὰ τοῦ Πυρροῦ, νὰ τραβᾷ τὰ μουστάκια τοῦ Μελάνιου καὶ τὰ μαλλιά τῆς Νέαιρας. Ἄμα ἔχτιζαν κανένα κάστρο τὰ παιδιὰ στὸν ἄμμο, ὁ Μενεκράτης ἐρχόταν βιαστικός, πατοῦσε καὶ γκρέμιζε τὸ ἔργο τους. Ἄν ἔτρωγαν ψωμί μὲ μέλι καὶ καρπούς, ἔπεφτε ἀπάνω τους, τάχα χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, κι ἔρριχνε τὸ ψωμί τους στὴ λάσπη ἢ στὴ σκόνῃ. Ἐκεῖνα φυσικὰ ἔβαζαν τὰ κλάματα καὶ αὐτὸς τότε ἄρχιζε νὰ τὰ κοροϊδεύῃ.

Μιὰ μέρα καθόταν χωρὶς νὰ ντρέπεται κάτω ἀπὸ τὴ φτελιά, ἐνῶ ἡ Γλυκέρα στεκόταν ὀρθή.

« Πρόσεχε λοιπόν » τοῦ λέω. « Σήκω γρήγορα ».

— « Γιατί ; »

— « Εἶναι πολὺ ἄπρεπο νὰ καθώμαστε, ὅταν ἐμπρός μας στέκωνται γυναῖκες ».

— « Τί λές ἐκεῖ ! Γυναῖκα καὶ ἡ Γλυκέρα, ποὺ ξενοδολεῦει γιὰ νὰ ζήσει ! »

Τοῦ ἔδωσα τότε ἓνα χτύπημα, ποὺ τὸν ἔρριξα κάτω ἀπὸ τὸ κάθισμα.

« Τί ἔπαθες ! » εἶπε κλαίοντας. « Μὲ χτύπησες στὸ χέρι ποὺ μὲ πονεῖ ! Θὰ τὸ πῶ τοῦ πατέρα σου ! »

Στὶς καλύτερες διηγῆσεις τοῦ παπποῦ ἄρχιζε νὰ χασμουριέται. Πολλές φορές μάλιστα παραπονιόταν, γιατί ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ τὸν ἀκούῃ.

« Οἱ γέροι εἶναι φλύαροι » ἔλεγε.

Μιὰ μέρα ποὺ βρῆκε μοναχό του τὸ Μελάνιο, τὸν ἄρπαξε καὶ τὸν ἐβούτηξε σ' ἓναν κάδο γεμάτο νερό· τὸν κράτησε ὅσο μποροῦσε μέσα, μὰ ὁ γάτος λίγο ἔλει-

ψε νὰ τοῦ χύσῃ τὸ μάτι. Ἡ μητέρα μου τὸν ἐλυπήθηκε, ἐμεῖς ὅμως τοῦ εἶπαμε :

« Καλὰ νὰ σοῦ κάνῃ· γιατί τὸν βασανίζεις ; »

— « Εἴστε ὅλοι κακοὶ » φώναξε μὲ κλάματα. « Τὸ ἴδιο ἀξίζετε ἐσεῖς καὶ ὁ καταραμένος σας ὁ γάτος ».

Ἐνῶ ἦταν πάρα πολὺ φοβιτσιάρης, τοῦ ἄρεσε νὰ φοβίζει τοὺς ἄλλους. Ἀμα ἔβρισκε μόνα τὰ παιδιὰ, καθόταν καὶ τοὺς ἔλεγε τὰ πιὸ τρομαχτικὰ παραμύθια.

Ἡ μητέρα μου ζητοῦσε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ καὶ μᾶς εἶπε νὰ τὸν προσέχωμε κι ἐμεῖς, μὰ ἐκεῖνος τῇ δουλειά του. Μιὰ μέρα παραξενευτήκαμε, πού εἶδαμε τὴ Νέαιρα νὰ τρώῃ λαίμαργα τὸ φαγί της.

« Γιατί, Νέαιρα, τὸ κάνεις αὐτό ; » τὴ ρώτησε ἡ μάνα μου.

— « Σάν...σάν...ἐκεῖνον. Νά...σάν.. τὸ Μενεκράτη ! »

Ὅλοι γελάσαμε, ὁ Μενεκράτης ὅμως κοκκίνισε καὶ ἔρριξε φαρμακερὸ βλέμμα στὴ μικρή.

Μιὰ βραδιὰ καθόμαστε ὅλοι γύρω στὸν παππού, κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο κέδρο πού ἴσκιωνε τὸ σπίτι μας.

Μᾶς μιλοῦσε γιὰ τὸν Περικλῆ καὶ ἀκούχαμε μὲ προσοχή. Μιὰ μέρα κάποιος ἄρχισε νὰ βρίζει τὸν Περικλῆ στὴν ἀγορά. Ὁ Περικλῆς δὲν τοῦ μίλησε καθόλου παρὰ πῆγε καὶ κάθισε σ' ἓνα κουρεῖο. Ὁ ἄνθρωπος κάθισε ἀπέξω καὶ ἐξακολουθοῦσε τὶς βρισιές. Βγαίνει ἀπὸ τὸ κουρεῖο ὁ Περικλῆς καὶ πάει στὴν Ποικίλη στοά· ἀποπίσω του ἐκεῖνος. Φεύγει ἀπὸ τὴ Στοά, πάει στοὺς τραπεζῖτες· στοὺς τραπεζῖτες καὶ ἐκεῖνος χωρὶς νὰ σταματήσῃ ἢ γλῶσσα του. Ἐπιτέλους νύχτωσε καὶ κίνησε ὁ Περικλῆς νὰ πάῃ σπίτι του. Ἀποπίσω καὶ στὸ σπίτι του ἐκεῖνος. Ὁ Περικλῆς ὅμως, ὅταν ἔφτασε στὴν πόρτα καὶ βγῆκε ὁ θυρωρός, τοῦ λέει : « Πάρε

τὸ φανάρι καὶ συντρόφεψε τὸν ἄνθρωπο σπίτι του ».

Τελείωσε ὁ παππούς τὸ ἀνέκδοτο κι ἐμεῖς μέναμε ἀκόμη ἀμίλητοι γιὰ τὴ γαλήνη τοῦ μεγάλου μας συμπολίτη. Ἐξαφνα ἀκοῦμε σπαραχτικές φωνές ἀπὸ τὸ σπίτι.

« Ἡ Νέαιρα ! » φωνάζει ἡ μητέρα μου καὶ χύνεται μέσα. Τὴν ἀκολουθήσαμε ὅλοι. Στὴν κρεβατοκάμαρα, κάτω ἀπὸ τὸ θαμπὸ λύχνο, βλέπομε τὸ κορίτσι μὲ ὀλάνοιχτα μάτια νὰ σπαράζει. Στὴ γωνιά ἓνα μεγάλο ἄσπρο φάντασμα πετοῦσε πύρινες ματιές.

Παγώσαμε ὅλοι· ὁ πατέρας μου ὅμως ὁρμᾷ κατὰ τὸ φάντασμα, τὸ πιάνει, τοῦ βγάζει τὸ ἄσπρο σεντόνι καὶ βλέπομε τὸ Μενεκράτη ἀπάνω σὲ ξυλοπόδαρα. Ἐνα φαναράκι ποὺ κρατοῦσε πίσω ἀπὸ μιὰ προσωπίδα, ἐβγαζε τὶς πύρινες ματιές ποὺ μᾶς τρόμαξαν. Πέφτει στὰ γόνατα, παρακαλεῖ τὸν πατέρα μου νὰ τὸν συγχωρέση, λέει πὼς ἤθελε νὰ χωρατέψη, νὰ φοβίσῃ μονάχα τὴ μικρὴ γιὰ νὰ τὴν κάμῃ φρονιμώτερη.

Ἡ Νέαιρα στριφογυρίζει ἀπὸ τοὺς σπασμοὺς καὶ φαίνεται νὰ ζητῇ μὲ φρίκη τὸ φάντασμα. Ἡ Γλυκέρα κατορθώνει μέσᾳ ἀπ' τὰ σφιγμένα δόντια της νὰ στάξῃ μερικὲς σταλαματιές καταπραϋντικὸ φάρμακο. Ὅλη τὴ νύχτα τὴν περνοῦμε μὲ ἀγωνία χωρὶς νὰ ξέρωμε τί νὰ κάμωμε.

Τὸ πρωὶ ἡ κατάστασις τῆς μικρῆς καλυτέρευσε. Ἀναστέναξε βαθιά, ἔγειρε τὸ κεφάλι στὸν ὄμο τῆς μάνας μου κι ἀποκοιμήθηκε. Ὁ πατέρας μου βγαίνει τότε καὶ γυρεύει τὸ Μενεκράτη.

« Ὡς τώρα ποτὲ δὲν ἔκλεισα τὴν πόρτα μου σὲ ξένο » λέει τρέμοντας ἀπὸ θυμὸ. « Τώρα πρέπει νὰ

τὸ κάμω. Κοίταξε νὰ μὴν ξαναφανῆς στὰ μάτια μου ».

Οἱ δοῦλες ἔδωσαν στὸ Μενεκράτη μερικὰ τρόφιμα γιὰ τὸ δρόμο. Δὲν εἶπε εὐχαριστῶ, οὔτε ζήτησε συγχώρεσθ. Καὶ σὰ νὰ μὴν ἔφτανε αὐτό, ἀφοῦ προχώρησε ἑκατὸ βήματα, γυρίζει καὶ μᾶς δείχνει τὴ γροθιά του.

36. Οἱ τελευταῖες ἡμέρες τῶν διακοπῶν.

Πέρασαν ἀρκετὲς ἡμέρες, ὅσο νὰ ξαναφέρωμε στὴν ὑγεία της τὴν μικρὴ μας χαϊδεμένη. Ὡστόσο κάτι τῆς ἀπόμεινε. Γιὰ ἓναν ἴσκιον, γιὰ ἓνα φτερούγιασμα, ἀνασηκώνεται ἔξαφνα, χλωμιάζει καὶ βάζει τὶς φωνές.

Ἀπ' ὅλους μας ὁ Θεαγένης κατὰφερνε νὰ τὴν ἡσυχάζῃ καὶ νὰ τὴν κἀνῃ νὰ γελᾷ.

Βρήκαμε πάλι τὴν ἡσυχία μας. Ἡ Γλυκέρα τώρα εἶναι ἀγνώριστη. Ξαναφάνηκαν τὰ ρόδα στὰ μάγουλά της καὶ τὸ γέλιο στὰ χεῖλῃ της. Μὲ τὰ ἐπιδέξια δάχτυλά της δούλευε τὸ κεραμιδόχωμα κι ἔκανε μ' ἐκεῖνο κομψὰ καὶ χρήσιμα πράγματα. Ἐμεῖς τὴ βοηθοῦσαμε στὴν ἐργασία της, καθαρίζαμε τὸν πηλὸ καὶ φτιάσαμε μικρὸ καμίνι γιὰ νὰ ψήνῃ τὰ ἔργα της.

Γιὰ τὴ μικρὴ Νέαιρα ἔφτιασε μιὰ ἀστεία κούκλα, ποὺ τὴν ἔκαμε νὰ φωνάζῃ ἀπὸ χαρά. Δὲ χωριζόταν διόλου, μόνο ἤθελε νὰ κοιμᾶται μὲ τὴν κούκλα στὴν ἀγκαλιά της.

Ἔκαμε ἀκόμη ἓνα βοσκὸ μὲ τὴ στάνη του. Τὰ πρόβατα καὶ ὁ σκύλος ὅμοιος μὲ τὸν Πυρρό, μᾶς διασκέδασαν μικροὺς καὶ μεγάλους. Ὁ Θεαγένης ἔφτιασε ἓνα ξύλινο σπιτάκι γιὰ τὸν πῆλινο βοσκό.

Ἔτσι πέρασαν οἱ διακοπὲς κι ἔπρεπε νὰ γυρίσωμε πίσω. « Μὰ πότε πέρασαν κιόλας ! » λέγαμε

ὅλοι μὲ λύπη. « Ἐμεῖς προχτὲς βγήκαμε στὴν ἐξοχή ! »

37. Βρίσκω τὸν Ποσειδῶνα στὸ σάκο μου.

Ὅταν ἄρχισαν τὰ μαθήματα καὶ πήγαμε πάλι στὸ σχολεῖο, τὰ παιδιά δυσκολεύτηκαν νὰ μᾶς γνωρίσουν. Μᾶς βρῆκαν μελαφούς, ζωηρούς καὶ πιὸ γελαστούς. Τόσο ἀλλάξαμε στὴν ἐξοχή !

Μιὰ μέρα ὁ Λύσης μὲ σηκώνει στὴ γεωμετρία. Τὴν εἶπα νεράκι.

« Πάρε τὸ διαβήτη σου τώρα » μοῦ λέει εὐχαριστημένος.

Ψάχνω γιὰ τὸ διαβήτη μου· πουθενά !

« Ἐχασες τὸ σάκο σου, Πρόα ; » μὲ ρωτᾷ ὁ δάσκαλος.

Ἀλήθεια, ποῦ εἶναι ὁ σάκος μου ; Δὲ θυμοῦμαι ἂν τὸν πῆρα τὸ πρωὶ ἀπὸ τὸ σπίτι. Τὰ ἔχασα.

« Μὰ νὰ ὁ σάκος σου ! » μοῦ φωνάζει ἓνας συμμαθητῆς μου ἔξαφνα. Κρεμόταν στὸν τοῖχο ἀντίκρυ μου. Τρέχω, τὸν ἀρπάζω, χώνω τὸ χέρι μου καὶ ἀντὶ διαβήτη βγάζω, τί νομίζετε ; Τὸν Ποσειδῶνα τοῦ Λεωκράτη !

Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς πῶ πόσο χάρηκα. Ὅλοι οἱ ἄλλοι καθὼς καὶ ὁ Λύσης μὲ κοίταζαν στὰ μάτια, σὰ νὰ μὲ ρωτοῦσαν, σὰ ν' ἀποροῦσαν.

Ὁ Εὐφορίωνας ἀρπάζει ἀπὸ τὰ χέρια μου τὸν Ποσειδῶνα καὶ τρέχει στὸ σπίτι του· ὁ Θεαγένης κι ἐγὼ τρέχομε ἀπὸ πίσω.

Τὴν ἄλλη μέρα καὶ οἱ τρεῖς βασιανίζόμαστε νὰ βροῦμε τὴ λύση. Πῶς βρέθηκε τὸ ἄγαλμα στὸ σάκο μου ; Κανεῖς δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ἐξηγήσῃ.

38. Ἕνα ξαφνικό.

Ἐξαφνα μιὰν αὐγὴ ἐκεῖ ποὺ πήγαινα μὲ τὸ Θεαγένη στὸ σχολεῖο, διαβάζω στοὺς τοίχους αὐτὰ τὰ λόγια :

ΠΡΟΑΣ ΚΛΕΦΤΗΣ

ΠΡΟΑΣ Ο ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΝΙΚΙΑ ΕΚΛΕΨΕ
ΝΑ ΦΟΒΑΣΑΙ ΤΟΝ ΠΟΣΕΙΔΩΝΑ ΠΡΟΑ
ΘΑ ΤΙΜΩΡΗΣΗ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΣΟΥ

Ἐτρεμα ἀπὸ τὸ θυμὸ μου. « Τοὺς συκοφάντες ! » εἶπα καὶ μὲ πῆραν τὰ δάκρυα.

Ὁ Θεαγένης τρέχει καὶ τὰ σβήνει· μὰ τὴν ἄλλη μέρα πάλι τὰ ἴδια. Τώρα δὲν ἔγραφαν μοναχὰ στοὺς τοίχους, ἀλλὰ καὶ στὶς κολόνες τῶν ναῶν, στοὺς τοίχους τῆς Στοᾶς, ἀκόμη καὶ στὰ βάθρα τῶν ἀγαλμάτων. Τὸ σβήσιμο κατάντησε γιὰ τὸ φίλο μου ἕνας ἄθλος τοῦ Ἡρακλῆ. Ποῦ νὰ πρωτοσβήσῃ ; Πιάνει λοιπὸν κι αὐτὸς καὶ γράφει ἀπὸ κάτω :

« Εἶσαι ψεύτης ! εἶσαι συκοφάντης ! Ὁ Πρόας εἶναι ξάστερος οὐρανὸς καὶ ἀστραπὲς δὲ φοβᾶται. Ἄν λὲς τὴν ἀλήθεια, γράψε καὶ τ' ὄνομά σου » .

Τί μὲ θέλεις ἐμένα ; Δὲν ἔβρισκα πουθενὰ ἡσυχία. Καλά, ὁ Θεαγένης καὶ ὁ Εὐφορίωνας δὲν τὸ πίστευαν, καὶ φρόντιζαν μὲ κάθε τρόπο νὰ μοῦ δείχνουν τὴν ἀγάπη τους καὶ νὰ μὲ παρηγοροῦν.

« Μὴν κλαῖς κι ἡ ἀθωότητά σου θὰ λάμψῃ γρηγορα σὰν τὸν ἥλιο » μοῦ ἔλεγε ὁ Θεαγένης.

— « Καλύτερα νὰ ὑποφέρῃς ἄθῳος παρὰ ἔνοχος » μοῦ ἔλεγε ὁ Εὐφορίωνας.

Καλά, μὰ τ' ἄλλα τὰ παιδιὰ ! μὰ ὁ Λύσης, ὁ

κόσμος ! συλλογιζόμουν ἐγώ. Νόμιζα πὼς ὅλοι μιλοῦσαν γιὰ μένα. Ἄμα ἔμπαινα στὴν τάξη ὁ Λύσης μὲ κοίταζε μ' ἓνα βλέμμα σοβαρὸ καὶ λυπημένο ποὺ μ' ἔσφαζε. Δὲν ἤξερα, μὲ λυπόταν γιατί μὲ νόμιζε ἄληθινὰ κλέφτη ἢ γιὰ τὴ συκοφαντία ποὺ μοῦ εἶχαν κάμει ;

Τ' ἄλλα παιδιὰ τοῦ σχολείου μὲ κοίταζαν μὲ κάποιο φόβο κι ἔφευγαν ἀπὸ κοντά μου ἢ ἔκρυβαν τοὺς σάκους των. Οἱ πιὸ διαστραμμένοι πετοῦσαν κι ἀπὸ κανένα λόγο φαρμακερό. Μια μέρα ἀκούω ἀπὸ πίσω μου τὸ Μενεκράτη νὰ λήη στὸ Λυκίδα :

« Καταλαβαίνεις πὼς δὲν μπορῶ νὰ ἔχω σχέση μαζὶ του. Ὁ πατέρας μου, μοῦ ἀπαγορεύει νὰ τοῦ μιλῶ » .

Μιὰ μέρα πῆγα στὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη. Στάθηκα μπροστὰ στὸν Ποσειδῶνα καὶ σηκώνοντας τὰ χέρια μου τοῦ λέω με τρεμουλιαστὴ φωνή :

« Μίλησε λοιπόν, θεέ ! φανέρωσε τὸν κλέφτη καὶ βγάλε με ἀπὸ τὸ μαρτύριο αὐτό ! »

Ἐξαφνα βλέπω πὼς ἔλειπε ἡ τρίαινα.

« Ποῦ εἶναι ἡ τρίαινα ; » ρωτῶ τὸν Εὐφορίωνα.
« Ἀπὸ πότε λείπει ; Γιατί δὲ μοῦ τὸ ἔλεγες ; Ἐλα, πᾶμε νὰ ἰδοῦμε μήπως βρίσκεται κι αὐτὴ στὴ σάκα μου » .

Ὁ Εὐφορίωνας θέλει νὰ μ' ἐμποδίσῃ, μὰ τρέχω στὸ σχολεῖο ὅπου βρίσκω τὸ δάσκαλο μονάχο. Ψάχνω στὸ σάκο μου καὶ μιὰ γαλανὴ διάφανη πέτρα κύλησε ἀπὸ μέσα.

Ὁ δάσκαλος σκύβει, παίρνει τὴν πολύτιμη πέτρα καὶ μοῦ λέει :

« Πήγαινε τη στὸ Λεωκράτη καὶ μὴν πῆς σὲ κανένα τίποτα. Δὲν πρέπει νὰ δώσης νέες ὑποψίες. Ἐγὼ βέβαια δὲν τὶς πιστεύω ».

— « Ἄ ! Λύση, δὲν μπορεῖς τῇ δικῇ σου τὴν πεποίθησιν νὰ τῇ δώσης καὶ σὲ κείνους ; »

— « Τί θέλεις νὰ κάμω ; Δὲν πιστεύω βέβαια νὰ θέλῃς νὰ τιμωρήσω τοὺς συμμαθητές σου ».

— « Ὅχι ! » φώναξα μὲ φρίκη. « Αὐτὸ φτάνει νὰ μὲ ἀποτελειώσῃ ».

39. Παρὰ λίγο νὰ πνίξω τὸ Λυκίδα.

Στὴν παλαίστρα μᾶς εἶπε ὁ Ἑρμογένης πῶς σύντομα θὰ παραβγοῦμε μὲ τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν παλαίστρα τοῦ Γυλίππου.

« Θ' ἀγωνιστῇτε πρῶτα ἀναμεταξύ σας, λέει, καὶ θὰ διαλέξω τοὺς πιὸ καλοὺς. Ἡ σειρὰ σου, Εὐφορίωνα, μὲ τὸ Γλαῦκο ».

Ὁ Γλαῦκος νίκησε.

« Δὲ βάζεις ὅλα σου τὰ δυνατά, Εὐφορίωνα » λέει ὁ δάσκαλος.

— « Ἔ ! ἅμα χρειαστῇ θὰ τὰ βάλω τὰ δυνατά μου » εἶπε ὁ φίλος μου μὲ χαμόγελο. « Μὰ τώρα δὲν ἄξιζε τὸν κόπο ».

— « Δὲν ἄξιζε ! ἔτσι λοιπὸν ἐκτιμᾷς τὴν τιμὴ τῆς παλαίστρας ; » λέει προσβλημένος ὁ Ἑρμογένης.

— « Στεῖλε με νὰ παλέψω μὲ τὰ παιδιὰ τῆς ἄλλης παλαίστρας καὶ θὰ ἰδῇς » λέει ὁ Εὐφορίωνας καὶ ξαπλώθηκε στὸν ἄμμο.

— « Καλά...καλά, θὰ ἰδοῦμε. Τώρα ἐσύ, Λυκίδα, καὶ σύ, Πρόα, πλησιάστε...»

Πλησίασα· σηκώθηκε καὶ ὁ Λυκίδας, μὰ γύρισε καὶ ξανακάθισε.

« Δὲν ἄκουσες λοιπόν ; » εἶπε ὁ γυμναστής ἀγγίζοντας τὸν ὦμο του μὲ τὸ διχαλωτὸ ραβδί του.

— « Τὸ ἄκουσα » .

— « Ἐμπρὸς λοιπόν ! »

Ὁ Λυκίδας δάγκασε τὰ χεῖλη του.

« Τί σημαίνει αὐτό ;... Σήκω ἀπάνω ! »

— « Θὰ παλέψω, μὰ ὅχι μὲ αὐτόν » εἶπε δείχνοντάς με ὁ Λυκίδας.

— « Ὅχι μὲ αὐτόν !... γιατί ; »

Ὁ Λυκίδας σήκωσε τοὺς ὦμους καὶ σώπασε.

« Γιατί δὲ θέλεις νὰ παλέψῃς μαζί μου, Λυκίδα ; » τὸν ρωτῶ μὲ τρεμουλιαστὴ φωνή.

Ὁ Σπαρτιάτης μὲ κοιτάζει κατὰ πρόσωπο.

« Δὲν παλεύω μὲ κλέφτες ! »

Δὲν πρόφτασε νὰ τελειώσῃ καὶ τοῦ δίνω μιὰ στὸ πρόσωπο.

« Ψεύτῃ ! » φώναξα μηχανισμένος. « Ἐσὺ λοιπόν γέμισες τοὺς τοίχους ! »

Καὶ ἀμέσως τὸν ἀρπάζω, πρὶν προφτάσῃ νὰ μᾶς χωρίσῃ ὁ γυμναστής. Ὁ Λυκίδας δὲν εἶναι Μενεκράτης· ἀντιστέκεται παλικάρισμα. Μὰ τόσοι ἦταν ὁ θυμός μου, πὺν γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἀναποδογυρίζω, βάζω τὸ γόνατό μου στὸ στῆθος του καὶ τοῦ σφίγγω τὸ λαιμό.

« Πές πῶς εἶπες ψέματα ! Πές το ! » φωνάζω ἀπὸ πάνω του.

Κινδυνεύει νὰ πνιγῇ, μὰ δὲ βγάζει μιλιὰ. Μόνο μιὰ ματιὰ μου ρίχνει πεισματάρικη καὶ κρύα σὰ λε-

πίδα σπκθιοῦ. Τρέχει ὁ Ἑρμογένης, μὲ ἀρπάζει ἀπὸ τὶς πλάτες καὶ μᾶς χωρίζει.

« Φτάνει λοιπὸν ! Μὰ τὸν Ἑρμῆ ! σὲ καλὴ κατάστασι εἴστε κι οἱ δύο ! »

Ὁ Λυκίδας ἐπιμένει πῶς δὲ θ' ἀγωνιστῇ, ἂν ἀγωνιστῶ κι ἐγώ.

« Ἀπέδειξε λοιπὸν τὴν κατηγορίαν καὶ τὸν διώχνω ἀπὸ τὴν παλαίστρα μου » λέει ὁ Ἑρμογένης.

— « Δὲν εἶμαι δημόσιος κατήγορος » ἀπαντᾷ ὁ Λυκίδας ψυχρά.

« Ἄν ὁ Πρόας δὲν ἀγωνιστῇ, ἐγὼ ἀποσύρομαι » λέει ὁ Θεαγένης.

— « Κι ἐγώ » λέει ὁ Εὐφορίωνας.

— « Κι ἐγὼ τὸ ἴδιο, ἀφοῦ ὁ λύκος ὁ Σπαρτιάτης εἶναι ἐναντίον του » λέει ὁ Ἀρχίας σοβαρός.

— « Θὰ γίνῃ ὅ,τι θέλω ἐγώ ! » φωνάζει θυμωμένος ὁ Ἑρμογένης. « Μὰ τοὺς θεοὺς ! δὲν εἶναι πράματα αὐτά. Ἐμπρός ! ».

Ρίχνω τὸ ἀκόντιο, ὅσο μπορῶ καλύτερα, μὰ νιώθω τὴν καρδιά μου πῶς πάει νὰ σπάσῃ.

40. Λίγο ἔλειψε νὰ χάσωμε τὸ Μενεκράτη.

Ἀπὸ ἡμέρα σὲ ἡμέρα ἡ θέσις μου γινόταν ἀνυπόφορη. Ἐχασα τὸν ὕπνο μου, τὴν ὄρεξή μου, τὴν ἀγάπη μου στὰ παιγνίδια, καὶ σὴν μελέτη ἀκόμη. Λίγο ἄρχισε νὰ μὲ βαραίνει κι αὐτὴ ἡ συντροφιά τῶν φίλων μου.

Ἀπελπισμένος μιὰ μέρα πῆγα στίς ὄχθες τοῦ Ἰλισοῦ νὰ ξεσκάσω. Μεγάλες ἱτιές φουντωμένες ἔσκυβαν νὰ καθρεφτιστοῦν στὰ νερά, ἡ χλόη πρασίνιζε καὶ

ὁ οὐρανὸς ἀπλωνόταν καταγάλανος. Θροῖζαν τὰ φυλ-
λώματα καὶ τὸ ἀηδόνι ἔλεγε τὸ πρᾶπονό του.

Ἀλλὰ σὲ μένα δὲν ἦταν παράπονο· ὄχι, δὲ φαινό-
ταν πιά παράπονο. Σιγὰ σιγὰ τὸ βάρος ἔφυγε ἀπὸ τὰ
στήθη μου καὶ μπῆκε ἡ χαρὰ καὶ φτερούγισε ἡ ἐλπίδα.
Τί ὁμορφα καὶ δροσερὰ ποὺ ἦταν ὅλα γύρω μου. Δὲν
ἦταν ἀνοησία νὰ μελαγχολῇ κανεὶς στὴν ᾠρα ποὺ ἡ
Περσεφὼνὴ στόλιζε τὴ γῆ μὲ τίς ὀπλοπράσινες χαρες της;

Ἀντίκρυ μου ἀπὸ κλωνάρι ἰτιάς βλέπω νὰ κρέ-
μεται κάτι ἀσπριδερό. Πλησιάζω νὰ βλέπω μιὰ πι-
νακίδα.

Ο ΠΡΟΑΣ ΕΙΝΑΙ ΚΛΕΦΤΗΣ

Κι ἐδῶ τὰ ἴδια. ὦ θεοί, ἐκδικηθῆτε με, εἴμαι μό-
νος· θὰ πεθάνω ἂν μὲ ἀφήσετε καὶ σεῖς.

Ἐξοφνα ἀκούω φωνές.

«Βοήθεια!... Ἐλεος! βοήθεια!»

Πετιοῦμαι καὶ μέσα ἀπὸ τὰ δάκρυα μου ξεχωρίζω
θολὰ κάποιον νὰ παλεύη μέσα στὸ νερό. Δὲ χάνω καιρό·
πετῶ τὸ χιτῶνα μου καὶ βουτῶ στὸ ποτάμι. Βλέπω
τὸ Μενεκράτη νὰ χαροπαλεύη.

Δὲ μοῦ μένει ἀμφιβολία πὼς αὐτὸς εἶχε γράψει
στὴν ἰτιά τὴν πινακίδα. Ὡστόσο τὸν ἀρπάζω ἀπὸ τὰ
μαλλιά. Ἐκεῖνος γαντζώνεται ἀπάνω μου καὶ μὲ σφίγ-
γει τόσο ποὺ δὲν μπορῶ νὰ σαλέψω. Καλὰ καὶ εἶχα
τὸ ἀριστερό μου χέρι ἐλεύθερο καὶ τὸν χτύπησα δυ-
νατά. Ἔτσι [παραδόθηκε καὶ κατόρθωσα νὰ φτάσω
στὴν ὄχθη καὶ νὰ τὸν ξαπλώσω στὴ χλόη. Λέω νὰ ντυ-
θῶ καὶ νὰ τὸν ἀφήσω ἐκεῖ μόνο του. Μὰ βλέπω πὼς
δὲ συνέρχεται. Τί νὰ κάμω; Νὰ τὸν ἀφήσω σὲ τέτοιο

χάλι δὲ μοῦ τὸ ἔλεγε ἡ ψυχὴ. Τὸν γδύνω λοιπὸν
κι ἀρχίζω νὰ τὸν τρίβω μὲ ὅλη μου τὴ δύναμη. Συνέρ-
χεται ἐπιτέλους καὶ τραυλίζει :

« Ἐσύ... ; ἐσύ...εἶσαι, Πρόα, ποῦ μοῦ ἔσωσες
τὴ ζωὴ ! »

Δὲν καταδέχομαι νὰ τοῦ ἀπαντήσω. Εἶχα ντυθῇ
κι ἐτοιμαζόμουν νὰ φύγω.

« Πρόα, Πρόα, παρακαλεῖ ὁ Μενεκράτης, μὴ φεύ-
γεις ! μὴ μ' ἀφήνεις ! »

— « Δὲν ἔχεις τίποτα ! Ἄφησέ με ! Τί ; θέλεις
νὰ μείνω μαζί σου, γιὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσω γιὰ... »
Καὶ τοῦ ἔδειξα τὴν πινακίδα.

— « Πρόα, συμπάθησέ με, λέει κλαίοντας, συμπά-
θησέ με ! Ὅστερα ἀπ' ὅσα ἔκαμες γιὰ μένα εἶμαι
φίλος σου αἰώνιος !

Τὸν κόβω ἀπότομα: « Σοῦ ἀπαγορεύω νὰ λέγε-
σαι φίλος μου » .

Πλησίαζαν κάτι ψαράδες στὸ μέρος μᾶς· ἄκου-
σαν φαίνεται τίς φωνές κι ἔρχονταν νὰ ἰδοῦν τί συμ-
βαίνει. Τοὺς τὸν παράδωσα κι ἔφυγα.

41. Ὁ θρίαμβος.

Τὸ δειλινὸ ἤρθε στὸ σχολεῖο ὁ Μενεκράτης. Ἐκτὸς
ἀπὸ μία χλομάδα τίποτα δὲν ἔδειχνε τὸ πάθημά του.
Μ' εὐχαρίστησέ του ὅμως τὰ διγγόταν ὅλα.

« Ἄ, τὸ μανδύα μου ! φωνάζει ἔξαφνα, λησμόνησα
τὸ μανδύα μου. Θὰ μοῦ τὸν ἐκλεψαν οἱ ψαράδες » .

— « Μὴ μᾶς σκοτίζεις καὶ πῆγαινε καὶ ζήτησέ
τον » τοῦ κάνει ἀπότομα ὁ Λυκίδης.

Τὴ στιγμὴ ἐκεῖνη ἔρχεται ἓνας γέρος ψαράς καὶ
τοῦ δίνει διπλωμένο τὸ μανδύα του. Δείχνει κάποια

ευχαρίστηση ὁ Μενεκράτης, μὰ ἀρχίζει πάλι νὰ φωνάζει :

« Ἄ, μοῦ τὴν πῆραν ! μοῦ τὴν ἔκλεψαν οἱ ἀχρεῖοι, οἱ ἄθλιοι ! »

Ὁ ψαρὰς σούφρωσε τὰ φρύδια του.

« Μὲ συμπαθᾷς » λέει θυμωμένα· « ἐμεῖς δὲν εἴμαστε κλέφτες. Κι ἂν μιᾷς γιὰ κεῖνο ποῦ σοῦ ἔπεσε στὴν καλύβα, νάτο ! Τὸ βρῆκε ἡ γυναῖκα μου τὴν ὥρα ποῦ σοῦ στέγνωνε τὰ ροῦχα ».

Πρὶν προφτάσῃ ὁ Μενεκράτης ν' ἀρπάξῃ ἐκεῖνο ποῦ τοῦ ἔδινε ὁ ψαρὰς, ὁ Θεαγένης ὁρμᾷ, τὸν ξαπλώνει καταγῆς καὶ τοῦ τὸ παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι.

« Ἡ τρίαινα τοῦ Ποσειδῶνα ! ἡ τρίαινα τοῦ Ποσειδῶνα ! » φωνάζει. « Νὰ ὁ κλέφτης ! νάτος ! »

Ἔνα « ἄα ! » βγῆκε ἀπὸ μέσα μου, σὰ νὰ κύλησε βαριά πέτρα ἀπὸ τὸ στῆθος μου.

Ὁ Εὐφορίωνας ἔρχεται καὶ μοῦ σφίγγει τὸ χέρι. οἱ ἄλλοι στέκονται δίδουλοι ἀκόμῃ. Μεγάλῃ ἀπορία ζωγραφίζεται στὰ πρόσωπά τους. Ὁ Λύσης ἀφήνει βιαστικὰ τὴν ἔδρα του, ἔρχεται κοντὰ καὶ προστάζει σιωπῇ.

« Μενεκράτη, ἐξηγήσου » λέει μὲ σοβαρὴ φωνή. « Οἱ συμμαθητές σου κι ἐγὼ θὰ σὲ συμπαθήσωμε, ἂν ὁμολογήσῃς τὴν ἀλήθεια ».

Ὁ Μενεκράτης εἶπε :

« Τὸν πῆρα, ὅταν ὁ Λεωκράτης μᾶς ἔδιωξε. Ἦξερα πὼς ὅλα του τὰ πλούτη τὰ χρωστοῦσε στὸν Ποσειδῶνα. Ἦθελα λοιπὸν νὰ τὸν κάμω νὰ νιώσῃ, τί θὰ πῇ δυστυχία. Τὸν ἔβαλα στὸ σάκο τοῦ Πρόα γιὰ νὰ τὸν βγάλω κλέφτη. Τὸν Πρόα τὸν ἐμίσοῦσα, γιὰτὶ μοῦ πῆρε τὴν εὐνοια τοῦ Εὐφορίωνα καὶ γιὰτὶ ὁ πατέρας

του μ' ἔδιωξε ἀπὸ τὸ σπίτι του. "Ἦθελα νὰ ἐκδικηθῶ. "Ἐκαμα ὅ,τι μποροῦσα γιὰ νὰ τὸν βλάψω. Καὶ αὐτός ; Μοῦ ἔσωσε τὴ ζωή ! "Α ! αὐτὸ δὲν τὸ ὑποφέρω ! » εἶπε τέλος καὶ ξέσπασε σὲ λυγμούς.

— « Πρόα φίλε μου, σὲ συγγαίρω » εἶπε ὁ Λύσης σφίγγοντάς μου νευρικά τὸ χέρι. « Οἱ θεοὶ σοῦ ἔδωσαν μιὰ δοκιμασία καὶ τὴν πέρασες ἥρωικά. Εὗγε σου ! »

"Ἐπειτα γυρίζοντας στ' ἄλλα τὰ παιδιὰ πρόσθεσε : « Διαλύω τὴν τάξιν· οἷς ἀφήνω νὰ γιορτάσετε ὅπως ξέρετε τὸ θρίαμβο τοῦ συμμαθητῆ σας » .

Τὸ σχολεῖο ἀντηχοῦσε ἀπὸ τὰ ζήτω. "Ἐπειτα χύνεται κατακόκκινος ὁ Λυκίδας, μὲ σηκώνει στὸν ὄμο του πρὶν προφτάσω ν' ἀντισταθῶ, καὶ μπροστὰ αὐτός, πίσω τ' ἄλλα τὰ παιδιὰ μὲ φέρνουν γύρω στὸ σχολεῖο καὶ ἔπειτα μὲ βγάζουν στοὺς δρόμους. "Ἄλλοι πετοῦν ψηλὰ τὰ σακίδια, ἄλλοι τὰ βιβλία τους καὶ ἄλλοι τὰ πινακίδια. Καὶ κάθε τόσο βάζουν μιὰ δυνατὴ φωνή, ποὺ καὶ τώρα ἀκόμη μοῦ εὐφραίνει τὴν ψυχή.

« Ζήτω ὁ τίμιος Πρόας ! ὁ γιὸς τοῦ Νικία, ζήτωωω !... »

Τὴν ἴδια μέρα ὁ Λυκίδας ἔδιωξε ἀπὸ κοντά του τὸ Μενεκράτη· οὔτε καὶ τοῦ ξαναμίλησε πιά.

42. Δίνω τὸν ὄρκο τοῦ ἐφήβου.

"Ἐτσι περάσαμε στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία· Δηλαδή ἀπὸ τὸ σχολεῖο μᾶς πῆρε ἡ πολιτεία νὰ μᾶς γυμνάσῃ στὰ στρατιωτικά. Δὲν ἀνῆκαμε πιά στὸν πατέρα μας παρὰ στὴν πολιτεία. "Ἐκείνη μᾶς ἔτρεφε, μᾶς ἔντυνε καὶ μᾶς μάθαινε πῶς νὰ τὴν ὑπερασπίζουμε καὶ στὴν ἀνάγκη νὰ πεθαίνουμε γι' αὐτή.

Ποτὲ δὲ θὰ ξεγύσω τὴν ἡμέρα ποὺ ἔδωσα τὸν

ὄρκο τοῦ Ἀθηναίου πολίτη. Δὲν ἤμουν μοναχός· ἦταν κι ἄλλοι νέοι ἀπὸ τὴν τάξη μου κι ὁ Εὐφορίωνας μὲ τὸ Θεαγένη.

Σταθήκαμε ὀρθοὶ ἐμπρὸς στὸν ἄρχοντα τῆς πολιτείας, πήραμε ἀπὸ τὰ χέρια του τὰ ὅπλα, καὶ μὲ τὰ χέρια ἀπλωμένα στὸ βωμὸ τῆς Ἀγραύλου ὠρκιστήκαμε ἔτσι :

« Ὀρκίζομαι νὰ μὴν ντροπιάσω τὰ ὅπλα τὰ ἱερὰ, οὔτε νὰ παρατήσω στὴ μάχη τὸ διπλανό μου.

» Νὰ φυλάξω τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὄσια, καὶ μόνος καὶ μὲ πολλούς. Καὶ τὴν πατρίδα μου νὰ μὴ τὴν παραδώσω μικρότερη, ἀλλὰ μεγαλύτερη καὶ δυνατότερη ἀπ' ὅση τὴν παράλαβα.

» Καὶ θὰ ὑπακούσω στοὺς νόμους ποὺ ἔχομε ὡς τώρα καὶ σὲ κείνους ποὺ θὰ ψηφίσῃ νόμιμα ὁ λαός.

» Καὶ ἂν κανεὶς θελήσῃ νὰ χαλάσῃ τοὺς νόμους ἢ νὰ μὴν ὑπακούσῃ σ' αὐτούς, δὲ θὰ τὸ ἐπιτρέψω. Καὶ θὰ πολεμήσω γι' αὐτούς καὶ μόνος καὶ μὲ ὅλους. Καὶ θὰ σεβαστῶ τὴ θρησκεία τῶν προγόνων μου. Μάρτυρές μου ἄς εἶναι οἱ θεοί ».

Μὲ τραγούδια πήγαμε στὸ νέο σχολεῖο. Ἐκεῖ μείναμε δυὸ χρόνια ἀκόμη καὶ γυμναστήκαμε στὰ ὅπλα. Τὸν πρῶτο χρόνο φυλάξαμε καὶ στὸν Πειραιᾶ. Τὸ δεῦτερο χρόνο στὴν ἀρχὴ μᾶς ἔδωσε ἡ πολιτεία δόρυ καὶ ἀσπίδα. Φορέσαμε μαύρῃ χλαμύδα, βάλαμε στερεὰ σαντάλια καὶ σκεπάσαμε τὸ κεφάλι μὲ πλατιά σκιάδια. Ἐπρεπε νὰ φρουρήσωμε σὲ ὅλη τὴν Ἀττικὴ γιὰ τὴν τάξη. Τότε λεγόμαστε περίπολοι.

Πολλὲς φορές φυσικὰ πήγαίνα στὴν Ἀγαρίστη, ὅπου ἔβλεπα τὴ Γλυκέρα γεμάτη ὑγεία. « Τὸ χρωστῶ, μοῦ ἔλεγε, στὴ συμβουλὴ τοῦ παπποῦ νὰ τρώγω πολὺ

μέλι ». "Όσο για τὰ ἔργα της ἡ Ἀγαρίστη δὲν πηγαίνει πιά στὰ πανηγύρια γιατί πηγαίνουν κι ἀγοράζουν σπίτι της. "Όλοι οἱ φιλότεχνοι θέλουν νὰ ἔχουν κάποιο ἔργο ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Γλυκέρας.

Ὁ Θεαγένης κι ἐγώ, ἂν καὶ πηγάναμε σὲ ὅλες τὶς γιορτές, ζούσαμε περιορισμένα, σύμφωνα μὲ τὴ μέτρια περιουσία μας. Φυσικά δὲ γινόνταν τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸν Εὐφορίωνα. Ἐκεῖνος ἦταν πλούσιος, ἦταν ὁμορφος καὶ ἀπὸ σπίτι μεγάλο.

Ὅπου φαινόταν, στοὺς δρόμους ἢ στὸ θέατρο, στὰ γυμνάσια ἢ στὶς παλαῖστρες, τὸ πλῆθος ἔτρεχε ἀπὸ πίσω του, τὸν κολάμειε καὶ θαύμαζε καὶ τὶς μεγαλύτερες παραξενιές του. Τὸν ἔλεγαν πάντα : « Ὁ νέος Ἀλκιβιάδης » .

43. Στὴν Ὀλυμπία.

Ὁ Ἑρμογένης ἔγινε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη διευθυντὴς στὸ γυμνάσιο. Ἡμαστέ εὐχαριστημένοι ποὺ δὲν ἀλλάξαμε δάσκαλο. Ἀποφάσισε ν' ἀγωνιστοῦν μερικοὶ ἀπὸ μᾶς στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες. Ὁ Θεαγένης κι ἐγώ θ' ἀγωνιζόμαστε στὸ δρόμο, ὁ Εὐφορίωνας στὴν ἄρματοδρομία καὶ τοὺς ἵππικοὺς ἀγῶνες. Ζήτησα καὶ πέτυχα τὴν ἄδεια νὰ τρέξω καὶ στοὺς ἵππικοὺς ἀγῶνες ἀπάνω στὸν πιστό μου ἰὸν Αἴολο.

Στὴν Ὀλυμπία μαζεύονταν χιλιάδες ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Τὸ βροχβεῖο εἶναι ἓνα ἀπλὸ στεφάνι ἀπὸ ἀγριελιά. Μὰ ἔχει τόσο ἀξία ποὺ ἀγωνίζονται καὶ βασιλιάδες γιὰ νὰ τὸ κερδίσουν. Γι' αὐτὸ λένε πῶς ἓνας Πέρσης ὅταν τὸ ἄκουσε, εἶπε στὸ Μαρδόνιο ποὺ ἔρχοταν γιὰ νὰ πολεμήσῃ στὴν Ἑλλάδα : « Ἀλίμονο,

Μαρδόνιε, σὲ ποιοὺς μᾶς φέρνεις νὰ πολεμήσωμε, ἀφοῦ δὲν ἀγωνίζονται γιὰ χρήματα παρὰ γιὰ δόξα ! »

Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα, κινήσαμε γιὰ τὴν Ὀλυμπία. Πέντε ἡμέρες κάμαμε. Ὅταν φτάσαμε, πήγαμε ἴσια στὴν ἱερὴ Ἀλτὴ καὶ στὸν περίφημο ναὸ τοῦ Δία.

Μέσα εἶναι τὸ μεγάλο ἀγάλμα του, ποὺ κρατᾷ στὸ δεξιὸ τοῦ χέρι τὴ Νίκη. Γιὰ νὰ ἔχη ἡ Νίκη ἀνάστημα ἑνὸς ἀνθρώπου, καταλαβαίνετε τί ἀνάστημα θὰ ἔχη ὁ πατέρας τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Τὸ σῶμα του στὰ γυμνὰ μέρη εἶναι ἀπὸ ἐλεφαντοκόκαλο· τὰ ροῦχα εἶναι ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι.

Καθὼς ἀντίκρισα τὰ μάτια τοῦ ἀνατρίχιασα ὀλόκληρος. Τόσο μὲ σκλάβωσε ἡ μορφή, ποὺ μόλις πρόσεξα τὴ λαμπρότητα τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θρόνου. Ἀστραφτε κι αὐτὸς ἀπὸ ἐλεφαντοκόκαλο καὶ πολύτιμα πετράδια. Τότε κατάλαβα γιατί οἱ Ἀθηναῖοι τὸ εἶχαν μεγάλο δυστύχημα νὰ πεθάνουν χωρὶς νὰ ἴδουν τὸ ἀθάνατο ἔργο τοῦ Φειδία.

44. Νικοῦμε καὶ οἱ τρεῖς μας.

Τέλος ἔφτασε ἡ μέρα ποὺ ἄρχιζαν οἱ ἀγῶνες. Πήγαμε στὸ Στάδιο ἀπὸ δρόμο φυτεμένο μὲ πλατάνια καὶ ἐλιές. Ἀνάμεσά τους, δεξιὰ κι ἀριστερὰ ἦταν στημένα θαυμαστὰ ἀγάλματα τῶν νικητῶν.

Ὅταν φτάσαμε στὸ Στάδιο ἔβγαινε ὁ ἥλιος. Οἱ κερκίδες ἦταν γεμάτες κόσμος ποὺ ξενύχτησε ἐκεῖ ἀπὸ τὸ φόβο μήπως δὲ βροῦν θέση. Τὸ Στάδιο εἶναι ἐξαιρετικὴ πόδια μακρὺ. Ὁ Ἡρακλῆς χάραξε τὸ μᾶκρος μετρῶντας μὲ τὸ ἴδιο του τὸ πόδι.

Ὅσοι θ' ἀγωνίζομαστε πήγαμε πρῶτα καὶ ὠρμιστήκαμε στὸν Ὀρχιο Δία. Ὁρμιστήκαμε πῶς εἶ-

μαστε άγνοί, πώς κανένα δέν άδικήσαμε και πώς θ' άγωνιστοϋμε χωρίς δόλο και άπάτη. Οί γονεΐς μας και οί δάσκαλοι μας ξανάλεξαν δυνατά τόν όρκο μας.

Ο κήρυκας έπειτα κράζει μεγαλόφωνα ένα ένα με τόν όνομά του εκείνους πού θά τρέξουν.

Μπαίνομε στή γραμμή έμπρός στους όχτώ έλλανοδίκες, πού κάθονται σά θεοί στις έδρες τους.

« Ποιος έχει νά κατηγορήσει και ποιόν ! »

Βαθιά σιωπή βασιλεύει ένω οί καρδιές μας χτυποϋν δυνατά. Μά κανείς δέν κατηγορεί. Όλοι είμαστε « χρηστοί ».

Η σάλπιγγα δίνει τόν σύνθημα και πετιούμαστε, σάν τή σαΐτα πού φεύγει από τήν τεντωμένη χορδή του τόξου. Άλλά μόλις ξεκινήσαμε, και ακούσαμε τόν κήρυκα νά φωνάζει τ' όνομα του νικητή :

« Θεαγένης του Μελήτου, Άθηναϊός, νίκησε ».

Άτελείωτη βοή από ζήτω σηκώνει στα οϋράνια τ' όνομα του φίλου μου.

Άκολουθοϋν τ' άλλα άγωνίσματα του δρόμου. Ο κάθε νικητής παίρνει ένα κλωνάρι από φοινικιά και οί γονεΐς, οί φίλοι και συμπολίτες τόν γυρίζουν στους ώμους, τόν δείχνουν στο πλῆθος και κείνο τόν ραίνει με άνθη.

Η άλλη μέρα ήταν ώρισμένη για ίπποδρομίες και άρματοδρομίες. Νωρίς κινήσαμε για τόν ίπποδρόμιο. Περάσαμε μιá στοά γεμάτη άγάλματα και τόσο πλατιά, πού μποροϋσαν νά περνοϋν πολλά άρματα μαζί.

Ο Αϊολός μου περίμενε στεφανωμένος με γιοσεμιά και ρόδα· ή χείτη του ήταν όμορφα χτενισμένη. και δεμένη με γαλάζιες κορδέλες, καθώς και ή οϋρά του

Πηδῶ στίς πλάτες του καὶ στὸ πλάγι μου βλέπω τὸν Εὐφορίωνα πού καβαλίκευε ἓνα ὑπερήφανο θρακικὸ ἄλογο.

Δύσκολα κρατοῦμε τ' ἄλογα· σιάβουν τὸ χῶμα, φουσοῦν καὶ χλιμιντροῦν καὶ βιάζονται γιὰ τὴ νίκη ὅπως κι οἱ ἄνθρωποι.

Ἐπιτέλους δόθηκε τὸ σύνθημα. Τ' ἄλογα πετοῦν σὰ νὰ ἔχουν φτερά. Γυρίζομε γύρω ἀπὸ τὸ ὄριο καὶ περνοῦμε πάλι ἐμπρὸς ἀπὸ τοὺς ἑλλανοδίκες. Ὁ Αἰ-ολος φεύγει, ὁ ἀέρας σφυρίζει γύρω μου, ὅλα τ' ἀκούω καὶ τὰ βλέπω ἀνακατωμένα. Μὰ ὅταν ἔφτασα στὸ τέρμα, ἀκούω χτυπητὰ σὰ σφυριές ἓνα ἓνα τὰ λόγια τοῦ κήρυκα.

« Πρὸας τοῦ Νικία, Ἀθηναῖος, νικητῆς ! »

Γλιστρῶ ἀπὸ τὸ ἄλογό μου, ἀγκαλιάζω τὸ λαίμό του καὶ τὸ φιλῶ στὸ μέτωπο. Ἐκεῖνο χλιμιντρᾷ ἀπὸ χαρά. Οἱ γονεῖς κι οἱ φίλοι μὲ συγχαίρουν. Ὁ Εὐφορίωνας χαίρεται περισσότερο ἀπ' ὅλους. Ὁ καλὸς μου ὁ Θεαγένης ὑπερηφανεύεται περισσότερο γιὰ τὴν εὐτυχία μου παρὰ γιὰ τὴ δική του.

Μὰ νά, ἀρχίζουν οἱ ἄρματοδρομίες, Ὁ Εὐφορίωνας παρουσιάζεται ὀρθὸς ἀπάνω σὲ ἐλεφάντινο ἄρμα ἀργυρότροχο. Ὁ χιτῶνας του εἶναι λευκός, καὶ ἡ λευκὴ ταινία πού δένει τὰ μαλλιά του εἶναι κεντημένη μὲ μαργαριτάρια. Φορεῖ στὰ πόδια του κομψότατα πέδιλα, πού οἱ ἄσπρες τους ταινίες τυλίγονται στίς τορνευτὲς κνήμες του. Στὸ ἄρμα του εἶναι ζεμένα τέσσερα ἄλογα ἄξια νὰ σύρουν ἄρμα θεοῦ. Στίς γυαλιστερές μαῦρες τρίχες τους τ' ἄσπρα λουριά ξεχωρίζουν σὰν ἀργυρὲς γραμμές.

Δίνουν τὸ σύνθημα. Τὸ σκοινὶ πού εἶναι τεντω-

μένο για να κρατῇ στή γραμμὴ τ' ἄρματα πέφτει καὶ τ' ἄρματα ξεκινοῦν.

Στὴν ἀρχὴ πηγαίνουν στὴν ἴδια γραμμὴ. Μὰ σὲ λίγο μέσα ἀπὸ σύννεφο σκόνῃ πετιέται ἓνα ἄρμα λαμπρὸ σάν ἥλιος. Εἶναι τὸ ἄρμα τοῦ Εὐφορίωνα ! Τ' ἄλλα τρέχουν πίσω του, καὶ μόλις μπορεῖ τὸ μάτι νὰ τὰ παρακολουθήσῃ. Ὁ Εὐφορίωνας ὥστόσο τοὺς περνᾷ ὅλους. Κάποτε τὸν πλησιάζει ὁ Λυκίδας μὲ τὸν κόκκινο χιτῶνα του ἀνεμιστό, σὰ φλόγες μεγάλης φωτιᾶς.

Τ' ἄλογα βάζουν τὰ δυνατὰ τους καὶ χλιμιντροῦν ἀπὸ φρίκη τῇ στιγμῇ ποὺ διαβαίνουν ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ ἀγαλμα ἐνὸς θεοῦ. Καθὼς λέγε ὁ θεὸς τὰ κάνει καὶ τρομάζουν. Ἐπειτα ἔρχεται τὸ στενὸ, ποὺ ὁ ἀγωνιστὴς πρέπει νὰ τὸ περάσῃ δώδεκα φορές.

Ἀπὸ τὰ πενήντα ἄρματα μένουν σὲ λίγο τὰ μισά, καὶ ἀπὸ τὰ μισὰ παραβγαίνουν πέντε. Τοῦ Εὐφορίωνα, τοῦ Λυκίδα, τοῦ Ἀρχία τοῦ Θηβαίου, ἐνὸς Θεσσαλοῦ, καὶ ἐνὸς ἄλλου ἀπὸ τὴν Κόρινθο.

Ἦρθε ἡ σειρὰ γιὰ τὸν τελευταῖο γύρο. Τῇ στιγμῇ ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ τὸ ὄριο τ' ἄλογα τοῦ Κορίνθιου σταματοῦν ἔξαφνα, ἀντιπαιοῦν καὶ πέφτουν μπλεγμένα στὰ χαλινάρια. Ὁ Ἀρχίας ποὺ ἔρχόταν ἀπὸ πίσω δὲν προφτάνει νὰ λοξοδρομήσῃ, πέφτει ἀπάνω τους καὶ τὸ ἄρμα του κομματιάζεται. Ὁ Λυκίδας, γιὰ νὰ μὴν πάθῃ τὸ ἴδιο, κάνει νὰ στρέψῃ δεξιὰ· τ' ἄλογά του χάνουν τὴν ἰσορροπία καὶ πέφτουν μέσα σὲ χαντάκι.

Μὲ τίς κραυγὰς τοῦ πλήθους ὁ Εὐφορίωνας διαβαίνει σάν ἀστραπή, λοξεύει δεξιὰ, ἐνῶ ὁ Θεσσαλὸς τρέχει ἀπὸ πίσω του. Μὰ τοῦ κάκου φωνάζει στ' ἄλογά του. Ὁ Εὐφορίωνας σταμάτησε τὸ ἄρμα του ἐμπρὸς στοὺς ἑλλανοδίκες. Ἡ χαρὰ τῶν Ἀθηναίων δὲ

λέγεται. Τί ἄλλο ἤθελαν ; Νικητῆς τὸ πρῶτο τους ἔχοντόπουλο !

Οἱ ἀγῶνες βάσταξαν πέντε ἡμέρες· τὴν τελευταία ἡμέρα φωνάζουν τὰ ὀνόματα τῶν νικητῶν καὶ τοὺς στεφανώνουν μετὰ τὸ ἀτίμητο στεφάνι.

Ὁ παππούς μου, ὅπως καταλαβαίνετε, χάρηκε περισσότερο ἀπ' ὅλους γιὰ τὸ θρίαμβό μου.

« Ἄς πεθάνω τώρα » εἶπε στὸν πατέρα μου.

Ἀλήθεια, σὲ λίγους μῆνες ὁ πατέρας μου τοῦ ἔκλεισε τὰ μάτια. Τὰ τελευταῖα του λόγια ἦταν εὐχὴ σέ μένα καὶ εὐχαριστίες στοὺς θεοὺς γιὰ τὴν εὐτυχισμένη του ζωὴ. Ἐπρεπε νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ καὶ γιὰ τὸ εὐτυχισμένο τέλος του.

45. Χάνομε τὸ φίλο μας.

Ὡς τώρα, παιδιὰ μου, δὲν ἀκούσατε παρὰ παιγνίδια, χαρὲς καὶ θρίαμβους. Ἀπὸ δῶ κι ἐμπὸς θὰ σᾶς μιλήσω γιὰ συμφορές. Ἐτσι τὴν ὥρισαν οἱ θεοὶ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Τὸ γέλιο καὶ τὸ κλάμα νὰ κάνουν συντροφιὰ.

Μιά μέρα ποὺ πῆγαινα μετὰ τὸ Θεαγένη στὴ Στοὰ βλέπω στὴν πόρτα τοῦ Λεωκράτη κλωνάρι δάφνης κι ἀγκαθιοῦ. Σταθήκαμε καὶ οἱ δυὸ παγωμένοι.

« Καποῖος χαροπαλεύει μέσα » ψιθύρισα.

Τὴν ἴδια στιγμὴ φάνηκε στὸ κατώφλι ὁ γέρο-Ἀγάθωνας, ὁ βιβλιοθηκάριος. Καθὼς μᾶς εἶδε μᾶς λέει μετὰ λυγμούς :

« Ὁ νέος κύριος πεθαίνει· τώρα τὸν ἔφεραν ἀπὸ τὸ κυνήγι. Ὁ Ἀπόλλωνας ζήλεψε τὴ ζωντανή του εἰκόνα ἐδῶ κάτω καὶ τοῦ ἔστειλε φιλικὴ αἷτα στὴν καρδιά » .

Μπαίνομε στὸ σπίτι ὅπου τὸν βρίσκομε ξαπλωμένο στὸ κρεβάτι, γλομὸ καὶ ὠραῖο σὰν τὸν Ἄδωνι. Καθίσταμε κοντά του, μὰ δὲ μᾶς γνώρισε. Ἡ δυστυχημένη μητέρα του κι ὁ πατέρας του κάθονταν στὸ προσκέφαλό του ἄφωνοι. Οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι προσεύχονται στὸν Ἑρμῇ, τὸν ὁδηγὸ τῶν ψυχῶν.

Στὸ Λεωκράτη γιὰ νὰ τὸν παρηγορήσουν οἱ φίλοι του ἔλεγαν : « Θυμήσου πὼς τὰ δάκρυα σου δὲ θὰ τὸν ἀναστήσουν » .

— « Μὰ γι' αὐτὸ κι ἐγὼ κλαίω ! » ἀπαντοῦσε ἀπελπισμένος.

Ἄμα ὁ Εὐφορίωνας ξεψύχησε. τὸ σπίτι σείστηκε ἀπὸ θρήνους. Οἱ γυναῖκες τὸν ἄλειψαν μὲ μύρα, τὸν ἔντυσαν ὀλοκέντητο χιτῶνα καὶ τὸν ἐστεφάνωσαν μὲ στεφάνι ἀπὸ ζουμπούλια. Ἔβαλαν κοντά του γλυκὸ καμωμένο ἀπὸ ἀλεύρι καὶ μέλι γιὰ νὰ χορτάσῃ ὁ ἀχόρταστος Κέρβερος, καὶ στὰ δόντια τοῦ ἔβαλαν ἓναν ὀβολὸ γιὰ νὰ πληρωθῇ ὁ Χάρος, ποὺ θὰ τὸν περνοῦσε στὸ πέραμα.

Ἔτσι ἔμεινε ὁ καλὸς μας ὅλη τὴν ἡμέρα στὰ προπύλαια τοῦ μεγάρου, ξαπλωμένος σὲ πλούσιο πορφυρὸ κρεβάτι. Θὰ νόμιζε κανεὶς πὼς ἦταν κοιμισμένος, ἂν δὲν ἔκλαιαν οἱ δᾶδες γύρω του.

Τῇ δεύτερῃ ἡμέρᾳ, πρὶν βγῇ ὁ ἥλιος, μαζεύτηκαν οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι γιὰ τὴν κηδεία. Οἱ γυναῖκες γύρω μοιρολογοῦσαν ἔτσι ποὺ σπάραζαν καθενὸς τὴν καρδιά.

Ἔβαλαν τὸ λείψανο σὲ κυπαρισσένιο φέρετρο καὶ τὸ νεκρικὸ φορεῖο ξεκίνησε φορτωμένο λουλούδια. Χορὸς ἀπὸ μουσικοὺς πήγαινε ἔμπρός, κατόπιν ἔρχονταν οἱ ἄντρες κι ἔπειτα οἱ γυναῖκες μαυροφορεμένες.

Ἔτσι πεζοὶ φτάσαμε στὸ ἐξοχικὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη, ὅπου ἦταν τὸ οἰκογενειακὸ μνημεῖο. Ἐκεῖ περὶμενε σωρὸς ἀπὸ κέδρινα ξύλα. Βάλαμε ἀπάνω τὸ νεκρὸ, ἀναψαν τὰ ξύλα, μιὰ μὲ τὴν ἄλλη δυνάμωσαν οἱ φλόγες, καὶ σὲ λίγο ἔχασα τὸ φίλο μου ἀπὸ τὰ μάτια μου.

Οἱ συγγενεῖς ἔκαμαν σπονδὲς μὲ κρασί, καὶ στίς φλόγες ἔρριχναν τὰ πιὸ ἀγαπημένα του πράματα γιὰ νὰ τὰ πάρη μαζί του· τὸν ἔκραζαν μεγαλόφωνα καὶ τὰ δάκρυα κυλοῦσαν ποτάμι. Ἄν δὲν τὸ ἐμπόδιζε αὐστηρὰ ὁ νόμος, δὲν ξέρω ποιὸς θὰ γύριζε μὲ ἄσκιστα μάγουλα πίσω.

Ἄμα ἔπεσε ἡ φωτιά, ὁ ἄμοιρος πατέρας του σύναξε τὴ στάχτη, τὴν ἔβαλε σὲ ἀργυρὴ σταχτοδόχη καὶ τὴν ἔθαψε.

Ὑστερα ἀπὸ καιρὸ ἓνας μεγάλος καλλιτέχνης σκάλισε στὸ μάρμαρο τὴ μορφὴ τοῦ παλικαριοῦ ἀπάνω σ' ἓνα ἄρμα, γιὰ νὰ δείξη τὸν Ὀλυμπιονίκη, κι ἀποκάτω ἔγραψε :

« Ὁμορφος ἦταν ὁ γιὸς τοῦ Λεωκράτη, ὁ Εὐφορίωνας, καὶ ὅμως πέθανε ».

46. Ὁ Πρόας τελειώνει τὴν ἱστορίαν του.

Δάκρυα ἔβρεχαν τὸ πρόσωπο τοῦ Πρόα ἅμα τελείωσε τὴν ἱστορίαν του. Καὶ τὰ παιδιὰ σώπαιναν. Ὁ Ἀμύντας τέλος εἶπε :

« Πολὺ μᾶς λύπησαν ὅσα μᾶς εἶπες γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Εὐφορίωνα· ἀλλὰ πές μας τώρα καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους· οἱ γονεῖς σου ζοῦν ἀκόμη ; »

— « Ὁ πατέρας μου σκοτώθηκε πολεμώντας γιὰ τὴν πατρίδα, ἡ μητέρα μου ζῇ ἀκόμη. Κοντὰ τῆς

ἔχει τὴ Γλυκέρα χαρὰ καὶ παρηγοριὰ στὰ γερατειά της.

— « Καὶ ὁ Μενεκράτης ; » ρώτησε ὁ Περδίκκας.
« Ἀλήθεια τοῦ ἄξιζε ἓνα γερὸ ξύλο ! »

— « Δὲν τὸν ξαναεἶδ᾽ ἀπὸ τότε ποὺ ἔφυγα ἀπὸ τὸ σχολεῖο τοῦ Λύση. Ἔμαθα πὼς τοὺς εἶδαν, τὸν πατέρα του κι αὐτὸν στὴν αὐλὴ κάποιου σατράπη ».

— « Πῶς ; παράσιτοι πάντα ! » φώναξε ὁ Περδίκκας. « Ποιὸς ξέρει, ἂν δὲν τοὺς δοῦμε καμιὰ μέρα μαζί μὲ τὸ σατράπη τους νὰ ἔρθουν αἰχμάλωτοι ! Θὰ σ' εὐχαριστήσῃ νὰ τοὺς ξαναἰδῇς ; »

— « Πολὺ λίγο » εἶπε ὁ Πρόας. « Ἡ ὄψῃ τῶν αἰχμαλώτων, εἴτε ἐχθροὶ εἶναι εἴτε φίλοι, εἶναι πάντοτε θλιβερὴ ».

— « Συμπάθησέ με » εἶπε ὁ Περδίκκας, ποὺ κατάλαβε τὸ λάθος του. « Μὰ δὲ μᾶς εἶπες τίποτα γιὰ τὸ Θεαγένῃ. Νὰ ἓνας ποὺ πολὺ μ' ἀρέσει ! τὸν ἀγαπῶ τὸ φίλο σου ».

— « Ὁ Θεαγένῃς ἔγινε γαμπρὸς μου ».

— « Πῆρε τὴ Νέαιρα ; πολὺ μ' εὐχαριστεῖ αὐτό ! Θὰ ζῇ βέβαια ; » ρώτησε ὁ Περδίκκας.

— « Ζῇ, εἶπε ὁ Πρόας χαϊδεύοντας τὸ σγουρόμαλλο κεφάλι τοῦ παιδιοῦ, ἂν μπορῇ κανεὶς νὰ εἰπῇ πὼς ζῇ, ὅποιος χάσῃ τὸ μεγαλύτερο ἀγαθὸ ποὺ βρίσκεται στὸν κόσμος, τὴν ἐλευθερίαν ! »

— « Πῶς, κι αὐτὸς αἰχμάλωτος ; » φώναξαν τὰ παιδιὰ μὲ θλίψη.

— « Ναί· πολεμούσαμε μαζί στὴ Χαιρώνεια. Πληγωμένος περίμενα τὸ θάνατο. Ὁ Θεαγένῃς μποροῦσε νὰ ὑποχωρήσῃ μὲ τοὺς ἄλλους, μὰ δὲ θέλησε νὰ μὲ ἀφήσῃ. Μὲ φορτώθηκε στοὺς ὤμους του καὶ μ' ἔφερε ὥς τὰ βοιωτικὰ σύνορα. Ἐκεῖ μᾶς ἔπιασε ἓνα ἀπό-

σπασμα. Ἡ οἰκογένειά μας δὲν μπόρεσε νὰ μᾶς ἐξαγοράσῃ. Ἐγὼ πουλήθηκα στὸν πατέρα σας καὶ ὁ Θεαγένης σὲ κάποιον ἔμπορο στὴν Ὀλυνθο ».

47. Ὁ Πρόας καὶ ὁ Θεαγένης ἐλεύθεροι.

Ὁ Ἀμύντας καὶ ὁ Περδίκκας συμπάθησαν πολὺ περισσότερο ἀπὸ τότε τὸν παιδαγωγὸν τους. Ὁ Περδίκκας μάλιστα ἅμα τὸν ἐβλεπε, χαμήλωνε τὰ μάτια του καὶ στὸ πρόσωπό του χυνόταν τὸ χρῶμα τῆς ντροπῆς. Δὲν μπορούσε νὰ ξεχάσῃ πῶς τότε ποὺ ἤθελαν νὰ δοῦν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀλεξάνδρου μίλησε πολὺ ἄσχημα στὸν παιδαγωγὸν του. Ἐνιωθε πῶς τὸ φέρσιμό του ἐκεῖνο ἦταν ἄπρεπο καὶ στὴν καταγωγὴ του μὰ καὶ στὴ θέση τοῦ Πρόα. Γιατὶ ἂν κατάντησε δοῦλος καὶ σακάτης, τὸ ἔπαθε στὸν πόλεμο γιὰ τὴν πατρίδα του.

Μιὰ μέρα, ἐκεῖ ποὺ τὰ δυὸ ἀδέρφια ἔπαιζαν, ὁ Περδίκκας οτάνηκε ἔξαφνα καὶ μὲ μάτια ἑτοιμα νὰ δακρῦσουν ρώτησε τὴν Ἀμύντα :

« Δὲ μοῦ λές, Ἀμύντα, πῶς μπορῶ νὰ κάμω τὸν Πρόα νὰ λησμονήσῃ τὴ λύπη ποὺ τοῦ ἔκαμα ; »

— « Νὰ τοῦ δώσῃς τὸ μεσημέρι ἀπὸ τὸ γλυκό σου » ἀπάντησε χωρὶς δυσκολία ὁ Ἀμύντας.

— « Τὸ ἔκαμα πολλὰς φορές, μὰ θέλω κάτι ἄλλο πολὺ καλύτερο ».

— « Νὰ τοῦ χαρίσῃς ἓναν καινούριο χιτῶνα ».

— « Μοῦ ἔδωσε τὴν ἄδεια ἢ μητέρα καὶ τὸ ἔκαμα καὶ αὐτό » εἶπε ὁ Περδίκκας μὲ λύπη. « Μὰ ἤθελα κάτι πιὸ μεγαλύτερο ».

Ὁ Ἀμύντας συλλογίστηκε λίγο καὶ ἔπειτα φώναξε « Τότε νὰ τοῦ δώσωμε τὴν ἐλευθερίαν του ».

Τοῦ Περδίκκα τὰ μάτια ἔλαμψαν ἀπὸ χαρά.
« Αὐτὸ εἶναι ! » εἶπε. « Ἐλα νὰ βοηθήσης κι ἐσύ ».

Ἐπιασε ἀπὸ τὸ χέρι τὸν ἀδερφό του καὶ τὸν ἔσυρε γρήγορα ἐμπρὸς στὴ μητέρα τους. Ἡ Ἀδμήτη θυσίαζε ἐκείνη τὴν ὥρα στοὺς θεοὺς γιὰ νὰ νικήσουν τὰ μακεδονικὰ ὅπλα καὶ νὰ γυρίσῃ γερὸς στὸ σπίτι του ὁ πατέρας τους. Μόλις τελείωσε τὴ θυσία, ὁ Περδίκκας τῆς εἶπε :

« Θέλεις νὰ κάμῃς ἓνα καλὸ ποῦ νὰ εὐχαριστήσης ἀληθινὰ τοὺς θεοὺς, μητέρα ; »

— « Καὶ ρωτᾷς ; » εἶπε ξαφνισμένη ἡ Ἀδμήτη.

— « Νὰ ἐλευθερώσωμε τὸν Πρόα ».

— « Καὶ τὸ Θεαγένῃ » πρόσθεσε ὁ Ἀμύντας.

Ἡ Ἀδμήτη δὲν κατάλαβε στὴν ἀρχή, μὰ ὅταν τῆς ἐξήγησαν τὴν ὑπόθεσιν, ἀγκάλιασε τὰ παιδιὰ της εὐχαριστημένη ποῦ τὰ ἔβλεπε τόσο φιλόπρωπα.

« Εἶναι καλὸ αὐτὸ ποῦ ζητᾶτε, εἶπε, μὰ δὲν μπορῶ ν' ἀποφασίσω χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ πατέρα σας ».

— « Τότε ἄς περιμένωμε » εἶπε ὁ Περδίκκας.
« Ὁ πατέρας βέβαια δὲ θὰ μᾶς ἀρνηθῇ τὴ χάριν ».

Ὁ πατέρας τῶν παιδιῶν γύρισε ὕστερα ἀπὸ τὴ μάχην τῶν Ἀρβήλων. Πολὺ εὐχαριστήθηκε μὲ τὴν ἀπόφασιν τῶν παιδιῶν του καὶ τοὺς ἔκαμε τὴ χάριν ποῦ ζητοῦσαν. Ὁ Πρόας ὅμως τόσο συγκινήθηκε, ποῦ δὲ θέλησε νὰ φύγῃ πρὶν τελειώσῃ τὴν ἀνατροφὴ τῶν ἀγαπημένων του μαθητῶν.

Ὁ Θεαγένῃς δὲν εἶχε λόγον νὰ μείνῃ στὴν Ὀλυμποῦ καὶ μὲ χαρὰ γύρισε στὴν πατρίδα. Σὲ λίγα χρόνια γύρισε καὶ ὁ Πρόας στὸ πατρικὸ του σπίτι.

ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

1. Ραζακί σταφύλι.

Πᾶνε πολλά χρόνια πού ἤμουν στήν ξενιτιά, σέ μιὰ μεγάλη κι ὠραία πόλη.

Ἦταν ἀνοιξη καί βγῆκα νά περπατήσω στοῦ δημοσίου κῆπο. Τά πουλιά κελαηδοῦσαν καί τὰ λουλούδια πολύχρωμα στόλιζαν τή γλόη. Τά δέντρα φούντωναν ἀνθισμένα κι ἓνα μεγάλο ποτάμι περνοῦσε μέσα ἀπό τὸ μεγάλο κῆπο.

Ὅλα ἦταν ὠραῖα, μὰ ἐμένα ὁ νοῦς πετοῦσε στήν πατρίδα μου. Ὅς ἤμουν ἐκεῖ, κι ἄς ἔλειπαν τὰ χίλια καλὰ τῆς ξενιτιάς. Καί πιὸ πολὺ ποθοῦσα τὸν ἥλιό μας, γιατί ἐκεῖνος ἐκεῖ ἦταν ἓνας ἥλιος θαμπὸς κι ἀρρωστημένος.

Τραβήχτηκα σέ μιὰν ἄκρη καί κάθισα συλλογισμένος. « Ἄχ, μάνα μου ! » εἶπα ἄθελα καὶ χωρὶς νὰ τὸ νιώσω καλὰ ἂν τὸ εἶπα. Ἐξαφνα μὲ χτύπησε κάποιος φιλικὰ στὸν ὤμο. Γυρίζω καὶ βλέπω ἓνα ξένο.

« Εἶσαι ξένος ; » μὲ ρώτησε.

— « Ναί » τοῦ εἶπα.

— « Κι εἶσαι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ; »

— « Πῶς μὲ κατάλαβες ; »

— « Σὲ ἀκουσα πού εἶπες : ἄχ, μάνα μου ! »

— « Ναί. ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα εἶμαι ».

Μεμιᾶς ἔλαμψε τὸ πρόσωπό του.

« Πᾶμε, μοῦ εἶπε, νὰ παρηγορηθοῦμε· εἵμαστε πατριῶτες ». Τὰ τελευταῖα λόγια τὰ εἶπε στὴ γλῶσσα μας.

— « Ἀπὸ ποιο μέρος ; » τὸν ρωτῶ.

— « Τί σημαοία ἔχει τὸ μέρος; ἀρκεῖ ποὺ σοῦ λέω πὼς εἵμαστε πατριῶτες ».

Ἀπὸ τότε γίναμε φίλοι. Βλεπόμαστε ὅταν μᾶς ἄφηνε ἡ δουλειὰ καὶ λέγαμε τὶς ὁμορφιές τῆς πατρίδας μας.

« Δὲν εἶναι τόπος αὐτός » μοῦ ἔλεγε συχνά.

— « Ἀλήθεια ! » τοῦ ὁπαντοῦσα. « Ἐγὼ σ' ἓνα δυὸ χρόνια ἐλπίζω νὰ γυρίσω. ».

— « Εὐτυχισμένος εἶσαι » μοῦ ἔλεγε. « Νὰ μποροῦσα καὶ ἐγώ !..... »

— « Καὶ τί σ' ἐμποδίζει ; »

— « Ἔ, πολλὰ ζητᾶς ! » μοῦ ἔλεγε μελαγχολικά καὶ σάπαινε. Ποτὲ δὲ θέλησε νὰ μοῦ εἰπῇ, γιατί δὲν μποροῦσε νὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα.

Μιὰ μέρα μοῦ εἶπε : « Ἔλα νὰ πᾶμε κάπου καὶ δὲ θὰ μετανιώσης ».

Τὸν ἀκολούθησα. Κοντὰ στὸ ποτάμι σ' ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι εἶχε νοικιάσει ἓνα δωμάτιο.

« Ἐδῶ ἔρχομαι. μοῦ εἶπε, γιὰ νὰ θυμεῦμαι τὴν πατρίδα μου. Τὸ ποτάμι τὸ φαντάζομαι γιὰ θάλασσα, καὶ οἱ φωνές τῶν ψαράδων ποὺ ἀκούω ἐδῶ, λέω πὼς βγαίνουν ἀπὸ τὰ στόματα τῶν δικῶν μας ψαράδων ».

Μέσα τὸ δωμάτιο εἶχε μιὰ παλιὰ κασέλα, ἓνα τραπέζακι, λίγα καθίσματα καὶ ἓνα μικρὸ καθρέφτη. Ὅλα τὰ ἔκαναν δωμάτιο ἐλληνικόν.

« Τὰ ἔβαλα μονάχος μου τὰ ἐπιπλα » μοῦ εἶπε.

«Εἶναι ἴδιο μὲ τὸ δωμάτιο ποὺ εἶχα στὸ σπίτι μας στὴν πατρίδα. Τώρα θὰ ψήσωμε καφέ μόνοι μας, ὅπως τὸν ψήνουν ἐκεῖ ».

Ἄναψε τὸ καμινέτο, ἔβαλε ἀπάνω τὸ μπρίκι μὲ νερό, ἔπειτα πῆρε ἓνα μικρὸ πολίτικο μύλο τοῦ καφέ, ποὺ ἔλαμπε σὰ χρυσός, καὶ ἄρχισε νὰ γυρίζει.

« Ἄς ποῦμε καὶ κανένα τραγούδι δικό μας » εἶπε μὲ ἀναστεναγμό.

Καὶ ἄρχισε νὰ τραγουδῇ :

Παρακαλῶ σε, κύριε μου, καὶ προσκυνῶ σε, Θέ μου,
ἄρρώστια κεῖ στὴν ξενιτιά τοῦ ξένου μὴν τοῦ δώσης !
Ἡ ἄρρώστια θέλει στρώματα, θέλει μεγάλη πάστρα,
θέλει μανούλα στὸ πλευρά, γυναῖκα στὸ κεφάλι,
θέλει ἀδερφὲς ὁλόγυρα νὰ τὸν καλοτηρᾶνε....

Τὸ ἔλεγε σιγαλά, τρεμουλιαστά καὶ μὲ τόσο πάθος, ποὺ παρολίγο νὰ μὲ πάρουν τὰ δάκρυα. Τὸ γρὶ γρὶ τοῦ μύλου καὶ ἡ μυρουδιά τοῦ καφέ μ' ἔκαναν νὰ νομίζω πὼς ἦμουν σὲ ἐλληνικὸ δωμάτιο μαθητικό.
Ἀλήθεια ἦμουν σὲ ξένη πόλη ἢ σὲ καμιὰ συνοικία στὴν Ἀθήνα ;

« Ἐδῶ μένεις ; » τὸν ἐρώτησα.

— « Ὁχι » μοῦ εἶπε. « Μένω στὴν πόλη. Ἐδῶ ἔρχομαι ὅποτε θέλω νὰ διασκεδάσω τὴ μελαγχολία μου ».

Σηκώθηκε νὰ ἐτοιμάσῃ τὸν καφέ καὶ μὲ τὴν ἴδια φωνὴ ἐξακολούθησε τὸ τραγούδι σὰ νὰ ἦταν μοναχός του :

Μὰ τί εἶδαν τὰ ματάκια μου, μὰ τί εἶδαν τὰ καημένα ;
πὼς θάφτουνε στὴν ξενιτιά τὸν ξένο ὄντας πεθάνη !
Δίχως θυμιάμα καὶ κερί, δίχως παπὰ καὶ ψάλτη,
δίχως μανούλας κλάματα, γυναῖκας μοιρολόγια.

Πέρασε ένας χρόνος. Τῇ δεύτερῃ χρονιά, τὸ Νοέμβριο, μοῦ ἔφεραν ἓνα γράμμα. Μοῦ ἔγραφε ὁ φίλος μου νὰ πάω νὰ τὸν δῶ σὲ κάποιον νοσοκομεῖο. Πῆγα.

« Πεθαίνω » μοῦ λέει.

— « Θάρρος· δὲν ἔχεις τίποτα » τὸν παρηγόρησα.

— « Ἄκου ποὺ σοῦ λέω » μοῦ εἶπε. « Καταλαβαίνω πὼς θὰ πεθάνω. Πάρε τὰ κλειδιά, πήγαινε στὴν κάμαρὰ ποὺ ξέρεις, ν' ἀνοίξης τὴν κασέλα μου. Ἐχω μέσα λίγο χῶμα ἐλληνικό· θέλω νὰ μοῦ τὸ ρίξης στὸν τάφο μου. Ἐχω καὶ λίγα φύλλα ξερὸ βασιλικό...»

Σταμάτησε λίγο καὶ ὕστερα μοῦ ξανάειπε :

« Νὰ ἔρχεσαι νὰ με βλέπης ».

— « Εὐχαρίστως » τοῦ εἶπα. « Μὰ θὰ γίνης καλὰ καὶ θὰ πᾶμε μαζὶ στὴν παιρίδα ».

— « Κι ἐγὼ τὸ ἤθελα, μοῦ εἶπε, κι ἂς μὴν ἔχω κανέναν ἐκεῖ κάτω. Μὰ ἡ μοῖρα μου ἔτσι τὸ θέλησε ».

Ἐδῶ σταμάτησε πάλι, κι ἓνα δάκρυ ἔβρεξε τὰ χλομά του μάγουλα. Τὴν ἄλλη μέρα τὸν βρῖσκω χειρότερα.

« Σταφύλι ραζακὶ θέλω ! » μοῦ εἶπε. « Νὰ τὸ βρῆς ὅπου κι ἂν εἶναι· ἂν εἶσαι φίλος θὰ τὸ βρῆς ».

Βγῆκα μὲ δακρυσμένα μάτια. Νοέμβριος κι ἐκεῖ ἀπάνω ! Ποῦ νὰ βρῶ σταφύλι ραζακὶ ! Ἐτρεῖξα παντοῦ. Κάπου βρῆκα λίγα ξινοστάφυλα. Ἀγοράζω ἓνα καὶ τρέχω. Βρῖσκω τὸ φίλο μου πεσμένο σὲ βύθος. Τοῦ μιλῶ, δὲ μοῦ μιλεῖ.

« Κάτι παραμιλοῦσε λίγο πρωτύτερα, μοῦ εἶπαν οἱ νοσοκόμοι, μὰ δὲν καταλαβαίναμε τί ἔλεγε » . Πλησιάζω στὸ αὐτὶ καὶ τοῦ φωνάζω δυνατά :

« Σῆχω, Σπύρο, σοῦ ἔφερα τὸ ραζακὶ σταφύλι ! »

— « Ποῦ εἶναι ; » ρώτησε ἀργὰ καὶ μισοάνοιξε τὰ μάτια.

— « Νά το ! »

— « Δέν τὸ βλέπω· θάμπωσαν τὰ μάτια μου. Βάλε το στὸ στόμα ». Τοῦ ἔβαλα δυὸ ρῶγες. Τὶς μάσησε ἀργὰ καὶ εἶπε :

« Τί γλυκὸ τὸ ραζακὶ σταφύλι ! ... Ἀπὸ τὴν κληματαριά μας τόκοψα...κοίτα πόσα ἔχει ! Γιῶργο, ἔλα νὰ κόψουμε σταφύλια...»

Ὁ φίλος μου παραμιλοῦσε. Τοῦ ἔβαλα κι ἄλλες ρῶγες στὸ στόμα.

Νὰ εἶχα μηλιὰ ἀπ' τὸν τόπο μου, καὶ μῆλο ἀπ' τὴ μηλιά
(μου

νὰ εἶχα καὶ μοσκοστάφυλο ἀπ' τὴν κληματαριά μου.....

Ψιθύρισε σιγὰ σιγὰ, ὥσπου ἔδεσε ἡ γλῶσσα του.
Τὸ βράδυ ξεψύχησε.

2. Τὸ ἐλληνικὸ χῶμα.

Τώρα ποὺ θὰ φύγω καὶ θὰ πάω στὰ ξένα,
καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἄφησε νὰ πάρω κάτι κι ἀπὸ σένα,
γαλανὴ πατρίδα, πολυαγαπημένη.

Ἄφησε μαζί μου φυλαχτὸ νὰ πάρω,
γιὰ τὴν κάθε λύπη, καθετὶ κακό,
φυλαχτὸ ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτὸ ἀπὸ χάρο,
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἐλληνικό.

Ἡ δική σου χάρη θὰ μὲ δυναμώνη
κι ὅπου κι ἂν γυρίσω κι ὅπου κι ἂν σταθῶ

σὺ θενὰ μοῦ δίνης, μιὰ λαχτάρᾳ μόνῃ,
πότε στὴν Ἑλλάδα πίσω θὲ ναρθῶ.

Κι ἂν τὸ ριζικό μου—ἔρημο καὶ μαῦρο—
μούγραψε νὰ φύγω καὶ νὰ μὴ γυρίσω,
τὸ στερνὸ συχώριο εἰς ἐσένα θάβρω,
τὸ στερνὸ φιλί μου θενὰ σοῦ χαρίσω.

Κι ἔτσι κι ἂν σὲ ξένα χόματα πεθάνω,
καὶ τὸ ξένο μνηῆμα θάναι πιὸ γλυκὸ
σὰ θαφτῆς μαζί μου, στὴν καρδιά μου ἀπάνω.
χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα ἑλληνικό.

3. Τὸ μνημα τῆς μάνας.

Εἶχαν θερίσει πιά καὶ οἱ χωρικοὶ ἄφηναν ἐλεύ-
θερα στὴν ἐξοχὴ τὰ ζῶα τους νὰ βόσκουν νύχτα μέρα,
βόδια καὶ ἄλογα καὶ μουλάρια μαζί.

«Ἐμεῖς νὰ μὴν ἀφήσωμε ἔξω τὴ γαῖδουρίτσα μας»
εἶπε ἡ Σμαράγδα στὸν ἄντρα τῆς τὸ χαλκιά, τὸ Ζα-
φείρη τὸν Τσιρίμπαση.

— «Ὅλος ὁ κόσμος τ' ἀφήνει ἔξω· γιατί ἔμεῖς ὄχι;»

— «Οἱ ἄλλοι, ἂν πάθουν τίποτα, ἔχουν ν' ἀγο-
ράσουν κι ἄλλα. Ἐμεῖς; Πέρσι θυμᾶσαι ποῦ μᾶς ψό-
φησε τὸ μουλάρι, χρεωθήκαμε γιὰ νὰ πάρωμε τὴ γαῖ-
δουρίτσα. Ἔχει καὶ τὸ πουλαράκι τῆς καὶ δὲν κάνει
νὰ μείνῃ ἔξω. Ποιὸς ξέρει, ἂν κανένας λύκος δὲν τὴ
βρῇ ἀδύνατη καὶ μᾶς τὴ φάῃ».

— «Λύκος!... ποῦ βρέθηκε λύκος;»

— «Ναί· στοῦ Λάλα ἔκοψε κάμποσα πρόβατα
κι ἔπνιξε μιὰ φοράδα».

— « Ἐ, τόσο μακριὰ μπορεῖ· μὰ στὸ χωριό μας χρόνια τώρα ποὺ δὲ φάνηκε ».

Ποῦ νὰ ἤξερε ὁ Τσιρίμπασης πὼς ὁ λύκος μπορεῖ νὰ βραδιάσῃ στὴ Ρούμελη καὶ περνώντας τὸ γεφύρι τοῦ Ἰσθμοῦ νὰ ξημερωθῇ στὰ βουνὰ τοῦ Μοριά.

Ἀλήθεια, τὸ χωριὸ ποὺ ὠνόμασε ἡ Σμαρόγδα, τὸ ρήμαξαν δυὸ λύκοι. Εἶχαν βγῆ συντροφιά νὰ κυνηγήσουν. Κρύβονταν τὴν ἡμέρα στὸ δάσος ἢ σὲ καμιὰ ἀπόμερη σπηλιά, καὶ τὴ νύχτα ρίχνονταν στὰ κοπάδια. Ὡσπου νὰ ποῦν : « λύκος τριγυρνάει στὶς στάνες μας » οὔτε λύκος φαινόταν οὔτε τ' ἀχνάρια του.

Σ' ἓνα βουνὸ οἱ δυὸ λύκοι τὴν ὥρα ποὺ σκοτεῖ-
νιαζε ἀπάντησαν μιὰ ἀλεπού. Ἦταν βιαστική, μὰ κον-
τοστάθηκε καὶ τοὺς κοίταξε. Τὴν κοίταξαν κι ἐκεῖνοι
φιλικά, σὰ νὰ τῆς ἔλεγαν πὼς εἶναι ξένοι καὶ δὲν ξέ-
ρουν ποῦ ἔχει καλὸ κυνήγι. Ἡ ἀλεπού ὠσμίστηκε τρι-
γύρω καὶ σταμάτησε κάπου τὸ κεφάλι της σὰ νὰ τοὺς
ἔδειχνε κάτι σπουδαῖο. Ἐπειτα τοὺς ἔρριξε μιὰ μα-
τιά κι ἔγινε ἄφαντη. Οἱ λύκοι κατὰλαβαν τί ἤθελε νὰ
τοὺς πῇ :

« Πιο εὐκόλα θὰ κυνηγήσετε στοῦ Τάση τὴ στά-
νη. Σκυλιά δὲν ἔχει κι ὁ τσοπάνης ἀγαπᾷ τὸν ὕπνο.
Εἶχε κάμποσες κότες καὶ τίς πῆρα ὅλες τὴ μιὰ μὲ τὴν
ἄλλη ».

Οἱ δυὸ λύκοι προχώρησαν. Πήγαιναν σκυμμένοι
στὴ γῆ καὶ μὲ τὰ ποδάρια τοὺς ἀνοιχτά, σὰ νὰ περνοῦ-
σαν κι ὄχι νὰ περπατοῦσαν. Τὰ ρουθούνια τοὺς ἦταν
ὕγρα καὶ μύριζαν τὸ χῶμα καὶ τὸν ἀέρα ἀπὸ μακριά.
Τ' αὐτιά τους ἄκουαν καὶ τὸν παραμικρὸ ἦχο· ἡ μα-
κριὰ καὶ φουντωτὴ οὐρά τους ἦταν μισοσηκωμένη,
γιὰ νὰ μὴν κάνῃ θόρυβο στὰ κλαριά καὶ στὰ χορτά-

ρια. "Οπως ἦταν σταχτόμαυρη, μακριὰ καὶ πυκνὴ ἡ τρίχα τους, καθένας θὰ τοὺς ἔπαιρνε γιὰ τσοπανόσκυλα. "Εφτασαν ἔτσι σ' ἓνα ψήλωμα καὶ στάθηκαν νὰ ἰδοῦν πρὶν νὰ βγοῦνε στ' ἀνοιχτά. Ἀπὸ κεῖ, πότε κοίταζαν γύρω, πότε κοίταζε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, σὰ νὰ κρυφομιλοῦσαν.

Ἡ ἀστροφεγγιὰ φώτιζε τὴ στάνη σὰν ἡμέρα. Ὁ οὐρανὸς ἦταν βαθιὰ γαλανός. Ὁ γαλαξίας τὸν ἐχώριζε τὸν οὐρανὸ στὴ μέση σὰν ἀπέραντο ἀσημόστρωτο ποτάμι.

Μέσα στὸ μαντρί τὰ πρόβατα πλαγιασμένα καταγῆς, τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, φαίνονταν σὰ μεγάλη φλοκάτα ἀπλωμένη στὴν ἀστροφεγγιά. Ἡ πόρτα τοῦ μαντριοῦ ἦταν κλειστή, δεξιὰ κι ἀριστερὰ γυάλιζαν οἱ μεγάλες πέτρες, ποὺ κάθονται οἱ τσοπάνηδες τὴν αὐγὴ καὶ ἀρμέγουν. Ἀπάνω στὰ ξύλα φαίνονταν οἱ ξύλινες καρδάρες ἀνάποδα σὰν καπέλα στραβοβαλμένα. Παραέξω σὲ δυὸ διχαλωτὰ ξύλα κρεμόταν τὸ μαῦρο λεβέτι ποὺ ἔβραζαν τὸ γάλα. Καὶ βαθιὰ μέσα στὸ μαντρί ξεχώριζε ἡ καλυβούλα τοῦ τσοπάνη μὲ τὴ στρογγυλὴ μικρὴ πορτούλα της, σὰ μεγάλο μάτι ὀρθάνοιχτο. Φωνή, μιλιὰ, τίποτα. Μόνο κάπου κάπου ἓνα κουδουνάκι ζυπνοῦσε τὴ νύχτα μὲ τὴ φωνίτσα του : ντίν ! ντίν ! ντίν !...

Τέλος οἱ δύο λύκοι σηκώθηκαν, ὠσμίστηκαν τὸ δρόμο, καὶ πλησίασαν πάλι τὰ κεφάλια τους νὰ συνεννοηθοῦν· ἤθελαν νὰ εἰποῦν στὴ γλῶσσα τους, νὰ μὴν ἔχουν ἐμπιστοσύνη στὰ λόγια τῆς ἀλεποῦς, νὰ ριχτῇ ὁ ἓνας στὸ μαντρί, καὶ ἂν τύχη νὰ εἶναι σκυλιὰ νὰ τὰ βάλη μαζί τους. "Ετσι ὁ ἄλλος θὰ κατορθώσῃ ν' ἀρ-

πάξῃ ἓνα πρόβατο, θὰ πάρῃ τὴ ρεματιά καὶ θὰ βγῇ στὸ Γεροντόβραχο. Ἐκεῖ ν' ἀνταμώσουν νὰ τὸ φᾶνε. Ἐπεσαν ἔπειτα χάμω κι ἄρχισαν νὰ σέρνονται κατὰ τὸ μαντρί. Τόσο ἀπαλὰ σέρνονταν, ποὺ οὔτε λιθάρι κυλοῦσε, οὔτε ξύλο σάλευε στὸ πέρασμά τους. Μὰ μὲ ὅλη τὴν προφύλαξη ἀκούστηκε κάποιο γρίξιμο στὸ μαντρί. Ἐκεῖνος ποὺ προχωροῦσε λίγο ἔμπρὸς γύρισε καὶ κοίταξε γιὰ τελευταία φορὰ τὸ σύντροφό του. Ἦθελε νὰ τοῦ εἰπῇ : « ψέματα μᾶς εἶπε ἡ ξαδέρφη μας ἡ ἄλεπού... » Ὅπως εἶπαμε ».

Καὶ ἀμέσως τινάχτηκε στὰ λιγνὰ ψηλὰ πόδια του, λύγισε τὸ κορμί του, τέντωσε ἴσα ἔμπρὸς τὸ λαιμό του, καὶ τὸ κεφάλι του χώθηκε σὰ σφῆνα στὸ σκοτάδι. Τὴν ἴδια στιγμή δύο στρογγυλοὶ καὶ μαλλιαροὶ ἴσκιοι ὄρμησαν ἀπὸ τὸ μαντρί καὶ μὲ φοβερὰ γαβγίσματα ρίχτηκαν ἀπάνω του. Ἐκεῖνος τὸ ἔβαλε στὰ πόδια.

Ὁ ἄλλος λύκος πῆδησε στὸ μαντρί καὶ πρὶν καλὰ νὰ τὸν νιώσουν τὰ πρόβατα, ἄλλου ξέσκισε τὴν κοιλιά, ἄλλου ἔσπασε τὴ ραχοκοκαλιά. Ἐκεῖνα πετάχτηκαν ἀπὸ τὸν ὕπνο τρομαγμένα καὶ στριμώχτηκαν τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο. Στὴν ἄλλη ἄκρῃ τοῦ μαντριοῦ ὅσα μπόρεσαν πῆδησαν τὸ φράχτη καὶ σκόρπισαν στὸ σκοτάδι. Τὰ περισσότερα στάθηκαν ἐκεῖ τρέμοντας, μὲ τὸ κεφάλι κρυμμένο στὰ πόδια τὸ ἓνα τοῦ ἄλλου. Ὁ λύκος ἅμα χόρτασε ἀπὸ αἷμα ἄρπαξε ἓνα πρόβατο στὰ δόντια του, πῆδησε τὸ μαντρί καὶ πῆρε τὴ ρεματιά.

Στὸ μεταξύ ξύπνησε ὁ βοσκός, ἄρπαξε τ' ὄπλο του καὶ ἄρχισε νὰ πυροβολῇ. Πυροβολοῦσε στὸν ἀέρα καὶ φώναζε δυνατὰ, γιὰ νὰ δώσῃ εἶδηση καὶ στ' ἄλλα μαντριά. Δὲν ἄργησε ν' ἀκουστοῦν καὶ ἀπὸ κεῖ ἄλλες

τουφεκιές, φωνές και γαβγίσματα. Τὰ βουνὰ ἀντι-
λαλοῦσαν γύρω.

Καθὼς ἔτρεχε ὁ λύκος ἑξαφνα εἶδε μαῦρον ἵσκιο
νὰ κατρακυλᾷ ἀπὸ τὸ βουνὸ κι ἔνιωσε τὸ ζεστὸ χνότο
ἐνὸς σκύλου νὰ τοῦ καίη τὴν πλάτη. Χωρὶς νὰ θέλη
παράτησε καταγῆς τὸ πρόβατο κι ἑξακολούθησε νὰ
τρέχη μὲ πιὸ ἀνοιχτὰ πηδήματα. "Ὅσο ὅμως κι ἂν
ἔτρεχε δὲν ἄργησε νὰ αἰσθανθῇ στὰ πίσω πόδια του
ἄγριες δαγκωματιές. Τέλος ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ κατῶρ-
θωσε νὰ ξεφύγῃ καὶ νὰ φτάσῃ στὸ Γεροντόβραχο. "Ε-
μεινε ἐκεῖ κάμποσες ἡμέρες, ὥσπου νὰ γιάνουν οἱ πλη-
γές του. Ἀναγκάστηκε νὰ τρέφεται μὲ σκουλήκια.
Τοῦ κᾶκου περίμενε τὸ σύντροφό του.

"Ἐπειτα μόλις ἔνιωσε πὼς μποροῦσε νὰ περπατήσῃ,
βγῆκε πάλι στὸ κυνήγι. Στὶς ρεματιές ἔκανε ἀκόμη
ζέστη· ἄρχισε κι ἀνέβαινε στὰ ψηλά. Κάτι ὄψιμα λα-
γουδάκια κι ἓνα κατσικάκι πού ἔμεινε πίσω ἀπὸ τὴ
συντροφιά του, τὸν ἐθρεψαν στὸ δρόμο καὶ τὸν ἐδυνάμω-
σαν. Καθὼς βγῆκε σὲ μιὰ ράχη μύρισε ψοφίμι. Τὰ ὄρνια
πού εἶδε συναγμένα στὸ ψήλωμα καὶ τὰ ρουθούνια του
τὸν ὠδήγησαν γρήγορα κοντὰ σ' ἓναν κέδρο. Τὰ ὄρ-
νια πέταξαν σκούζοντας, ὅταν εἶδαν νὰ πλησιάσῃ ὁ
λύκος, σὰ νὰ θύμωσαν πού τοὺς χάλασε τὸ φαγί τους.
Κοιτάζει καὶ τί βλέπει ; Τὸ σύντροφό του ἐλεινὸ καὶ
ἄθλιο πτώμα· οὔτε ὁ μισὸς δὲν εἶχε μείνει.

"Ἐξαφνα βλέπει ἓνα λαγό. "Ἐτρεξε νὰ τὸν κυνη-
γήσῃ. Τὸν ἔπιασε καὶ τὸν ἔφαγε.

Ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνὸ βρέθηκε μιὰ βραδιά στὸ λι-
βάδι πού ἔβοσκαν τὰ ζῶα τοῦ χωριοῦ. Τὸ λιβάδι ἀνέ-
βαινε οἱγὰ σιγὰ σ' ἓνα βουνό, σκεπασμένο μ' ἔλατα,

μέ κέδρα καὶ πουρνάρια. Κάπου κάπου φούντωναν καὶ μερικὲς γέρικες βελανιδιές.

Ὁ λύκος καθὼς εἶδε τόσα ζῶα νὰ βόσκουν στὴ μοναξιά, στάθηκε. Τοῦ κεντήθηκε ἡ ὄρεξη νὰ τὰ βάλῃ μὲ τὰ μεγάλα ζῶα.

Ἐπεσε χάμω καὶ ἄρχισε νὰ σέρνεται ἀπάνω στὴν ψηλὴ καὶ δροσερὴ χλόη. Σερνόταν ἤσυχα σὰ φίδι, μὰ ὅσο προσεχτικὰ, κι ἂν πλησίαζε τὰ ζῶα τὸν ἐνιῶσαν. Τ' ἄλογα χλιμίντρισαν ἀνήσυχα καὶ τὰ βόδια μούγκρισαν. Καὶ στὴ στιγμὴ ὅλα τ' ἄλογα μαζεύτηκαν σ' ἓνα μέρος, ἔσμιζαν τὰ κεφάλια τους, σὰ νὰ ἦταν ὅλα δεμένα σ' ἓνα στῦλο, καὶ μὲ τὰ κορμιά τους ἔκαμαν κύκλο. Τὸ ἴδιο ἔκαμαν καὶ τὰ βόδια. Συνάχτηκαν, ἔβαλαν στὴ μέση τὰ μοσχάρια καὶ τὶς ἀδύνατες ἀγελάδες, κι ἐκεῖνα στάθηκαν ὀλόγυρα μὲ τὰ κεφάλια σκυμμένα κάτω καὶ τὰ κέρατα ἑτοιμα. Ὁ λύκος σύρθηκε πρῶτα μιὰ δυὸ φορές γύρω στ' ἄλογα καὶ δοκίμασε νὰ πηδήσῃ στὴ ράχη κανενός. Μὰ τ' ἄλογα ἄρχισαν τέτοιες κλοτσιές μὲ τὰ πίσω πόδια τους, πού γιὰ πολλὴν ὥρα δὲν ἔβλεπες παρὰ ἀτσαλένιες ὀπλές μέσα σὲ οὐρὲς φουντωμένες. Ποῦ νὰ τολμήσῃ νὰ πλησιάσῃ ὁ λύκος ! Σύρθηκε ἔπειτα γύρω στὰ βόδια καὶ δοκίμασε μ' ἓνα πήδημα ν' ἀνοίξῃ τὸ λαιμὸ κανενός. Μὰ κάθε φορὰ πού δοκίμαζε, ἀντὶ τὸ λαιμὸ ἔβρισε ἐμπρὸς του κάτι κέρατα μυτερά καὶ δυνατά, ἑτοιμα νὰ τοῦ σκίσουν τὴν κοιλιά.

Μάχρυνε λοιπὸν ἀπὸ κεῖ γιὰ νὰ συλλογιστῇ καλύτερα τί νὰ κάμῃ. Ἐξαφνα βλέπει τὴ γαϊδουρίτσα τοῦ Τσιρίμπαση μὲ τὸ πουλαράκι της. Ἦταν ξεχασμένη σὲ κάποιο ψήλωμα, καὶ τώρα πού ἐνιῶσε τὸν

κίνδυνο ἔτρεξε τὸν κατήφορο γιὰ νὰ χωθῇ ἀνάμεσα στ' ἄλογα. Ὁ λύκος ἔτρεξε νὰ τῆς κόψῃ τὸ δρόμο.

Ἐνα σκυλάκι βρέθηκε συμμαζεμένο σὲ μιὰ κουφάλα πουρναριοῦ κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο του. Μὰ ὅταν εἶδε τὸ λύκο νὰ χυθῇ ἀπάνω στὴ γαϊδουρίτσα, βγῆκε κι ἔτρεξε γιὰ τὸ χωριό.

Ὁ λύκος ἄρχισε νὰ φέρνῃ γύρους, τὴ γαϊδουρίτσα, ὅλο κιὲ στενώτερους γύρους, νὰ τῆς δείχνῃ τὰ δόντια του. Ἐκείνη στάθηκε ἀπελπισμένη. Ἐτρεμε ὀλόκληρη· ἀδύνατο νὰ φτάσῃ στ' ἄλογα. Ὁ λύκος ἔβαλε σημάδι τὸ πουλαράκι καὶ χύθηκε ἀπάνω του. Μὰ τώρα ἤρθε ἡ σειρά τῆς μάνας. Ἡ γαϊδουρίτσα πῆρε θάρρος καὶ μπῆκε ἀνάμεσα στὸ λύκο καὶ τὸ παιδί της. Μὲ τὰ πίσω ποδια της ἄρχισε νὰ κλοτσᾷ, καὶ μὲ τὸ στῆθος της νὰ σπρώχνῃ τὸ πουλαράκι της στὴν κουφάλα ἐνὸς ἑλατου. Μὰ ἐκεῖνο δὲν τὴ βοηθοῦσε καθολου· ἔτρεμε κ' ἔστεκε ἀκίνητο. Πολλὲς φορὲς τέντωνε τὸ κεφάλι του, περίεργο νὰ ἰδῇ τί γίνεται πίσω ἀπὸ τὴ μάνα του. Τέλος ἡ γαϊδουρίτσα κατάφερε νὰ βάλῃ μέσα τὸ πουλαράκι, ἔκλεισε μὲ τὸ στῆθος της τὴν κουφάλα, καὶ μὲ τὰ πίσω πόδια της ἔδινε κλοτσιὲς ἀδιάκοπα.

Ὁ λύκος ἄφρισε ἀπὸ τὴ λύσσα του. Πολλὲς φορὲς κατῶρθωσε νὰ μπήξῃ τὰ δόντια του στ' ἀφύλαχτα πλευρὰ τῆς γαϊδουρίτσας. Μὰ στὸ τέλος ἔπεσε κάτω ἀπὸ τὶς κλοτσιὲς της. Τὰ αἵματα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ πλευρὰ τῆς γαϊδουρίτσας· μὰ δὲν ἔτρεχαν λιγώτερα ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ λύκου. Ἡ ἄμοιρῃ μάνα προστάτευε καὶ μὲ τὸ αἷμα της τὸ παιδί της.

Ἐξαφνα ἀκούστηκαν μακριὰ βραχνὰ γαβγίσματα· ἦταν ὁ Ἀράπης τοῦ γύφτου, ἓνα κατάμαυρο μεγάλο

μαντρόσκυλο. Τὸ σκυλικάκι ποὺ ἔφυγε ἀπὸ τὸ λιβάδι ἤρθε λαχανιασμένο στὸ σπίτι τοῦ Τσιρίμπαση καὶ μὲ τὰ νοήματα ἔδωσε νὰ καταλάβῃ πὼς ἡ γαιδουρίτσα τοὺς κινδύνευε.

Ὁ Τσιρίμπασης κοιμόταν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι. Ὁ Ἀράπης τὸν τράβηξε ἀπὸ τὰ ρούχα, τὸν ξύπνησε καὶ τοῦ ἔδειξε πὼς ἔπρεπε νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι του καὶ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Τὸν τράβηξε ἄλλῃ μιὰ φορὰ καὶ ἔτρεξε ἐμπρὸς μαζὶ μὲ τὰ σκυλάκι.

Ἀπὸ τὰ γαβγίσματα τοῦ Ἀράπη ξύπνησε κι ἡ Σμαράγδχ.

« Πάει ἡ γαιδουρίτσα μου ! » εἶπε.

Ὁ λύκος στὸ μεταξὺ εἶχε καιρὸ νὰ φύγῃ. Κατάλαβε πὼς καθὼς ἦταν κουρασμένος δύσκολα θὰ γλίτωνε ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ Ἀράπη. Πῆρε λοιπὸν τὸν κατήφορο. Μὰ κι ὁ σκύλος τὸν πῆρε ἀπὸ κοντὰ καὶ τὸν ἔριξε στὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ. Σὲ μιὰ στροφή τὸν ἀντίκρισε ὁ Τσιρίμπασης καὶ μὲ μιὰ τουφεκιά τὸν ξάπλωσε κάτω. Ὁ Ἀράπης ἔτρεξε, τὸν ἄρπαξε ἀπὸ τὸ λαιμό, τὸν ἐσῆκωσε ψηλά, τὸν τίναξε, κι ἀφοῦ βεβαιώθηκε πὼς ἦταν νεκρὸς τὸν πῆρε κι ἔτρεξε μὲ χαρὰ στὸν ἀφέντη του.

Στὸ μεταξὺ ξημέρωσε. Ἀπὸ τὰ γαβγίσματα τῶν σκύλων καὶ τὶς φωνὲς τῶν τσοπάνηδων οἱ χωρικοὶ ἔμαθαν πὼς φάνηκε λύκος κι ἔτρεξαν στὰ χωράφια νὰ ἰδοῦν τὰ ζῶα τους.

Σὲ λίγο μαζεύτηκαν γύρω ἀπὸ τὸ ἔλατο. Ἡ γαιδουρίτσα ζοῦσε ἀκόμῃ, μὰ τὸ αἷμα ἔτρεχε ἀπὸ τὶς πληγές. Ἀγχομαχοῦσε τόσο θλιβερά, ποὺ ράγιζε τοῦ καθενὸς τὴν καρδιά. Μόλις εἶδε τὸν Ἀράπη νὰ σέρνῃ τὸ λύκο, χάιδεψε μὲ τὸ κεφάλι της τὸ πουλαράκι, ἔρ-

ριξε μιὰ ματιὰ εὐχαριστημένη στὸ σκύλο καὶ ξεψύχησε. Τὸ πουλαράκι δὲν εἶχε πάθει τίποτα, μὰ δύσκολα κατῶρθωσαν νὰ τὸ βγάλουν ἀποκεῖ. Τόσο ἦταν τρομαγμένο.

Κάποιος εἶπε μὲ συγκίνηση: « Τέτοια μάνη δὲν πρέπει νὰ τῇ φᾶνε τὰ κοράκια κι οἱ ἀλεπούδες. Λέω νὰ τῇ θάψωμε ».

Ὅλοι τὸ δέχτηκαν, ἔσκαψαν ἓνα λάκο καὶ τὴν ἔθαψαν ἐκεῖ. Ἀπὸ τότε τὸ μέρος ἐκεῖνο ἔμεινε νὰ λέγεται « τὸ μνήμα τῆς μάνης ».

4. Στὴν Κατερινιώ μου, ποὺ εἶναι στὴν κυρὰ Σμαράγδα.

Δυὸ φορές τὴν ἐβδομάδα περνᾷ ἀπὸ τὸ χωριὸ ὁ ἀγροτικὸς ταχυδρόμος. Οἱ χωρικοὶ γνωρίζουν τὴν ὥρα πού θὰ ἔρθῃ καὶ μαζεύονται στὴ μικρὴ πλατεία, ἔξω ἀπὸ τὸ μοναδικὸ μαγαζάκι.

« Ἔχω γράμμα ; »

— « Τὴν ἄλλῃ φορὰ θὰ ἔχῃς ».

— « Ἐγὼ ἔχω ; »

— « Ἐχεις, καὶ συστημένο μάλιστα. Λίρες θὰ ἔχῃ μέσα ». Ἔτσι σκορπᾷ σὲ ὅλους χαμόγελα, τοὺς δίνει τὴ χαρὰ, κάποτε καὶ τὴ λύπη, καὶ παρηγορεῖ τοὺς περισσότερους μὲ τὴν ἐλπίδα. Καὶ τὰ χαμόγελα τοῦ ταχυδρόμου εἶναι τὸ σκοπὸ τους, γιατί ἀπ' ὅλους περιμένει φιλοδώρημα.

Μιὰ μέρα, τὴν ὥρα πού μάζευε τὰ γράμματα, τὰ δέματα καὶ τὰ φιλοδώρηματα γιὰ νὰ φύγῃ, παρουσιάστηκε μιὰ γριουλά. Σκυφτὴ ἀκουμποῦσε στὸ ροζιαρικο ραβδάκι τῆς. Τοῦ ἔδωσε ἓνα δέμα κι ἓνα εἰκοσαράκι.

Τὸ κοίταξε ὁ ταχυδρόμος καὶ τῆς εἶπε ἀποτομα :
« Νὰ δεθῇ τὸ δέμα κανονικὰ καὶ νὰ γράψῃς τὸν
τόπο πού θὰ παῇ. Μὲ τὸ εἰκοσαράκι δὲν πάει. Χρειά-
ζεται μισὴ δραχμὴ » .

— « Τί ; πῶς ; » ἔκαμε ἡ γριούλα. Καὶ πλησί-
ασε ν' ἀκούσῃ καλύτερα.

— « Νὰ δεθῇ τὸ δέμα κανονικὰ. Νὰ γράψῃς τὸν
τόπο πού θὰ πάῃ καὶ μὲ τὸ εἰκοσαράκι δὲν πάει. Χρει-
άζεται μισὴ δραχμὴ ! » ξανάειπε ὁ ταχυδρόμος δυ-
νατώτερα.

Ἐκεῖνη δὲν κατάλαβε τίποτα. Ἦταν λίγο κουφή.
Μὰ καὶ ν' ἄκουε, δὲ θὰ καταλάβαινε. Ἦταν φερμένη
ἀπὸ τὸ βουνό, ἀπὸ τίς τσοπάνικες καλύβες.

« Τί νὰ κάμω, παιδάκι μου ; » ρώτησε πάλι· « δὲν
καταλαβα ἡ κακομοίρα » .

— « Δὲν ἔχω καιρό· βιάζομαι » εἶπε πὺρ ἀπότομα
ὁ ἀγροτικὸς ταχυδρόμος. « Ρώτησε νὰ μαθῇς » .

— « Τί λέςι, παιδάκι μου ; » ρώτησε κάποιον ἀπὸ
τοὺς χωρικοὺς πού ἔστεκαν γύρῳ στὸν ταχυδρόμο,
καὶ τοῦ ἔδειξε τὸ δέμα. Αὐτὸς τὸ κοίταξε κι ἔβαλε τὰ
γέλια.

— « Γιὰ ιδέες » εἶπε στὸ διπλανό του. « Γράφει:
« Στὴν Κατερινιώ μου, πού εἶναι στὴν κυρὰ Σμαρά-
γδα ». Θαρρεῖ πὼς ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει τὴν Κα-
τερινιώ της καὶ τὸν τόπο πού κατοικεῖ ἡ κυρὰ Σμα-
ράγδα ». Χὰ χὰ χὰ » .

Ὅλοι γέλασαν.

« Δὲν πάει τὸ δέμα, γερόντισσα » εἶπε καὶ τὸ ἔβα-
λε πάλι στὰ χέρια τῆς γριάς.

— « Νὰ πάῃ, παιδί μου ! νὰ πάῃ ! » ἐπιμένει ἡ
γριά. « Ἔχω μέσα μιὰ φανέλα κι ἓνα ζευγάρι κάλτσες,

πού τις έπλεξε ή έγγονή μου, ή 'Αργυρώ, ζωή νάχη. Τά στέλνω στήν Κατερινιώ μου, πού εἶναι στήν κυρά Σμαράγδα...»

Τώρα γέλασαν ὅλοι περισσότερο. "Εξαφνα παραμερίζει μερικούς ἕνα παιδί με πηλίκιο μαθητικό, πού ἔχει γιά κορόνα χρυσή κουκουβάγια, παίρνει παράμερα τή γριούλα καί τή ρωτᾷ. Σέ λίγο ἀφήνει τή γριούλα, παίρνει τὸ δέμα καί μπαίνει στό μαγαζάκι.

Βγῆκε ἔπειτα, πῆρε τὸ εἰκοσαράκι ἀπὸ τή γριούλα, πρόσθεσε καί αὐτὸ τριάντα λεπτά κι ἔδωσε τὸ δέμα στὸν ἀγροτικὸ ταχυδρόμο. Γυρίζει ὕστερα στή γριούλα καί τῆς λέει :

« Μείνε ἡσυχῇ, κυρούλα. Τὸ δέμα θὰ πάη στήν Κατερινιώ σου χωρὶς ἄλλο » .

Τὰ γέλια εἶχαν πάψει.

« Μπράβο του » εἶπαν μερικοὶ γέροι καί κούνησαν τὸ κεφάλι. Τὸ παιδί ἔδωσε τὸ χέρι στή γριά κι ἔγινε ἄφαντο.

« Χιλιόχρονο, παιδάκι μου. Νὰ σέ χαρῇ ἡ μανούλα σου » εὐχῆθηκε ἡ γριούλα. Καί πῆρε τὸν ἀνήφορο νὰ γυρίσῃ στό καλυβάκι της, ἀπάνω στό βουνό, στίς τσοπάνικες καλύβες...

5. 'Ο κότσυφας.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιά τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι !...

'Αλήθεια κάνει κρύο δυνατό, κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρεי ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῇ. Νὰ πάη πέρα με τὰ χελιδόνια καί τ' ἄλλα ταξιδιάρικα πουλιά, δὲν τὸ θέλει. Τὸ ξέρει πὼς ἐκεῖ καί ζέστη θὰ βρῇ καί ἄφθονα

Έντομα για να φάη. Μὰ τὸν τόπο πὺ γεννήθηκε δὲν τὸν ἀλλάζει. « Κάλλιο νὰ πεθάνω παρὰ νὰ ξενιτευτῶ » λέει μὲ πῆσμα.

Καὶ χτυπᾷ δυνατὰ τὰ φτερά καὶ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν κισσὸ πὺ σκαλώνει πυκνὸς στοὺς τοίχους ἑνὸς ἐρημοκλησιοῦ. Ἐκεῖ οὔτε ἄνεμος οὔτε χιόνι μπορεῖ νὰ τὸν φτάσῃ. Τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι σκληρὰ σὰν πετσί, καὶ οἱ πέντε γλῶσσες τοῦ ἑνὸς φύλλου μπαίνουν στ' ἀνοίγματα τοῦ ἄλλου καὶ σφαλίζουν τόσο καλά, σὰ νὰ κάνουν ἓνα καταπράσινο σκέπασμα ἀπάνω στὸν τοῖχο. "Αν πῆς γιὰ φαγί, ἄς εἶναι καλὰ οἱ μικρὲς ρῶγες του, πὺ μοιάζουν μὲ χοντρά σκάγια. Βέβαια δὲν εἶναι γλυκιᾶς σὰν τὶς ρῶγες τοῦ σταφυλιοῦ, οὔτε ξινόγλυκες σὰν τὰ βατόμουρα. Μὰ ὠριμάζουν στὴν ὥρα πὺ λείπουν ἐκεῖνα, καὶ εἶναι πολὺ καλὲς καὶ θρεπτικὲς.

« Ἐπειτα, λέει ὁ κότσυφας, δὲν εἶναι λίγο νὰ κάνης ἔτσι ἀπὸ τὴ φωλιά σου καὶ νὰ βρίσκῃς ἔτοιμο τὸ φαγί σου ».

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι.

Ἀλήθεια κάνει κρύο καὶ ὁ κότσυφας δὲν ξέρεי ποῦ νὰ πάῃ νὰ φυλαχτῇ. Καλὸς εἶναι ὁ κισσός, τὰ φύλλα του εἶναι σκληρὰ σὰν πετσί καὶ ὁ καρπὸς του νόστιμος καὶ θρεπτικός. Μὰ τὸ κρύο κατάντησε ἀνυπόφορο ! Ἀλήθεια τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ γυρίζουν κατὰ τὸν ἥλιο νὰ πάρουν φῶς καὶ ζεστασιά. Ἀμα ζεσταθοῦν ἐκεῖνα θὰ δανείσουν καὶ στὸν κότσυφα λίγη ζέστη. Ὅχι μόνο τὸν κότσυφα μὰ καὶ τὸν τοῖχο θὰ πυρώσουν, καὶ τότε;...

« Τότε θὰ εἶμαι σὰν ἄρχοντας κοντὰ στὴ θερ-
μάστρα του » συλλογίζεται τὸ πουλί.

Μὰ ποῦ εἶναι ὁ ἥλιος; Μέρες τώρα χιονίζει ἀδιά-
κοπα καὶ ὁ βοριάς σφυρίζει θυμωμένος. Ἡ παγωνιά
ὄχι μόνον φτάνει στὸν τοῖχο, μὰ περνᾷ τοὺς τοίχους
καὶ μπαίνει μέσα στὰ σπίτια. Ἀδύνατο νὰ κρατηθῇ
ὁ κότσυφας ἐκεῖ.

« Πρέπει νὰ κατέβω στὶς ρεματιές » λέει. « Ἐκεῖ,
καὶ νὰ πέση τὸ χιόνι, σὲ λίγες ὥρες θὰ λιώση. Τὰ χα-
μόκλαδα θὰ εἶναι ντυμένα καὶ μπορῶ νὰ φυλαχτῶ ».

Τὸ εἶπε καὶ τὸ ἔκαμε. Πέταξε ἀπὸ τὸν κισσὸ καὶ
κατέβηκε στὴ ρεματιά. Μὰ καὶ τὸ πέταγμά του εἶναι
βαρὺ. Τὰ φτερά του, ποὺ λάμπουν σὰ μαῦρο μεταξωτό,
δὲν εἶναι ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμα του. Δὲν μποροῦν νὰ
τὴν κρατήσουν πολλή ὥρα ψηλά, κι ὁ κακόμοιρος ὁ
κότσυφας κάθεται σὰ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ καὶ σὲ χα-
μόκλαδο, νὰ ξεκουραστῇ. Μέσα στὸ ἄσπρο χιόνι ποὺ
τὸν τριγυρίζει, φαίνεται ἡ μαύρη του κορμοστασιά.
Ὅλα του εἶναι μαῦρα ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μύτη του, ποὺ
εἶναι κιτρινοκόκκινη σὰν παλιὸ κεχριμπάρι. Τὰ πόδια
του λάμπουν σὰν κλωνιά ἀπὸ κοράλλι. Κι ἡ σπαθωγὴ
οὐρά του ἀνοίγει σὰ μαύρη ὀλομέταξη βεντάγια.

Ἔτσι πότε πετώντας καὶ πότε ἡσυχάζοντας σὲ
δέντρο, σὲ πέτρα ἢ χαμόκλαδο, ἔφτασε ὁ κότσυφας
στὶς χαμηλὲς ρεματιές.

Κάνει κρὺο κάνει τσίφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσίφι !

« Τώρα ! » κάνει ὁ κότσυφας, τεντώνοντας τὸ
ἓνα ποδαράκι του. « Οὔτε κρὺο οὔτε τσίφι ἔχει ἐδῶ
κάτω. Ζεστάθηκα γιὰ καλὰ ».

Στάθηκε άπάνω σ' ένα χαμόκλαδο καὶ κοίταξε γύρω του τὴν κοιλάδα.

« Σωστός παράδεισος ! » εἶπε μὲ χαρά.

Ἀλήθεια σωστός παράδεισος. Τὸ χιόνι εἶχε λιώσει καὶ πολλὰ ρυάκια κελάρουν ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὰ νὰ τραγουδοῦσαν τὴν ὀμορφὴ ζωῇ. Κελάρουν καὶ κυλοῦσαν τὰ νερά τους στὴ ρεματιά, κι ἐκεῖνη ἀνοίγει τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὰ κατέβαζε κάτω στοὺς κάμπους μὲ δυνατὴ βοή. Ὅπου ἦταν λάκκωμα τὸ χιόνι σπιθοβολοῦσε ἀκόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες, χρυσορόδινες σπίθες, κι ἀπὸ μέσα του πετιόταν ἡ νιογέντητη χλόη. Κοντὰ στὴ ρεματιά φύτρωναν δάφνες καὶ μυρτιές μὲ τὶς μαῦρες στρογγυλὲς ρῶγες τους, καὶ στίς πλαγιὲς ψήλωναν λυγερὲς ἀγριελιές καὶ ἡμερὲς ἐλιές, μὲ τὸ γαλαζόμαυρο καρπὸ τους. Ὁ κότσυφας πεινοῦσε καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτοφάη.

« Καλὰ τὸ λένε, ὅποιος ἔχει πολλὰ δὲν ἔχει τίποτα ! » εἶπε κοιτάζοντας δεξιὰ καὶ ἀριστερά. « Νὰ ἐγὼ τώρα ποὺ πεινῶ καὶ δὲν ξέρω τί νὰ πρωτοφάω. Καλὸς ὁ καρπὸς τῆς δάφνης, μὰ καὶ τῆς μυρτιάς εἶναι καλύτερος· μοσκοβολάει ! Καὶ τῆς ἀγριελιάς οἱ ἐλιές εἶναι γλυκιές, μὰ καὶ τῆς ἡμερὲς γλυκύτερες καὶ πιὸ θρεπτικές. Τί νὰ κάμω ; »

Ἐκεῖ ποὺ συλλογιζόταν ἔτσι ὁ κότσυφας, βλέπει λίγο μακριὰ του ἓνα χαμόκλαδο ποὺ τοῦ ἄλλαξε ὀλωσδιόλου τὴ σκέψη. Εἶχε τὰ κλαδιὰ του ὀρθὰ καὶ κόκκινα, καὶ τὰ φύλλα του μακρουλά, στενὰ καὶ καταπράσινα. Ἀπάνω του καθόταν τὸ χιόνι κι ἔδειχνε πιὸ λαμπρὰ τὰ φύλλα του καὶ τὰ κλαδιὰ του. Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι ἔβγαιναν κάτι βαθυκόκκινα στρογγυλὰ κουμ-

πιά, πού ἔλαμπαν σὰ μεγάλη ρουμπίνια δεμένα στὰ ἄσχημι.

« Ἄ, τὰ κούμαρα !... » φώναξε ὁ κότσυφας. « Τώρα ξέρω καὶ παραξέρω τί νὰ πρωτοφάω ».

Δὲν πρόφτασε ν' ἀγγίξῃ τὸ πρῶτο κούμαρο καὶ στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιον κίνδυνο ἔνιωσε γύρω του. Γύρισε δῶθε κεῖθε τὸ κεφάλι του, καὶ μεμιᾶς πέταξε χτυπώντας δυνατὰ τὰ φτερά του.

Μπάμ ! ἀκούστηκε τὴν ἴδια ὥρα μιὰ τουφεκιά.

Μπάμ, μπάμ ! δεύτερη, τρίτη τουφεκιά.

Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἔζωσαν τὴν κοιλάδα. Τὰ σκυλιὰ ἔτρεχαν γαβγίζοντας καὶ γύριζαν τοὺς θάμνους καὶ τὰ βάτα. Μὰ ὁ κότσυφας δύσκολα χτυπιέται ἀπὸ τοὺς κυνηγούς· ἀδύνατο νὰ πιασιῇ ζωντανὸς ἀπὸ σκυλί. Ξέρει νὰ στριφογυρίζῃ ἀνάμεσα στὰ κλαδιὰ τόσο γοργά, πού νὰ θαμπώνῃ τοῦ κυνηγοῦ τὸ μάτι. Ξέρει νὰ κρυβεταὶ ἔτσι στὰ μέσα χαμόκλαδα πού ἀδύνατο νὰ τὸν βρῇ λαγωνικό. Ἔτσι γλίστρωσε. Καὶ ὅταν κατάλαβε πὼς οἱ ἐχθροὶ του ἔφυγαν, γύρισε στὶς κουμαριές καὶ ρίχτηκε μὲ ὀρεξὴ στὰ κούμαρα. Ἐφαγε, ἔφαγε, ὅσο πού χόρτασε.

Κάνει κρύο κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσούφι.

Τώρα ὅμως πάει τὸ κρύο. Ἦρθε ἡ ἀνοιξὴ καὶ ὁ κότσυφας διάλεξε τὸ ταίρι του. Τὸ Μάρτη πέταξε μὲ τὴ συντρόφισσά του ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ χώθηκε στὸ δάσος. Τώρα τὸ δάσος ἄρχισε πάλι νὰ φουντώνῃ καὶ νὰ ὑμορφαινῇ. Βιάζεται τὸ ζευγάρι τὰ χτίση τὴ φωλιά του καὶ νὰ κάμῃ τὰ παιδιὰ του. Βρῆκε κάτι ὁμορφα χαμόκλαδα στὴ ρίζα ἐνὸς βράχου κι ἐκεῖ μέσα κά-

Θισε. Συνάζει ρίζες λεπτές καὶ ξερά χορταράκια, χτίζει ἐκεῖ τὴ φωλιά του κι ἀπὸ μέσα τὴν ἀλείφει μὲ λάσπη. Ἡ κυρὰ κοτσουφίνα κάθεται καὶ γεννᾷ πέντ' ἔξι αὐγά γαλαζοπράσινα μὲ κόκκινες βουλίτσες. Ἐκεῖ τὰ κλωσᾷ, καὶ ὁ κότσυφας στὴν κορφή τοῦ βράχου κάθεται καὶ φυλάγει, νὰ μὴν τύχη κανένας κίνδυνος. Φυλάγει καὶ δὲν παύει νὰ κελαηδῇ τὴν εὐτυχία του. Τὸ κελάηδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα καὶ ἀντηχεῖ σὲ ὅλο τὸ δάσος. Ἀπὸ τὸν κότσυφα καὶ τ' ἀηδόνια κανένα ἄλλο πουλὶ δὲν κελαηδεῖ στὴν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανεὶς πὼς ἀκούει φλάουτο. Καὶ τὸ νιώθει ὁ κότσυφας πὼς εἶναι καλὸς τραγουδιστής, γιατί ὅταν τραγουδῇ ἀνεβαίνει ἢ σὲ ψηλὸ βράχο ἢ στὴν κορυφὴ δέντρου.

Ὁ κότσυφας ἀγαπᾷ τὶς δροσιές ὅπως καὶ τ' ἀηδόνι. Ὅταν βγοῦν τὰ πουλάκια ἀπὸ τ' αὐγὸ, εἶναι ὀλόγυμνα. Ἀπὸ τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ πατέρας καὶ μητέρα δὲ βρίσκουν ἡσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα, καὶ τὰ φέρνουν νὰ θρέψουν τὰ παιδιὰ τους.

Καὶ ὅταν μεγαλώσῃ τὰ παιδιὰ του ὁ κότσυφας δὲ μένει ἡσυχος· βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνηση. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τὸν κρατεῖ λίγο. Ὅταν εἶναι ἀπάνω στὸ χῶμα πηδᾷ μὲ μεγάλα πηδήματα τριγύρω. Ὅταν νιώσῃ κάτι ἀσυνήθιστο σηκώνει ἀμέσως ἀπάνω τὴν οὐρά καὶ κατεβάζει πρὸς τὰ κάτω τὶς φτεροῦγες. Καὶ ὅταν ἔρθῃ ὁ χειμῶνας ἀρχίζει πάλι τὴν ἴδια ζωή.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσούφι !...

6. Τὸ τέλος ἐνὸς καραβιοῦ.

Ὁ γερο-Καλούδης ράβει τὸ πανὶ στὴν πλώρη. Οἱ ναῦτες γύρω του τὸν παρακαλοῦν νὰ τοὺς πῇ μιὰ ἱστορία. Ὁ γερο-Καλούδης μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη τοὺς εἶπε :

« Μιὰ φορὰ κινδυνέψαμε νὰ πνιγοῦμε στὴ Μαύρῃ θάλασσα. Ἐκεῖ πού νομίζαμε πὼς ἄδικα παλεύαμε νὰ σωθοῦμε, βλέπομε μακριὰ ἓνα μικρὸ χαμηλὸ παπανάκι. Μερμιᾶς ζωντανέψαμε ὅλοι. Δένομε ἀμέσως τὴ σημαία κόμπο στὸ κατάρτι ψηλὰ κι ἀρχίζομε νὰ φωνάζωμε, νὰ φουσοῦμε τὸν κόχυλα καὶ νὰ κινοῦμε τὶς σκούφιες μας. Τὸ καράβι μακριὰ μολὶς φαινόταν σὰ χελιδονάκι πὺ σιγοπετᾷ. Σὲ λιγάκι φάνηκε ὁλόκληρο· ἐρχόταν σὰ βόλι ἀπάνω μας. Σὲ λίγο πλησίασε· διὰβαζα μάλιστα καὶ τ' ὄνομά του στὶς κουλοῦρες· τὸ ἔλεγαν « Σωτῆρα » .

« Ἄ ! ἄ ! ἄ ! » βάλαμε ὅλοι χαρούμενες φωνές. Ἀπὸ κείνους ὅμως οὔτε κινήθηκε οὔτε φώναξε κανεὶς. Εἶδα καλὰ τὸν τιμονιέρη στὸ τιμόνι, τὸν καπετάνιο ὀρθὸ στὴν πρύμνῃ, τὸ ναύκληρο καὶ πέντ' ἕξι ναῦτες. Ὅλοι ἔστεκαν καὶ μᾶς κοίταζαν, μὰ οὔτε σκονιά ἐτοίμαζαν οὔτε τίποτα. Μόνον ὁ σκύλος τους, ἓνας σκύλος μαλλιαρὸς, κατάμαυρος, μὲ κεφάλι ὁλοστρόγγυλο σὰν μπόμπα παλιοῦ κανονιοῦ, μᾶς ἔστελνε τὸ ἄγριο του γάβγισμα.

Ὡστόσο τὸ καράβι ἦρθε μιὰ βόλτα κι ἔπese δίπλα μας, δεκαπέντε ὀργιές μακριά. Μὰ βλέπω ἑξαφνα τὸν καπετάνιο νὰ γυρίζῃ στὸν τιμονιέρη. Μιὰ τιμονιά ἐκεῖνος, καὶ τὸ καράβι ἀλλάζει δρόμο. Βάζομε τὶς φωνές :

« Ἀδέρφια, πνιγόμαστε !... Ποῦ μᾶς ἀφήνετε ;
σῶστε μας !... Ἀδέρφια, πνιγόμαστε !... βοήθεια ! »

Ἀκούστηκε κάποια φωνὴ καὶ σωπάσαμε· ὁ ἓνας
ἐκλείσε τὸ στόμα τοῦ ἄλλου μὲ τὴν παλάμη του. Καὶ
μέσα στὴν ταραχὴ τῶν κυμάτων καὶ τὸ φύσημα τοῦ
ἀνέμου ἀκούστηκε μιὰ φωνή, σὰ νὰ τὴν ἐστελνε ὁ ἴδιος
ὁ χάρος.

« Στὴν ἄλλη ζωὴ !... στὴν ἄλλη ζωὴ !... »

Δὲν τὸ πίστευαν τ' αὐτιά μου ! Εἶπα πὼς ὁ κα-
πετάνιος ἤθελε νὰ παίξῃ μὲ τὴ θέση μας, κι ἄρχισα νὰ
θυμῶνω περισσότερο γιὰ τ' ἄνοστα χωρατὰ παρὰ γιὰ
τὴ σκληρὴ του πράξη. Ὁ Σωτῆρας ὅμως πάντα μά-
κραινε. Βάζομε πάλι τὶς ἄγριες φωνές :

« Ἀδέρφια, πνιγόμαστε ! ποῦ μᾶς ἀφήνετε ! Βο-
ήθεια !... πνιγόμαστε, βοήθεια ! »

Κλείσαμε πάλι τὸ στόμα καὶ κρατήσαμε τὴν ἀνα-
πνοή μας. Καὶ ἡ φωνὴ ἀπὸ τὸ καράβι, συντροφιασμένη
μὲ τὸ βογγητὸ τῶν κυμάτων καὶ τοῦ ἀνέμου ἀκούστηκε
πάλι πιὸ δυνατὴ :

« Στὴν ἄλλη ζωὴ !... στὴν ἄλλη ζωὴ !... »

Ἔμεινε ὕπου βρέθηκε καθένας γιὰ πολλὴ ὥρα.

« Ἐμπρός, παιδιά, στίς ἀντλίες, μὴ χάνετε και-
ρό ! » εἶπε ὁ καπετάνιος μας.

Ἀντλήσαμε καμιά ὥρα· ἐπειτα ἓνας ἓνας ἀφήσαμε
τὶς ἀντλίες. Πλάκωσε ὥστόσο ἡ νύχτα. Καὶ τί νύχτα ;
κόλαση σωστή. Τὸ πῆρε χιονιάς, καὶ τὸ χιόνι ἄρχισε
νὰ μᾶς σκεπάζῃ. Νέκρα ἔπεσε στὸ καράβι καὶ νόμιζες
πὼς ἦταν παντέρημο στὰ κύματα. Μόνο στὴν πλώρη
οὐρλιαζε τὸ σκυλί, καὶ ἡ ἀντλία στὴν πρύμη ἐβγαζε
ἀργὰ καὶ ρυθμικὰ τὴ θρηνητικὴ τῆς φωνὴ κάτω ἀπὸ
τὰ χέρια τοῦ καπετάνιου.

« Ναῦτες πού τοὺς διάλεξα ! » μурμουρίζε· « ἓνας κι ἓνας ! Τέτοιοι δὲ βρίσκονται σ' ὅλη τὴ γῆ !... »

— « Μὰ τί θέλεις νὰ κάμωμε ! » τοῦ λέει ἓνας ναύτης.

— « Τί νὰ κάμετε ; νὰ παλέψετε !... Σ' ἄρπαξε ἀπὸ τὰ πόδια ὁ χάρος ; πιάσε τον ἀπὸ τὸ λαιμό... Θὰ σὲ πάρη ;... Νὰ σὲ πάρη παλικαρίσια. "Οχι νὰ σταυρώσης τὰ χέρια καὶ νὰ παραδοθῆς ».

— « Μὰ δὲ βλέπεις πὺ χάσκει τὸ κύμα νὰ μᾶς καταπιῇ ; »

— « "Ωσπου νὰ μὲ καταπιῇ ἐκεῖνο, τὸ ρουφᾶω ἐγώ !... »

Ὁ καπετάνιος γύρευε νὰ μᾶς κεντήσῃ τὴ φιλοτιμία, ἀλλὰ ποιὸς μπορούσε νὰ κινηθῇ ; Τὸ χιόνι πλάκωνε μιὰ πῆχῃ στὸ κατάστρωμα. Στὰ σκοινιά, στὰ κατάρτια, στὰ σίδερα, στὰ κουρέλια τῶν πανιῶν ἀπλωνόταν κι ἄσπριζε σὰν κουλουριασμένα φίδια.

Ἔτσι ἤμαστε, ὅταν ἀκούσαμε μιὰ φωνή : « Ἐ ! ἀπὸ τὸ καράβι !... ἔ ! »

Νὰ μὴν ἦταν ἀπο τὸ Σωτήρα ; Δόξα νάχῃ ὁ Θεὸς δὲν ἦταν ἀπὸ τὸ καταραμένο καράβι, ἦταν ἀπὸ τὴ γαλαξιδιώτικη γολέτα τοῦ καπετὰν Καρέλη, πὺ μᾶς ἔσωσε. Λίγο ἀκόμη καὶ θὰ βουλιάζαμε.

Μόλις πατήσαμε ἐκεῖ, μᾶς ἔβγαλαν οἱ ναῦτες τὰ ρούχα πὺ εἶχαν κολλήσῃ ἀπάνω μας, μᾶς πότισαν τσαί μὲ τὸ ρούμι καὶ μᾶς ξάπλωσαν στὰ ζεστὰ στρώματα.

Τέλος ἀπὸ τὴν Πόλῃ κατεβήκαμε στὴ Δῆλο. Ἐβδομήντα κομμάτι καράβια μικρὰ καὶ μεγάλα ἦταν ἐκεῖ, κι ἀκόμη πέντ' ἔξι βαπόρια. Ἀπὸ τὰ κατάρτια καὶ τὰ σκοινιά νόμισα πὺς ἔμπαινα σὲ πυκνοντυμένο

δάσος χειμῶνα καιρό. Δὲν ἀράξαμε ἀκόμη καὶ βλέπω τὸν καπετάνιο μας κατακόκκινο, ξεσκούφωτο, ἀναμαλλιασμένο νὰ τρέχῃ στὴν πλώρη καὶ νὰ καταριέται. Κοιτάζω καλὰ· τὸ καταραμένο καράβι, ὁ Σωτήρας ἔστεκε δίπλα μας. Εἶδα κι ἔπαθα νὰ ἡσυχάσω τὸν καπετάν Μπισμάνη.

« Ἡ κακία τοῦ ἔμεινε » τοῦ εἶπα. « νὰ ποῦ ὁ Θεὸς δὲ μᾶς ἄφησε νὰ χαθοῦμε ».

Ἀρχισε νὰ νυχτώνη καὶ ὁ καιρὸς ἔδειχνε κακὰ σημάδια. Ὁ ἥλιος βασίλειψε μαραμένος πίσω ἀπὸ τὴ Σίφνο. Τὸ ἀκρωτήριο τῆς Τήνου, ὁ Τσικνιάς, σκοτείνιασε. Ἀσυνήθιστη κίνηση ἄρχισε στὴ Δῆλο, καθὼς σὲ μυρμηγκοφωλιά τὰ πρωτοβρόχια. Οἱ ναῦτες τρέχουν ἄλλοι στὰ σκοινιά, ἄλλοι στὶς ἄγκυρες, ἄλλοι στὶς βάρκες, ἄλλοι στὰ κατάρτια ! Χέρια, πόδια, νύχια, δόντια ὅλα εἶναι σὲ κίνηση. Πλάκωνε, νομίζεις, ἐπίβουλος ἐχθρὸς, καὶ καθένας ἐτοιμαζόταν νὰ τὸν ἀντικρίσῃ ὅπως μποροῦσε καλύτερα.

Καὶ ἀλήθεια σὲ λίγο πλάκωσε ὁ ἐχθρὸς. Μαῦρος θεοσκότεινος πέταξε ἀπὸ τὸν Τσικνιά ὁ χιονιάς μὲ ἄγριες φωνὲς καὶ φτερεκοπήματα, κι ἔκαμε τὸ λιμάνι μαλλιὰ κουβάρια. Σίδερα βροντοῦσαν, ξύλα τρίζανε, φωνὲς ἀντηχοῦσαν καὶ γαβγίσματα. Σ' ἓνα μυκονιάτικο καράβι φορτωμένο ξυλεῖα πετοῦσαν τὰ σανίδια σὰν πούπουλα καὶ σκέπασαν τὴ θάλασσα ὡς πέρα στὸ νησί ! Μιὰ μαούνα σμυρναίικη, φορτωμένη κάρβουνο, ἄδειασε ὅλως διόλου. Ἀπὸ μιὰ σφουγγαράδικη μηχανὴ δὲν ἔμεινε τίποτα. Τὰ βαπόρια σήκωσαν τὶς ἄγκυρές τους καὶ ἀγριοσφυρίζοντας ρίχτηκαν ποτὶ νὰ πρωτοφύγῃ. Ἐμεῖς ἤμαστε στὴν ἄκρῃ, κι εὐκόλα

ἀφοῦ ρίξαμε τὸν ἄγκυρα, βγήκαμε πέρα, κάτω ἀπὸ τὴς
Μικρὲς Δῆλες.

Μικρές Δηλές

“Όλη τὴ νύχτα βάσταξε ἡ θύελλα. Καὶ ὅταν ἔφεξε ἡ ἡμέρα, εἶδα τὸ κακὸ ποῦ ἔγινε. “Αὐτὰ καράβια ἦταν μισοσπασμένα, ἄλλα γυμνά ἀπὸ ξάρτια, ἕνα ἐδῶ εἶχε τὴ μισὴ πρύμνη φαγωμένη, ἄλλο ἐκεῖ ἦταν δίχως μπα-
στοῦνι καὶ φλόκους. “Ἐνα βαπόρι ἔγερνε καὶ κρατοῦσε καρφωμένο στὴν ἄγκυρά του ἕνα σαμιώτικο τρεχαν-
τῆρι. Δὲν ξέρω πῶς πῆγα στὴ πρύμνη καὶ βλέπω τὸν καπετάνιο μας πίσω στὸ τιμόνι μὲ μάτια δακρυσμένα.

« Τί ἔχεις, καπετάνιε, τί ἔπαθες ; » τὸν ρωτῶ.

— « Ἄχ, παιδί μου » λέει στεναζοντας· « ὁ κακομοίρης χάθηκε, φτωχὸς ἄνθρωπος ».

Γυρίζω κατὰ τὰ Κοκκινάδια καὶ βλέπω τὸ Σω-
τῆρα πεταμένον ἔξω στὶς πέτρες, καὶ κοντὰ τοὺς ναῦ-
τες του, βρεμένους ὡς τὸ κόκαλο, νὰ τουρτουρίζουν
γύρω στὴ φωτιά. Κι ἀκόμη κοντὰ τὸν καπετάνιο του,
ἀναμαλλιασμένο καὶ ἀγριομάτη, νὰ κοιτάζῃ τὰ ναυ-
άγια σὰ νὰ κοίταζε τὰ λείψανα τῶν παιδιῶν του.

«Τὸν κακομοίρη, φτωχὸς ἄνθρωπος ! Δὲν ἤθελα
νὰ τὸν δῶ ἔτσι...» ξανάειπε ὁ καπετάνιος μας.

— « Ἀλήθεια, λυπήθηκα κι ἐγὼ τὸ καράβι » εἶπε ὁ γερο-Καλούδης καὶ σώπασε. Κι οἱ ναῦτες ἔμειναν γιὰ πολλή ὥρα χωρὶς νὰ μιλήσουν.

7. Ἡ ἄσπρη πεταλούδα.

Κοντεύει νὰ τελειώσῃ ὁ Ἰούλιος. Στὸ λαχανό-
κηπο μεγάλωσαν ὅλα τὰ λαχανικά. Μιὰ ἄσπρη πε-
ταλούδα μὲ τὰ τέσσερα λεπτὰ κι ἄσπρα φτερά της,
ποὺ ἔχουν μαῦρες βουλίτσες ἀπάνω, πετᾷ ἀπὸ λάχανο
σὲ λάχανο.

Τί ζητεῖ ἐκεῖ ἡ ἄσπρη πεταλούδα ; Δὲν τρώει λαχανόφυλλα. Λίγες ἡμέρες πρὶν πετοῦσε στὰ λουλούδια. Κάτω ἀπὸ τὸ σαγόνι της ἔχει διπλωμένη τὴν προβοσκίδα της σὰν ἐλατήριο ρολογιοῦ. Μόλις κάθιζε τὴν ξεδιπλώνει, τὴ βύθιζε στὸ λουλούδι καὶ ρουφοῦσε τὸ μέλι του. Καὶ τώρα κάθισε ἀποκάτω στὸ λαχανόφυλλο καὶ ἄφησε τ' αὐγὰ της, μικρὰ σὰν τὸ κεφαλάκι τῆς καρφίτσας καὶ κίτρινα. Μὰ καθὼς ἔκαμε νὰ σηκωθῇ, ἓνα χελιδονάκι ἀπὸ τὰ τελευταῖα ξεπεταρούδια τὴν ἄρπαξε καὶ τὴν κατάπιε.

« Μητέρα » φωνάζει ἀμέσως παραπονεμένα. « ἡ πεταλούδα κάθισε στὸ λαιμό μου. Μοῦ φαίνεται σὰν νὰ κατάπια τρίχες ».

— « Καλὰ νὰ πάθης ! » λέει ἡ μητέρα· « νομίζεις πὼς δὲν μποροῦσα νὰ πιάσω κι ἐγὼ ἄσπρες πεταλούδες ; Ἄφησέ τις νὰ γεννήσουν τ' αὐγὰ τους. Ἀπὸ τ' αὐγὰ τους θὰ βγοῦν παχιές κάμπιες καὶ θὰ χορτάσωμε φαί ».

Σὲ λίγες ἡμέρες ἀπὸ κάθε αὐγὸ τῆς ἄσπρης πεταλούδας βγῆκε καὶ μιὰ μικρούλα κάμπια. Εἶναι καστανή, μὲ τρεῖς κίτρινες γραμμὲς στὸ κορμί της. Εἶναι ἀχόρταγη καὶ σὲ λίγο δὲν ἀφήνει ἀπὸ κάθε λάχανο παρὰ τὸ κοτσάνι. Τρώει, τρώει κι ἔπειτα μένει δυὸ τρεῖς ἡμέρες ἀκίνητη. Τὸ πουκάμισό της φαίνεται νὰ τὴ στενοχωρῇ. Τὸ ἀλλάζει μὲ ἄλλο πιὸ πλατύ. Πάλι τρώει, τρώει καὶ σὲ λίγο κι αὐτὸ τὸ πουκάμισο τῆς εἶναι στενόν. Πάλι κάθεται λίγες ὥρες ἀκίνητη· σκίζεται κι αὐτὸ καὶ προβάλλει ἄλλο πιὸ πλατύ. Αὐτὸ γίνεται τέσσερες φορές.

Τὰ χελιδόνια εἶναι εὐχαριστημένα. « Τρῶτε, λένε

στά μικρά τους, νὰ δυναμώσετε, γιατί σὲ λίγο θὰ σω-
θοῦν οἱ κάμπιες καὶ θὰ φύγωμε... ».

— « Μιὰ σφηκούλα ! μιὰ σφηκούλα ! » λέει ἔ-
ξαφνα ἓνα χελιδονάκι ἀνήσυχο.

— « Ναί, λέει ἡ μητέρα, μοιάζει μὲ σφηκούλα, μὰ
τὸ κεντρί της δὲν ἔχει φαρμάκι. Ἄφησέ την· δὲν ἀξί-
ζει τὸν κόπο » .

Ἀλήθεια δὲν ἀξίζει τὸν κόπο. Εἶναι μιὰ σφηκούλα
μικρότερη ἀπὸ τὴ μίγα καὶ πολὺ πιὸ λιγνὴ. Κάθισε
ἀπάνω στὸ λάχανο, καὶ φαίνεται πὼς θέλει νὰ πλη-
σιάσῃ τὶς κάμπιες χωρὶς νὰ τὴ δοῦν. Μὰ ἐκεῖνες τὴν
εἶδαν καὶ ἀμέσως ταραχτήκαν. Ξεκόλλησαν ἀπὸ τὰ
φύλλα τὰ μπροστινά τους πόδια, πού εἶναι ὥπλισμένα
μὲ νύχια σουβλερά, ψήλωσαν τὸ κορμί τους καὶ χτυ-
ποῦν μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ πίσω, σὰ νὰ χτυποῦν στὸν
ἄέρα κάποιον ἐπίβουλο ἐχθρό.

Ἡ σφηκούλα φεύγει φοβισμένη. Οἱ κάμπιες ἡσυ-
χάζουν καὶ ἀρχίζουν νὰ βόσκουν στὰ λάχανα. Ἡ σφη-
κούλα πάλι ξαναέρχεται· πετᾷ προσεχτικὰ ἀπάνω στὶς
κάμπιες καὶ ὅποια δῇ πιὸ ξένοιαστη, κάθετα στή ρά-
χη της. Τώρα ὅ,τι καὶ νὰ κάμῃ ἡ κάμπια ἀδύνατο νὰ
τὴ βγάλῃ ἀπὸ πάνω της. Γυρίζει ἀπὸ δῶ, γυρίζει ἀπὸ
κεῖ, σηκώνει τὸ κεφάλι της, τινάζει τὸ κορμί της τί-
ποτα ! Ἡ σφηκούλα κρατιέται καλὰ καὶ χώνει τὸ
κεντρί της βαθιὰ στὴ ράχη τῆς κάμπιας. Λίγες στιγ-
μὲς κάθετα ἔτσι κι ἔπειτα σηκώνεται καὶ φεύγει.
Καὶ ἡ κάμπια πού πρὶν δερνόταν σὰν τρελλή, ἡσύχασε
ἀμέσως κι ἄρχισε πάλι νὰ βόσκη.

« Ἐφυγε » εἶπε τὸ χελιδονάκι.

— « Ἐφυγε, ἀφοῦ κατώρθωσε ἐκεῖνο ποῦ ἤθελε » .

— « Τί ; τί ; » ρώτησε τὸ χελιδονάκι.

— « Ἡ σφηκούλα γέννησε στὸ σῶμα τῆς κάμπιας ὡς τριάντα αὐγά » ἐξήγησε ἡ μητέρα. « Ἀπὸ αὐτὰ θὰ βγοῦν τριάντα σκουληκάκια, ποῦ θὰ φᾶνε τὸ κρέας τῆς κάμπιας ».

— « Καὶ θὰ πεθάνη ; »

— « Ἀμέσως ὄχι. Τὰ σκουληκάκια εἶναι πονηρά. Τρῶνε τὸ κρέας μὰ δὲν τρῶνε καὶ τὸ στομάχι τῆς κάμπιας· αὐτὴ ὅλο τρέφεται καὶ παχαίνει » .

Ὅταν μεγάλωσαν ἀρκετὰ οἱ κάμπιες τῆς ἄσπρης πεταλούδας, ἄφησαν τὰ λάχανα καὶ ἄρχισαν νὰ σκαρφαλώνουν στὰ δέντρα, στοὺς τοίχους καὶ στὸ φράχτη. Τὰ χελιδόνια βρῆκαν σὲ κεῖνες ἀρκετὴ τροφὴ καὶ ἦταν εὐχαριστημένα.

Μιὰ μέρα, ἐκεῖ ποῦ κυνηγοῦσε μὲ ὄρεξη τὸ περιεργο μικρὸ χελιδονάκι, στάθηκε ἑξαφνα ἀκίνητο. Μιὰ κάμπια ποῦ ἦταν μπροστὰ του σερόνταν χωρὶς ὄρεξη καὶ κάθε τόσο ἔστεκε σὰν κουρασμένη. Τὴ στιγμὴ ποῦ τὸ χελιδονάκι ἔλεγε νὰ τὴν τρυπήσῃ μὲ τὸ ράμφος του, βλέπει νὰ προβάλλουν ἀπὸ τὸ κορμί της κάτι σκουληκάκια τόσα δὲ μικρά. Καθὼς πρόβαιναν τὰ σκουληκάκια, γύριζαν τριγύρω τὸ κεφάλι τους, πρόβαιναν καὶ γύριζαν ὥσπου. ὅταν βγῆκαν ἐντελῶς ἀπὸ τὴν κάμπια, βρέθηκαν ἀμέσως κλεισμένα μέσα στὸ κουκούλι τους.

« Τί εἶναι αὐτὸ πάλι, μητέρα ; » ρωτᾷ τὸ χελιδονάκι.

— « Αὐτὰ ποῦ φαίνονται τώρα σὰ μικρὰ κίτρινα αὐγά, εἶναι τὰ παιδιὰ τῆς σφηκούλας. Κοίταξε ἡ κάμ-

πια τῆς ἄσπρης πεταλούδας πῶς σπαρταρᾷ. Σὲ λίγο θὰ φοφήσῃ. Τὰ σκουληκάκια ἔγιναν χρυσαλλίδες καὶ κλείστηκαν στὰ κουκούλια τους. Μὲ τὸν καιρὸ ἀπὸ κάθε κουκούλι θὰ βγῇ καὶ μιὰ μικρὴ σφηκούλα » .

— « Κι αὐτὲς θ' ἀρχίσουν τὰ ἴδια· κατάλαβα. Καὶ οἱ κάμπιες ποὺ δὲν τίς τρύπησαν οἱ σφηκοῦλες τί θὰ γίνουν ; » ξαναρώτησε τὸ χελιδονάκι.

— « Καιρὸς νὰ ἐτοιμαστοῦμε, γιατί ἔρχεται ὁ χειμῶνας » εἶπε συλλογισμένη ἡ μητέρα. « Τὴν ἀνοιξὴ ποὺ θὰ γυρίσωμε θὰ σοῦ δείξω τί ἔγιναν » .

Ἦρθε ὁ Μάρτης κι ἦρθαν πάλι τὰ χελιδόνια· ἦρθε καὶ τὸ περίεργο χελιδονάκι μὲ τὴ μάνα του καὶ τὸν πατέρα του. Τώρα εἶναι μεγάλο· ἔχει κι αὐτὸ σύντροφον καὶ θα χτίσῃ δική του φωλιά. Μὰ ὅσο κι ἂν μεγάλωσε δὲν ξέχασε τὴν ὑπόσχεσιν ποὺ τοῦ ἔδωσε ἡ μητέρα του· θέλει νὰ μάθῃ τί ἔγιναν οἱ κάμπιες ποὺ γλίτωσαν ἀπὸ τὰ κεντήματα τῆς σφηκούλας.

« Εἶναι τώρα ἐτοιμο τὸ πρῶτον μας φαῖ, πρὶν νὰ ζεστάνῃ γιὰ καλὰ ὁ ἥλιος » εἶπε ἡ μητέρα. « Κοίταξε στὰ δέντρα, στοὺς τοίχους καὶ στὸ φράχτη. Μικροῦλες ἀραχνένιες κούνιες κρέμονται ἀπὸ ἓνα σκοινάκι. Τὸν καιρὸ ποὺ ἐμεῖς εἶχαμε καλοκαίρι ἐκεῖ κάτω στὴν Ἀφρικὴ, ἐδῶ ἔπεφτε χιόνι· φυσοῦσε δυνατὸς ἄνεμος κι ἔκανε πολὺ κρύο. Καὶ ὅμως ὁ ἄνεμος δὲν ἔκοψε τὸ σκοινάκι, οὔτε σκότωσε μέσα τὸ μωρό » .

— « Ποιὸ μωρό ; » ρώτησε τὸ νέο ζευγάρι.

— « Τὸ μωρὸ τῆς κάμπιας, ποὺ γλίτωσε ἀπὸ τὴ σφηκούλα. Κάθε κάμπια ὕφανε τὴν κούνια της κι ὕστερα ἔγινε χρυσαλλίδα. Ἀπ' αὐτὴ θὰ γίνῃ ἡ ἄσπρη πε-

ταλούδα καὶ σὲ λίγες μέρες θὰ σκίση τὴν κούνια καὶ θὰ βγῇ. Τώρα ἔχει νόστιμο φαγί· μὰ ὅταν γίνη πεταλούδα... θυμᾶσαι ; » ρώτησε ἡ μητέρα. Καὶ κοίταξε μὲ χαμόγελο τὸ χελιδονάκι.

— « Δὲν ἀξίζει » εἶπε κεῖνο· « μοιάζει σὰ νὰ καταπίνης τρίχες ». Καὶ πέταξε μὲ τὸ σύντροφό του νὰ χτίσουν τὴ φωλιά τους.

8. Κρῖμα νὰ καθῇ ἡ μαυρομάτα.

Γείτονά του δὲν ἄφηνε ἀπείραχτο ὁ Ἀντώνης ὁ Κατσιβούλης. Ὅλο καὶ φιλονικοῦσε γιὰ τὰ σύνορα τῆς σταφίδας του. Ἄν δὲν παράβλεπαν οἱ ἄλλοι νὰ τοὺς παίρνη κάθε χρόνο καὶ κάμποσο τόπο, ἔπρεπε νὰ περισμένουν δικαστήρια καὶ κάθε εἶδος ἀναποδιά. Μὰ περισσότερο εἶχε στενοχωρέσει τὸ Γιώργη τὸ Χριστοδουλιά. Ἐνα χαντάκι χώριζε τὶς σταφίδες τους, τ' ἀλώνια τους καὶ τὰ σπίτια τους.

Κάποιον Αὐγούστο ὁ Κατσιβούλης κι ὁ Χριστοδουλιάς εἶχαν μαζέψει στὴν ἀποθήκη τὸ πρῶτο χέρι· μὰ ἡ περισσότερη σταφίδα ἦταν στ' ἀλώνια.

Ἐνα μαυραδάκι φάνηκε στὸν οὐρανό. Ὁ Κατσιβούλης μὲ τὴ γυναῖκα του καὶ τὴ μεγαλύτερή του κόρη ἔλειπαν στὴν πόλη. Τὴν σταφίδα τὴν πρόσεχε τὸ μικρό τους ἀγόρι, ὁ Νάσος ὡς δέκα χρονῶν. Τὸν εἶχαν ἀφήσει ἐκεῖ γιὰ τὰ μάτια, γιατί κι ἀφύλαχτη νὰ ἦταν κανεὶς δὲν τὴν πείραζε.

— « Δὲ μ' ἀρέσει τὸ σημάδι » εἶπε στοὺς δικούς του ὁ Χριστοδουλιάς. « Γρήγορα νὰ μαζέψουμε τὴ μαυρομάτα, νὰ μὴν ἔχουμε τὰ ἴδια τὰ περσινά ».

Πέρσι ἔτυχε κι αὐτὸς νὰ λείπη. Ἦταν ἡ γυναῖκα του, μὰ σὲ μιὰ δυνατὴ κι ἑξαφνη μπόρα ποὺ ἦρθε λί-

γη σταφίδα πρόσφατα να μαζέψη. Ὁ Κατσιβούλης μπορούσε να βοηθήσει, μα δὲν τὸ ἔκαμε. Ἀπάνω ἀπὸ τὸν ἑξῶστη καθόταν κι ἔβλεπε μὲ χαρὰ πῶς ἔπαιρνε τὸ νερὸ τὴν ξένη περιουσία.

Τώρα ὁ Χριστιδουλιάς μὲ τοὺς δικούς του δούλευαν γρήγορα καὶ εἶχαν μαζεμένη τὴν περισσότερη σταφίδα. Ἀρχισαν νὰ πέφτουν οἱ πρώτες ἀριές σταλαματιές. Ὁ Νάσος τοῦ Κατσιβούλη ἔβαλε τὶς φωνές. Καταλάβαινε τὸ κακὸ ποὺ θὰ τοὺς ἔβρισκε, μα καταλάβαινε καὶ τὴν ἀδυναμία του.

« Ἔ, θὰ κλάψης καὶ σύ, ὅπως καὶ μεῖς κλάψαμε πέρσι » εἶπε τὸ ἀγόρι τοῦ Χριστιδουλιᾶ.

— « Κάνε τὴ δουλειά σου καὶ τέτοια λόγια δὲ μ' ἀρέσουν. Τ' ἀκούς !.. Νὰ μὴ σ' ἀκούσω νὰ τὸ ξαναπῆς ! » εἶπε χύστηρά ὁ Χριστιδουλιάς. Δὲν ἤθελε τὸ κακὸ κανενός, μα καὶ δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ μαζέψη τὴ σταφίδα τοῦ Κατσιβούλη. Αὐτὸ δὰ ἔλειπε !..

Ἐπειτα ὁμως συλλογίστηκε : « Καὶ τί φταίει τὸ μικρὸ νὰ πεινᾷ ὅλον τὸ χρόνο ; Κι ἔπειτα ἔχει νὰ παντρέψῃ καὶ τὴν κόρη του καὶ τὴν προῖκα θὰ τὴ δώσῃ ἀπὸ τούτῃ τὴ σταφίδα... Θὰ εἰπῆς κι ἐγὼ φτωχὸς ἡμουν κι εἶχα νὰ παντρέψω κι ἐγὼ εἶχα μικρὰ καὶ πείνασαν. Τὰ σκέφτηκε ἐκεῖνος ; Γιατί νὰ μὲ σκοτίζουν ἐμένα τώρα ; »

Ἡ σταφίδα του στὸ μεταξὺ ἦταν ἀσφαλισμένη· τώρα μπορούσε νὰ πάῃ σπιτάκι του. Δυνατὸς ἀέρας σήκωσε σύννεφο τὴ σκόνῃ, κι ὕστερα οἱ σταλαματιές ἀρχισαν νὰ πέφτουν πιὸ πυκνά. Μιά ἀστραπὴ θάμπωσε τὰ μάτια τους κι ἀκολούθησε βροντὴ ποὺ ἔσεισε τὴ γῆ.

« Κρῖμα νὰ χαθῇ ἡ μαυρομάτα ! » συλλογίστηκε. Πέρασαν ἀπὸ τὸ νοῦ του τὰ ἔξοδα καὶ τὰ βάσανα ποὺ

περνοῦν ὥσπου ν' ἀποθηκιάσουν τὴ σταφίδα καὶ νὰ τὴν πουλήσουν. Κλάδεμα, σκάψιμο, ξανασκάψιμο, βλαστολόγημα, κορφολόγημα, χαράκωμα, θειάφισμα καὶ ράντισμα μὲ γαλαζόπετρα. Ἐπειτα τὸ καρδιοχτύπι νὰ τρυγηθῇ ἡ σταφίδα, νὰ ἀπλωθῇ στὸ ἄλώνι, νὰ ξεραθῇ, νὰ μαζευντῇ, νὰ τὴ βάλουν στὰ σακιά καί... νάρθη κι ὁ ἔμπορος.

« Ἀμαρτία νὰ χαθῇ ἡ μαυρομάτα ! » εἶπε πάλι ὁ Χριστοδουλιάς. Στάθηκε μιὰ στιγμή συλλογισμένος, κι ἔπειτα φώναξε :

« Ἐμπρός, παιδιά, ἐλᾶτε νὰ μαζέψουμε καὶ τοῦ γείτονα τὴ σταφίδα » .

Κάτι θέλησαν νὰ μурμουρίσουν μερικοί, μὰ μὲ μιὰ ματιά ὁ Χριστοδουλιάς τοὺς ἔδωσε νὰ καταλάβουν πὼς ἔπρεπε νὰ τρέξουν, σὰ νὰ ἦταν δική τους καὶ καλύτερα ἀκόμη. Δὲ δίστασαν περισσότερο καὶ ρίχτηκαν πρόθυμα στὴ δουλειά.

Τὴν ὥρα ποὺ πλάκωσε ἡ δυνατὴ βροχὴ κι αὐλάκωναν τὸν οὐρανὸ οἱ ἀστραπὲς καὶ ξεκούφαιναν οἱ βροντές, δὲν ἦταν οὔτε σπειρὶ σταφίδα στ' ἄλώνια. Τὴν ἴδια ὥρα φάνηκε ἀπάνω στὸ ἄλογό του τρεχάτος ὁ Κατσιβούλης. Ἔσταζαν κι οἱ δυὸ ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ τὸν ἰδρῶτα. Καθὼς εἶδε ἀπὸ μακριὰ τὸ ἄλώνι ἄδειο ἔβαλε τὶς φωνές. Ὅταν πλησίασε καὶ εἶδε τὸ Χριστοδουλιά τοῦ κόπηκε ἡ ἀναπνοή.

« Ἐσὺ νὰ μοῦ κάμης αὐτὸ τὸ καλὸ ! »

— « Γιατί ὄχι ; Γείτονες εἵμαστε » εἶπε μὲ γέλια ὁ Χριστοδουλιάς. « Πρῶτα θὰ ἰδῇ κανεὶς τὸ γείτονά του κι ὕστερα τὸν ἥλιο » .

9. Ὁ ἀμπελουργός.

Κιθόμουν στὸν ἴσκιό τῆς καλύβας καὶ περίμενα νὰ δροσίση γιὰ νὰ κινήσω. Κοντά μου ὁ δραγάτης καθάριζε μὲ τὸ μαχαιράκι τοῦ ἑνα καλάμι γιὰ νὰ περάσῃ τὴν ὥρα του. Ἀντίκρυ μου τὸ ἀμπέλι ὄπλωνε τὰ κλαδιά του πρασινοντυμένα, κι ἔδειχνε ἀπὸ κάτω τὰ χοντρά μελωμένα σταφύλια του. Ὁ ἥλιος ἔρριχνε τὶς ἀκτῖνες του παντοῦ κι ἔχυνε νύστα σὲ ἀνθρώπους, σὲ ζῶα καὶ σὲ φυτά· φύλλο δὲ σάλευε.

« Καλὰ καὶ σὺ, εἶπε ἔξαφνα ὁ δραγάτης, τρεῖς τρεῖς, τρεῖς παράδες τὸ κρασί ! Λέγε το ἂν δὲ βαριέσαι, ὡς τὸ βράδυ ! »

— « Γιὰ ποιὸν μιλάς ; » τὸν ἐρώτησα.

— « Γιὰ τὸν ἀμπελουργό· δὲν ἀκούς ; »

Ἐπλωσε τὸ χέρι κι ἔδειξε λίγο μακριὰ μας ἑνα πουλάκι μὲ φτερά μαῦρα καὶ εὐρὰ ἀσπρόμαυρη. Ἡ κορυφή τοῦ κεφαλιοῦ, ὁ λαιμός, ἡ ράχη καὶ τὸ κάτω μέρος ἦσαν κόκκινα. Δὲ φαινόταν μεγαλύτερο ἀπὸ σπουργίτη· ἀπάνω σ' ἑνα βῶλο ἀπὸ χῶμα, γύριζε τὴν κίτρινη μυτίτσα του πότε ἔδῳ καὶ πότε ἐκεῖ, κι ἀδιάκοπα ἔχυνε ἀπὸ τὸ λαρυγγί του τὸ ἴδιο κι ἀπαράλλαχτο τραγούδι : « Τσίτ...τσίτ... τίρι λίρι τιριλί !, τσίτ... τσίτ... τίρι λίρι τιριλί ! »

— « Ἀπὸ τὸ πρῶτ' ὡς τὸ βράδυ αὐτὸ θὰ λέῃ » ἔξακολούθησε ὁ δραγάτης. « Δὲν παύει νὰ μᾶς διαλαλῇ τὸ κρασί του » .

— « Ἐχει καὶ κρασί ; » ρώτησα μὲ χαμόγελο.

— « Ἀφοῦ τὸν λένε κρῆσοποῦλο ! »

— « Ἐσὺ μοῦ τὸν εἶπες πρὶν ἀμπελουργό »

— « Ἀμπελουργός, κρῆσοποῦλος, τὸ ἴδιο εἶναι. Μά-

λιστα στα νησιά τοῦ Αἰγαίου τὸν λένε καὶ πετρολίδα, γιατί συνηθίζει νὰ στέκεται στὴν πέτρα. Μιὰ φορὰ κι ἓνα καιρὸ, λένε πὼς ἦταν ἄνθρωπος. Στὴν ἀρχὴ φύ- τεψε λίγα ἀμπέλια καὶ μὲ τὸν καιρὸ ἔγινε ὁ πρῶτος νοικοκύρης τοῦ χωριοῦ.

Μιὰ χρονιά ἔτυχε νὰ μὴν κάνουν σταφύλια τ' ἀμπέ- λια. Ἄλλοι πῆρχν τὴ μισὴ ἔσοδειά κι οἱ περισσότεροι οὔτε τσαμπί. Μὰ τοῦ ἀμπελουργοῦ τ' ἀμπέλια πα- ραφορτώθηκαν. Τί τοῦ ἦρθε τότε στὸ νοῦ. Νὰ γίνη καὶ κρασοπούλος. Ὅταν ἔφτασε ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου κι ἦρθαν ν' ἀγοράσουν τὸ μοῦστο του ἕσο κι ὄσο, δὲν πούλησε οὔτε φόρτωμα. Ἐβλεπε ὅλον τὸ μοῦστο στὰ βαρέλια του, κι ἀφοῦ ψήθηκε κι ἔγινε κρασί, δὲν ἤθελε νὰ πουλήσῃ οὔτε κρασί.

« Δὲ θὰ πουλήσω, παρὰ ὅταν φτάσῃ ὀκιά καὶ λίρα » ἔλεγε μὲ πεῖσμα.

— « Στὴ μιὰ ὀκιά σοῦ δίνω δέκα τοῦ χρόνου » τοῦ εἶπε κάποιος.

— « Για νὰ ἰδοῦμε ἂν θὰ ἔχῃς καὶ τοῦ χρόνου ! » ἀποκρίθηκε ὁ ἀμπελουργός.

Ἔτσι ἦρθε ὁ χειμῶνας, ἦρθε ἡ ἀνοιξὴ καὶ ἀνθισαν τὰ ἀμπέλια.

« Ὅλα τ' ἀμπέλια εἶναι γεμάτα ἀνθό » τοῦ εἶπε κάποιος φίλος του. « Τώρα πὺ σκαλίζουν καὶ βλαστο- λογοῦν, πούλησε τὸ κρασί σου νὰ τὸ πιοῦν οἱ ἐργάτες ».

— « Ἄφησε νὰ μποῦμε στὸν τρύγο καὶ βλέπομε » εἶπε ὁ ἀμπελουργός.

Ὅταν ἦρθε ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου ὁ μοῦστος ἔγινε τόσο ἄφθονος πὺ ἔφτασε νὰ πουληθῇ μιὰ δεκάρα τὴν ὀκά.

« Μιὰ δραχμὴ τὴν ὀκά μπορεῖς τώρα νὰ τὸ πουλή- »

σης τὸ ψημένον κρασί » εἶπε πάλι ὁ φίλος τοῦ στὸν ἀμπελουργό. « Ὁ κόσμος δουλεύει πολὺ καὶ τὸ θέλει τὸ κρασί ».

— « Ἐννοία σου, καὶ τοῦ χρόνου θὰ πουλιέται δύο λίρες τὴν ὀκά » εἶπε ὁ ἀμπελουργός. Κι ἔφτιασε καὶ ἄλλα βαρέλια νὰ βάλῃ τὸ νέο μούστο.

Τὸν ἄλλο χρόνο ἔγινε πιὸ πολὺ ἐσοδεία. Καὶ τὸ χειρότερο, ὅταν δοκίμασε τὰ κρασιά του τὰ βρῆκε τὰ περισσότερα μισόξινα. Καὶ στὰ δυὸ χρόνια ξόδεψε τόσα χρήματα γιὰ τὴν καλλιέργεια χωρὶς νὰ πάρῃ πεντάρα! Τώρα φοβήθηκε. Ἐβαλε νὰ διαλαλήσουν στὸ χωριὸ πὼς πουλεῖ παλιὸ κρασί· φτηνὸ τὸ ἔβαλε· τρεῖς παράδες τὴν ὀκά.

Μὰ ποιὸς ἀγόραζε τώρα κρασί; Τὰ ὑπόγεια ἦταν γεμάτα· λίγοι πῆγαν νὰ δοκιμάσουν, κι ἀφοῦ τὸ βρῆκαν ξινό, δὲν ξαναπῆγαν.

« Γιὰ τουρσί, κουμπάρε, δὲ βρίσκει ταίρι » τοῦ εἶπε ἕνας περιπαιχτικά.

Τί τὸν θέλεις τὸν καλὸ σου τὸν κρασοποῦλο! Σὰν τρελὸς βγῆκε στὴν ἀγορὰ καὶ στίς γειτονιὰς καὶ φώναζε :

« Τρεῖς... τρεῖς... τρεῖς... παράδες τὸ κρασί! Τρεῖς, τρεῖς παράδες τὸ κρασί! »

Οὔτε τρεῖς, οὔτε καὶ χάρισμα. Κανεὶς δὲν τὸ ἤθελε. Ὅπου περνοῦσε, ὁ κόσμος τὸν κοροΐδευε.

« Ὅκἀ καὶ λίρα! ὀκά καὶ λίρα! » φώναζε ὁ ἕνας ἀπὸ δῶ.

— « Δὲ σοῦ συμφέρει· ζημιώνεσαι, κουμπάρε! » τοῦ φώναζε ἄλλος. « Δυὸ λίρες τὴν ὀκά! δυὸ λίρες τὴν ὀκά! »

Ὁ ἀμπελουργὸς ἀπελπίστηκε· δὲν μποροῦσε νὰ ζήσῃ πιά καὶ παρακάλεσε τὸ Θεὸ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ

ἀπὸ τέτοια ζωή. Ὁ Θεὸς τὸν ἄκουσε καὶ τὸν ἔκαμε πουλί. Μὰ καὶ πουλὶ ποὺ εἶναι, ὅταν πλησιάζῃ ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου, θυμᾶται τὴν παλιά του κατάστασι, γυρίζει στ' ἀμπέλια, ἀνεβαίνει στὶς ψηλὰς πέτρες καὶ φωνάζει ἀδιάκοπα : « Τρεῖς... τρεῖς... τρεῖς παράδες τὸ κρασί ! »

— « Νόστιμο παραμῦθι » εἶπα.

— « Νόστιμο ξενόστιμο, αὐτὸ εἶναι » εἶπε ὁ δραγάτης. Καὶ πρὶν προφτάσω νὰ τὸν ἐμποδίσω ἔρριξε στὸ πουλὶ μὲ δύναμη ἓνα λιθάρι. Καλὰ ποὺ δὲν τὸ πέτυχε. Τὸ πουλὶ ἐκεῖ ποὺ κελαηδοῦσε, λὲς κι ἔβλεπε τὰ κινήματα τοῦ δραγάτη καὶ πέταξε μακριά.

« Τί σοῦ κάνει τὸ πουλάκι ; » τοῦ λέω.

— « Ἀλήθεια· τί μοῦ κάνει ; » ρώτησε κι ἐκεῖνος, καὶ χαμήλωσε τὸ κεφάλι ντροπιασμένος. « Κι ἐγὼ δὲ συλλογίστηκα γιατί τὸ ἔλαμα ».

Στὸ μεταξὺ τὸ πουλάκι φάνηκε πάλι κοντά μας. Κάθισε σὲ μιὰ πέτρα καὶ ἄρχισε πάλι τὸ γρήγορο καὶ συγκρατητὸ λάλημά του : « Τσίτ... τσίτ... τίρι λίρι τιριλί ! »

— « Μὰ βλέπεις τὸ πουλὶ δὲ σοῦ θύμωσε· ἦρθε πάλι καὶ ἄρχισε τὸ λάλημά του » εἶπα στὸ δραγάτη. « Θέλει νὰ σὲ ρωτήσῃ γιατί θέλησες νὰ τὸ χτυπήσῃς ; »

— « Ἄς εἶναι, ἀπάντησε ὁ δραγάτης, δὲν ἦρθε γιὰ μᾶς. Κάπου ἐδῶ ἔχει τὴ φωλιά του. Ὡστόσο λυποῦμαι ποὺ παρολίγο νὰ σκοτώσω τὸν καημένο τὸν ἀμπελουργό· τὸν ἔχω σύντροφο στὴ μοναξιά καὶ κυνηγᾷ τοὺς ἐχθροὺς τῶν ἀμπελιῶν, ποὺ ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ τοὺς κάμω τίποτα ».

— « Ποιους έχθρους ; » ρώτησα, κι ἄς ἤξερα τί ἤθελε νὰ εἰπῇ ὁ δραγάτης.

Ἐκεῖνος ἀπάντησε : « Τὰ ἔντομα. Θέλεις νὰ εἰπῇς πῶς τὸ ξέρω ; Τὸ ἔμαθα στὸ σχολεῖο. Μὰ καὶ τόσα χρόνια ποὺ εἶμαι δραγάτης, βλέπω τὴ ζωὴ τοῦ ἀμπελουργοῦ καὶ μπορῶ νὰ τὴν ἱστορήσω. Καθὼς εἶπα, ἐδῶ κάπου ἔχει τὴ φωλιά του σὲ κάποιο λάκο, κοντὰ σὲ σωρὸ ἀπὸ χῶμα, καὶ τὴν ἔχει στρωμένη μὲ χόρτα ἢ ἄχυρα κι ἀπάνω μὲ πούπουλα, τρίχες ἢ καὶ ξερὰ πέ-
ταλα λουλουδιῶν. Ἡ συντρόφισσά του κλωσᾷ τ' αὐγά. Αὐτὸς ἅμα βεβαιωθῇ πῶς δὲν εἶναι κίνδυνος πετᾷ νὰ τῆς φέρῃ τροφή. Σὲ λίγο γυρίζει μὲ καμιὰ κάμπια, ἢ κανένα κουνούπι. Κι αὐτὸ γίνεται πολλὰς φορὲς τὴν ἡμέρα » .

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ὁ ἀμπελουργὸς χύθηκε σὲ με-
ρικές σφῆκες ποὺ ἔτρωγαν τὰ σταφύλια, ἄρπαξε μιὰ καὶ κάπου χόθηκε. Πάλι ξαναφάνηκε κι ἔκαμε τὸ ἴδιο.

Ὁ δραγάτης ἐξακολούθησε : « Ὅστερα ἀπὸ δε-
καῆξι ἡμέρες τὰ πουλάκια τσιμποῦν τὸ αὐγὸ τους καὶ
βγαίνουν γυμνά. Ἡ μάνα τὰ σκεπάζει μὲ τὰ φτερά της.
Ὁ πατέρας τότε μόλις προφτάνει νὰ εἰπῇ λίγες φορὲς.
« Τρεῖς...τρεῖς...τρεῖς παράδες τὸ χρυσὶ » .

» Πρέπει νὰ χορτάσῃ ἕξι στόματα ! Σὲ λίγες μέ-
ρες ἀρχίζει νὰ τὸν βοηθᾷ καὶ ἡ μάνα. Ὅταν μεγαλώ-
σουν τὰ φτερά τῶν μικρῶν, οἱ γονεῖς τὰ μαθίνουν νὰ
πετοῦν, νὰ βρίσκουν μόνα τους τὴν τροφή, μὰ καὶ νὰ
κρύβονται. Εἶναι μιὰ χαρὰ νὰ βλέπῃ κανεὶς τότε τὴν
οἰκογένεια τοῦ ἀμπελουργοῦ. Αὐτὸς κάθεται ψηλά καὶ
κελαηδεῖ : « Τσίτ...τσίτ... τίρι λίρι τιριλί ! »

» Τὰ πουλάκια του με τὴ μάνα τους μόλις ἀρπά-
ζουν κανένα ἔντομο κι ἀμέσως κρύβονται πίσω ἀπὸ
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

λιθάρι, μέσα σὲ θάμνο ἢ σὲ μικρὸ λάκκο. "Αρμα ἰδοῦν τὸν πατέρα νὰ πετάξῃ, καταλαβαίνουν πὼς εἶναι κίνδυνος, καὶ μένουν ἀκίνητα. Τὸ χρῶμα τους μοιάζει μὲ τὸ χῶμα, καὶ δύσκολα τοὺς ξεχωρίζουν τὰ μάτια τῶν ἐχθρῶν τους. "Αλλοτε πάλι πετᾷ, ὁ πατέρας καὶ κρύβεται ἔξαφνα χωρὶς νὰ εἶναι κίνδυνος. Εἶναι σὰ νὰ λήῃ στὰ παιδιὰ του : « Κρύφτηκα, ἐλῶτε νὰ μὲ βρῆτε ».

» Τρέχουν τότε τὰ παιδιὰ μὲ τὴ μητέρα. "Εκεῖνη κάνει πὼς δὲν εἶδε ποῦ κρύφτηκε ὁ πατέρας. "Εκεῖνη φάχνουν ἀνήσυχα. "Εξαφνα, ἐκεῖ ποῦ δὲν τὸ περιμένουν, μπροστὰ στὰ μάτια τους, πετᾷ ἀνεβαίνει στὴν πέτρα καὶ φωνάζει : « Τρεῖς...τρεῖς...τρεῖς παράδες τὸ κρασί ! »

» Τὰ πουλάκια του τότε τὸν κοιτάζουν περίεργα σὰ νὰ θαυμάζουν τὴν τέχνη τοῦ πατέρα τους ».

— « "Ω τὸ χαριτωμένο τὸ πουλάκι ! » εἶπα μὴ χορταίνοντας τὸ συγκρατητὸ κι ἀδιάκοπο κελάδημά του. « Τώρα ὁ ἀμπελουργὸς ἔρχεται στ' ἀμπέλια καὶ χορταίνει ἀπὸ ἔντομα. Μὰ καὶ τὴν ἀνοιξή το ἴδιο κάνει γυρίζει στ' ἀμπέλια καὶ τὰ ὀργώματα. "Η ἀξίνα τοῦ σκαφτιᾶ καὶ τὸ ἀλέτρι τοῦ γεωργοῦ μαζὶ μὲ τὸ χῶμα φέρνουν ἀπάνω καὶ τίς χρυσαλλίδες. "Ετσι αὐτὸ τὸ πουλάκι πηγαίνει καὶ μᾶς καθαρίζει τὰ χωράφια καὶ τ' ἀμπέλια ἀπὸ τίς χρυσαλλίδες, ποῦ θὰ γίνουν ἐντομα, θὰ φᾶνε τίς ρίζες καὶ τὰ φύλλα ἀπὸ τὰ σπαρτὰ καὶ τὰ κλήματα.

» "Οταν περνᾷ ὁ Αὐγουστος τὰ ἔντομα λιγοστεύουν. Οἱ πεταλοῦδες χάρηξαν γιὰ λίγες μέρες τὴ ζωή, γέννησαν τὰ αὐγά τους καὶ πέθαναν. Οἱ κάμπιες, ἄλλες ὕφαναν τὸ βαβούλι τους καὶ κλείστηκαν μέσα, ἄλλες βγήκαν ἀπὸ τ' αὐγά ποῦ εἶχε βάλει ἡ μάνα τους στὸ χῶ-

μα, ἔφαγαν ρίζες κι ἔγιναν χρυσαλλίδες. Τί θὰ κάμη ὁ ἀμπελουργός; Θὰ φύγη ὅπως τὰ χελιδόνια, οἱ σιταρῆθρες καὶ τὰ λελένια. Θὰ πετάξῃ μακριά, θὰ περάσῃ θάλασσες καὶ θὰ πάῃ σιὴν Ἀφρική, πού ποτὲ δὲ λείπουν τὰ ἔντομα. Ἄμα ἔρθη ὁ Μάρτης, νὰ σου ὁ ἀμπελουργός μὲ τὸ λάλημά του : « Τρεῖς... τρεῖς... τρεῖς παράδες τὸ κρασί !

— « Κι ἐγὼ ἤθελα νὰ σοῦ κάμω το δάσκαλο ! » εἶπε ὁ δραγάτης.

— « Γιατί ὅχι ; » τοῦ εἶπα. « Ἐοὺ τὰ ξέρεις πιὸ καλὰ ἀπὸ μᾶς, πού μένομε κλεισμένοι στὴν πόλη ».

« Ταί... τσίτ... τίρι λίρι τιλιρί ! » ἀκούστηκε πιὸ ζωηρὸ τώρα τὸ κελάδημα τοῦ ἀμπελουργοῦ, σὰ νὰ μᾶς ἔλεγε : « εὐχαριστῶ πολὺ, πάρα πολὺ ! »

10. Ὁ παππούς.

Τὸν θυμοῦμαι τὸν παππού μὲ τὰ πολλά του παιδιὰ, τίς νύφες καὶ τοὺς γαμπρούς, τὰ ἐγγόνια καὶ τὰ δισεγγόνια. Τὸν θυμοῦμαι κάθε μεγάλη γιορτὴ τοῦ χρόνου, πού οκόρπιζε τὴ χυχρά καὶ τὸ γέλιο σὲ δικούς καὶ σὲ ξένους. Μὰ πιὸ ζωντανὴ παρουσιάζεται μπροστά μου ἡ μορφή του, ὅταν ἔρχονται οἱ μεγάλες ἀπόκριες.

Ὅταν κόντευαν οἱ ἀπόκριες, σὲ κάθε γειτονιά, σὲ ἀλώνι ἢ αὐλὴ ἢ χοροστάσι, τὰ παιδιὰ στήναμε τὴν τραμπάλα. Ποιὸς δὲν τὴ ξέρει τὴν τραμπάλα; Μπήγαμε στὴ γῆ ἓνα ξύλο γερὸ κι ἀπάνω βάζαμε ἄλλο ξύλο μακρὺ. Τὸ μακρὺ ξύλο εἶχε γούβα στὴ μέση κι ἡ γούβα ἔμπαινε στὴ μυτερὴ κορφὴ τοῦ μπηγμένου ξύλου. Δυὸ παιδιὰ ἔπεφταν μπρούμυτα ἢ καβάλα στὶς ἄκρες τοῦ μακριοῦ ξύλου. Πατοῦσαν τότε τὸ ἓνα πόδι κάτω γιὰ νὰ πάρουν φόρα, καὶ σήκωναν τὸ ἄλλο ψηλά· κατέ-

βαζαν ὕστερα τὸ ἄλλο γιὰ νὰ κάμῃ τὸ ἴδιο καὶ σήκω-
ναν τὸ ἄλλο ψηλά. Ἔτσι γύριζε ἡ τραμπάλα καὶ τρι-
ζοβολοῦσε ἀπὸ τὸ ἐλάτινο κάρβουνο ποὺ βάζαμε στὴ
γούβα.

Ἡ μεγαλύτερη τραμπάλα στηνόταν στὴν αὐλὴ
τῆς ἐκκλησιᾶς. Ὁ παπποὺς ποὺ κατοικοῦσε ἐκεῖ κον-
τά, ἐρχόταν στὴν αὐλὴ καὶ καμάρωνε ποὺ τραγου-
δοῦσαμε :

Τράμπα τραμπαλίζομαι
πέφτω καὶ τσακίζομαι
καὶ βαρῶ τὸ γόνα μου
καὶ μὲ κλαίει ἡ Παγώνα μου !

Τὸ κακὸ εἶναι ποὺ δὲ χτυπούσαμε πάντα στὸ γό-
νατο, ὅταν πέφταμε ἀπὸ τὴν τραμπάλα. Κάποτε χτυ-
πούσαμε στὸ κεφάλι, καὶ τότε ἔτρεχαν τὰ αἵματα καὶ οἱ
μητέρες μας ἔβαζαν τὶς φωνές κι ἐμεῖς τὰ κλαματα.
Τότε στὴ μέση πάλι ὁ παπποὺς. Μάλωνε τὶς γυναῖκες,
ἔδινε θάρρος σὲ μᾶς, σταματοῦσε τὰ αἵματα κι ἔδενε
τὰ σπασμένα κεφάλια.

Καὶ τὰ βράδια ἀκόμη ἀνάβαμε ρετσίνι καὶ τρα-
παλιζόμαστε, ὥσπου νὰ ζαλιστοῦμε. Τὰ κορίτσια
στὴν ἀκρὴ ἔστηναν χορὸ.

Τὴν τελευταία Κυριακὴ τῆς ἀποκριᾶς, τὴν Τυ-
ρινή, ὕστερα ἀπὸ τὴ λειτουργία τὰ κορίτσια τοῦ χω-
ριοῦ ἔστηναν χορὸ. Ἐμεῖς ἀφήναμε τὴν τραμπάλα
γιὰ νὰ δοῦμε πῶς θὰ μασκαρευόμαστε τὸ ἀπόγεμα,
τί θὰ φοροῦσαμε καὶ τί θὰ λέγαμε γιὰ νὰ γελάσουν
μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Τὸ μεσημέρι τρώγαμε ὅλοι στοῦ παπποῦ. Γεμάτες
οἱ κάμαρες ὡς ἔξω στὸ χαγιάτι. Κι ὁ παπποὺς καμά-

ρωνε τούς γιούς καὶ τὶς νύφες του, τὶς κόρες, τούς γαμπρούς του, τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἐγγόνια του. Τούς πείραζε ὅλους μικροὺς καὶ μεγάλους.

Τὸ ἀπομεσήμερο, μπροστὰ ὁ παπποὺς καὶ πίσω οἱ ἄλλοι, πηγαίναμε στὸ χοροστάσι. Τὸ χωριὸ τὸν περίμενε νὰ ἀνοίξῃ τὸ χορδὸ· νὰ τοὺς πῇ ἀστεῖα τραγούδια νὰ γελάσουν. Πρόθυμα ὁ παπποὺς ἔδινε τὸ μαντίλι στὴ νύφη του, τῇ γυναῖκα τοῦ μεγαλύτερου γιοῦ του, καὶ πρὶν ν' ἀρχίσῃ τὸ τραγούδι ἔλεγε : « Νὰ μὴ με ματιάστε, γυναῖκες, καὶ μαραθοῦν τὰ νιάτα μου ». Ὅστερα ἄρχιζε τὸ τραγούδι :

Εἶπαμε φέματα πολλά, ἃς ποῦμε καὶ μιὰ ἀλήθεια.
Φορτώσαμε ἕναν ποντικὸ ἑννιά κιλά ρεβίθια,
κι αὐτοῦ στὰ μεσοσάμαρα σαράντα κολοκύθια.
Τὰ κολοκύθια εἶχαν νερὸ καὶ στὸ νερὸ βατράχια,
καὶ τὰ βατράχια φώναζαν κι ὁ ποντικὸς ἐσκιόχτη.
τὸ φόρτωμά του ἔρριξε καὶ πιλαλάει καὶ φεύγει.
Μέσα στ' ἀμπάρι τρύπωσε κι ἡ μάνα του τοῦ λέγει :
« Ποῦ πᾶς, παιδί μου, πόντικα, ποῦ πᾶς, καλὲ Ζα-
φείρη ;
« Πάω στὴν Πόλη γι' ἄρματα καὶ στὴ Φραγκιά γιὰ
(ροῦχα ».

Φαντάσου τί γέλια ὥσπου νὰ τελειώσῃ τὸ τραγούδι ! Κάθε στίχος καὶ κοβόταν στὴ μέση ἀπὸ τὰ γέλια. Γελοῦσαν τὰ παιδιὰ, γελοῦσαν οἱ μεγάλοι, γελοῦσε κι ὁ γεροπαπποὺς μὲ τ' ἄσπρα γένεια καὶ τὰ μεγάλα φρύδια του.

« Ἀφῆστε με, καλὲ παιδιὰ, νὰ τελειώσω τὸ τραγούδι μου ! » ἔλεγε κάθε τόσο σφουγγίζοντας τὰ μάτια του ἀπὸ τὰ δάκρυα.

“Αμα τελείωνε, στεκόταν στή μέση και μᾶς εὐχόταν: «Και τοῦ χρόνου, παιδιά μου, πάντα τέτοια νάχωμε...”

Και τὸ βράδυ ὕστερα ἀπὸ τὸ φαγὶ πρῶτος ὁ παπποὺς ἄρχιζε τὸ τρχγούδι :

Στὴν τάβλα ποὺ κηθόμαστε σὲ τοῦτο τὸ τραπέζι
τὸν ἄγγελο φιλεύουμε και τὸ Χριστὸ βλοῦμε
και τὴν κυρά τὴν Παναγιά, τοὺς δώδεκ' ἀποστόλους

« Χρ ! » ἔκανε και χαιδεύε δεξιά κι ἀριστερά τὰ μουστάκια του μὲ τὸ χέρι. Κοίταζε ὅλους γύρω σὰ συλλογισμένος, ἀκουμποῦσε τὸ χέρι του στὰ προσκέφαλο και τὸ κεφάλι στὸ χέρι του, κι ἄρχιζε μὲ φωνὴ βραχνή και παραπονεμένη :

“Ήσυχα ποὺ εἶναι τὰ βουνά, ἤσυχοι ποὺ εἶν' οἱ κάμποι,
δὲν καρτεροῦνε θάνατο, γεράματα δὲν ἔχουν,
μόν' καρτεροῦν τὴν ἀνοιξή, τὸ Μάη, τὸ καλοκαίρι,
νά ἰδοῦν τοὺς βλάχους στὰ βουνά, νά ἰδοῦν τίς βλαχο-
(ποῦλες,
ν' ἀκούσουν τὰ βλαχόπουλα λαλώντας τίς φλογέρες,
βόσκοντας τὰ κοπάδια τους μὲ τὰ χοντρά κουδούνια.

« Ἐ καημένε κόσμε ! » ἔλεγε ὁ παπποὺς ἅμα τελείωνε τὸ τραγούδι του. Τὰ μάτια του γελαστὰ γύριζαν και κοίτιζαν ὅλους μας· τὰ παιδιά και τίς νυφάδες του, τὰ ἐγγόνια του, τὰ δισέγγονα, ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο ποὺ εἶχε ἄσπρα τὰ μαλλιά ὡς τὸ μωρὸ ποὺ τὸ εἶχαν στὴν κούνια του. Ἄλλοι ἔπιναν, ἄλλοι τραγουδοῦσαν· τὰ παιδιά χόρευαν και γελοῦσαν κι ἔπαιζαν ἐνῶ τὸ μωρὸ ἐκλαιγε. Μᾶς κοίταζε και δὲ μιλοῦσε. “Ὡσπου σὲ λίγο ἡ θειὰ Ἐλένη, ἡ μεγάλη νύφη τοῦ

παππού, έρχόταν έλαφρά κι έβαζε από πίσω του ένα προσκέφαλο.

Ο γεροπαππούς αποκοιμήθηκε...

Έτσι τόν θυμούμαι τόν παππού κάθε μεγάλη γιορτή, τόν παππού πού σκόρπιζε τή χαρά και τò γέλιο σέ δικούς και σέ ξένους...

11. Αυτό δέ μου τò είπε κανείς.

Τò βαπόρι πήγαινε τò δρόμο του, και αί ναύτες είχαν στή μέση τόν καπετάν Βαγγέλη και τούς έλεγε παλιές ναυτικές ιστορίες.

“Ολοι τόν άκουαν με προσοχή και με σεβασμό. Μά ένα νεοφερμένο ναυτόπουλο, πού δέν τόν έγνώριζε καλά, άπάνω στή διήγηση τού είπε : « Ψέματα, καπετάν Βαγγέλη· αυτά δέ γίνονται ! »

Κόπηκε μεμιάς ή διήγηση· κόπηκαν κι οί άναπνοές τών ναυτών και κοίταξαν ό ένας τόν άλλο φοβισμένα.

Ο καπετάν Βαγγέλης κάρφωσε τά μάτια του στο ναυτόπουλο και είπε με τρεμουλιαστή φωνή : « Αυτό δέ μου τò είπε κανείς ».

Τò είπε με τέτοια φωνή και ή ματιά του ήταν τέτοια, πού έφερε στο ναυτόπουλο ζάλη. Κάτι πῆγε νά είπῃ, μά ή φωνή του κόπηκε στο λάρυγγά του.

« Μή συνερίζεσαι τò παιδί, καπετάν Βαγγέλη, πès τήν ιστορία σου » είπε δειλά ένας ναύτης.

— « Δέν μπορώ τώρα· άλλοτε » είπε ό καπετάν Βαγγέλης. Σηκώθηκε, τράβηξε και κλείστηκε στήν κερμπίνα του.

Τò ναυτόπουλο στάθηκε άκίνητο, σά νά είχε γίνει Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μάρμαρο. Τὸ πῆρε ἕνας ναύτης ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τράβηξαν κατὰ τὴν πύρμη.

« Τί ἦταν αὐτὸ ποῦ ἔκαμες, Στάμο ; » τοῦ εἶπε.
« Ἔτσι μιλοῦν στοὺς μεγαλύτερους ; » Ἀς εἶναι· κοίταξε νὰ τὸν βρῇς τὸν καπετὰν Βαγγέλη μοναχὸ καὶ νὰ τοῦ ζητήσης συχώρεση. Ἀλλιῶς ὅπως καὶ νὰ κάμης νὰ φύγης ἀπὸ τὸ πλοῖο ».

Νύχτωσε· ἡ θάλασσα ἦταν λάδι. Φυσοῦσε δροσερὸ ἀεράκι καὶ τ' ἀστέρια λαμποκοποῦσαν. Παράμερα ἀκουμπισμένος ὁ καπετὰν Βαγγέλης κοίταζε τὴ θάλασσα, ὅταν τὸν πλησίασε τὸ ναυτόπουλο δειλὰ καὶ τοῦ εἶπε μὲ φωνὴ τρεμουλιαστή : « Συμπάθησέ με, καπετὰν Βαγγέλη· δὲν ξέρω πῶς μοῦ ξέφυγε τέτοιος λόγος. Συμπάθησέ με, σὲ παρακαλῶ ». Καὶ τὸ ἐπίασαν λυγμοί.

Πύρισε σιγὰ ὁ καπετὰν Βαγγέλης καὶ τὸ κοίταξε καλὰ γιὰ κάμποση ὥρα. « Σὲ συγχωρῶ, παιδί μου » τοῦ εἶπε. « Μοῦ ἔκαμες μεγάλο κακό, γιατί πρώτη φορά βρέθηκε ἄνθρωπος νὰ μοῦ εἰπῇ τέτοιο λόγο. Ἔ, ἀμα κοπιάση κανεῖς γιὰ νὰ βγάλῃ ἕνα ἥνομα, καὶ στ' ἀστεῖα νὰ τὸν πειράξουν τοῦ κακοφαίνεται. Ἔτσι εἶναι ».

Ἐπιασε ἀπὸ τὸ χέρι τὸ παιδί, τὸ κάθισε σ' ἕναν πάγκο κι ἄρχισε νὰ τοῦ λέη :

« Ἀπὸ μικρὸς ἤμουν ὀρφανὸς κι ἔπρεπε νὰ βρῶ δουλειά. Μπῆκα σὰν καὶ σένα ναυτόπουλο στὸ καράβι τοῦ Ραμαντάνη. Εἶχε καὶ σύντροφο. Πολλὰ ἔλεγαν γιὰ τοὺς δύο τους, μὰ κι ἀλήθεια νὰ ἦταν τί θὰ ἔκανα ; Εἶχα ἀνάγκη νὰ θρέψω τὴ μάνα μου· καὶ δύο ἀδερφές. Ταξιδεύαμε ἀπὸ νησί σὲ νησί, φορτώναμε κρασιά, τὰ

ξεφορτώναμε άλλοῦ, παίρναμε ἀπὸ καὶ ὅ,τι βρῖσκαμε, κι ἔτοι γυρίζαμε.

Μιά φορὰ φορτώσαμε ζάχαρη, ρίζια καὶ καφέδες ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ γιὰ τὴ Σύρα. Βρήκαμε βοριά τὸν καιρὸ καὶ λοξοδρομήσαμε κατὰ τὴ Σέριφο. Εἴχαμε καιρὸ νὰ μποῦμε μὲ τὸ ἡλιόβασίλεμα στὸ λιμένα· μὰ δὲν τὸ κάναμε. Τὴ νύχτα χωρὶς νὰ θέλω ἄκουσα τοὺς καπετάνιους νὰ λένε :

« Μὲ τὴν τρικυμία ποὺ εἴχαμε εἴμαστε δικαιολογημένοι. Θὰ βγάλωμε στὸ ἐρημόνησο τὰ μισὰ σακιά καὶ θὰ εἰποῦμε πὼς τὰ πετάξαμε στὴ θάλασσα γιὰ νὰ σώσωμε τ' ἄλλα. Καλὰ θὰ μπαλωθοῦμε... »

— « Καλὰ, εἶπε ὁ ἄλλος· μὰ τὸ ναυτόπουλο ποὺ ἔχομε δὲ μ' ἀρέσει. Σοῦ εἶπα νὰ μὴν τὸ πάρης καὶ δὲ μ' ἀκουσες » .

— « Μὴ σὲ μέλει ! » τοῦ εἶπε ὁ ἄλλος. « Δὲ θὰ εἰπῇ τίποτα. Εἶναι ἔξυπνο καὶ θὰ μάθῃ τὴν τέχνη μας γρήγορα. Θὰ ἰδῇς πόσο θὰ μᾶς βοηθήσῃ. Ἄν κάνῃ πὼς λέει τίποτα ἀλίμονό του ! »

Τί μὲ θέλεις, παιδί μου. Ἦρουν λιοντάρι στὴν καρδιά· μοῦ φαινόταν πὼς μπορούσα νὰ τὰ βάλω καὶ μὲ τοὺς δυό. Μὰ ἐκεῖ, μέσα στὴ θάλασσα φοβήθηκα. Μ' ἐπιασε κρύος ἰδρωτας. Ἴσως καὶ τὰ ἔλεγαν ἔτσι μεγαλόφωνα γιὰ νὰ τ' ἀκούσω· ποιὸς ξέρει ! Ὡστόσο ἀποφάσισα νὰ κάμω πὼς δὲν ἄκουσα τίποτα καὶ νὰ ἔχω πάντα τὸ νοῦ μου.

Μὲ τὰ χαραματα σιμώσαμε στὸ ξερονήσι. Γύρω δὲ βλέπαμε κανένα πλοῖο. Βγάλαμε τότε κάμποσα σακιά καὶ τὰ κρύψαμε σὲ μιὰ σπηλιά.

« Ἐσύ, ὅ,τι κάνομε δὲν εἶναι δική σου δουλειά.

νά εξετάζης » μοῦ εἶπε ὁ Ραμαντανῆς, ὅταν ξαναμπή-
κῃμε στὸ καράβι.

— « Δεν εξετάζω ποτέ μου » εἶπα.

— « Ἐκεῖνο ποῦ σοῦ λέω ! Τὸ νοῦ σου, γιατί δέ
μὲ ξέρεις καλά » .

Μιλιά ἐγώ. Κάναμε πανιά καὶ πήγαμε στὴ Σύρα·
μπήκαμε στὸ λιμάνι καὶ ρίξαμε τὴν ἄγκυρα.

Ὁμορφη πόλη ἡ Σύρα ! Εἶναι τὸ διαμάντι τῶν
Κυκλάδων. Καθὼς σκαλώνουν τὰ σπίτια ἀπὸ τὴν παρα-
λία στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ, νομίζεις πὼς μιὰ μαρμα-
ρένια σκάλα ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴ γῆ στὸν οὐρανό. Ἐκεῖ
ψηλὰ εἶναι ἡ Ἀπάνω Σύρα, μὲ μιὰ ὁμορφη ἐκκλησιά,
τὸν Ἀι-Γιώργη. Τὸ τί βλέπει ἀπὸ κεῖ ἀπάνω κανεῖς
δὲ λέγεται. Τὸ πίσω μέρος δὲν ἔχει παρὰ πέτρες καὶ
ξερολάγκιαδα καὶ ράχες κιτρινοκόκκινες· ποῦ καὶ ποῦ
νά ἰδῆς καὶ καμιὰ μικρὴ πρασινάδα. Μὰ τὸ πλευρὸ
ποῦ εἶναι κατὰ τὴν πόλη ἔχει τὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα
ἀντικρὺ του. Τὰ μισὰ νησιά τῶν Κυκλάδων τὰ βλέπεις
μπροστά σου. Ἀριστερὰ μιὰν ἄκρη ἀπὸ τὴν Τῆνο μὲ
τὸ μοναστήρι τῆς Μεγαλόχαρης. Ἐπειτα τὴ χαμηλὴ
Μύκονο καὶ τὰ νησάκια τῆς Δήλου· πίσω τὴν Νάξο·
ἐδῶθε τὴ Μῆλο, τὴ Φολέγανδρο, τὴ Σίκινο, τὴ Σέριφο
μὲ τὸ ψηλὸ βουνὸ καὶ τὴ γλυκιὰ καὶ ὠραία Σίφνο. Θαρ-
ρεῖς πὼς ὀνειρεύεσαι ἀπὸ κεῖνο τὸ ψῆλωμα.

Γύρω στὸ καράβι μας ἦταν ἄλλα καράβια, κι ἂν
γινόταν τίποτα μποροῦσα νὰ φωνάξω. Κατέβηκα στὴν
καμαρούλα μου, ἐτοίμασα τὰ πράματά μου καὶ τὰ
ἀνέβασα στὸ κατὰστρωμα.

« Γιὰ ποῦ, ὦρα καλὴ ; » μὲ ρωτᾷ ὁ Ραμαντανῆς.

— « Πάω νὰ βρῶ τίμια ἀφεντικά » τοῦ ἀπαντῶ
ἄφοβα.

— « Τί εἶπες ; » μοῦ λέει. Καί ἄπλωσε τὸ χέρι στὴ μέση του.

— « Μὴν κουνηθῆς ! » τοῦ λέω. — « Σπύρο ! » φωνάζω σ' ἓνα ναυτόπουλο ποῦ ἦταν στὸ σιπλανὸ καράβι. Καί τοῦ πετῶ ἓνα γράμμα. « Κάνε μου τὴ χάρη νὰ τὸ στείλῃς στὴ μάνα μου. Καί νὰ τῆς πῆς νὰ μὴν τὸ ἀνοίξῃ πρὶν νὰ πάω ἐγώ... »

— « Τὸ βλέπετε ; » γυρίζω καὶ τοῦ λέω τοῦ Ραμαντάνη καὶ τοῦ συντρόφου του. « Μπορεῖτε νὰ μὲ σκοτώσετε· μὰ καὶ σεῖς δὲ θὰ γλιτώσετε. Τὰ γράφω ὅλα ».

Τὰ θηρία μεμιᾶς ἡμέρωσαν.

« Τί ἔπαθες, Βαγγέλη ; » μοῦ λέει μαλακὰ ὁ καπετάνιος. « Τρελάθηκες ; Δὲ σὲ καταλαβαίνω... »

— « Μὲ καταλαβαίνεις πολὺ καλά ! » τοῦ λέω. « Ὅ,τι εἶπατε τ' ἄκουσα ὅλα ».

— « Καὶ τί θέλεις ; »

— « Νὰ μὲ ἀφήσετε νὰ φύγω καὶ νὰ γυρίσετε νὰ πάρετε τὰ σκιά τοῦ ἐμπόρου. Εἶδεμὲ θὰ σᾶς μηνύσω οἰὴν ἐξουσία ».

— « Τὰ βλέπεις ; » τοῦ λέει τοῦ καπετάνιου ὁ σύντροφός του. « Δὲ μὲ ἄφησες ἐμένα νὰ κάμω ἐκεῖνο ποῦ ἤξερα ! »

Πέρασαν τόσα χρόνια, παιδί μου, καὶ τώρα ἀκόμη, ὅταν θυμοῦμαι αὐτὰ τὰ λόγια, ἀνατριχιάζω.

Στάθηκε λίγο ὁ καπετάν Βαγγέλης κι ὕστερα ἐξακολούθησε :

« Ὁ καπετάνιος ἔφερε μερικὲς βόλτες ἀπάνω στὸ κατὰστρομα κι ὕστερα μοῦ λέει :

— « Καὶ τί σὲ μέλει ἐσένα, Βαγγέλη ; Ἐσὺ θὰ πληρωθῇς τὸ μισθό σου. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα θὰ σοῦ

δίνω διπλό μισθό· θά σέ βάλωμε καί στά κέρδη. Τί άλλο θέλεις ; »

— « Ἄδικα χρήματα ἐγὼ δὲν παίρνω » εἶπα.

— « Ἐ, μὴ λὲς τίποτα καὶ πῆγαινε στὸ καλὸ » .

— « Μη χάνεις τὰ λόγια σου. Ἡ παραδίνεις τὸ πρᾶμα στὸν ἔμπορο ἢ τρέχω στήν ἐξουσία » .

« Μὲ πλήρωσαν καὶ μ' ἄφησαν νὰ φύγω. Ὑστερα ἀπὸ ἡμέρες πῆγα στὸν ἔμπορο.

— « Σοῦ ἔφερε ὅλο τὸ πρᾶμα τὸ καράβι τοῦ Ραμαντάνη ; » ρώτησα.

— « Ναί » μοῦ εἶπε, κι ἔτσι ἡσύχασα.

« Τί ἀπόγιναν τ' ἀφεντικά μου δὲν ξέρω. Κάπου εἶπαν πὼς πνίγηκαν. Νὰ σοῦ εἰπῶ, καλὰ καλὰ δὲν εἶχα καμιὰ ὀρεξὴ νὰ ρωτήσω, ἂν ἦταν ἀλήθεια ἢ ψέματα. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἔκανα δὲν ξέρω πὼς μαθεύτηκε παντοῦ. Τώρα οἱ τίμιοι караβοκύρηδες κοίταζαν ποιὸς νὰ μὲ πρωτοπάρῃ στὸ καράβι του.

Ἔτσι, παιδί μου, εἶπε ὁ Καπετὰν Βαγγέλης, τελειώνοντας τὴν ἱστορίαν του, ἔζησα μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ μὲ τὴν ἀλήθεια θέλω νὰ πεθάνω... »

12. Θαλασσινὸ τραγούδι.

Γλυκὰ φουᾶ ὁ μπάτης,
ἡ θάλασσα δροσίζεται
στὰ γαλανὰ νερά της
ὁ ἥλιος καθρεφτίζεται.
Καὶ λὲς πὼς παίζουν χαροπὰ
πετώντας δίχως ἔννοια
ψαράκια χρυσοπτέρωτα
σὲ κύματ' ἀσημένια.

Στοῦ καραβιοῦ τὸ πλάι
ἓνα τρελὸ δελφίνι
γοργόφτερο πετάει
καὶ πίσω μᾶς ἀφήνει.
Καὶ σὰ νὰ καμαρώνεται
τῆς θάλασσης τὸ ἄτι
με τοὺς ἀφρούς του ζώνεται
καὶ μᾶς γυρνᾷ τὴν πλάτη.

Χιονοπλασμένοι γλάροι,
πόχουν φτερούγια ἀτίμητα
καὶ γιὰ κανένα ψάρι
τὰ μάτια τους ἀκοίμητα,
στὰ ξάρτια τριγυρίζοντας
ἀκούραστα πετοῦνε
ἢ μὲ χαρὰ σφυρίζοντας
στὸ πέλαγο βουτοῦνε.

Καὶ γύρω καραβάκια
στὴ θάλασσα ἀρμενίζουν,
σὰν ἄσπρα προβατάκια,
ποὺ βόσκοντας γυρίζουν
μὲ χαρωπὰ πηδήματα
στοὺς κάμπους ὅλη μέρα,
κι ἔχουν βοσκὴ τὰ κύματα,
βοσκό τους τὸν ἀέρα.

13. Ὁ Μάνθος.

Μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ἓνα καράβι ἔφερνε βόλ-
τες ἔξω ἀπὸ τὸ λιμανάκι τοῦ νησιοῦ. Τὸ νησάκι δὲν
εἶχε ἀπάνω του παρὰ λίγα ἄσπρα σπιτάκια καὶ δυὰ

τρία περιβόλια. Φύλαγε καὶ στὸ λιμανάκι του δυὸ τρία φαροκάικα καὶ λίγες βαρκοῦλες.

Τὸ καράβι βρῆκε πρῖμο τὸν καιρό, καὶ ἄραξε σὲ μιὰν ἄκρη.

Ἕνας νέος πήδησε στὴ βαρκοῦλα του καὶ βγῆκε ἔξω. Ἦταν ὡς τριάντα χρονῶν, μελαχρινὸς μὲ μαῦρο λιγνὸ μουστάκι καὶ μὲ φρύδια σμιχτά.

Ὁ καπετὰν Μαθιός, ἓνας γέρος ναυτικὸς ἀπὸ-μαχος, τὸ καλωσῶρισε τὸ παλικάρι καὶ τράβηξαν μαζὶ στὸ σπίτι του.

Στὸ δρόμο ποὺ περνοῦσαν ἀπάντησαν ἓνα σπιτάκι παλιὸ μὲ περιβόλι. Τὸ περιβόλι εἶχε μέσα γέ-ρικα δέντρα, λεμονιές, πορτοκαλιές, νεραντζιές καὶ κιτριές. Τὸ παλικάρι ἔρριξε μιὰ γρήγορη ματιὰ καὶ κιτρίνισε.

Κατὰ τίς τρεῖς ὕστερα ἀπὸ τὸ μεσημέρι κατέβηκαν πάλι στὸ καράβι. Ἡ θάλασσα ἄρχισε ν' ἀγριεύη προ-μηνώνοντας τρικυμία.

Μιὰ βάρκα στὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ πάλευε μὲ τὰ κύματα. Ἦταν φανερό πὼς τὴν κυβερνοῦσαν ἀδέ-ξια χέρια· ἄλλιῶς θὰ ἦταν εὐκολο νὰ μπῇ.

Τὸ παλικάρι πήδησε στὴ βαρκοῦλα του καὶ εἶπε στὸ γέρο Μαθιό : « Ἀφήνω γειά ! »

— « Στὸ καλὸ ! »

— « Ὅπως εἶπαμε » .

— « Μεῖνε ἡσυχος, παιδί μου· θὰ προσπαθήσω καὶ πιστεύω νὰ τὰ καταφέρω...Στὸ καλὸ ! Μεῖνε ἡ-συχος...»

Ἐξαφνα ἓνας γέρος κατέβηκε στὸ λιμάνι μὲ φω-νές : « Γιὰ ὄνομα θεοῦ, τὸ ἐγγόνι μου πνίγεται !... μιὰ βάρκα ! »

Κανείς δὲν κούνησε ἀπὸ τῆ θέσης του. "Οἱ κοί-
ταξαν τὴ βάρκα ποὺ πάλευε στὰ κύματα καὶ σήκωσαν
τοὺς ὤμους.

— « Μιὰ βάρκα παιδιά· πληρώνω ὅσο ὅσο ! » φώ-
ναξε πάλι ὁ γέρος.

— « Δὲ βλέπεις πὼς λείπουν οἱ βάρκες ; » εἶπε
κάποιος. « Εἶναι ὅλες ἔξω. Θὰ πόδισαν στὸ ἀπέξω λι-
μὲνι ».

Τώρα ἡ βάρκα ποὺ κινδύνευε ἀναποδογυρίστηκε.

« Δυστυχία μου ! πάει τὸ παιδί ! » ξαναφώναξε
ὁ γέρος. « Δυὸ χιλιάδες δραχμὲς δίνω σ' ὅποιον μοῦ
σώσῃ τὸ παιδί ».

Καμιὰ ἀπόκριση.

Στὸ μεταξὺ τὸ μελαχρινὸ παλικάρι ποὺ πήγαινε
στὸ καράβι του, γύρισε τὴ βάρκα καὶ προχώρησε κατὰ
τὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ.

Τρεῖς χιλιάδες δίνω ! » φώναξε δυνατώτερα.
« Τὸ παιδί μόνο νὰ σωθῇ !... »

Τὰ κύματα ὅσο πήγαιναν καὶ θέριευαν. Φαίνονταν
σὰ νὰ ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ πέλαγος καὶ νὰ ξεσποῦσαν φο-
βερὰ στὴν ἄκρη τοῦ λιμανιοῦ. Χωρὶς κίνδυνο κανένας
δὲν μποροῦσε νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖ. Τὸ παλικάρι γδύθηκε
κι ἔπεσε στὴ θάλασσα.

« Πάει χάθηκε ! » εἶπαν ἐκεῖνοι ποὺ ἦταν στὴν
ἀκρογιαλιά.

— « Οἱ χιλιάδες τὸν ἔκαναν νὰ χάσῃ τὴ ζωὴ του ».

— « Παίζεις μὲ τὰ χρήματα ! »

Ὁ γερο-Μαθιὸς τοὺς κοίταξε τόσο αὐστηρὰ ποῦ
χμηλῶσαν τὰ μάτια καὶ δὲν ξαναμίλησαν... Πάλι ξα-
ναφάνηκε τὸ κεφάλι τοῦ παλικαριοῦ καὶ σὲ λίγο ξα-
ναβοῦτησε μακριά. Ἐνὰ χέρι κάπου φάνηκε καὶ σὲ

λίγο τίποτα. Οί αναπνοές τῶν ἀνθρώπων κόπηκαν.

« Παιδί μου ! » φώναξε ὁ γέροντας. « Στάχτη νὰ γίνουν τὰ γρήματα καὶ τὸ καλὸ τους ! ... »

Σὲ λίγο ξαναφάνηκε τὸ παλικάρι κρατώντας κάτι στὴν ἀριστερὴν μασχάλη. Πλησίασε τὴ βάρκα του, ἔρριξε μέσα ἓνα παιδί καὶ ἀνέβηκε κι αὐτός. Μὰ τί κάνει ; γιατί δὲ φκίνεται ; Λιγοθύμησε ἴσως ;.... Δυστυχία !

Νά το ὁμως τώρα ! κάτι ταχτοποίησε μέσα στὴ βάρκα καὶ πῆρε τὰ κουπιὰ στὰ χέρια του. Ἡ βάρκα ἐρχεται πηδώντας ! Νὰ τη, ἔφτασε !

« Τὸ παιδί ; » ρωτᾷ ὁ γέρος.

— « Δὲν ἔχει τίποτα » λέει τὸ παλικάρι καὶ τὸ βγάζει στὴν ἀγκαλιά του χλομὸ. Ἀνάσαινε. Ἐνα ἀμάξι πλησίασε τότε καὶ τὸ ἔβαλαν μέσα.

« Γρήγορα στὸ σπίτι ! » πρόσταξε ὁ γέρος. Ἀντικρίζει ἔπειτα τὸ παλικάρι καὶ κοκκινίζει.

« Τὸ καλὸ ποὺ ἔκαμες δὲν πληρώνεται... Πάρε ὅσα ἔχω, δέκα χιλιάδες » .

Τὸ παλικάρι τοῦ ρίχνει μιὰ ματιά, ποὺ ἔδειχνε λύπη καὶ περιφρόνηση μαζί.

« Δῶσε τις στὸν πιτέρα τοῦ παιδιοῦ, ποὺ ἔχει μεγαλύτερη ἀνάγκη ἀπὸ μένα » εἶπε.

Καὶ γύρισε στὸ καράβι του. Κατέβηκε στὴν καμαρούλα του, καὶ ἀφοῦ ἄλλαξε, ἀνέβηκε καὶ κάθισε σιὸ τιμόνι.

« Ἐχε γειά, καπετὰν Μαθιέ ! » φώναξε.

— « Στὸ καλὸ » .

— « Ὅπως εἴπαμε » .

— « Ναί, παιδί μου...Στὸ καλὸ ! »

Μ' ἐπιδέξιες βόλτες βγῆκε τὸ καράβι καὶ σὲ λίγα πῆρε δρόμο κατὰ τὸ ἀντικρινὸ νησί...

“Ολοι ὅσοι ἦταν στὸ λιμάνι τὰ ἔχασαν. Κάποιος εἶπε : « περηφάνεια !... » — « Ὅχι » φώναξε αὐστηρὰ ὁ γερο-Μαθιός. « Πάντα ἄκριτοι εἴστε· αὐτὸ δὲν εἶναι περηφάνεια. Ποῦ νὰ ξέρετε σεῖς τί παλικάρι εἶναι ὁ Μάνθος ! » Ἐρριξε τελευταία ματιὰ στὸ καράβι καὶ πρόσθεσε : « Πᾶμε στὸ καφενεῖο νὰ σᾶς πῶ ».

Τὸν ἀκολούθησαν ὅλοι οἱ νέοι. Οἱ γεροντότεροι σκυφτοὶ πῆγαν σπίτια τους· μερικοὶ σὲ ἄλλο καφε-νεῖο, ὅχι σὲ κεῖνο ποῦ πῆγαινε ὁ καπετὰν Μαθιός.

Ὁ γερο-Μαθιός πρόσταξε καφὲ καὶ κάθισε.

« Ποῦ λέτε » εἶπε, καὶ κοίταξε γύρω του. « Οἱ γέροι δὲ μᾶς ἤρθαν γιατί δὲν εἶχαν καθαρὸ τὸ πρόσωπό τους. ! Τότε ποῦ ἔπρεπε πῆραν τὸ μέρος τοῦ ἄρχοντα ἀπὸ φόβο κι ἀπὸ συμφέρον. Τ' ὀρφανὸ τὸ ἄφησαν στὴν τύχη του ».

— « Πές μας, νὰ ζῆς, τί ἔγινε ; » παρακάλεσαν οἱ νέοι. « Ἐδῶ κρύβεται κάποιο μυστήριο ».

— « Ναί, μυστήριο... » ἐξακολούθησε ὁ καπετὰν Μαθιός. « Ἐγὼ ὁ πατέρας τοῦ παλικαριοῦ κι ὁ προκομμένος ὁ ἄρχοντάς μας ἤμαστε φίλοι ἀπὸ μικρὰ παιδιά. Κι οἱ τρεῖς στὴν ἀρχὴ δουλέψαμε στὸ καράβι τοῦ καπετὰν Μπισμάνη. Πρῶτος ἔχτισε δικό του καράβι ὁ πατέρας τοῦ Μάνθου, ὁ καπετὰν Στάμος μὲ τ' ὄνομα ! Δουλέψαμε κι ἐκεῖ. Μᾶς βοήθησε κι ἀποχτήσαμε κι ἐμεῖς δικὰ μας καράβια. Ἡ τύχη τοῦ ἄρχοντά μας τὸν πῆγε ἴσα στὰ πλούτη. Νωρὶς πρόκοψε κι ἀποτραβήχτηκε στὸ νησί. Θέλεις ἦταν τὸ φυσικό του, θέλεις φοβήθηκε μὴ φτωχύνῃ, ἔγινε φιλάργυρος. Τὸν ξέρετε δά ! κι εἶναι περιττὸ νὰ σᾶς πῶ περισσότερα.

Ἐδῶ καὶ δεκαπέντε χρόνια πέθανε ὁ καπετάν Στάμος. Ἄφησε τὸ Μάνθο δεκαπέντε χρονῶν, δυὸ κορίτσια καὶ δυὸ ἀγόρια μικρότερα. Εἶχε τότε δυὸ μεγάλα καράβια καὶ ἓνα μικροκάικο. Εἶχε καὶ τὸ σπίτι του στὴν ἀπάνω γειτονιά, κοντὰ στὸν Ἀι-Νικόλα.

Ἦξερα πῶς ὁ καπετάν Στάμος χρωστοῦσε στὸ φίλο μας. Ἄν μὲ ρωτήσετε πόσα, δὲν μπορῶ νὰ εἰπῶ· δὲν ξέρω. Ὁ μακαρίτης θαρροῦσε πῶς ὁ ἄρχοντάς μας ἔμενε πάντα ὁ παλιός του φίλος. Ἀσχημα ὅμως ἔκαμε, γιὰτὶ ἔπρεπε νὰ κρατῇ χαρτιά. Ἄς εἶναι. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι πῶς πρὶν νὰ κλείσουν τὰ σαράντα τοῦ μακαρίτη, τοῦ πούλησε τὸ σπίτι κι ἔβγαλε ἔξω τὴ γῆρα καὶ τὰ παιδιὰ του, τοῦ πούλησε τὰ δυὸ μεγάλα καράβια κι ἤθελε νὰ τοῦ πουλήσῃ καὶ τὸ καῖκι ».

— « Καὶ νὰ τοῦ γλιτώνη τώρα ὁ Μάνθος τὸ μονάκριβό του ἀγόρι ! » εἶπε ἓνας.

— « Δὲ θὰ τὸ κατάλαβε· ἀλλιῶς δὲ θὰ τὸ ἔκανε » πρόσθεσε ἄλλος.

— « Μὴ βιάζεστε, ἐξακολούθησε ὁ καπετάν Μαθιός, τὸ ἤξερε καὶ τὸ παράξερε. Ἐσεῖς δὲν ξέρετε τί παλικάρι εἶναι ὁ Μάνθος. Πάω, ποῦ λέτε, στὸν ἄρχοντά μας καὶ τοῦ λέω :

« Δὲν ἀφήνεις τὸ καῖκι νὰ δουλέψῃ ὁ Μάνθος ; Τί φίλος εἶσαι σύ ; Πῶς θὰ ζήσουν τόσες ψυχές ! »

— « Δὲν ξέρω πῶς θὰ ζήσουν » μοῦ λέει ἀσπλαχνα. « Ἐγὼ θέλω τὰ χρήματά μου ! »

— « Καλά, θὰ δουλέψῃ τὸ παιδί καὶ θὰ σοῦ τὰ πληρώσῃ » .

— « Χαρὰ στὸ παιδί ! » μοῦ εἶπε.

Νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, παιδιά, θύμωσα, καὶ δὲν ξέρω τί θὰ ἔκανα. Συλλογίστηκα ὅμως πῶς θὰ ἔκανα

μεγαλύτερο κακό. Ἴσως ἔπαιρνα καὶ τὴ δική μου οἰκογένεια στὸ λαιμό μου. Γυρίζω λοιπὸν καὶ τοῦ λέω :

« Δὲ δέχεσαι μένα ἐγγυητὴ ; »

— « Ἐγγυητὴ καὶ πληρωτὴ » μοῦ λέει.

— « Τὸ ξέρω » λέω μόλις κρατώντας τὸ θυμό μου.

« Νὰ τελειώνουμε » .

Τοῦ ἔκανα μυστικὰ χαρτιά. Ἄν τὸ μάθαινε ὁ Μάνθος κι ἂς ἦταν παιδί, δὲ θὰ τὸ δεχόταν. Εἶπα στὸ Μάνθο νὰ καθίση σὲ κάποιο σπιτάκι δικό μου.

« Ὅχι » μοῦ λέει. « Δὲν μπορῶ νὰ βλέπω τὸ σπίτι μας καὶ τὸν καλὸ μας ἄρχοντα. Θὰ πάω σὲ ἄλλο νησί. Θὰ δουλέψω νὰ ξεχρεώσω τὸ καῖκι τὸ γρηγορότερο » .

« Ἔτσι κι ἔγινε. Ὅταν οἰκονομοῦσε χρήματα ἐρχόταν σπίτι μου, μοῦ ἔδινε τὰ χρήματα κι ἔφευγε. Ἔτσι σὲ λίγα χρόνια ξεχρέωσε τὸ καῖκι· τὸ πούλησε κι ἔκαμε μεγαλύτερο. Τώρα κι ἓνα χρόνο ἔφτιασε τὸ καράβι πὺν εἶδατε σήμερα » .

— « Καὶ τώρα γιατί ἤρθε ; » ρώτησε ἓνας.

— « Μοῦ ἔφερε χρήματα νὰ τοῦ ἀγοράσω τὸ πατρικό του σπίτι. Θέλει νάρθη νὰ καθίση ἐδῶ » .

— « Τώρα πιστεύω νὰ τοῦ τὸ δώση χάρισμα ὁ ἄρχοντας » εἶπε ἄλλος.

— « Βρῆκες τὸν ἄνθρωπο ! » εἶπαν οἱ ἄλλοι ὁμόφωνα.

— « Ἀλήθεια » εἶπε ὁ καπετὰν Μαθιός. « Μὰ καὶ νὰ θελήσῃ νὰ τὸ κάμῃ ὁ ἄρχοντας, τὸ παλικάρι ὁ Μάνθος—ξέρετέ το—δὲ θὰ τὸ δεχτῇ. Χάρη ἀπὸ τέτοιους δὲ δέχεται, οὔτε κι ἀπὸ κανένα ! Ἄς εἶναι καλὰ τὰ χρυσόχερά του. Ἐκεῖνο πὺν ἐλπίζω εἶναι, πὺς θὰ δεχτῇ ὁ ἄρχοντας νὰ πάρῃ τίς χιλιαδοῦλες, ὅσες ἀξί

ζει τὸ σπίτι. Ἄν δὲ τοῦ γλίτωνε τὸ παιδί, ἦσαν καλὸς νὰ τὰ ζητήσῃ ὅλα. Ἐἴσι κατάντησε ὁ παλιὸς μας φίλος...»

— « Ὁ πεθερὸς ὅμως τοῦ ἄρχοντά μας εἶναι καλός » εἶπε ἓνας.

— « Καλός... Θέλεις νὰ πῆς πὼς δὲ μοιάζει μὲ τὸ γαμπρὸ του· ναί. Μὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ἀκόμῃ καλύτερος » εἶπε ὁ καπετὰν Μαθιός.

— « Δὲ σὲ καταλαβαίνομε ».

— « Κοιτάξετε νὰ μοιάσετε τοῦ Μάνθου καὶ θὰ μὲ καταλάβετε. Ἐνας πατέρις δὲ δίνει τὴν κόρη του σὲ πλούσιον ποὺ τοῦ ἀρέσουν τ' ἄδικα ».

— « Ἀλήθεια ! » εἶπαν.

— « Ἄγριος καιρὸς. Λὲς νὰ πρόφτασε νὰ ποδίσῃ κάποιον ὁ Μάνθος ; » ρώτησε ὁ πιὸ σεμνὸς ἀπὸ τοὺς νέους. « Γιατὶ δὲν τοῦ ἔλεγε·ς νὰ μείνῃ ; »

— « Γιατὶ δὲ θὰ ἔμενε. Ὅσο γιὰ τὸ ἄλλο ποὺ ρώτησες, κι ἂν γέρασα, τὰ μάτια μου βλέπουν πιὸ καλὰ ἀπὸ τὰ δικά σ'ς. Ἄν δὲν ἔβλεπα πὼς σίμωσε σὲ λιμάνι το παλικάρι μου, δὲ θὰ μὲ βλέπατε ἐδῶ ἡσυχο... Καληνύχτα σας ».

— « Καληνύχτα, καπετὰν Μαθιέ ».

14. Τὸ χωριό μας.

Τ' ἄσπρα σπιτάκια του ἓνα ἓνα
σκόρπια, ἀσυντρόφευτα κι ἀνάρια
στὴ θάλασσα ἀντικρὺ ἀπλωμένα
σὰ μονοκόμματα λιθάρια.

Ἦ' ἄσπρα σπιτάκια του χρυμμένα
μέσα σὲ πράσινα κλωνάρια.

ἡλιόφωτα, χαριτωμένα,
μικρά, ἀσβεστόχριστα, καθάρια,
πρώτη φορά ὅποιος τὰ θωρεῖ,
γλυκιὰ ἀνοιξιάτικην ἡμέρα,
ἀπ' τοῦ βουνοῦ τῇ ράχῃ πέρα,
ἡμερα ἀρνάκια τὰ θαρρεῖ
ποὺ βόσκουνε—σκόρπιο κοπάδι—
σὲ χλωροπράσινο λιβάδι.

15. Ἡ σουπιά.

Μὲ τὸ χάραμα τ' ἀφήνω
τὸ θαλάμι μου τὸ φίνο
γιὰ νὰ βγαίνω στὸ κυνήγι·
τί μπορεῖ νὰ μοῦ ξεφύγῃ ;
Στρεΐδια, μύδια, καβουράκια
καὶ λογῆς λογῆς ψαράκια
τὰ πλοκάμια μου τ' ἀρπάζουν
καὶ στὸ στόμα μου τὰ βάζουν.

Ἀλήθεια· μόλις ἄρχισε νὰ χαράζῃ βγῆκε ἡ σουπιὰ
νὰ κυνηγήσῃ· γιὰτὶ πεινοῦσε πολὺ. Ὁ βοριάς ποὺ φυ-
σοῦσε δυνατὸς τόσες ἡμέρες δὲν τὴν ἄφησε νὰ προ-
βάλῃ ἀπὸ τὸ θαλάμι της.

Μπρὸς πατῶ καὶ πίσω πάω.
φάγε με, τὶ θὰ σὲ φάω.

Ἔτσι εἶπε καὶ μὲ τὰ ὀχτὼ πλοκάμια, ποὺ φυτρώ-
νουν γύρω στὸ κεφάλι της, ἔσπρωξε δυὸ τρεῖς φορές
τὸ νερὸ μπροστὰ κι ἔτρεξε γρήγορα πρὸς τὰ πίσω κοντὰ
στὴν ἀκρογιαλιά. Ἐκεῖ στάθηκε καὶ γύρισε νὰ κοι-
τάξῃ τοὺς βράχους.

Ἡ πατρίδα μας Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

« Νὰ ἓνα μύδι » εἶπε. Ἀπλώσε ἀμέσως τὸ ἓνα ἀπο τὰ δυὸ μεγαλύτερα πλοκάμια της, ποὺ φυτρώνουν κι ἐκεῖνα γύρω στὸ κεφάλι της κι εἶναι σιὲς ἄκρες πλατιά σὰ φτυάρια, καὶ ξεκόλλησε ἀπὸ τὸ βράχο τὸ μύδι. Ἐπειτα, ἀπὸ πλοκάμι σὲ πλοκάμι τὸ ἔφερε στὸ στόμα της, ποὺ μοιάζει μὲ τοῦ παπαγάλου, καὶ τοῦ ἔσπαρε τ' ὄστρακο, ὥπως σπάζομε ἐμεῖς τὰ μύγδαλα. Ὑστερα μὲ τὴ γλῶσσα της, ποὺ εἶναι σωστός τρίφτης, ἔγλειψε τὸ κρέας καὶ τὸ κατάπιε.

« Νόστιμο φαῖ μὰ λίγο » εἶπε. Κίνησε τὰ μικρὰ πλοκάμια της κι ἄρχισε ν' ἀργοπλῆ ἐμπρός. Σὲ λίγο ἄρπαξε δυὸ στρείδια.

« Τὰ στρείδια εἶναι πιὸ νόστιμα » εἶπε, ἀφοῦ τὰ ἔφαγε καὶ αὐτὰ μὲ τὸν ἴδιον τρόπο.

Ἐνας κάβουρας ἐκεῖ κοντὰ πρόβαλε ἀπὸ τὸ θαλάμι του. Μὰ καθὼς εἶδε γὴ σουπιὰ τραβήχτηκε πάλι μέσα.

« Θὰ πεινάσωμε σήμερα » εἶπε στοὺς συντρόφους του. « Ἐξω φυλάγει ἡ σουπιὰ ».

— « Ἐννοια σου καὶ δὲ θὰ μοῦ γλιτώσης » εἶπε ἡ σουπιὰ καὶ σταμάτησε. Ἀπὸ τὸ θυμὸ της ἄλλαζε χρώματα· ἔγινε κίτρινη, κόκκινη, γαλάζια, ὅσο ποὺ πῆρε τὸ χρώμα τοῦ βράχου καὶ δὲν ξεχώριζε καθόλου.

Ὑστερ' ἀπὸ λίγη ὥρα βγῆκε πάλι προσεχτικὰ ὁ κάβουρας. Κοίταξε καλὰ, μὰ δὲν εἶδε τίποτα κακὸ.

« Ἐφυγε ! φώναξε δυνατὰ μὲ χαρά, βγῆτε, ἔφυγε ! »

Τρία τέσσερα καβούρια βγῆκαν κι ἄρχισαν νὰ κοιτάζουν κι ἐκεῖνα μὲ προσοχὴ τὸ βράχο.

« Περίεργο ! » εἶπε ἓνας. « Κοίταξε πῶς ἀλλάζει χρώματα ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ βράχου ! »

— « Θὰ εἶναι ἀπὸ τὸ φῶς » πρόσθεσε ἄλλος.

— « Ἀπ' ὅ,τι κι ἂν εἶναι, θὰ πάω νὰ ἰδῶ » εἶπε ἄλλος. « Δ βλέπω παρὰ δέκα σκουλήκια μεγάλα καὶ παχιά » φώναξε σὲ λίγο. Καὶ ἄπλωσε τὶς δαχτύλους του νὰ τσακώσῃ ἓνα. Μὰ τὴν ἴδια στιγμή ἔνωσε κάτι νὰ τὸν ἀγκαλιάξῃ καὶ νὰ τὸν σφίγγῃ. Ἦταν τὰ δυὸ μεγάλα πλοκάμια τῆς σουπιᾶς. Γρήγορα τὸν παράδωσαν στὰ μικρότερα πλοκάμια, κι ὥσπου νὰ καταλάβῃ τὸ ξαφνικὸ πού τὸν ἤβρε, ἦταν στὸ στόμα της.

« Ἡ σουπιᾶ ! » φώναξαν τ' ἄλλα καβούρια, καὶ ἔτρεξαν σπρώχνοντας τὸ ἓνα τὸ ἄλλο νὰ ξαναμποῦν στὴν τρύπα τους. Ἐνα δυὸ ἀπ' αὐτὰ τσακώθηκαν ἀπὸ τὰ πλοκάμια τοῦ χταποδιοῦ.

— « Μὰ μοῦ παίρνεις τὸ κυνήγι, ξάδερφε ! » εἶπε μὲ προάπονο ἡ σουπιᾶ.

— « Νὰ μὴν κυνηγᾷς ἐξω ἀπὸ τὸ θαλάμι μου » εἶπε τὸ χταπόδι μὲ φοβέρα. « Ἐγὼ τὰ περίμενα τόσον καιρὸ τὰ καβούρια καὶ ἄπλωσε τὰ κλωνάρια του νὰ τὴν ἀρπάξῃ. Ἐκείνη ὁμως μὲ δυο σπρωξιές τοῦ νεροῦ βρέθηκε μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀκρογιαλιά.

— « Τί νὰ σοῦ κάμω, εἶπε τὸ χταπόδι, πού δὲν μπορῶ νὰ κολυμπήσω στὰ βαθιά ». Καὶ γιὰ νὰ παρηγορηθῇ ἄρπαξε ἓνα μὲ τ' ἄλλο πολλὰ σαλιγκάρια, πού ἤθελαν νὰ ἰδοῦν τί εἶχε γίνει.

Στὸ μεταξὺ βάρφηκαν ρόδινα τὰ νερά ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ χρυσώθηκαν οἱ ἀκρογιαλιές. Μέσα στὴ θάλασσα ξύπνησε ὁ κόσμος της. Τὰ μεγάλα ψάρια κυνηγοῦσαν τὰ μικρά, καὶ αὐτὰ ἄλλα μικρότερα, καὶ τὰ μικρότερα κυνηγοῦσαν τὰ σαλιγκάρια, πού ζοῦν ἄφθονα στὰ πράσινα λιβάδια τῆς θάλασσας.

Ἡ σουπιᾶ ἔφαγε ἀκόμη μερικά μύδια καὶ στρεῖ-

δια, κατάπινε ολόκληρα ἓνα δυὸ ψαράκια κι ἔπειτα χορτασμένη ἀποφάσισε νὰ γυρίσῃ στὸ θαλάμι της.

Ἐξαφνα ἔπεσε μπροστά της ἓνας ἴσκιος. Ἀπὸ τὰ νερὰ ποὺ ταραχτήκαν κατάλαβε πὼς πλησίαζε κάποιον μεγάλο ψάρι, κι ἀλήθεια ἦταν ἓνα μεγάλο λαβράκι. Ἡ σουπιὰ κατάλαβε τὸν κίνδυνον καὶ δίνοντας μιὰ ἔτρεξε στοὺς βράχους ὅσο μποροῦσε γρηγορώτερα. Μὰ τὸ λαβράκι ἦταν πιὸ γοργοκίνητο καὶ σὲ λίγο τὴν ἔφτασε.

Κεφαλόποδο μὲ λένε

κι ἂν μὲ χάσῃς γυρευέ με,

εἶπε ἡ σουπιὰ, καὶ μονομιᾶς χύνει τὸ μελάνι της στὸ κεφάλι τοῦ ψαριοῦ. Ἀμέσως θόλωσαν τὰ νερὰ κι ἡ σουπιὰ βρέθηκε στὸ βυθό, λίγο πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὴ θολούρα, κι ἔμεινε ἀκίνητη. Τὸ λαβράκι θαμπώθηκε, σὰ νὰ τοῦ ἔρριξαν σταχτὴ στὰ μάτια. Γιά κάμποση ὥρα κολυμποῦσε στὰ σιραβά, κι εἶδε κι ἔπαθε νὰ βγῇ ἀπο τὴ θολούρα. Κοίταξε δεξιά, ἀριστερά, γύρω, πουθενὰ σουπιὰ !

« Μοῦ ξέφυγε, εἶπε, μὰ δὲν εἶναι καιρὸς νὰ ψάχνω... Ἐφαγα ἀρκετά· κιόμως πεινῶ ἀκόμη » πρόσθεσε. Καὶ ρίχτηκε σ' ἓνα κοπάδι μαρίδες, ποὺ περνοῦσε μπροστά του σὰ σύννεφο.

Ἡ σουπιὰ σὲ λίγο ἀνέβηκε πάλι ἀπὸ τὸ βυθὸ κασιγὰ σιγὰ τραβήχτηκε στὸ βράχο. Ἐξαφνα βλέπει ἓνα σκουληκάκι, μὰ δὲν ἄργησε νὰ ἰδῇ πὼς ἦταν περασμένο σὲ ἀγγίστρι. Παραμέρισε λίγο καὶ παραφύλαγε ἓνα χάνος πιάστηκε σ' αὐτό, κι ἐκεῖ ποὺ πῆγε ἡ σουπιὰ νὰ τὸν ἀρπάξῃ, ὁ ψαράς τράβηξε τ' ἀγκίστρι καὶ τῆς ξέφυγε. Πάλι ξανάπεσε τὸ ἀγκίστρι καὶ πιάστηκε μιὰ πέρκα. Ὁ ψαράς τὴν πῆρε κι αὐτὴ. Ὅταν

Ξανάριζε τὸ ἀγκίστρι πέρασε πολὺς καιρὸς νὰ ξανα-
πιαστῇ ἄλλο ψάρι, κι ὁ ψαράς ἄρχισε νὰ τραγουδῇ :

Χάνος εἶμαι, χάνομαι,
πέρκι εἶμαι, πιανομαι,
γύλος εἶμαι, σὲ γελῶ
καὶ τὸ δόλωμα χαλῶ.

Κι ἀλήθεια, πλησίασε ἓν ὁμορφο ψαράκι μὲ πρα-
σινα, κόκκινα, κίτρινα καὶ μύρα χρώματα. Πλησί-
ασε τὸ σκουληκάκι καὶ τὸ τσιμποῦσε μὲ προφύλαξη
λίγο λίγο ὥσπου ἄφησε γυμνὸ τὸ ἀγκίστρι. Ὁ ψαράς
ἐνίωσε τὸ τσίμπημα καὶ τράβηξε τὸ ἀγκίστρι ἀπάνω
μὲ ὀρμή. Τὸ ψαράκι ἦταν γύλος κι ἄρχισε νὰ γυρίζη
χαρούμενο καὶ νὰ τραγουδῇ :

γύλος εἶμαι, σὲ γελῶ
καὶ τὸ δόλωμα χαλῶ.

« Τὸν ψαρά τὸν γελᾷς, μὰ ὄχι καὶ μένα ! » εἶπε
ἡ σουπιὰ. Ἀπλώσε τὰ πλοκάμια της, κι ἄρπαξε τὸ
παιγνιδιάρικο ψαράκι. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἔπιασε δυὸ
τρεῖς ἄλλους γύλους, κι ἓνα χάνο καὶ μιὰ μικρούλα
πέρκα.

Τῆς κεντήθηκε πάλι ἡ ὄρεξη καὶ δὲν ἤθελε νὰ γυ-
ρίσῃ στὸ θαλάμι της. Μὰ τὴν ὥρα ποὺ ἐτοιμαζόταν
ν' ἄρπάξῃ ἓνα μπαρμποῦνι χρυσοκόκκινο, πέρασε ἀπὸ
πάνω της μιὰ βάρκα. Ἐνας ψαράς ὀρθὸς μὲ τὸ καμάκι
στά χέρια κοίταζε προσεχτικὰ τὸ βυθὸ. Τσάκ ! ἀκού-
στηκε, μὰ τὴν ἴδια ὥρα ἡ σουπιὰ ἔχυσε ἄλλο μελάνι
καὶ γλίτωσε, κι ἔτσι τὸ καμάκι μπήχτηκε στὰ χαλί-
κια. Ἀπὸ τὸν κρότο ταραχτήκε τὸ χταπόδι μέσα στὸ

θαλάμι του, τὸ εἶδε ὁ ψαράς καὶ πρὶν προφτάσῃ νὰ χύσῃ κι αὐτὸ τὸ μελάνι του, τὸ καμάκωσε καὶ τὸ τράβηξε ἀπάνω.

« Πάει ὁ ξάδερφος » εἶπε ἡ σουπιὰ καὶ γύρισε στὸ θαλάμι τῆς χαρούμενῃ.

Ἐκεῖ γύρω κατοικοῦσαν κι ἄλλες σουπιές. Ἦταν ἡ ὥρα ποὺ ἔπρεπε νὰ γυρίσουν ὅλες· μὰ ἔλειπαν οἱ περισσότερες.

« Τί ἐγίναν οἱ ἄλλες ; » ρώτησε.

— « Μὴν τὰ ρωτᾷς » ἀποκρίθηκε μιὰ. « Κατὰ τὰ μεσάνυχτα, χωρὶς νὰ τὸ κταλάβωμε, βρεθήκαμε μέσα στὰ δίχτυα ».

— « Καὶ πῶς γλιτώσατε ; »

— « Μαζὶ μὲ μᾶς μπερδεύτηκε κι ἓνα δελφίνι. Τί κακὸ ἔκαμε τὸ θηρίο. Ἐφαγε ψάρια, σουπιές καὶ καλαμάρια, κι ἀφοῦ χόρτασε ἄρχισε νὰ σκίζῃ τὰ δίχτυα. Ἔτσι βρήκαμε κι ἐμεῖς καιρὸ καὶ φύγαμε ».

— « Καὶ ἀπὸ φαγί ; »

— « Ποῦ εἶχαμε τὸ νοῦ μας γιὰ φαγί ; Μὰ ἐδῶ κοντὰ ἦταν κάτι μικροὶ ἀσταχοὶ ἀρματωμένοι. Ἐξαφνα παρουσιάστηκε ἓνα χταπόδι καὶ μεμιᾶς λιγοθύμησαν ὅλοι τους. Χόρτασε κι αὐτὸ μὰ καὶ μεῖς πήραμε τὸ μερδικό μας ».

16. Εἶδες ἄσπρο κόρακα ;

Ὁ Κάβουρας κληρονόμησε ἀπὸ τὸν πατέρα του ἀμπέλια καὶ χωράφια, ἐλιές καὶ περιβόλια. Ὁ Πρόκοπης δὲν κληρονόμησε τίποτα· ἀκόμα καὶ τὸ καλύβι ποὺ τοῦ ἄφησε ὁ πατέρας του ἦταν χρεωμένο. Μὰ τὰ ξεχρέωσε, τὸ γκρέμισε καὶ τὸ ἔχτισε σπίτι. Ἀμπέλια δὲν εἶχε κι ἀμπέλια φύτεψε· χωράφια δὲν εἶχε καὶ χω-

ράφια ἀγόρασε· ἀγόρασε κι ἐλιές, τὶς ξανάνιωσε, φύ-
τεψε κι ἄλλες, καὶ τοὺς ξερότοπους ποὺ εἶχε ἀπὸ τὸν
πατέρα του, τοὺς ἔκαμε περιβόλια πολυκαρπα. Ὁ
Προκόπης πρόκοβε, κι ὁ Κάβουρας, λὲς καὶ τὸ εἶχε
τ' ὄνομά του, πήγαινε στραβὰ σὰν τὸν κάβουρα.

« Στραβὰ πηγαίνεις, κάβουρα, νὰ ἰδῶ τὴν κα-
ταντιὰ σου » ἔλεγαν κουνώντας τὸ κεφάλι οἱ νοικοκυ-
ραῖοι τοῦ τόπου.

Γέρασχν τ' ἀμπέλια του, ἔπιασαν ἀγριάδα τὰ χω-
ράφια τυ, γέμισαν ξεράδια οἱ ἐλιές του καὶ ἀρρώστησαν
τὰ δέντρα στὰ περιβόλια του.

« Νὰ εἰπῆς πὼς δὲ σκάβω καὶ δὲν κλαδεύω καὶ
δὲ βλαοτολογῶ τ' ἀμπέλια μου, πὼς δὲν ὀργώνω τὰ
χωράφια μου καὶ δὲν καλλιεργῶ τὰ περιβόλια μου ;
Γιατί, παιδιά, δὲ θέλει ἡ γῆ νὰ μοῦ δώσῃ καρπούς ; »
Ἔτσι παραπονιόταν στοὺς πατριῶτες του ὁ Κάβουρας.

Ἐκεῖνοι τοῦ ἔλεγαν τὴν ἀλήθειαν : « Δὲν κάνεις
ὅ,τι πρέπει· δὲν τὸ κάνεις ! » Μὰ ποῦ νὰ τοὺς ἀκούσῃ !

« Γόχει ἡ μοῖρα μου » ἔλεγε σταυρώνοντας τὰ
χέρια.

Ἔτσι ἀπο μεγάλο νοικοκύρη ποὺ τὸν ἄφησε ὁ πα-
τέρας του, σὲ λίγα χρόνια ἄρχισαν νὰ τὸν παίρνουν
καὶ τὰ χρέη μπροστά. Ἐτριβαν ἀπὸ χαρὰ τὰ χέρια
τοὺς οἱ δανειστὲς του.

« Μὲ τὸν καιρὸ νὰ πάρωμε ἐμεῖς τὰ κτήματα, καὶ
νὰ ἰδῆς πὼς θ' ἀναγκάσωμε τὴ γῆ νὰ μᾶς δώσῃ ὅ,τι
θέλωμε » .

Μιὰ Κυριακὴ, ὕστερα ἀπὸ τὴ λειτουργία, ὁ Κά-
βουρας ἔπινε τὸν καφέ του μαζί μὲ τὸν Προκόπη. Ἦ-

ταν άνοιξη, πού ρίχνουν τήν όψιμη σπορά, καλαμπόκια καί φασόλια.

« Έσύ δέν εἶχες κι από/τησες » εἶπε ό Κάβουρας μελαγχολικός στόν Προκόπη. « Έγώ βρῆκα καί θά τά χάσω. Δέ, μοῦ λές καί σὺ καμιά συμβουλή, Προκόπη ; »

— « Νά σοῦ πῶ, φίλε μου. Μά καθῶς ξέρεις τά ἔχω λίγα τά λόγια μου. Ἄν εἰπῶ κάτι, πρέπει καί νά τό κάμης ».

— « Πές μου καί θά σ' ἀκούσω ».

— « Δέ μοῦ λές, εἶδες στή ζωή σου ἄσπρο κόρακα ; »

— « Ἀστειεύεσαι ; »

— « Πές μου, εἶδες ἄσπρο κόρακα ; »

— « Όχι. ἔμαθα στό σχολεῖο πῶς τά κοράκια ἅμα βγοῦν ἀπό τὸ αὐγό, βγάζουν ἄσπρα πούπουλα, μὰ στίς πενήντα ἡμέρες μαυρίζουν. Ἄμα θέλομε νά εἰποῦμε γιά κάτι πού δέ γίνεται λέμε : ὅταν ἀσπρίση ό κόρακας ».

— « Νάί, εἶπε ό Προκόπης, γιατί ποτέ δέν ἀσπρίζει. Μά εἶναι κι ἄσπρος κόρακας, κι αὐτός εἶναι πού σοῦ χάλασε τά κτήματα. Τρυπᾷ τά δέντρα σου καί ξεραίνονται. βόσκει στ' ἀμπέλια σου καί σιά χωράφια σου, καί δέν κάνουν προκοπή ».

— « Λές ; » ρωτᾷ συλλογισμένος ό Κάβουρας. « Μά πῶς δέν τόν ξέρει ό κόσμος ! »

— « Όχι ό κόσμος, ἐσύ θέλεις νά πῆς. Γικτὶ κάθε τόσο ἔρχεται ἓνας ἢ δύο. Τοὺς κυνηγοῦν ὅλα τά ζῶα, γι' αὐτὸ κρύβονται. Για νά δῆς τόν ἄσπρο κόρακα πρέπει νά σηκωθῆς πρωὶ τὰ χαράματα, καί νά γυρίσης τόν κάμπο καί τὰ βουνά καί τ' ἀκρογιάλια, καί κάπου θά τόν πετύχης. Νά κοιτάξης ποῦ θά πάη νά καθίσῃ

για νά βρῆς τὴ φωλιά του. Τὴν ἔχει στρωμένη μὲ κάποιο βοτάνι θαυματουργό. Ἄν πάρης ἀπ' αὐτο καὶ βάλῃς λίγο στὸ κάθε σου κτῆμα, ἔγινε ἡ δουλειά σου. Νὰ ἰδῆς τότε πῶς θὰ ξαναγεμίσουν τὰ βαρέλια σου κρασί καὶ λάδι. Καὶ γιατί θὰ πῆς ; Γιατὶ τότε δὲ θὰ ξεκολλοῦν ἀπὸ τὰ κτήματά σου τὰ γοργόνια » .

— « Τί εἶναι πάλι αὐτά ; »

— « Ἄκουσε » εἶπε ὁ Προκόπης. « Τὰ γοργόνια εἶναι ὁμορφα ἀγόρια ποὺ μένουν πάντα στὰ χωράφια, στ' ἀμπέλια καὶ στὰ καλλιεργημένα κτήματα. Ἀγαποῦν πολὺ τὴ δουλειά καὶ πολλοὶ τὰ εἶδαν νὰ σκάβουν νὰ ὀργώνουν, νὰ σκαλίζουν, νὰ ποτίζουν καὶ νὰ κάνουν μὲ προθυμία ὅλες τὶς δουλειές στὰ κτήματα. Γι' αὐτὸ λένε γιὰ κεῖνον ποὺ εἶναι γρήγορος καὶ δουλευτῆς πῶς δουλεύει σὰ γοργόνι » .

— « Δύσκολο νὰ σηκωθῶ πρωί, μὰ θὰ προσπαθῶσω » .

— « Ὅπως θέλεις » λέει ὁ Προκόπης.

Τὴ Δευτέρα κατὰ τὰ χαράματα ξύπνησε ὁ Κάβουρας. Ἡ κύπρητριά του κοιμόταν καὶ τὴν ξύπνησε γιὰ νὰ τοῦ ψῆση καφέ. Ἐπειτα βγῆκε. Πέρασε πρῶτα ἀπὸ τὸ περιβόλι του ποὺ εἶχε στὴν ἀκρογιαλιά. Εἶδε τὸν περιβολάρη του νὰ φορτώνη σ' ἓνα καῖκι πολλὰ κοφίνια γεμάτα πορτοκάλια καὶ λεμόνια.

« Μπά ! λέει, τόσο πρωί ; Ἐμεῖς συμφωνήσαμε τὸ μεσημέρι ! »

Κοιτάζει καλύτερα. Δὲν ἦταν τὸ καῖκι ποὺ εἶχε συμφωνήσει. Θὰ εἰπῇ λοιπὸν πῶς ὁ περιβολάρης του τὸν ἔκλεβε.

Προχώρησε στὶς ἐλιές του. Κοιτάζει γιὰ κοπριά, πουθενὰ κοπριά ! Καὶ ὅμως χτὲς τὸ ἀπόγευμα φόρτωσε δυὸ ἀμάξια, τὰ πλήρωσε, κι ὁ ἀμαξᾶς τὸν ἐβεβαίωσε πὼς τὰ ξεφόρτωσε στὶς ἐλιές. Λοιπὸν τοῦ εἶπε φέματα, ἢ τὴν πούλησε ἢ τὴν ἔρριξε στὸ δικό του.

« Δυὸ παράξενα ὡς τώρα, κι ἄς μὴν εἶδα τὸν ἄσπρο κόρακα ! » συλλογίστηκε ὁ Κάβουρας.

Ὑστερα προχώρησε στὰ χωράφια του. Ὁ ἥλιος εἶχε σηκωθῇ δυὸ ὀργιές κι ἀκόμη νὰ ἔρθουν οἱ ζευγολάτες ! Κι ἐκεῖνοι τοῦ ἔλεγαν πὼς ἔπιαναν δουλειὰ πρὶν νὰ φέξῃ. Κοιτάζει τὰ ὀργώματα, δὲν ἦταν βαθιά. Μπῆκε σὲ ὑποψία.

« Ἄς περάσω καὶ ἀπὸ τ' ἀμπέλια μου, λέει, νὰ ἰδῶ μὴ μοῦ κάνουν τὰ ἴδια κι οἱ σκαφτιάδες. Καὶ πλήρωσα τόσα μεροδούλια !... » Πάει, βλέπει τ' ἀμπέλι του, κι ἐκεῖ ἄλλες ἀναποδιές. Σὰ νὰ τὰ εἶχαν σγαρλίσει μὲ τὰ πόδια τους κόττες καὶ ὄχι δουλευτάδες μὲ τίς ἀξῖνες τους.

Εἶχε προχωρήσει ἡ μέρα ἀρκετὰ καὶ ἀπελπίστηκε πὼς θὰ ἰδῇ τὸν ἄσπρο κόρακα. Ἀφοῦ ὅμως βγῆκε στὴν ἐξοχὴ ἀποφάσισε νὰ καθίσῃ μὲ τοὺς ἐργάτες του. Πῆγε καὶ στάθηκε ἀπὸ πάνω τους. Φυσικὰ οἱ ἐργάτες δούλεψαν περισσότερο καὶ καλύτερα ἐκείνη τὴν ἡμέρα.

Βγῆκε κι ἄλλες φορὲς γιὰ νὰ ἰδῇ τὸν ἄσπρο κόρακα. Βέβαια τὸ πουλὶ δὲν τὸ ἔβλεπε, ἐπιστατοῦσε ὅμως σὲ ὅλες του τίς δουλειές. Κι οἱ δουλειές του ἀρχισαν νὰ καλυτερεύουν.

Τὸ φθινόπωρο ἀπάντησε μιὰ μέρα τὸν Προκόπη.

« Ἐ πὼς πᾶμε ; τὸν εἶδες τὸν ἄσπρο κόρακα ; » τὸν ἐρώτησε κεῖνος μὲ χαμόγελο.

— « Τὸν εἶδα, καὶ τὰ γοργόνια δουλεύουν » εἶπε

ὁ Κάβουρας. « Ὁ Θεὸς νὰ σοῦ τὸ πληρώσῃ τὸ καλὸ ποῦ ἔκαμες. Τώρα νιώθω καὶ τὰ λόγια τοῦ μακαρίτη τοῦ πατέρα μου πὼς τὸ μάτι τοῦ νοικοκύρη κάνει τὸ χωράφι καὶ περικόβει ».

17. Ἡ ἀνοιξή.

Τώρα εἶν' Ἀπρίλης καὶ χαρά, τώρα εἶναι καλοκαίρι, τὸ λέν τ' ἀηδόνια στὰ κλαδιά, κι οἱ πέρδικες στὰ πλάγια, τὸ λέν οἱ κοῦκοι στὰ ψηλά, ψηλά στὰ καταράχια. Πᾶν τὰ κοπάδια στὰ βουνὰ νὰ ξεκαλοκαιριάσουν, πᾶν καὶ κοντὰ οἱ στοπάνηδες, λαλώντας τῇ φλογέρα, νὰ τὰ τυροκομήσουνε καὶ τὴ νομὴ νὰ βγάλουν, καὶ νὰ γιορτάσουν τ' Αἰ-Γιωργιοῦ, νὰ ρίξουν στὸ σημάδι νὰ πιοῦν νερὸ ἀπὸ τὰ βουνά, νὰ πάρουν τὸν ἀέρα.

18. Ὁ κῆπος τὴν ἀνοιξή.

Τὴν ἀνοιξή ὁ κῆπος εἶναι χαρὰ θεοῦ. Στὸ βορινὸ μέρος στέκονται ὀρθὰ καὶ βαθυπράσινα κυπαρίσσια, σὰ γίγαντες, νὰ κρατήσουν μὲ τίς πλάτες τους τὸ ἄγριο φύσημα τοῦ βοριᾶ. Στὶς ἄλλες πλευρὲς βάτα καὶ σκῖνα ἀπλώνουν τ' ἀγκαθερά κλαδιά τους καὶ κάνουν φράχτη φοβερὸ κι ὀπέραστο. Πίσω ἀπὸ τὸ φράχτη χάσκει μιὰ ὀργιὰ βαθὺ τὸ χαντάκι καὶ ψηλώνει ἄλλο τόσο τὸ χῶμα. Καὶ μέσα πράσινίζουν βραγιές βραγιές τὰ λαχανικά καὶ οἱ φράουλες. Δεξιὰ κι ἀριστερὰ στὰ δρομάκια μοσκοβολᾷ τὸ δεντρολίβανο, ἡ φασκομηλιά, τὸ καρυοφύλλι, ὁ δυόσμος καὶ μέσα στὰ τετράγωνα ψηλώνουν οἱ μηλιές, οἱ ροδακινιές, οἱ κитριές κι οἱ ἀχλαδιές φορτωμένες μὲ λουλούδια.

Δέντρα εἶναι ἡ νυφοῦλες; Τί ὠραία εἶναι ἐκεῖνη ἡ τζίτζιφιά καὶ ἡ μυγδαλιά ποῦ ἔδесе τώρα τὸν

καρπό της, κι ἡ συκιά πού τώρα βγάζει τὰ πρῶτα φύλλα της, κι ἡ λεμονιά πού δείχνει ἀκόμη στὰ κλαδιά της τὸν κεχλιμπαρένιο της καρπό, τὰ λεμόνια; Καὶ ἡ κερασιά γιατί τάζει στὰ πιχιδιά γρήγορα νὰ νὰ τοὺς δώση κίκκινα σκουληρίκια γιὰ τ' αὐτιά τους καὶ γλυκόχυμα παιγνίδια γιὰ τὰ χεῖλη τους; Κι ἡ βύσσοινιά γιατί τοὺς τάζει τὸ ποτήρι μὲ τὸ γλυκό; Κι ἡ μουριά γιατί νὰ μᾶς θυρίζη τὰ ξινόγλυκα μοῦρᾶ; "Αχ Θεέ μου, τί ὁμόρφος πού εἶναι τώρα ὁ κήπος!

Οἱ πορτοκαλιές—νά τες! Σὰν ἀστεράκια λάμπουν τ' ἄσπρα τοὺς λουλούδια καὶ μέσα στὰ πράσινα φύλλα τους καὶ ψηλά χρυσογοκκινίζουν τὰ παλιὰ πορτοκάλια. Πουλιὰ πετοῦν καὶ κελαηδοῦν· οἱ μέλισσες βουίζουν. Κάτω στὴ γῇ τὸ σκαθάρι περπατεῖ κι ὁ σαλίγκαρος σκαλώνει στὰ χόρτα κι ἡ σαύρα ἠλιάζεται ἀπάνω στὴν πέτρα, καὶ ἡ ἀράχνη ὑφαίνει τὸ πανί της στὴν ἄκρη τοῦ τοίχου. Τίποτα δὲ μένει ἄργό, ὅλα κινοῦνται κι ἐργάζονται καὶ ἀπ' ὅ,α περισσότερο τὰ μυρμήγκια.

Κοίτα τὰ μυρμήγκια. "Αλλὰ σκαρφαλώνουν στὰ κουκιά, ἄλλα στὶς μηλιές καὶ τὶς ἀπιδιές, ἄλλα σὲ μιὰ πικροδάφνη, καὶ πιὸ πολλὰ σὲ μιὰ τριανταφυλλιά πού εἶναι κόντὰ στὰ κυπαρίσσια. Εἶναι γεμάτη τριαντάφυλλα· ἄλλα εἶναι ἀνοιχτά, ἄλλα μισοανοιχτά καὶ ἄλλα μπουμπόκια ἀκόμη. Μὰ ὁ ἀέρας μοσκοβολᾷ ὁλόγυρά της καὶ τ' ἄνθη ἀπλώνουν μεταξωτὸ ρόδινο πέπλο ἀπάνω της.

Τί ζητοῦν τὰ μυρμήγκια πού σκαρφαλώνουν στὰ δέντρα καὶ στὴν τριανταφυλλιά; Κοιτάξετε μὲ προσοχή. Κάτω ὑπὸ μερικὰ ζαρωμένα καὶ μαραμένα φύλλα εἶναι οἱ μελίγκρες. Μικροῦτσικα ἔντομα, ἔσο-τὸ κεφάλι

τῆς καρφίτσας, πρασινωπά, μὲ ποδαράκια ποὺ μόλις φαίνονται. Οἱ μελίγκρες ἔχουν μυτερὴ προβοσκίδα, ποὺ τρυποῦν τὴν ἐπιδερμίδα τῶν φύλλων καὶ βυzaίνουn τὸ γλυκὸ χυμὸ. Γι' αὐτὸ μαραίνονται τὰ φύλλα.

Τὰ μυρμήγκια πλησιάζουn τὶς μελίγκρες, τὶς χαϊ-δεύουn μὲ τὰ κερατάκια τους καὶ τὶς ἀναγκάζουn νὰ τοὺς ὀwσουn λίγο ἀπὸ τὸ γλυκὸ χυμὸ ποὺ βύζαζαν. Νομίζεs πὼς οἱ μελίγκρες εἶναι οἱ ἀγελάδες τῶν μυρμηγκιῶν. Καὶ δὲν τὶς ἀρμέγουn μόνο παρὰ φροντίζουn καὶ νὰ τὶς βοσκήσουn· γιατίι τόσο μικρὰ ἔντομα ποὺ εἶναι δὲν μποροῦn νὰ πᾶνε ἀπὸ φύλλο σὲ φύλλο. Τὶς παίρνουn ἀπαλὰ μὲ τὸ στόμα τους τὰ μυρμήγκια καὶ τὶς πηγαίνουn στὰ πιὸ τρυφερὰ φύλλα.

Ἄλλὰ καὶ τὰ σκαθράκια τὰ μικρότερα ἀπὸ τὸ σπειρὶ τοῦ καφέ, μὲ τὴν κόκκινη πέτσα καὶ τὶς ἑφτά μαῦρες βουλίτσες, ἐκεῖνα ποὺ λέμε παπαδίτσες, πετοῦn καὶ μαζεύουnαι στὶς τριανταφυλλιές, στὶς κουκιές καὶ ὕπου ἄλλου ἀνεβαίνουn τὰ μυρμήγκια. Τί ζητοῦn ἐκεῖ οἱ παπαδίτσες; Τὰ παιδιὰ ἀγαποῦn τὶς χαριτωμένες παπαδίτσες, μὰ ποῦ νὰ ξέρουn πὼς εἶναι οἱ καλύτεροι φίλοι μας!

Νά τες! ἀρπάζουn λαίμαργα τὶς μελίγκρες καὶ τὶς τρώγουn. Τὰ μυρμήγκια κυνηγοῦn τὶς παπαδίτσες καὶ προσπαθοῦn νὰ τοὺς δαγκάσουn τὰ ποδαράκια τους τὰ λιγνὰ σὰ μαῦρες κλωστές. Οἱ παπαδίτσες τὰ μαζεύουn καὶ πέφτουn ἀνάποδα κάτω στὸ χῶμα. Ἐπειτα σηκώνουnται πάλι καὶ ἀνεβαίνουn. Τί νὰ κάμουn, ἀφοῦ δὲν μποροῦn νὰ φᾶνε ἄλλο ἀπὸ μελίγκρες; Καὶ νὰ δῆs ποὺ οὔτε, τὰ χελιδόνια, οὔτε οἱ σπούργιτες, οὔτε ἄλλα πουλιὰ δὲν κυνηγοῦn τὶς παπαδίτσες, σὰ νὰ

νιώθουν κρυφή χαρά πού καθαρίζουν τὸν κῆπο ἀπὸ
τις μελίγκρες.

Χαρά Θεοῦ εἶναι ὁ κῆπος τὴν ἀνοιξη. Παντοῦ κί-
νηση καὶ ζωή.

Κάτω σὲ ὁρομάκι
καὶ σὲ πρασινάδες
δέντρα φυτεμένα
κι ἄνθη γεμισμένα.
Κι ὁ φίλος ἀγέρας

μέσα τριγυρίζει
καὶ τινάζει τ' ἄνθια
καὶ τῇ γῆς πλουμίζει,
μ' ἄνθια τῇ γεμίζει
καὶ τῇ νοστιμίζει.

19. Τὸ μετὰξι.

Ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια πέρασα τὸ καλοκαίρι μου
σ' ἓνα ὄρεινὸ χωριὸ στὴν Πελοπόννησο, ὡς ἔξι ὥρες
μακριὰ ἀπὸ τῇ θάλασσα.

Στὸ χωριὸ ἔφτασα, ὅταν βασίλευε ὁ ἥλιος. Ἦταν
στὴν ἀρχὴ τοῦ Ἀπρίλη. Ἡ πρώτη μου ἐντύπωση ἦταν,
πὺς τὸ χωριὸ εἶχα περισσότερες μουριές ἀπὸ τ' ἄλλα
δέντρα. Στὸ σπίτι πού με φιλοξένησαν, κοιμήθηκα
ἀπάνω στὸν καναπέ τῆς σάλας. Τὰ σεντόνια ἦταν με-
ταξωτά.

« Τόσο πλούσιοι δὲν εἶναι » συλλογίστηκα. « γιὰτί
αὐτὴ ἡ πολυτέλεια ; »

Τὸ πρωὶ ἄκουσα τῇ νοικοκυρὰ νὰ λέη στὴν κόρη
της, πρὶν πάη στὸ σχολεῖο, νὰ μαζέψῃ μουρόφυλλα.
Οἱ μουριές μὲν εἶχαν ἀνοίξει, κι εἶχαν κάτι φυλλα-

ράκια σάν τή καρδιά τοῦ μαρουλιοῦ. Παραξενεύτηκα· τί νά τὰ ἤθελαν :

Ἀφοῦ ἐτοιμάστηκα βγῆκα καί κοίταξα στήν ἄλλη κάμαρα.

« Μιά στιγμή, νά ταῖσω τὰ μικρούλια, μοῦ εἶπε ἡ νοικοκυρά, καί θά σοῦ φέρω τόν καφέ » .

— « Ποιά μικρούλια ; » ρώτησα.

Πλησιάζω καί βλέπω σέ μιὰ ἐφημερίδα κάτι μικρούτσικες κάμπιες ἀπάνω σέ φυλλαράκια μουριάς. Κοντά, μέσα σέ μπαμπάκι, ἦταν κάτι σπόροι ὅμοιοι μέ τοὺς σπόρους τοῦ σύκου.

« Εἶναι τὸ μετάξι » μοῦ ἐξήγησε. « Λίγο ἔβαλα, πολὺ λίγο, μιὰ δυὸ καλαμωτές. Θὰ ἰδῆς πῶς θὰ μεγαλώσουν καί θὰ πλέξουν κουκούλι » .

Σέ μιὰ ἐβδομάδα μεγάλωσαν ἀρκετὰ οἱ κάμπιες. Μὰ μεγάλωσαν καί τὰ φύλλα τῆς μουριάς κι ἐγίναν σκληρά. Ἡ νοικοκυρά τὰ ἔκοβε τότε φιλά φιλά, κι ἐκεῖνες τὰ ἔτρωγαν ἀχόρταγα. Εἶχαν πιάσει τέσσερες καλαμωτές, κάτι σάν ταψιά, φτιασμένα ἀπὸ καλάμια κι ἀπάνω στρωμένα μ' ἐφημερίδες. Ἡ νοικοκυρά ἔρριχνε τὰ φύλλα στή μιὰ καλαμωτή, κι ὥσπου νά ρίξη στήν τελευταία, στήν πρώτη ἦταν φαγωμένα τὰ φύλλα.

Στὸ τέλος τῆς ἐβδομάδας τὰ σκουλήκια ἔμειναν ἀκίνητα σάν ἀρρωστημένα. « Βγάζουν τὸ πουκάμισό τους, μοῦ ἐξήγησε ἡ νοικοκυρά, καί γι' αὐτὸ ἀδυνατίζουν. Θ' ἀλλάξουν τρεῖς φορές ἀκόμη. Ὅστερα θ' ἀρχίσουν νά πλέκουν κουκούλι » .

Ἐπειτα ἀπὸ τρεῖς ἐβδομάδες ὅλη ἡ οἰκογένεια ἦταν σέ κίνηση. Οἱ καλαμωτές εἶχαν γίνει ἔξι. Ὁ πατέρας ἔκοβε ὁλόκληρες κλάρες ἀπὸ τὴ μουριά, τὰ παιδιά τὶς κουβαλοῦσαν, κι ἡ μητέρα ἀφοῦ ἔκοβε τὰ φύλ-

λα, τὰ πετοῦσε ἔτσι ὁλόκληρα στὶς καλαμωτές. Κάθε σκουλήκι ἦταν μεγάλο ὅσο τὸ μικρὸ δάχτυλο. Ἀρχίζε τὸ φύλλο ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη, τὸ ψαλίδιζε μὲ τὸ στόμα του γρήγορα κι ἀδιάκοπα, καὶ σὲ λίγο ἄφηνε μόνο τὸ κοτσάνι καὶ λίγα νεῦρα. Αὐτὸ γινόταν πέντ' ἑξι φορές τὴν ἡμέρα.

Κάθε μέρα ἔβγαζαν τὶς ἐφημερίδες μὲ τὰ κοτσάνια ποὺ ἔμεναν κι ἔβαζαν καθαρές.

Ἀφοῦ ἔφαγαν λίγες μέρες σταμάτησαν καὶ σήκωναν τὸ μαῦρο κεφάλι τους ψηλά.

« Θέλουν κλαρὶ νὰ πλέξουν τὸ κουκούλι » εἶπε ἡ νοικοκυρά, καὶ πῆγε ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ σ' ἓνα βουνά-λάκι. Σὲ μιὰ δυὸ ὥρες γύρισε μὲ τὸ γαϊδουράκι της, φορτωμένο ρεῖκια καὶ θυμάρια. Κάθε ρίζα τὴν ἔζωσε μ' ἓνα σκοινάκι στὴ μέση καὶ τὴν ἔδεσε σὲ ξύλα, ποὺ τὰ ἔστησε ἀπὸ τὶς καλαμωτές ὡς τὸ ταβάνι.

« Κάθισε τώρα σὲ μιὰ καρέκλα νὰ διασκεδάσης » μοῦ εἶπε.

Κάθισα καὶ νὰ τί εἶδεν. Ὅσα σκουλήκια εἶχαν χορτάσει, σκαρφάλωσαν στὰ κλαριά. Πῆρε τὸ καθένα τὴ θέση του ἀνάμεσα στὰ κλωναράκια, κι ἄρχισε νὰ γυρίζη τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὸ ἓνα κλαράκι δεξιὰ πρὸς τὸ ἀριστερό, κι ἀπὸ τὸ ἀπάνω πρὸς τὸ κάτω. Κοίταξα πιὸ καλὰ κι εἶδα πῶς ἔβγαζε ἀπὸ τὸ στόμα του μιὰ κλωστή καὶ τὴν ἔπλεκε γύρω στὰ κλαδιά. Τὸ βράδυ βράδυ φαίνονταν τὸ σχῆμα τοῦ κουκουλιοῦ. Τὴν ἄλλη μέρα δὲ φαίνονταν καθόλου τὰ σκουλήκια.

« Στὶς τρεῖς ἡμέρες, μοῦ εἶπε, παύει πιά νὰ κλώ-θη τὸ σκουλήκι ».

Ἔτσι σὲ λίγες ἡμέρες ἔπλεξαν ὅλα τὰ σκουλήκια

τὰ κουκούλια τους. Ἡ νοικοκυρά τὰ τρύγησε καὶ τ' ἄπλωσε στὸν ἥλιο.

« Ἄν τ' ἀφήσω στὸν ἥλιο θὰ βγοῦν πεταλοῦδες, μοῦ εἶπε, κι οἱ ἔμποροι δὲν τὸ παίρνουν αὐτὸ τὸ κουκούλι. Θὰ ἀφήσω μερικὰ γιὰ νὰ ἰδῆς ».

Ἐκεῖνα ποὺ ἄφησε τρύπησαν σὲ δέκα μέρες τὴ μιὰ ἄκρη καὶ βγῆκαν πεταλοῦδες. Οἱ πεταλοῦδες γέννησαν τ' αὐγά τους κι ἔπειτα μιὰ μὲ τὴν ἄλλη ψόφησαν ὅλες.

Μὲ τὸ ψαλίδι ἔκοψα ἓνα ἀπὸ τὰ κουκούλια, ποὺ ἡ νοικοκυρά εἶχε ἄπλωμένα στὸν ἥλιο γιὰ τὸν ἔμπορο, κι εἶδα μέσα τὴ χρυσαλλίδα νεκρή. Ἡ ζέστη τοῦ ἡλίου τὴν εἶχε ξεράνει.

Καθὼς μοῦ εἶπε ἡ νοικοκυρά, στὰ περισσότερα σπίτια τοῦ χωριοῦ ἔτρεφان κουκούλι. Κατὰ τὸν Ἰούλιο ἦρθαν οἱ ἔμποροι κι ἀγόρασαν τὸ κουκούλι. Μερικὲς οἰκογένειες πῆραν καὶ χίλιες δραχμὲς, οἱ περισσότερες ἀπὸ διακόσιες ὡς πεντακόσιες.

Ὅσα τύχαινε νὰ βγάλουν πεταλοῦδες, οἱ γυναῖκες τὰ ἔβραζαν, τὰ ἔξαιναν καὶ ὕστερα τὰ ἔγνεθαν. Ἀπὸ τὰ νήματα αὐτὰ ὕφαιναν τὰ σεντόνια καὶ τὰ μεταξωτὰ φουστάνια.

« Ποιὸς σᾶς ἔμαθε νὰ τρέφετε τὸ μετὰξοσκουλήκι ; » ρώτησα μιὰ μέρα τὴ νοικοκυρά.

— « Ἡ μακαρίτισσα ἡ μάνα μου, ἄρχισε νὰ λέη, χήρεψε πολὺ νέα. Ἐμεινε μὲ τρία κορίτσια, ἑμένα καὶ τίς δυὸ ἄλλες ἀδερφές μου ποὺ γνώρισες, καὶ τὸ μικρότερο ἀδερφό μου, ποὺ εἶναι ἔμπορος τώρα στὸν Πειραιᾶ ».

» Ἡ μεγαλύτερη μου ἀδερφή ἦταν δέκα χρονῶν καὶ τὸ ἀδερφάκι μου μόλις δυὸ χρονῶν. Ὁ πατέρας

μου ἦταν πολὺ φτωχός, εἶχε ἀφήσει καὶ χρέη. Μᾶς πούλησαν ἓνα δυὸ χωράφια ποὺ εἶχαμε, ἓνα ἀμπέλι καὶ τὸ σπίτι μας. Ἡ μητέρα μου ἀναγκάστηκε νὰ μείνῃ σ' ἓνα καλυβάκι, ποὺ τὸ εἶχε πάρει προῖκα. Εἶχε κι ἓνα χωραφάκι, μὰ τί νὰ κάνῃ μὲ τὶς ἐκατὸν οἰκάδες τὸ γέννημα ποὺ μᾶς ἔδινε στὰ δυὸ χρόνια ; Ἦρθαν χρόνια δύστυχα γιὰ μᾶς· ἡ μητέρα μου ἀναγκάστηκε καὶ νὰ ζητιανεύῃ...»

Σκούπισε ἓνα δάκρυ ποὺ κύλησε στὸ μάγουλό της καὶ ξανάρχισε :

« Καλὴ ὥρα, ὅπως ἐσύ, ἦρθε τότε στὸ χωριό μας μιὰ πλούσια κυρία. Φαινόταν πολὺ καλὴ καὶ πονετικὴ. Ἡ μάνα μου κίνησε μιὰ μέρα καὶ πῆγε στὸ σπίτι ποὺ καθόταν. Δὲν εἶχαμε, θυμοῦμαι, οὔτε χούφτα ἀλεύρι. Ἡ κυρία τη δέχτηκε καὶ τὴ ρώτησε τί ἤθελε ».

« Μιὰ μικρὴ ἐλεημοσύνη, κυρία... Πεινώ ! »

— « Ἐλεημοσύνη, κυρά μου, εἶπε ἡ κυρία, δὲ θὰ σοῦ δώσω » .

Ἡ μητέρα μου τὰ ἔχασε. Ἦταν δυνατό, συλλογίστηκε, μιὰ τέτοια γλυκομίλητη κυρία νὰ εἶναι ἀσπλαχνη ; Κοκκίνισε καὶ σηκώθηκε νὰ φύγῃ.

« Μὴ βιάζεσαι » τῆς εἶπε ἡ κυρία· « θὰ σοῦ κάμω κάτι καλύτερο ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνη » . Ἡ μάνα μου σάστισε πρὸ πολὺ. Τί νὰ ἦταν αὐτὸ τὸ καλύτερο ;

« Ναί » τῆς εἶπε. « Ὅσα καὶ νὰ σοῦ δώσω, πάλι θὰ ξαναπεινάσῃς καὶ πάλι θ' ἀναγκαστῇς νὰ ζητήσῃς. Καταλαβαίνω τί ἔχεις ὑποφέρει ὥς τώρα. Αὔριο θὰ παραγγεῖλω στὴν πόλιν νὰ μοῦ στείλουν ἓνα κουτὶ κουκούλοσπορο, νὰ σοῦ τὸν δώσω νὰ κάμῃς κουκούλι...»

— « Δὲν ξέρω πῶς γίνεται » εἶπε ἡ μητέρα μου.

— « Ἐγὼ θὰ σὲ μάθω » εἶπε ἡ κυρία. Καὶ τὴν ὠδήγησε τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ.

— « Μιὰ δυὸ μουριὲς ἔχω, εἶπε ἡ μάνα μου, καὶ ἂν κατάλαβα καλὰ, αὐτὴ ἡ δουλειὰ χρειάζεται πολλά μουρόφυλλα ».

— « Θὰ σοῦ δανείσω χρήματα ν' ἀγοράσῃς φύλλα καὶ νὰ ἀγοράσῃς κι ἄλεύρι ὅσο νὰ γίνῃ τὸ κουκούλι. Τοῦ χρόνου θὰ ξανάρθω κι ἐλπίζω νὰ μπορῇς νὰ μοῦ δώσῃς τὸ χρέος σου ».

« Ἐτσι ἔγινε· ἐκείνῃ τῇ χρονιά πῆράμε τρακόσιες δραχμές. Τῇ δεύτερῃ χρονιά δώσαμε στὴν κυρία τὶς διακόσιες δραχμές ποὺ μᾶς εἶχε δανείσει.

»Κοντὰ σὲ μᾶς ἔμαθε καὶ τὸ ἄλλο χωριό. Ἀπὸ τὶς παλιὲς μουριὲς ἔκοψαν κλαδιά, τὰ φύτεψαν κι ἔγιναν ἄλλες μουριές. Ἡ μητέρα μου ἀπὸ φτωχὴ δὲν ἔγινε βέβαια πλούσια. Μὰ πάντρεψε καὶ τὶς τρεῖς μας, μᾶς ἔκαμε νοικοκυρὲς κι ἔμαθε καὶ τὸν ἀδερφό μας λίγα γράμματα καὶ τὸν ἔκαμε καλὸν ἄνθρωπο!... »

— « Τ' ἀποφάγια τοῦ σκουληκιοῦ, τί τὰ κάνετε ποὺ τὰ μαζεύετε ; » ρώτησα.

— « Τρέφομε τὸ χειμῶνα τὰ μοσχάρια. Παχαίνουν μὲ αὐτὴ τὴν τροφὴ πολὺ καὶ τ' ἀκριβοπουλοῦμε. Ἡ μουριά, βλέπεις, μᾶς δίνει πολλά. Τώρα τὰ φύλλα τὰ ἔφαγαν τὰ σκουλήκια. Σ' ἓνα μῆνα θὰ φουντώσουν πάλι, καὶ θὰ θρέψωμε ἓνα δυὸ ἄρνια ἢ κάθε οἰκογένεια. Τὸ φθινόπωρο οἱ μουριὲς θὰ εἶναι πάλι γεμάτες, τὰ φύλλα τους θὰ τὰ μαζέψωμε καὶ θὰ τὰ ξεράνωμε γιὰ τὸ χειμῶνα. Πρῶτα εἶχαμε ἀπὸ ἓνα ζευγάρι βόδια γιὰ τὰ χωράφια μας. Τώρα ἔχομε κι ἀπὸ μιὰ δυὸ γελάδες γιὰ μοσχάρια. Ἐτσι ἔχομε κι ἀρκετὴ κοπριά γιὰ τ' ἀμπέλια καὶ τὰ χωράφια μας ».

— « Καλή ψυχὴ ἡ κυρία ἐκείνη » εἶπα.

— « Ν' ἀγιάσουν τὰ κοκαλά της. « Πᾶνε χρόνια ποὺ πέθανε, μὲ ἐμεῖς ἐδῶ δὲ θὰ τὴν ξεχάσωμε ποτέ!.. »

20. Ἄς ἀφήσωμε τοὺς γέρους.

Τὸ Χαλασοχώρι εἶναι ἀπάνω στὸ βουνό, πέντε ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Τὰ λίγα χωράφια καὶ τ' ἀμπέλια ποὺ ἔχει στὶς πλαγιὲς δὲ φιάνουν νὰ θρέψουν τοὺς κατοίκους του. Τοὺς περισσότερους μῆνες τοῦ χρόνου κουβαλοῦν ἀπὸ τὴν πόλιν σιτάρι, καλαμπόκι καὶ τόσα ἄλλα ποὺ χρειάζεται καθε σπιτί.

Γιὰ νὰ κατεβῇ κανεὶς στὴ θάλασσα περνᾷ βράχους καὶ φαράγγια. Ὁ δρόμος ἔμεινε ἀπὸ τότε ποὺ χτίστηκε τὸ χωριό, ὅπως τὸν εἶχαν πρωτοχαράξει τὰ γίδια. Πολλὲς φορὲς τσακίστηκαν μουλάρια, κάποτε ἔπεσαν στὸ γκρεμὸ καὶ τὰ ἔφαγαν τὰ ὄρνια, καὶ μιὰ δυὸ φορὲς πῆρε ὁ χεῖμαρρος μερικὰ μουλάρια μὲ ὅλους τοὺς τὸ φόρτωμα. Τώρα καὶ κάμποσα χρόνια πῆρε καὶ ἄνθρωπο.

Μερικοὶ λένε πὼς λέγεται Χαλασοχώρι γιατί εἶναι χτισμένο ἀπάνω στὰ χαλάσματα παλιοῦ χωριοῦ. Ἄλλοι ὅμως λένε πὼς τ' ὠνόμασαν ἔτσι τὰ γύρω χωριά, γιατί οἱ κάτοικοι δὲν κάνουν καλὸ οὔτε στὸν ἑαυτό τους, οὔτε στοὺς γείτονες.

Μὰ ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια τὸ χωριὸ ἄλλαξε. Πρόεδρος στὴν κοινότητα ἔγινε ἓνας νέος ποὺ γύρισε ἀπὸ τὴν ξενιτιά.

Μιὰ Κυριακὴ, ὅμα τελείωσε ἡ λειτουργία καὶ βγῆκαν οἱ χωριανοὶ στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας, τοὺς εἶπε :

« Παιδιά, τώρα θερίσαμε κι ἀλωνίσαμε. Ὡσπου

έρθη ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου, νὰ φτιάσωμε τὸ δρόμο.
Αὐτὴ τελειώσῃ ὁ τρύγος κι ἡ σπορά, τὸν ξαναρχίζομε.
Ἄν δὲν τελειώσῃ φέτος ἅς εἶναι τοῦ χρόνου. Ἡ ἀρχὴ
ἔγινε ».

Ἐνας γεροντάκος κιτρινιάρης καὶ καμπούρης ξε-
βήξε, ἀνεβοκατέβασε τοὺς ὄμους του, χτύπησε τὴ
καγκουρίτσα του στὸ πλακόστρωτο καὶ εἶπε :

« Νὰ τῶρα δουλειές !... Τόσα χρόνια ἐμεῖς πε-
ράσαμε. Τὸ παλικάρι τῶρα μᾶς θέλει δρόμους. Δὲν
φῆναι τὸν κόσμο νὰ βγάλῃ καμιὰ δεκάρα νὰ ζήσῃ ».

— « Καλὰ λέει » πετάχτηκαν δυὸ τρεῖς ἄλλοι γέ-
ροι. « Τόσα χρόνια ποὺ εἴχαμε δῆμαρχο τὸν κύρ Ἀρ-
γύρη, ποτὲ γιὰ δρόμο δὲ μᾶς μίλησε. Τί τὸν θέλομε
μεῖς τὸ δρόμο ».

Ὁ κύρ Ἀργύρης ἦταν τὸ γεροντάκι ποὺ πρωτο-
έβησε. Πονηρὸ γεροντάκι. Ἀπὸ τὰ νιάτα του τὰ κα-
ῶφερε νὰ τὸν ἀκοῦν οἱ χωριανοί του. Τὰ λίγα χρημα-
τίκια του τὰ τόκιζε ὅσο βαστοῦσε ἡ ψυχὴ του, καὶ
ὥρα ἦταν πλούσιος. Μὲ τὸν καιρὸ ἐγίνε καὶ δῆμαρ-
χος. Κοίταζε τίς δικές του δουλειές, καὶ ποτὲ δὲ θυ-
οῦνται νὰ ἔκαμε καλὸ σὲ κανένα.

« Ἐσεῖς νὰ τ' ἀκοῦτε ! εἶπε κάποιος ἄλλος, ποὺ
ἔσῃς ἄρεσε ὁ κύρ Ἀργύρης καί... » Δὲν ἀποτελείωσε
τὸ λόγο του ἀπὸ φόβο· μὰ τὸ τί ἤθελε νὰ εἰπῇ ὅλοι τὸ
κατάλαβαν.— « Καὶ κάνετε πρόεδρο τὸ Φῶτο τὸ Φτε-
νά, ποὺ ὁ πατέρας του ἦταν σὰν καὶ μᾶς ! » ἤθελε
εἰπε πᾶν.

Ὁ Φῶτος σταύρωσε τὰ χέρια του καὶ χαμογε-
νοῦσε. Ἄς ἔλεγαν ὅ,τι ἤθελαν. Κάτι μουρμούρισαν
καὶ μερικοὶ ἄλλοι, μὰ δὲν τόλμησαν νὰ μιλήσουν ξά-
στερα.

« Ὅ,τι ἔχετε νὰ πῆτε, νὰ τὸ πῆτε ἐλεύθερα » εἶπε ὁ Φῶτος. « Ὁ δρόμος πρέπει νὰ γίνη καὶ θὰ γίνη » .

— « Ὅποιος θέλει δρόμους ἄς πάη νὰ φτιάξη ! » φώναξε δυνατὰ ὁ κύρ Ἀργύρης. « Ὅσοι θέλουν νὰ μὲ ἀκούσουν πέτρα νὰ μὴ σηκώσουν. Ἔτσι τὰ βρήκαμε, ἔτσι θὰ τ' ἀφήσωμε » .

— « Ἐχει δίκιο, ὁ κύρ Ἀργύρης· ἔχει δίκιο » φώναξαν τώρα πρὸ πολλοί.

— « Μπορῶ νὰ σᾶς ἀναγκάσω μὲ τὸ νόμο, εἶπε ὁ Φῶτος, μὰ δὲ θὰ τὸ κάμω » .

— « Τότε φτιάσε τὸ δρόμο μόνος σου ! » εἶπε κάποιος.

— « Ὅχι· θὰ τὸν φτιάσωμε ὅλοι μαζί. Τὸ πῶς θὰ γίνη δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ » .

Γύρισε στοὺς νέους καὶ πρόσθεσε :

« Ὅσοι, παιδιά, συμφωνεῖτε μαζί μου, ἐλᾶτε στὸ σχολεῖο. Ἀς ἀφήσωμε τοὺς γέρους νὰ τελειώσουν τὴν κουβέντα τους » .

Στὸ σχολεῖο ὁ Φῶτος τοὺς εἶπε :

« Ὅλοι εἴμαστε ἀπάνω κάτω συνομίληκοι. Θυμᾶστε τί μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλός μας : Καὶ στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κόσμου νὰ γίνη δρόμος, ὠφέλεια ἔχουμε. Γιατὶ ὅ,τι μᾶς ἔρχεται ἀπὸ κεῖ, μᾶς ἔρχεται φτηνό. Μὲ τοιο δρόμο ποὺ ἔχουμε, μᾶς στοιχίζει κάθε ἑκά μιὰ δεκάρα. Ἀμα γίνη ὁ δρόμος, θὰ στοιχίζη λιγώτερον ἀπὸ πενιάρρα. Λογαριάστε τώρα τὰ ζῶα μας ποὺ τσακίζονται, καὶ ὅτι θέλομε μιὰ μέρα νὰ πᾶμε καὶ ναρθοῦμε. Ἀμα γίνη ὁ δρόμος, θὰ σηκωνώμαστε νύχτα καὶ δυο τρεῖς ὥρες ἡμέρα θὰ γυρίζουμε πάλι στὴ δουλειά μας »

— « Μὰ νὰ τὸν φτιάσωμε μόνοι μας, κι οἱ ἄλλοι νὰ μᾶς περιπαίζουν ; » ρώτησε ἕνας.

— « Δὲν πιστεύω νὰ ἔχη τόση σημασία αὐτό » εἶπε ὁ Φῶτος. « Μὰ δὲ θὰ τοὺς ἀφήσωμε νὰ μᾶς περιπαίζουν. "Ενα δυὸ μυχγαζιά πού ἔχομε εἶναι τῶν φίλων μας. "Αμα τελειώσῃ ὁ δρόμος, τὰ πράματα σὲ μᾶς θὰ τὰ πουλοῦν φτηνότερα. Σὲ κείνους πού δὲ δούλεψαν, θὰ τὰ δίνουν ὅσο καὶ τώρα. Κι οἱ ἀγωγιάτες εἶναι δικοί μας. "Οσο παίρνουν ἀγῶγι τώρα, θὰ παίρνουν καὶ ἔμα τελειώσῃ ὁ δρόμος ἀπὸ τοὺς κακοκέφαλους ἀπὸ μᾶς θὰ παίρνουν λιγώτερα » .

— « Καὶ ἂν δὲν πληρώσουν τὰ μεροδούλια πού θὰ κάμωμε γιὰ λογαριασμό τους, θὰ πληρώνουν τὸ φόρο ὅσο ζοῦν » εἶπε ὁ πιὸ πρόθυμος καὶ ζωηρὸς ἀπὸ τοὺς νέους.

— « Πολὺ σωστά » πρόσθεσε ὁ Φῶτος, « Σύμφωνοι ; »

— « Σύμφωνοι... »

Τῇ Δευτέρᾳ ὁ κύρ 'Αργύρης μὲ τοὺς φίλους του ἔτριβαν τὰ μάτια τους. Οἱ νέοι πρόθυμοι, μὲ γέλια, μὲ χαρὲς καὶ τραγούδια ἄρχισαν νὰ φτιάκουν τὸ δρόμο. Στὶς πλαγιὰς ἔχτισαν τοίχους γιὰ νὰ μὴν κυλοῦν τὰ μικρὰ λιθαράκια καὶ γεμίζουν τὸ δρόμο. Ἐμπόδισαν τὰ γίδια νὰ βόσκουν, κι ἔδιωξαν τοὺς κερβουνιάρηδες, πού θὰ ξερίζωναν ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα.

Τὴν ἄλλη χρονιά διώρθωσαν τοὺς δρόμους πού πήγαιναν στὰ κτήματά τους καὶ στὰ γειτονικά χωριά. Τὸ παράδειγμα τους τὸ ἀκολούθησαν κι ἐκεῖνοι, καὶ ἔτσι ἄρχισαν νὰ συγκαίνοιν καὶ μὲ τ' ἄλλα μακρινώτερα χωριά.

Οἱ γέροι στήν ἀρχή γελοῦσαν.

« Καλὰ τοὺς βρήκαμε τοὺς κουτούς » ἔλεγαν. Ὅταν ὅμως ἔμαθιν πῶς τὰ ψώνια, ὅσοι δούλεψαν στοὺς δρόμους τὰ ἔπαιρναν φτηνότερα καὶ πλήρωναν τὸ μισθὸ ἀγῶγι ἀπὸ ἄλλοις ἔβαλαν τὶς φωνές. Καὶ πρῶτος φυσικὰ ὁ κύρ Ἀργύρης.

« Τί πράματα εἶν' αὐτά ; δὲν εἴμαστε πατριῶτες ἡμεῖς ; »

— « Πατριῶτες, καὶ καλοί, μὰ ποῦ ἀκούστηκε νὰ τρώῃ κανεὶς σὲ τραπέζι χωρὶς νὰ πληρώσῃ ; » ἔλεγαν ὅσοι δούλεψαν. « Δουλέψαμε ἕκαστὸ μεροδούλιον ὁ καθένας. Πληρῶστε τὰ μισὰ καὶ θὰ ἔχετε ἴσα δικαιώματα ».

Σιγὰ σιγὰ ὅσοι εἶχαν πλήρωναν, καὶ ὅσοι δὲν εἶχαν δούλευαν στοὺς νέους δρόμους ἢ διώρθωναν τοὺς παλιούς.

Μιὰ μέρα εἶπε ὁ Φῶτος :

« Τώρα νὰ φτιάσωμε καὶ τὸ γεφυράκι, νὰ μὴν πνιγώμαστε ὅταν κατεβάζῃ ὁ ξεριάς ».

Προσκάλεσαν χτίστες καὶ τελείωσε καὶ τὸ γεφύρι.

Ὁ κύρ Ἀργύρης καὶ λιγוסτοὶ ἄλλοι ἐπιμένανε ἀκόμῃ. Κάποτε εἶχε ἀνάγκη νὰ κατεβῇ στήν πόλιν. Σύμφωνοι οἱ ἀγωγιάτες νὰ τοῦ ζητήσουν τὸ διπλό. Τί νὰ κάμῃ ὁ κύρ Ἀργύρης; δὲν ἔπαιρνε ἀναβολὴ τὸ ταξίδι. Τὸ πλήρωσε καὶ μπροσιά.

Μόλις βγῆκαν παρακάτω ἀπὸ τὸ χωριό, « δὲν εἶν' ἄσχημος ὁ δρόμος σας » εἶπε περὶπαιχτικὰ στὸν ἀγωγιατή.

— « Ναί, κύρ 'Αργύρη· μὰ τοῦ λόγου σου θὰ σὲ πάω ἀπὸ τὸν παλιὸ δρόμο » .

— « Τί λές ; »

— « Ἔτσι θὰ γίνη· ἂν οὐ πάω ἀπὸ τὸ δρόμο μας, θὰ πληρώσω πρόστιμο. Ἔτσι ἔχομε συμφωνήσει » .

— « Καὶ παιὸς θὰ μᾶς δῇ ; »

— « Γιά τυφλὸ μὲ περνᾷς, κύρ 'Αργύρη ; Δὲν βλέπω τί κάνω ; »

— « Μὰ ὁ παλιὸς δρόμος θὰ εἶναι χάλια τώρα. Θὰ γκρεμιστῶ πρὸςθενά » .

— « Τί νὰ γίνη ; Στὸ δρόμο σου θὰ γκρεμιστῇς » .

Ἀπάνω ἀπὸ εἴκοσι φορές ἀναγκάστηκε νὰ ξεκαβαλικέψη καὶ νὰ πάη πεζὸς ὁ κύρ 'Αργύρης.

Στὸ γυρισμὸ τοὺς ἔπιασε βροχὴ δυνατὴ. Ὅταν ἔφτασαν στὸ γεφύρι τὸ ποτάμι κτεβεβαζε ὅ,τι κι ἂν πῆς.

« Ἀπὸ τὸ γεφύρι δὲ θὰ περάσης, κύρ 'Αργύρη » τοῦ εἶπε ὁ ἀγωγιάτης.

— « Τί λές ; Νὰ πνιγῶ ; »

— « Ξέρω κι ἐγώ, κύρ 'Αργύρη μου ; Τὸ γεφύρι, ἂν δὲν ἤμαστε ἐμεῖς, δὲ θὰ χτιζόταν. Πὲς λοιπὸν πὼς δὲν εἶναι καὶ χάμε τὸ λογαριασμὸ σου » .

— « Μὰ ἂν δὲν ἦταν γεφύρι, κουτὸς δὲν εἶμαι· θὰ γυρίζω πίσω » .

— « Τότε νὰ γυρίσης πίσω, κι αὔριο μὲ τὸ καλὸ, ποὺ θὰ πέση τὸ ποτάμι, ἔρχεσαι καὶ περνᾷς » .

— « Ἐλα, καημένε » παρακάλεσε ὁ κύρ 'Αργύρης· μὴ μὲ βασανίζεις γέρον ἄνθρωπο » .

— « Σ' αὐτὸ ἔχεις δίκιο, κύρ 'Αργύρη. Μὰ νὰ πληρώσης τὸ πρόστιμο καὶ νὰ πληρώσης καὶ τὰ μεροδούγηα ποὺ σοῦ πέρτουν στὸ μερδικό. Ἔτσι νάχωμε καλὸ,

κι από τώρα κι εμπρός να μὴν ἐμποδίζης νὰ γίνεται τὸ καλὸ. Πᾶνε τὰ χρόνια ποὺ ἤξερες ! Πάρε το ἀπόφαση, κύρ 'Αργύρη » .

— « Τὸ βλέπω, καημένε παιδί. Τί νὰ κάμω ; θὰ πληρώσω. Πᾶμε τώρα, γιατί θ' ἀνησυχοῦν στὸ σπίτι » .

— « Νὰ πᾶμε, κύρ 'Αργύρη μου. Καὶ θὰ σὲ πάω τραγουδώντας ἀπὸ το δρόμο μας. Τὸ δικό σου ἄς τὸν ἀφήσωμε νὰ ρημάξῃ. Τὸ βλέπω ποὺ εἶσαι δίδουλος ἀκόμη, μὰ πιστεύω πὼς μὲ τὸν καιρὸ θ' ἀλλάξης γνώμη. Τὸ σωστὸ καὶ τὸ καλὸ φωνάζουν μοναχὰ τους »...

21. Μιὰ δίκη.

« Νὰ δοῦμε τί θὰ εἰπῇ καὶ τὸ δικαστήριον ! »

— « Τί θέλεις νὰ εἰπῇ τὸ δικαστήριον, κουμπάρε μου ; Τὴν ἀχλαδιά ποὺ εἶναι στὸ σύνορον, τὴν ξέρουν ὅλοι πὼς εἶναι δική μου. Ὅπως ἡ ἐλιά ποὺ εἶναι στὴν ἄλλη μεριά εἶναι δική σου ! Τὴν ἀχλαδιά τὴ φύτεψε ὁ παππούς μου, καὶ τὴν ἐλιά ὁ παππούς τοῦ παπποῦ σου. Ὅποιον νὰ ρωτήσης ἀπὸ τοὺς γέροντας αὐτὸ θὰ σοῦ πῇ » .

— « Δὲν ξέρω τί θὰ πῇ ὁ ἓνας κι ὁ ἄλλος. Ἡ ἀχλαδιά γέρνει περισσότερο στὸ δικό μου κτῆμα. Εἶναι δική μου καὶ θὰ τὴν κερδίσω » .

— « Νὰ μὴν τὸ κάμης, κουμπάρε. Ἄν εἶναι νὰ πᾶς στὸ δικαστήριον καλύτερα νὰ σοῦ τὴ χάρισω » .

— « Χὰ χά... τὸ χαριστή ! Νὰ μοῦ τὴ χαρίσης, ὄχι. Θὰ σοῦ τὴν πάρω μὲ τὸ νόμον » .

Ἔτσι ἄρχισε ἡ φιλονικία μιὰ Κυριακὴ ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ ὕστερα ἀπὸ τὴ λειτουργία. Ἦταν γείτονες καὶ κουμπάροι ὁ Μπελοδῆμος κι ὁ Λυκούσης. Ὁ πρῶτος εἶχε βαφτίσει τοῦ δευτέρου ἓνα ἀγόρι. Εἰ-

χαν κι ἀπὸ ἓνα περιβόλι κολλητά. Κατὰ τὸ δημόσια δρόμο ἦταν οἱ πόρτες τῶν σπιτιῶν τους. Τὴν πρώτη καλημέρα, μεταξύ τους τὴν ἔλεγαν. Μαζί εἶχαν τὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες.

« Νὰ ποτίσω ἐγὼ σήμερα, κουμπάρε ».

— « Μετὰ χαρᾶς σου, γείτονα, αὔριο ποτίζω ἐγὼ ».

— « Νὰ σὲ βοηθήσω νὰ μαζέψης τὰ πορτοκάλια σου ; »

— « Ναί, σ' εὐχαριστῶ. Κι ὅταν εἶναι καιρὸς κι ἐγὼ θὰ σὲ βοηθήσω... »

Ἔτσι ζοῦσαν μιὰ χαρά. Καὶ τώρα ἐτοιμάζονταν γιὰ δικαστήρια. Καὶ γιατί ; Γιὰ τὸ τίποτα. Μιὰ μέρα ὁ βικτιμιστικὸς ἀνέβηκε στὴν ἀχλαδιὰ πού ἦταν ἀνάμεσα σιὰ δυὸ περιβόλια. Ἡ νουνά του τοῦ φώναξε :

« Μή, παιδί μου, γιατί ἀκόμη εἶναι ἀγούρα τὰ ἀχλάδια καὶ θὰ μοῦ ἀρρωστήσης ».

Ἡ μητέρα τοῦ παιδιοῦ τὸ ἄκουσε καὶ τὸ εἶπε στὸν ἄντρα της. Ἐκεῖνος, ποιὸς ξέρει σὲ τί θέση βρέθηκε, κι ἄρχισε ἡ γκρίνια μεταξύ τους. Οὔτε καλημέρα οὔτε καλησπέρα ἔλεγαν. Τὸν ἓνα δρόμο ὁ ἓνας, τὸν ἄλλον ὁ ἄλλος. Ὁ Μπελοδῆμος συλλογίστηκε : Μπόρα εἶναι, θὰ περάσῃ. Θὰ καταλάβῃ τὸ λάθος του καὶ θὰ μετανιώσῃ. Ἴσως καὶ νὰ ντρέπεται νὰ πῇ πὼς δὲν ἔχει δίκιο.

Μιὰ μέρα ὅμως ἦρθε ὁ δικαστικὸς κλητῆρας καὶ τοῦ κοινοποίησε ἀγωγὴν.

« Δὲν κάνει νὰ τὰ σπρώξω τὰ πράματα » συλλογίστηκε ὁ Μπελοδῆμος.

Πάει στὸν παπὰ τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ τὰ λέει ὅλα.

« Δὲν εἶναι καλὰ πράματα, παπά μου, νάχωμε τὴν

εὐχή σου. Μίλησέ του, ὅ,τι θέλει νὰ γίνη μὲ τὸ καλό. Εἴμαστε ἐρεῖς, φτωχοὶ ἄνθρωποι, γιὰ τὰ δικαστήρια;»

Ὁ παπάς, ἓνας σεβάσμιος γέροντας, πῆγε καὶ μίλησε τοῦ Λυκούση. « Ἄσχημα πράγματα εἶναι αὐτὰ ποὺ γίνονται » τοῦ λέει. « Ἡ ἀχλαδιά εἶναι τοῦ Μπελοδήμου. Ἔτσι τὴν ξέρει τὸ χωριό. Καλὰ θὰ κάμῃ νὰ δεχτῇ νὰ τῇ μοιράσουν. Ὁ Μπελοδήμος θέλει νὰ εἶναι ἀγαπημένος καθὼς καὶ πρὶν μὲ τὸ γείτονα καὶ κουμπάρο του ».

Ὁ Λυκούσης ποῦ νὰ δεχτῇ ! Μίλησε μάλιστα καὶ ἔπρεπα στὸν παπά. Τοῦ εἶπε νὰ μὴν ἀνακατώνεται στὶς ξένες δουλειές. Κι ὅ,τι ἔχουν οἱ δύο τους θὰ τὸ ξεδιαλύνῃ τὸ δικαστήριον...

Ἔτσι τὸ ἤθελε ὁ Λυκούσης, ἔτσι κι ἔγινε. Ἀρχισε τὸ δικαστήριον. Σήμερον νὰ ἐξεταστοῦν οἱ μάρτυρες, αὐριο νὰ γίνουν τὰ χαρτιά, νὰ γραφοῦν καὶ ἄλλα χαρτόσημα, νὰ πάῃ τὸ δικαστήριον στὸν τόπον καὶ νὰ ἰδῇ ποὺς ἔχει δίκαιον. Τέλος, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ τὸ δικαστήριον εἶπε πὺς ἔχει δίκαιον ὁ Μπελοδήμος· δική του ἡ ἀχλαδιά.

Μὰ τότε ὁ Λυκούσης πείσμωνε περισσότερο. Ἔκαμε ἄλλα χαρτιά γιὰ νὰ πάῃ στὸ ἀνώτερον δικαστήριον ἢ ὑπόθεση. Ἀπὸ τὰ δεκάρικα ποὺ ξόδεψε στὴν ἀρχὴ ἔφτασε στὰ εἰκοσιπενιάρικα καὶ ὕστερα στὰ ἑκατοστάρικα. Τὴν ἐσοδεία τοῦ περιβολιοῦ τὴν ἔτρωγαν τὰ ἔξοδα γιὰ τὴν δίκη. Τὰ χρόνια περνοῦσαν, ἡ ἐσοδεία δὲν ἔφτανε, καὶ στὸ τέλος χρεώθηκε ! Τέλος βγῆκε

ἡ τελειωτικὴ ἀπέφραση. Ἡ ἀχλαδιὰ πάλι τοῦ Μπελοδήμου.

Καὶ τώρα ; ἄλλες δίκαιες νὰ πληρώσῃ τὰ ἔξοδα καὶ τὰ χρέη ὁ Λυκούσης· Χρεωμένο τὸ περιβόλι, χρεωμένο καὶ τὸ σπίτι. Οἱ δανειστές του ἔβγαλαν ἀπόφραση νὰ τοῦ πουλήσουν τὸ περιβόλι. Ὁ Μπελοδήμος ἀγόρασε τὸ σπίτι καὶ τὸ περιβόλι.

Τὸ βράδυ πού γύριζαν ἀπὸ τὴν πόλιν, πλησίασε ὁ Λυκούσης τὸν κουμπάρο του καὶ τοῦ εἶπε θυμωμένα :

« Καὶ ἐδῶ μπροστὰ μοῦ βγῆκες. Θέλεις νάχης τὴν εὐχαρίστηση νὰ μᾶς πετάξῃς ἔξω » .

— « Ἐχéis ἄδικο, κουμπάρε. Δὲν τὸ ἔκαμα γι' αὐτὸ πού φαντάζεσαι » .

— « Ἀλλά ; »

— « Για νὰ μὴ οἷς πετάξουν οἱ ἄλλοι » .

— « Καὶ θὰ σοῦ ἐπαιρναν τὴ χαρά, ἔ ; »

— « Πάντα πικρόλογος, κατημένε. Ὅχι· τὸ πῆρα τὸ περιβόλι καὶ τὸ σπίτι γιὰ νὰ μείνῃς μέσα. Θέλω νὰ μείνῃς γείτονάς μου » .

— « Πάλι ἄρχισες τὰ χαρίσματα ; »

« Μὴ βιάζεσαι· κι αὐτὸ τὸ κάνω ἂν τὸ θέλῃς. Μὰ λέω πὼς ἔτσι θὰ μοῦ πληρώσῃς τὸ χρέος μὲ τὴν ἡσυχία σου. Οἱ ἄλλοι δὲ σὲ περίμεναν, βλέπεις. Θὰ δουλέψῃς καλύτερα τὸ περιβόλι, καὶ σὲ λίγα χρόνια θὰ εἶναι πάλι δικό σου » .

Λίγο λίγο ἔφευτε ὁ θυμὸς τοῦ Λυκούση. Θυμῆθηκε τὰ χρόνια πού πέρασαν ἀγαπημένοι, καὶ τὰ χρόνια πού μιὰ κακὴ ὥρα τοὺς χώρισε. Τί καλὰ θὰ ἦταν νὰ εἶχε ἀκούσει τὸν κουμπάρο του καὶ τὸν παπὰ. Τὰ δάκρυα γέμισαν τὰ μάτια του. Ἐπειτα ρώτησε δειλά :

« Ἀληθεία, κουμπάρε ; »

— « Ἀλήθεια στὸ σταυρὸ ποὺ πιστεύουμε » .

Ὁ Λυκούσης τοῦ ἄρπαξε τὸ χέρι καὶ τὸ ἔσφιξε δυνατά. « Σ' εὐχαριστῶ. Ὁ Θεὸς νὰ σοῦ τὸ πληρώσῃ ! » μπόρεσε νὰ τοῦ εἰπῇ.

Στὸ μεταξὺ ἔφτασαν στὰ σπίτια τους.

« Καληνύχτα, κουμπάρε » .

— « Καλὴ σου νύχτα, εὐχαριστῶ » .

Τὴν ὥρα ποὺ πῆγε νὰ μπῇ στὴν πόρτα τοῦ ὁ Λυκούσης τοῦ φώναξε ὁ Μπελοδῆμος :

« Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, κουμπάρε » . Καὶ πλησίασε σχεδὸν στὸ αὐτί του. « Τὴν ἀχλαδιά, λέω νὰ τὴν κόψουμε αὐριο. Νὰ τὴν κόψουμε καὶ νὰ τὴν κάψουμε νὰ γίνῃ σιάχτη » ...

Ὁ Λυκούσης συλλογίστηκε λίγο καὶ εἶπε :

« Ὅχι, κουμπάρε, νὰ μὴν τὴν κόψουμε. Θέλω νὰ τὴ βλέπουν τὰ παιδιὰ μας καὶ νὰ φεύγουν ὅσο μποροῦν τὶς φιλονικίες καὶ τὰ δικαστήρια » .

22. Τὸ ναυτόπουλο.

Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες μέρες στ' ὁμορφο νησιὰ τὰ καράβια καὶ πάλι ἔκκναν πανιὰ γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μακρινά. Ὅλο τὸ νησιὸ στὸ πόδι ἄλλοι στὸ ἀκρογιάλι καὶ ἄλλοι στὰ λιανοκωτά. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντίλια καὶ φωνάζουν : « στὸ καλὸ ! στὸ καλὸ ! »

Τελευταία ἔμεινε ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Παλιούρα ἡ « Βαγγελίστρα » . Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι οτὴ θέση τους, μὰ ὁ καπετάνιος ἄργεῖ. Θέλει ν' ἀκούσῃ λίγο ἀκόμη τὰ βιολιὰ καὶ νὰ κεράσῃ μιὰ πορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους. Τέλος μπαίνει καὶ αὐτὸς καὶ ἡ γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιὰ σ' ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι ἀπάνω στὸ βράχο. Στὸ ἱλικωτὸ εἶναι ἡ μάνα του, χήρα μαυροντυμένη, καὶ τὸ μικρὸ του τὸ ἀδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντίλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντίλι του, τοὺς χαιρετᾷ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειά· λύνει τὰ πανιά καὶ βοηθᾷ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα ποὺ βασίλευε ὁ ἥλιος, χανόταν σιγὰ σιγὰ καὶ ἡ Βαγγελίστρα στὸν ὀρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο, ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι, βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησάκι ποὺ χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφέγγισμα τοῦ ἡλίου. Ψηλὰ στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ ἀσπρίζε τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνει ταχτικά ἡ μάνα του ν' ἀνάβῃ τὰ καντίλια καὶ ν' ἀγναντεύῃ τὴ θάλασσα. Πότε θὰ γυρίσῃ ἡ Βαγγελίστρα μὲ τὸ γιό της, ποὺ θὰ φέρῃ τὴν προῖκα νὰ παντρέψῃ τὴν ἀδερφή του !...

Ἦρθε τοῦ ἀγίου Νικολάου καὶ ἡ Βαγγελίστρα δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα οὔτε τὰ Φῶτα, ποὺ βαπτίζονται τὰ νερά. Ἐνα γράμμα ἦρθε γιὰ τὴ μητέρα του, τὴ χαροκαμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλη, πὼς ἐμποδίστηκε γιὰτὶ βρῆκαν δουλειά. Νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως φόβο, γιὰτὶ τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβᾶται τίς φουρτοῦνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ κεῖ τὴ Λαμπρή, πρῶτα ὁ Θεός. Θὰ εἶνε στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίσῃ καὶ τὰ προικιά.

Εἰς τὴν ἡμέραν τὸ Μεγάλον Σάββατον καὶ ἡ Βαγγελίστρα εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάσῃ στὸ λιμάνι δὲν

μπορεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρίμος ὁ καιρός. Τώρα ἄλλαξε κι ἔγινε βοριάς καραβοπνίχτης. Βουνά εἶναι τὰ κύματα καὶ τὸ καράβι παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σχισμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια, κι εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι καὶ οἱ ξέρες κοντά του.

« Για τὸ Θεό ! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας καὶ νὰ χαθοῦμε ! »

— « Μάνα μου ! » συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο.
« Ἀντὶ νὰ βγάλῃς τὰ μαῦρα, θὰ βάλῃς κι ἄλλα γιὰ μένα !... »

Οἱ θαλασσινοὶ ὅταν νιώσουν τὸν κίνδυνο γίνονται ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὁ καπετὰν Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βοριά.

« Ἔ, γιὰ τὸ Θεό ! » εἶπε πάλι. « Ἐξω ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ χαθοῦμε ! »

Ἀποφάσισε νὰ παλέψῃ καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιάσουν τὶς θέσεις τους στὸ κατὰστρομα· πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῇ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάζῃ ἄγρυπνα, κι ἐκεῖνος χούφτωσε μὲ τὸ δυνατὸ χέρι του τὸ τιμόνι.

« Μάνα πανιά ! » πρόσταξε.

Ἰδρωσαν οἱ ναῦτες γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπετάνιου. Ἰδρωσε κι ὁ καπετάνιος γιὰ νὰ ὀρθοπλωρίσῃ τὴ γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο σ.ὁ φηλὸ κατάρτι νιώθει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάζῃ τὰ χέρια, καὶ πολλὲς φορὲς τὸ κύμα τοῦ μπατσίζει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονοῦν καὶ δακρύζουν, μὰ ποῦ νὰ τὰ κλείσῃ ! Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθε τόσο δυνατά :

« Ξέρα δεξιὰ !... Ξέρα ἀριστερά μας ! » Ἀκούει ὁ καπετάνιος, γυρίζει τὸ τιμόνι κι ἡ γολέτα ἀλλάζει

τὸ δρόμο της. Πήγαινε δεξιά, ἀριστερά γυρίζει. Πήγαινε ἀριστερά, δεξιά ἀργοπλέει. Ἔτσι παιδεύτηκε γιὰ ὧρες τὸ πλήρωμα. Ἡ γολέτα, σὰν πουλάρι ἀπολυμένο στὸν κάμπο, γυρίζει ἀδιάκοπα στὴ σκοτεινὴ καὶ ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὧρες φαίνονται χρόνος !

Τέλος πῆρε νὰ γλυκοχαράζῃ καὶ φάνηκε σὰ μαῦρος ὄγκος τὸ νησί ἐμπρὸς στὸ σταχτόμαυρο ὀρίζοντα. Ὁ καπετάνιος μάντεψε τὸ πατρικὸ λιμάνι καὶ γύρισε κατὰ κεῖ τὴν πρύμνη τῆς Βαγγελίστρας.

Τὴν ὥρα ποὺ ἔβγαιναν οἱ ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες, ἔμπαινε καὶ ἡ γολέτα στὸ λιμάνι.

« Ἦρθα, μάνα μου ! » παράγγειλε τὸ ναυτόπουλο μόλις ἔρριξε τὴν ἄγκυρα.

Τὴν νύχτα στὴν Ἀνάσταση πῆγε τὸ ναυτόπουλο μὲ τοὺς δικούς του στὴν ἐκκλησία. Ἐφαγαν ὅμα γύρισαν, καὶ ξαπλώθηκε νὰ κοιμηθῇ. Ἦταν τόσο κουρασμένο !

Τὸ μεσημέρι ντύθηκε καὶ πῆγε στὴν Ἀγάπη. Αντιλαλοῦν τὰ σήμαντρα καὶ σημαίνουν οἱ καμπάνες. Ὅλο τὸ νησί μοσκοβολᾷ σὰν ἐκκλησάκι.

« Χριστὸς ἀνέστη ! »

— « Ἀληθῶς ἀνέστη ! »

Ἀπὸ κεῖ πηγαίνουν στὸ χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λυγερὲς μὲ τὰ κίτρινα φαχιόλια καὶ τὰ λαμπρὰ ροῦχα τους, χορεύουν καὶ οἱ λεβέντες μὲ τὰ πλεχτὰ ζωνάρια τους. Χόρεψε κι ἡ ἀδερφή του τὸ συρτό, κι ὕστερα τὸν καλαματιανὸ μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικὸ της. Τὸ ναυτόπουλο κοιτάζει καὶ χαμαρώνει.

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ πάντρεψε τὴν ἀδερφή του τὸ ναυτόπουλο. Οἱ λυγερὲς τὴ στόλισαν καὶ τὴν τραγούδησαν.

Ἡλῖος ἦταν προξενητής,
αὐγερινὸς στεφανωτής.
Χαρὰ στή μάνα τοῦ γαμπροῦ
καὶ σ' ὅλο τὸ πεθερικό,
ὅπου θὰ πάρουν τέτοια νιά,
ὅμορφη καὶ νουκοκυρά,
χρυσὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
βασίλισσα τῆς γειτονιάς.

Κάτου σὲ γιαλό, σὲ περιγιάλι
νύφη ἀρμάτωναν, γαμπρὸ στολίζουν.
γαμπρὸν ὅμορφο καὶ παλικάρι,
μὲ ξανθὰ μαλλιά, μὰ πλατιά φρύδια,
μοιάζει τὸν αἰτὸ καὶ τὸν πετρίτη.

Ἐπειτα ἦρθε ὁ γαμπρός, πῆγαν στὴν ἐκκλησία,
κι ὁ καπετὰν Παλιούρας ἄλλαξε τὰ στέφανα.

« Καὶ στὰ δικά σου, Στάμο » εὐχήθηκε στὸ ναυτό-
πουλο ὁ καπετάνιος.

— « Εὐχαριστῶ· μὰ τὰ δικά μου ἀργοῦν ἀκόμη ! »

Ἦθελε νὰ εἰπῇ :

« Νὰ μεγαλώσω κι ὁ ἀδερφός μου, νὰ χτίσωμε
δικό μας καράβι, νὰ γίνω καπετάνιος καὶ τότε... »

23. Ὁ κύρ βοριάς.

Ὁ κύρ βοριάς παράγγειλε ὅλων τῶν καράβιων :
« Καράβια π' ἀρμενίζετε, κάτεργα ποῦ κινᾶτε.

ἐμπᾶτε στὰ λιμάνια σας, γιατί θενὰ φουσήξω,
ν' ἀσπρίσω κάμπους καὶ βουνά, νὰ κρυώσω κρυές βρυ-
(σουῖλες

κι ὅσα βρω μεσοπέλαγος, στεριᾶς θενὰ τὰ ρίζω » .

Κι ὅσα καράβια τ' ἄκουσαν, ὅλα λιμάνια πιάνουν,
τοῦ κὺρ Ἀντριᾶ τὸ κάτεργο μέσα βαθιὰ ἀρμενίζει.

« Δὲ σὲ φοβοῦμαι, κὺρ βοριά, φουσήσης δὲ φουσήσης

τὶ ἔχω καράβι ἀπὸ καρυὰ καὶ τὰ κουπιὰ πυξάρι,

ἔχω κι ἀντένες μπρούντζινες κι ἀτσάλινα κατάρτια,

ἔχω πανιὰ μεταξωτά, τῆς Προύσας τὸ μετᾶξι,

ἔχω καὶ καραβόσκοινα ἀπὸ ξανθῆς μαλλάκια·

κι ἔχω καὶ ναῦτες διαλεχτούς, ὅλο ἄντρες τοῦ πολέμου,

κι ἔχω κι ἓνα ναυτόπουλο, ποὺ τοὺς καιροὺς γνωρίζει,

κι ἐκεῖ ποὺ στήσω μιὰ φορὰ τὴν πλώρη δὲ γυρίζω.

Ἀνέβα, βρε ναυτόπουλο, στὸ μεσιανὸ κατάρτι,

γιὰ νὰ διαλέξης τὸν καιρὸ, νὰ ἰδῆς γιὰ τὸν ἄέρα » .

Παιζογελῶντα ἀνέβαινε, κλαίοντας κατεβαίνει.

« Τὸ τί εἶδες, βρε ναυτόπουλο, αὐτοῦ ψηλὰ ποὺ πῆγες; »

— « Εἶδα τὸν οὐρανὸ θολὸ καὶ τ' ἄστρα ματωμένα,

εἶδα τὴν μπόρα ποὺ ἄστραψε καὶ τὸ φεγγάρι ἐχάθη,

καὶ στῆς Ἀττάλειας τὰ βουνὰ ἀσπροχαλάζι πέφτει » .

Ὡσπου νὰ εἰπῇ, νὰ καλοεἰπῇ, νὰ καλοκουβεντιάσῃ,

βαριὰ φουρτούνα πλάκωσε καὶ τὸ τιμόνι τρίζει·

ἀσπρογαλίζει ἡ θάλασσα, σφυρίζουν τὰ κατάρτια,

σκώνονται κύματα βουνά, χορεύει τὸ κηράβι.

Σπηλιάδα τοῦ ῥθε ἀπὸ τῇ μιᾷ, σπηλιάδα ἀπὸ τὴν ἄλλῃ

σπηλιάδα ἀπὸ τὰ πλάγια του καὶ ξεσανίδωσέ το.

Γέμισε ἡ θάλασσα πανιά, τὸ κῦμα παλικάρια,

καὶ τὸ μικρὸ ναυτόπουλο σαράντα μίλια πάγει.

Ὅλες οἱ μάνες κλαίγανε κι ὅλες παρηγοριοῦνται

καὶ μιὰ μανούλα ἐνὸς παιδιοῦ παρηγοριὰ δὲν ἔχει.
Βάνει τὶς πέτρες στὴν ποδιά, τὰ τρόχαλα στὸν κόρφο,
πετροβολάει τὴ θάλασσα καὶ τροχαλάει τὸ κῦμα.
« Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πικροκυματοῦσα,
πόπνιξες τὸ παιδάκι μου, π' ἄλλο παιδί δὲν ἔχω » .
— « Δὲ φταίω ἢ δόλια ἢ θάλασσα, δὲ φταίω ἐγὼ τὸ κῦμα,
μὸν φταίει ὁ πρωτομάστορας πὺ φτιάνει τὰ καράβια
καὶ τὰ πελέκαγε φτενὰ καὶ τὰ γυρίζει ὁ ἀέρας,
καὶ χάνω τὰ καράβια μου, πὺ εἶναι δικά μ' στολίδια,
χάνω τὰ παλικάρια μου, ὅπου μὲ τραγουδοῦνε » .

24. Ἡ σουσουράδα.

Σουσουράδα μακρυνούρα,
πὺ πετᾶς στὰ κεραμίδια
καὶ φωνάζεις τα παιδιὰ σου,
γειά σου, σουσουράδα, γειά σου !

Ἔτσι τραγουδοῦσαμε στὴ σουσουράδα ὅταν ἤμαστε παιδιὰ καὶ τὴ βλέπαμε στὰ κεραμίδια. Κι ἀλήθεια ἔχει μακριὰ οὐρὰ ἡ σουσουράδα. Ὅσο εἶναι ὅλο τὸ ἄλλο κορμί της εἶναι μοναχὰ ἡ οὐρὰ της. Καὶ τὴν παίζει, γιὰ ἰδέτε, ἀπάνω κάτω, ἀπάνω κάτω, σὰ νὰ θέλῃ νὰ χτυπήσῃ τὸ χῶμα καὶ ποτὲ δὲν τὸ χτυπᾷ. Τὰ ψηλὰ καὶ λιγνὰ της πόδια φεύγουν τόσο γρήγορα κοντὰ στὸ ρυάκι, σὰ νὰ παραβγαίνουν στὸ τρέξιμο μὲ τὸ νερὸ πὺ κυλᾷ καὶ πάει.

Τὴν καημένη τὴ σουσουράδα ! πὺ χαριτωμένο πουλάκι δὲν εἶδα. Τὸ λιγνὸ κορμάκι της μὲ τὰ μαυροπράσινα φτερά καὶ τὸ σταχτοκίτρινο ὀτῆθος φεύγει σὰ σαῖτα στὸν ἀργαλειό. Ἡ οὐρὰ της μαυρίζει μὰ γύρω

γύρω άσπρολογᾶ σὰ νὰ εἶναι κεντρίμένο μὲ ἄσπρο μεταξωτὸ γαῖτανάκι. Ἡ μυτίτσα της εἶναι μακριὰ καὶ σουβλερή. Γύρω στὰ μάτια της άσπρίζουν τὰ πούπουλα σὰν πουδραρισμένα· τὸ ἴδιο καὶ ἡ κοιλιά της.

Τὴν καημένη τὴν ὁμορφη, τὴ λυγερὴ σουσουράδα ! Τὴ συμπαθῶ ἀπὸ μικρός, πού μοῦ εἶπε ἡ κυρούλα πῶς μιὰ γριά τῆς πῆρε τὴν οὐρά γιατί τῆς σκόρπισε τὰ σκουπίδια. Κι ἡ σουσουράδα τῆς ἔλεγε μὲ παράπονο :

Δῶς μου, γριά, τὴν οὐρά μου
γιὰ νὰ πάω στὰ παιδιά μου !

Κι ἡ γριά τὴν ἔστειλε στὸν τσοπάνη γιὰ τυρί, ὁ τσοπάνης στὰ πρόβατα γιὰ γάλα, τὰ πρόβατα στὴ γῆ γιὰ χορτάρι, κι ἡ γῆ στὸ θεὸ γιὰ βροχή. Ἡ σουσουράδα ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ κι εἶπε :

« Θεέ μου, ρίξε βροχή, βροχή τῆς γῆς κι ἡ γῆ χορτάρι, χορτάρι τῶν προβάτων, καὶ τὰ πρόβατα γάλα, γάλα τοῦ τσοπάνη, κι ὁ τσοπάνης τυρί, τυρὶ τῆς γριάς κι ἡ γριά τὴν οὐρά μου, νὰ πάω στὰ παιδιά μου » .

Ὁ Θεὸς τὴν ἔλεησε τὴν καημένη τὴ σουσουράδα κι ἔκαμε τὸ θέλημά της. Ἔτσι κατῶρθωσε νὰ πάρη τὴν οὐρά της καὶ νὰ τρέξῃ χαρούμενη στὰ παιδιά της.

Τὴ συμπαθῶ τὴ σουσουράδα, κι ἅμα τὴ βλέπω τὴν καμαρώνω καὶ τῆς μιλῶ, καὶ μὲ τὸ κελάδημά της ξέρω τί θέλει νὰ μοῦ εἰπῇ.

« Λίγο μένεις, τῆς λέω, στὰ κεραμίδια καὶ στοὺς κήπους, καὶ πιὸ πολὺ σ' ἀρέσει τὸ λαμποκόπημα τοῦ νεροῦ γιὰ νὰ καθρεφτίζεσαι » .

— « Γιατί ὄχι; » μοῦ ἀποκρίνεται. « Νὰ βλέπη ὅλος ὁ κόσμος τὴν ὁμορφιά μου κι ἐγὼ νὰ μὴν τὴ βλέπω ; »

— « Μὰ καὶ τὰ ἔντομα ποὺ βρίσκεις στὰ νερὰ δὲν τ' ἀφήνεις ».

— « Κι αὐτὸ σωστό, μὰ ὅταν θέλω ἔντομα τὰ βρίσκω κι ἄλλοῦ. Νά, τσίτ !... τσίτ !... ».

Ἀμέσως βρίσκεται στὰ οὐράνια. Τὰ μακριὰ φτερά κι ἡ πιὸ μακριὰ οὐρά της ἀνοίγουν καὶ τὴ σηκώνουν ψηλά. Ἐκεῖ ἀρχίζει γύρους ἀνοιχτοὺς κι ἀδιάκοπους σὰ σβούρα. Τσίτ, τσίτ ! κεληδεῖ. Τὸ ράμφος της ἀνοιχτὸ δὲν τὰ πιάνει τὰ ἔντομα· ἐκεῖνα πέφτουν μοναχὰ τους μέσα, ὅπως μπαίνουν μὲ ὀλάνοιχτα πανιά τὰ καράβια στὸ λιμάνι. Ἐξαφνα κάποιο δυνατὸ φτεροκόπημα ἀκούεται, καὶ νά την, κατεβαίνει μὲ ὀρμὴ στὸ αὐλάκι. Καὶ τρέχει, τρέχει, τρέχει συναλλάζοντας τὰ λιγνὰ πόδια της γοργά, ποὺ θαμπώνεσαι νά τὴν κοιτάζης. Κι ἐκεῖ ποὺ τρέχει, τσιμπᾷ τὴν ἴδια ὥρα ἓνα σκουληκάκι, μιὰ κάμπια, μιὰ μύγα, ὅ,τι βρεθῇ στὸ δρομὸ της.

Τσίτ, τσίτ ! κεληδεῖ ἀδιάκοπα. Καὶ χορεύει, πότε ἀπάνω στὸ ἓνα πόδι, πότε στὸ ἄλλο. Μιὰ γυρίζει χαριτωμένα τὸ λαιμὸ μὲ τὸ κεφαλάκι της δεξιά, μιὰ ἀριστερά. Τὰ ἔξυπνα ματάκια της γυρίζουν ἐδῶ κι ἐκεῖ, γρήγορα κι ἀστραφτερά, γυρίζουν παντοῦ καὶ ψάχνουν τον ἄερα, ψάχνουν τὰ χῶματα, ψάχνουν τὰ νερὰ καὶ τίς λάσπες, κι ὅλα τὰ βλέπουν καὶ δὲν ἀφήνουν τίποτα. Καὶ ἡ οὐρά της, ἡ μακριὰ οὐρά μὲ τὸ ἄσπρο μεταξωτὸ σειρίτι γύρω, τραμπαλίζει ἀπάνω κάτω ἀκούραστη.

« Ποῦ πᾶς σουσουράδα, κι εἶσαι τόσο βιαστική ; »

— « Πάω στὶς ἐρμηιές, ἐκεῖ ποὺ γέρνουν οἱ ἱτιές στὸ νερό. Γέρνουν καὶ καθρεφτίζονται σὰν καὶ μένα.

Ἐκεῖ πάω νὰ χτίσω τὴ φωλιά μου καὶ νὰ κάμω τ' αὐγά μου » .

— « Ποῦ πᾶς, σουσουράδα, κι εἶσαι τόσο βιαστική ; »

— « Πάω στὶς ἐρημιές, ἐκεῖ πὺν ἓνα παλιὸ μοναστήρι δείχνει στὸ νερὸ τοὺς μισογκρεμισμένους τοίχους του. Στὴν αὐλή του τὰ κυπαρίσσια ψηλώνουν καὶ σκοβολοῦν. Στὸν κῆπο του τὰ ὀπωρικά ὠριμάζουν καὶ σαπίζουν ἀτρύγητα, καὶ στὸ καμπαναριὸ του ἡ καμπάνα κρέμεται βουβὴ ἀπὸ χρόνια. Ἐκεῖ πάω νὰ χτίσω τὴ φωλιά μου καὶ νὰ κάμω τ' αὐγά μου » .

— « Ποῦ πᾶς, καημένη σουσουράδα, κι εἶσαι τόσο βιαστική ; »

— « Πάω στὶς ἐρημιές, ἐκεῖ πὺν ἓνα παλιὸ κάστρο καθρεφτίζει στὰ νερά τ' ἄγρια του θεμέλια καὶ τὶς περήφανες ἀψίδες του καὶ τὶς λυγερὲς μὰ φαγωμένες τουφεκῆθρες του. Ἐκεῖ πὺν μιὰ φορὰ ἀκούσαν ἡ βοὴ τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἀρμάτων ἡ κλαγγή, στὸ κάστρο πὺν τὸ φοβέριζαν θυμοὶ καὶ τὸ ἔδερναν μοσλὺβια. Τώρα βασιλεύει σιγή. Ἐκεῖ θὰ πάω νὰ χτίσω τὴ φωλιά μου καὶ νὰ γεννήσω τ' αὐγά μου. Πέντε ὥς ἕξι αὐγά θὰ γεννήσω καὶ θὰ τὰ κλωσήσω δεκαπέντε ἡμέρες. Στὸ μεταξὺ ὁ σύντροφός μου θὰ μοῦ φέρνῃ τροφή καὶ θὰ μοῦ κρατῇ γλυκιὰ συντροφιά μὲ τὸ κελάηδημά του. Ὑστερα θὰ φροντίζωμε καὶ οἱ δύο, ὥσπου νὰ ξεπεταχτοῦν τὰ μικρά μας » .

« Καὶ γιατί νὰ πᾶς στὶς ἐρημιές, μικρούλα σουσουράδα ; Τόσο κακοὶ σοῦ φκίνονται οἱ ἄνθρωποι ; »

— « Τσίτ...τσίτ...τσίτ...! Μὲ κάνουν νὰ γελῶ μὲ τὸ ἐρώτημά σου. Ἀκοῦς οἱ ἄνθρωποι κακοὶ !... Κα-

λοι και χρυσοι ειναι οι ανθρωποι για μενα και ποτε δε με πειραζουν. «Μα εχουν στα σπιτια τους γατες, κι εκεινες τα κυνηγουν τα μικρα μου. Και στα ρυακια μου αρεσει να χτιζω τη φωλια μου, μα δε μ' αφηνουν οι νυφιτσες· ερχονται κρυφα και τα πνιγουν τα μικρα μου » .

— « Και το γερακι ; »

— « Το γερακι ; » Οχι, δεν το φοβομαι το γερακι. « Αμα βρισκομαι ψηλα και θελει να με κυνηγηση εγω κατεβαινω αμεσως στη γη κι εκεινο αναγκάζεται να με αφηση. » Αν θεληση να κατεβη, με την ορμη που εχει θα σπαση το στηθος του στο χωμα » .

— « Κι αν γλιτωση δε θα σ' αρπαξη ; »

— « Οχι, δε θα μ' αρπαξη· θα φωναξω τσιτ... τσιτ... κι αμεσως θα τρεξουν οι αλλες σουσουραδες, θα το βαλωμε στη μεση με φωνες και φτεροκοπήματα, που δε θα ξερη πουθε να σωθη... Τσιτ !... τσιτ ! »

25. Το τελευτοιο λειψανο.

Πανε πολλα χρονια που ταξιδευα 'Ιουλιο μηνα σ' εναν καμπο. Οπου ηταν ελιες κι αμπελια η ζεστη δεν ηταν και τόσο δυνατη. Μα οταν βγηκα στον ξεροκαμπο πηγα να σκασω. Το μεσημερι δε βρηκα κλαρι να καθισω στον ισκιο, ουτε καλυβι, ουτε τιποτα. Το απομεσημερο μπηκα σε μια λαγκαδια. Φυσουσε λιγο αερακι και δροισστηκα. Τα ματια μου χαρηκαν και λιγη πρασιναδα απο τις πικροδαφνες που ηταν στις οχθες. Ηταν ανθισμενες και φαινονταν σαν τριανταφυλλιες.

Μολις ανεβηκα ενα λοφο κατεβηκα σε μια κοιλαδα. Σωστη κολαση ! Γυρω χαμηλα βουνα και κατω

τὸ βοριά ἓνα ψηλὸ βουνὸ κατάξερο. Στὴ ρίζα τοῦ μιᾷ πλαγιά ἔδειχνε τὰ χαλάσματα παλιοῦ χωριοῦ. Στὴν κορυφὴ τοῦ παλιοῦ χωριοῦ φαίνονταν λίγα πουρνάρια γύρω ἀπὸ ἓνα ἐκκλησάκι.

Δὲν εἶχα περάσει τὴ μισὴ κοιλάδα κι ὁ ἥλιος πῆγαινε νὰ βασιλέψῃ. Ἡ ζέστη ὅμως ὅλο καὶ δυνάμωνε. Τὰ γύρω βουνά, οἱ πέτρες κι οἱ βράχοι φαίνονταν σὰν καμίνια πυρωμένα. Σκόρπιζαν μιὰ ζέστη ποὺ σ' ἐπνιγε.

« Εἶναι ἐδῶ κοντὰ χωριό; » ρώτησα τὸν ἄγωγιάτη μου.

— « Εἶναι πολὺ μακριά » μοῦ ἀπάντησε. « θὰ φτάσωμε σὲ δυὸ τρεῖς ὥρες νύχτα ».

— « Καμιὰ βρύση; » ξαναρώτησα.

— « Ποῦ βρύση! Σὲ δύο ὥρες θ' ἀπαντήσωμε ἓνα ξεροπήγαδο ».

— « Στὸ παλιὸ χωριὸ δὲν εἶναι καμιὰ βρύση; »

— « Μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι δὲν ξέρω καὶ καλά. Δὲν πέρασα ἀπὸ κεῖ. Μὰ ἐκεῖ κάθεται κάποιος παράξενος ἄνθρωπος. Ἔτσι λένε. ἐγὼ δὲν τὸν εἶδα. Θὰ μᾶς δεχτῇ τάχα; »

— « Πᾶμε » εἶπα. « κι ὅπως περάσωμε ἄς περάσωμε ».

Δὲν ἦταν μακριά· μὰ ἀπὸ τὴν κακοτοπιὰ εἶδαμε καὶ πάθαμε ν' ἀνεβοῦμε. Μέσα στὰ χαλάσματα τρομάξαμε νὰ περάσωμε. Κοντὰ στὸ ἐκκλησάκι χύθηκε ἀπάνω μας ἓνα μαντρόσκυλο.

« Ἐδῶ, Τραχίλῃ! » ἀκούστηκε μιὰ φωνή.

Τὸ σκυλὶ γύρισε στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησιᾶς. Στὴν πόρτα πρόβαλε ἓνας καλόγερος ψηλὸς καὶ λιγνός,

μέ μακριά κατάσπρα γένια. Ἦταν ἡ ὥρα πού πάλευε τὸ φῶς μέ τὸ σκοτάδι, καὶ μοῦ φάνηκε σὰ φάντασμα.

« Καλῶς ὠρίσατε ! » μᾶς εἶπε. « Πῶς ἀπὸ δῶ ; »

— « Εὐλογεῖτε· καλησπέρα σας » εἶπα· « αὐτὸ κι αὐτὸ μᾶς ἔτυχε ».

— « Κοπιάστε.... Ἀντώνη ! φώναξε, φέρε τὸ φανάρι ».

Ἐνα παλικάρι ἡλιοκαμένο, ὡς δεκαπέντε χρονῶν, κατέβηκε ἀπὸ ἓνα κελί. Πῆρε τὰ πράματα καὶ βόλεψε μαζὶ μέ τὸν ἀγωγιάτη τὸ μουλάρι.

Ἐμεῖς καθίσαμε στὴν αὐλή. Ἐνα δροσερὸ ἀεράκι ἄρχισε νὰ φυσᾷ στὶς πουρναριές. Ἦταν ψηλόκορμες καὶ φουντωτές.

Ἐπειτα χτύπησε τὸ σήμαντρο καὶ μπήκαμε στὴν ἐκκλησίᾳ. Ἐημέρωνε γιορτὴ καὶ ὁ παπὰς διάβασε τὸν ἑσπερινό· ὁ ψυχογιός του τὸν ἐβοηθοῦσε στὸ ψάλσιμο. Τὸ τέμπλο ἦταν ἀπὸ ξύλο καρυδιᾶς μέ λεπτὰ σκαλισματα. Οἱ εἰκόνες πολὺ παλιές.

Βγήκαμε ἀπὸ τὴν ἐκκλησίᾳ καὶ καθίσαμε νὰ φάμε κάτω ἀπὸ ἓνα πουρνάρι. Στὸ μεταξὺ πρόβαλε καὶ τὸ φεγγάρι πίσω ἀπὸ ἓνα πουρνάρι, πού ἔμοιαζε πῶς καιόταν.

« Ἦταν μοναστήρι ἄλλοτε ἐδῶ ; » ρώτησα τὸν παπά.

— « Ὁχι ».

— « Ἡ ἀγιωσύνη σας ἦρθε ἀπὸ ἄλλο μοναστήρι ; »

— « Οὐτε· γεννήθηκα ἐδῶ, κι ἐδῶ θὰ πεθάνω » εἶπε ὁ γέροντας γελώντας πικρά. « Καταλαβαίνω »· πρόσθεσε ἀφοῦ στάθηκε λίγο· « θέλεις νὰ μάθης τὴν ἱστορίᾳ τοῦ χωριοῦ μου πού ρήμαξε... Ἀντώνη, κάμε μας καφέ ».

Ἦρθε ὁ καφές. Ὁ ἀγωγιότης πῆγε νὰ κοιμηθῇ. Ὁ Ἀντώνης ξαπλώθηκε κάπου ἐκεῖ κοντὰ καὶ χάιδευε τὸ σκύλο. Ὁ παπὰς ἀφοῦ ἤπιε τὸν καφέ του ἄρχισε :

« Τὸ χωριό μου, παλικάρι μου, ἀνθίσε καὶ ρῆμαξε στὶς μέρες μου. Ὅταν ἦμουν μικρός, τὰ βουνὰ ἦταν δασωμένα. Φίδι δὲν μποροῦσε νὰ περάσῃ. Χαμηλὰ ἦταν χωράφια, πὺρ ἀπάνω ἐλιές, καὶ στὶς πλαγιές ἀμπέλια. Τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ ἦταν χωμένα στὰ δέντρα. Τὴν ἀνοιξή, ὅπου κι ἂν περνοῦσες ἐπεφταν τ' ἀνθη ἀπάνω σου· ἐδῶ ἔβγαίνα κάθε βράδυ κι ἄκουα τ' ἀηδόνια. Τὸ νεράκι ποὺ τώρα στάζει, τότε ἔβγαίνε ποτάμι καὶ γύριζε δυὸ τρεῖς μύλους. Τώρα οἱ μύλοι εἶναι ρημασμένοι.

Τὸ κλοκαίρι ἔμπαινα στὸ δάσος καὶ χαιρόταν ἡ ψυχὴ μου. Χαμηλὰ ἦταν θεόρατες πουρναριές καὶ βελανιδιές, καὶ ψηλότερα ἔλατα καὶ πεῦκα. Τὸ φθινόπωρο ἔτρεχαν ἀπὸ παντοῦ ν' ἀγοράσουν τὰ ὀπωρικά μας, ὥστερα τὸ μούστο μας καὶ τὸ χειμῶνα τὰ λάδια μας. Ὅπως περνούσαμε δροσερὸ καλοκαίρι, ἔτσι καὶ ὁ χειμῶνας μὲ ἔλα τὰ χιόνια ἦταν μαλακός. Τὰ δέντρα δὲν ἄφηναν τὸ βοριά νὰ φτάσῃ στὰ σπίτια μας τὰ καλοσυγυρισμένα. Ὅλα τ' ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τὰ εἶχαμε ».

Σώπασε γιὰ λίγο ὁ παπὰς. Μιὰ κουκουβάγια ἀκούστηκε. Ὁ Ἀντώνης εἶχε ἀποκοιμηθῇ κι ἀνατράχτηκε.

« Πήγαίνε, παιδί μου, νὰ κοιμηθῇς » τοῦ εἶπε ὁ παπὰς. « Ἐμεῖς, ὅταν τελειώσωμε τὴν κουβέντα βολευόμαστε μονάχοι μας ».

Πάλι ἀκούστηκε ἡ κουκουβάγια.

« Κλάψε καὶ σὺ τὸ χαλασμό ! » εἶπε ὁ παπὰς.

« Λοιπόν, παλικάρι μου, ἔτσι ζούσαμε εὐτυχισμένοι στὰ μικρά μου χρόνια. Ὑστερα ἄρχισε ὁ χαλασμός ἡ Μπῆκε το τσεκούρι καὶ ξάπλωσε κάτω τοὺς εὐεργέτες μας, τὰ δέντρα, γιὰ νὰ τὰ κάμουν κάρβουνα.

Τοῦ κάκου φώναζε ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου: «Παιδιά, τί κάνετε; θὰ μᾶς πνίξουν τὰ ποτάμια ἢ θὰ μᾶς ψήση ἡ ζέστη! θὰ μᾶς παγώση τὸ κρῦο τὸ χειμῶνα!»

Ποιὸς ἔπαιρνε ἀπὸ λόγια μπροστὰ στὰ ἑκατοστά-ρικα ποὺ πλήρωναν οἱ καρβουνιάριδες!

«Θ' ἀνοίξῃ ὁ λόγκος νὰ κάμετε χωράφια καὶ νὰ ἰδῆτε σιτάρι ποὺ θὰ κάνετε!» τοὺς ἔλεγαν.

Σὰ νὰ μὴν ἔφτανε τὸ τσεκούρι, ἄρχισε κι ἡ φωτιά. Φωτιά οἱ νοικοκυραῖοι ν' ἀνοίξουν χωράφια, φωτιά οἱ τσμπάνηδες νὰ φυτρώσῃ χορτάρι γιὰ τὰ πρόβατά τους.

Τὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων ἀκολούθησαν τώρα καὶ οἱ μικροί. Δὲ λέω πῶς στὸν καιρὸ μας δὲν ἦταν παιδιά ποὺ κυνηγοῦσαν τὶς φωλιές τῶν πουλιῶν, μὰ τὰ περισσότερα γ' ἀγαπούσαμε τὰ πουλάκια. Τώρα δὲν ἔμεινε φωλιά γιὰ φωλιά. Τὰ μεγαλύτερα παιδιά πῆραν καὶ τὰ τουφέκια μπάμ καὶ μπούμ ἀπὸ τὸ πρῶν ὥς τὸ βράδυ. Οὔτε τρυποκάρυδο δὲν ἄφησαν.

Τοῦ κάκου ἓνας δάσκαλος μίλησε στὸ σχολεῖο καὶ στὴν ἐκκλησία, πῶς μὲ τὴν καταστροφὴ τῶν πουλιῶν θὰ μᾶς πνίξουν οἱ κάμπιες· δὲ θ' ἀφήσουν οὔτε δέντρο στοὺς κήπους, οὔτε λαχανο, οὔτε ἐλιά. Κανεὶς δὲν τὸν ἄκουσε. Χρόνος μὲ τὸ χρόνο λιγότευε ὁ λόγκος, καὶ τὰ πουλάκια περνοῦσαν ἀπὸ τὸ χωριὸ μας καὶ τραβοῦσαν γι' ἄλλοῦ.

Μεγάλωσεν. Ἐγὼ παπὰς γιὰ νὰ ἡμερώσω τὰ

θηρία, μὰ τόσο τὸ χειρότερο. Εἶχαν πάρει τὸν κατήφορο. Σὲ λίγα χρόνια ρήμαξε ὁ τόπος. Τὸ ξεροπόταμο κχτέβαζε νεροποντὲς καὶ χαλοῦσε τὰ χωράφια... Πρῶτα ὅσα ἦταν στὶς πλαγιές, ἔπειτα κι ὅσα ἦταν στὸν κάμπο.

Οἱ κάμπιες ἔτρωγαν τὰ φύλλα κι ἄφηναν γυμνὲς τὶς κερασιές καὶ τὶς μηλιές, τὶς κυδωνιές καὶ τὶς ἀγλαδιές καὶ κάθε ἄλλο δέντρο. Ὡς καὶ λάχανα δὲν εἶχαμε νὰ φᾶμε. Ἔτσι μπῆκε ἡ πείνα στὸ χωριό. Χάλασαν ὕστερα καὶ τ' ἀμπέλια, καὶ τὶς ἐλιές τὶς ἔκοψαν, ἄλλες γιὰ κάρβουνα κι ἄλλες γιὰ φοιτιά.

Τὰ νερά τοῦ ξεροπόταμου ἔκαμν τὸ βάλτο. Ὁταν ἦταν ὁ λόγκος οὔτε ξερὰ εἶχαμε οὔτε βάλτο. Ὁ βάλτος σκόρπισε τὴ θερμὴ καὶ κοντὰ στὴ θερμὴ κι ὅ,τι ἄλλο εἶδος ἀρρώστια. Ἐπεσε θανατικό. Ρήμαξε τὸ ἓνα σπίτικοντὰ στὸ ἄλλο. Πέθανε κι ἡ παπαδιά μου καὶ τὰ παιδιὰ μου, τελευταῖα κι ὁ πατέρας μου. Ὅσοι δὲν πέθαιναν ἦταν κατακλιτρίνοι, σωστά φαντάσματα.

« Τὰ βλέπετε ; » τοὺς ἔλεγα « ἐλάτε τώρα νὰ ξαναδασώσωμε τὸν τόπο μας ».

Ποῦ ν' ἀκούσουν ! Ὅσοι μποροῦσαν ἔφευγαν. Ὅσοι ξενιτεύονταν δὲν ξαναγύριζαν. Ἔτσι σιγὰ σιγὰ ἐρημώθηκε τὸ χωριό μου κι ἔμεινα μονάχος.

Λίγες οἰκογένειες ἔχτισαν νέο χωριὸ πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ καὶ μοῦ εἶπαν νὰ πάω κι ἐγώ.

« Οὔτε νὰ σᾶς ξέρω » τοὺς εἶπα. « Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς φωτίσῃ νὰ μὴν πάρετε κι ἄλλον κόσμον στὸ λειμὸ σας. Ἐγὼ θὰ μείνω νὰ με φᾶνε τὰ χῶματα τοῦ χωριοῦ μου ».

Μόνο αὐτὲς τὶς πουρναριές ποὺ βλέπετε μπόρεσα νὰ σώσω. Μὲ τὸν ππραγιό μου φροντίζω νὰ ξαναδασώ-

Θῆ ὁ τόπος. Μοῦ ὑποσχέθηκαν καὶ δυὸ τρεῖς οἰκογενεῖς ξένες νὰ ἔρθουν νὰ καθίσουν ἐδῶ. Παρακαλῶ τὸ Θεὸ νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ δῶ τὸ χωριό μου ξαναγιωμένο. Τότε θὰ πεθάνω εὐχαριστημένος ».

26. Ὁ μπαρμπα-Γιώργης.

Ἡ χάρη θέλει ἀντίχαρη
καὶ πάλι χάρη νὰ εἶναι.

« Μητέρα, εἶναι πολὺ βαριὰ ἄρρωστος ὁ μπαρμπα-Γιώργης ; » ρώτησα.

— « Ναί... Δὲν τὸν εἶδες ; »

Εἶχε δίκιο ἡ μητέρα μου· τὸν εἶδα, καὶ ὅσο μικρὸς κι ἂν ἦμουν —ἀπάνω κάτω 10 χρονῶν—κατάλαβα πὼς ἦταν βαριὰ ἄρρωστος ὁ μπαρμπα-Γιώργης. Γιατὶ δὲ μοῦ μίλησε, οὔτε ἔδειξε πὼς μὲ γνώρισε. Ἄν ἦταν ἄλλιως θὰ ἔλεγε : « Καλῶς τὸ παιδί μου. Γιώργαίνα, φίλεψε τὸ παιδί μας ». Κι ἂν ἦταν καλὰ θὰ μοῦ ἔλεγε μιὰ ἱστορία. Τώρα λοιπὸν ρωτοῦσα, γιατί κάτι μὲ στενοχωροῦσε· κάποιο βάρος αἰσθανόμουν στὰ στήθη μου.

« Καὶ δὲ θὰ πάῃ κανεὶς νὰ φέρῃ τὸ γιατρό ; » ξαναρώτησα.

— « Ποιὸς θέλεις νὰ πάῃ ; » εἶπε ἡ μητέρα μου δυσανεστημένη. « Ὅταν ἦταν καλὰ ὁ μπαρμπα-Γιώργης ἔτρεχαν ὅλοι νὰ τὸν ρωτήσουν γιὰ τὸ ἓνα καὶ γιὰ τὸ ἄλλο. Κι ἄρρωστο νὰ εἶχαν, « τρέχα, μπαρμπα-Γιώργη, νὰ φέρῃς τὸ γιατρό ». Κι ὅσο νάρθη ὁ γιατρός, « μπαρμπα-Γιώργη, τί λὲς νὰ κάμωμε στὸν ἄρρωστο ; »

Τώρα θυμήθηκαν τίς δουλειές τους· δὲν ἀδειάζουν,

λέει. Μὰ τοὺς ξέρω γιατί δὲν πηγαίνουν» πρόσθεσε καὶ κοίνησε τὸ κεφάλι ἡ μάνα μου.

— « Φοβοῦνται μὴ δὲν τοὺς πληρώσῃ ὁ μπαρμπα-Γιώργης ; » ρώτησα.

— « Καλὰ τὸ κατάλαβες » .

— « Θὰ πάω ἐγὼ λοιπόν » εἶπα πρόθυμα.

— « Ὅπως θέλεις, παιδί μου. Καὶ σὺ βέβαια ὅταν ἦταν καλὰ ὁ μπαρμπα-Γιώργης, δὲν τὸν ἄφηνες ἤσυχο. « Μπαρμπα-Γιώργη, νὰ μοῦ φτιάσῃς ἕναν ἀετό, ἕνα τουφέκι ἀπὸ καλάμι, ἀπὸ ἀφροξυλιά ! Νὰ μὲ πάρῃς στὸ ἀμπέλι, νὰ μὲ βάλῃς καβόλα στὸ γαῖδουράκι σου.. »

Ἀλήθεια. Τὸν εἶχα τοῦ χεριοῦ μου τὸν μπαρμπα-Γιώργη τὸν γείτονά μας, τὸ γλυκομίλητο μὲ τὴν καλὴ του τὴν καρδιά.

Ὅ,τι ἤθελα, μοῦ τὸ ἔκανε πρόθυμα. Καὶ τώρα ἦταν ἄρρωστος βαριά καὶ χωρὶς γιατρό !

« Ἐγὼ θὰ πάω νὰ φέρω τὸν γιατρό ! Θὰ πάω ἀπὸ τὴν ἀπάνω γειτονιά νὰ πάρω καὶ τὸ φίλο μου τὸν Ἀντώνη » εἶπα στὴ μητέρα μου

— « Ὅπως θέλεις » μοῦ ἀποκρίθηκε ἐκείνη. Μὲ αὐτὸ ὅμως ἤθελε νὰ εἰπῇ : « Ἀκόμη ἐδῶ εἶσαι ; »

Στὸ δρόμο φώναζα κι ἄλλα παιδιὰ, μὰ τὸ ἕνα κοιμόταν καὶ τὸ ἄλλο ἔλειπε μὲ τὸν πατέρα του στὴ βοσκή. Πάω καὶ οτὸν Ἀντώνη, ἔλειπε κι αὐτός.

Νὰ γυρῶ πίσω ; ντροπὴ ! Ἐκαμα τὸ σταυρό μου καὶ ιράβηξα. Πέρασα τὴ ρεματιά κάτω ἀπὸ τὰ θεόρατα πλατάνια, τὶς λεῦκες καὶ τὶς ἱτιές. Ἀτελείωτα τὰ κοάσματα τῶν βατράχων, κουά κουά,* κοάξ κοάξ ! Καὶ ἡ ἀηδονάκια σιγοτραγουδοῦσαν. Ἀνέβηκα στὸ βουνό, κατέβηκα σὲ ἄλλη ρεματιά, πῆρα τὴν

πλαγιά, ἔφτασα σὲ μιὰ ράχη γεμάτη φτέρες, κι ὕστερα πάλι κατηφόρισα.

Κάτω φάνηκαν σὰν πυγολαμπίδες τὰ φῶτα τοῦ Μεγαλοχωρίου. Ἐκεῖ ἦταν ὁ γιατρός. Ἕνα τέταρτο καὶ θὰ ἔφτανα. Πέρασα τὶς καστανιές ποὺ ἦταν γύρω στ' ἀμπέλια, κατέβηκα σὲ ἄλλη ρεματιά καὶ πῆρα τὸν ἴσιο δρόμο. Σὲ λίγο μπῆκα στὸ Μεγαλοχώρι κι ἔφτασα στὴν πλατεῖα. Ψυχὴ δὲν ἦταν ἐκεῖ ! Γὰρ γὰφ, ἀκούστηκαν καμιὰ δεκαριά σκυλιά, μικρὰ καὶ μεγάλα.

« Ἀράπη ! » φώναξα τότε δυνατὰ. Ἀμέσως μὲ γνώρισε ὁ Ἀράπης καὶ πλησίασε κουνώντας φιλικὰ τὴν οὐρά του. Ἦταν ἓνα ἱστορικό σκυλί. Καὶ ἀνοιχτὰ ν' ἄφηναν τὰ μαγνζιά, κλέφτης δὲν τολμοῦσε νὰ πλησιάσῃ. Τ' ἄλλα σκυλιὰ τὰ προστάτευε ἀπὸ ἓνα μαντρόσκυλο τῆς ἀπάνω γειτονιάς. Ὅταν ἄκουε φωνὲς ἔτρεχε καὶ ὅσο ἔβλεπε τὸ φίλο του νὰ παλεύῃ καλά, δὲν μιλοῦσε. Μὰ τὴν ὥρα ποὺ καταλάβαινε πῶς δὲ βαστοῦσε πιά, χυνόταν ἀπάνω στὸ μαντρόσκυλο κι ἐκεῖνο ἔφευγε οὐρλιάζοντας.

Κάθε γιόρτῃ ἔπαιρνε τὰ σπίτια ποὺ γιόρταζαν στὴ σειρά. Κοντὰ καὶ οἱ φίλοι του. Τὰ σπίτια τὸν ἤξεραν καὶ τὸν περίμεναν ὅπως περίμεναν καὶ τοὺς ἐπισπέπτες· τὰ κόκαλα τὰ εἶχαν φυλαγμένα. « Καλῶς τὸν Ἀράπη » ἔλεγαν ἅμα τὸν ἔβλεπαν μὲ τὴ συντροφιά του.

Ὅπου εἶχε γάμο, μπροστὰ κι ὁ Ἀράπης, στὰ προικιά, στὸ χορὸ καὶ στὸ τραπέζι.

Κάποτε ἓνα σκυλάκι δὲν τὸν ἄφηνε νὰ φάῃ κόκαλα. Ὁ Ἀράπης τοῦ ἔδειξε πῶς μποροῦν νὰ φᾶνε κι οἱ δυὸ σὰ φίλοι. Αὐτὸ ἐξακολούθησε νὰ γρινιάζῃ. Τότε ὁ Ἀράπης ἔχασε τὴν ὑπομονή, μὲ τὸ ἓνα πόδι ἔσπρωξε

τὸ σκυλάκι μακριὰ ἀπὸ τὰ κόκαλα καὶ τὸ κράτησε ἔτσι κάτω ἀπὸ τὸ πόδι του, ἐνῶ αὐτὸς ξαπλώθηκε, τὰ ἔφαγε ὅλα καὶ ὕστερα τὸ ἄφησε πάλι ἐλεύθερο.

“Ὅταν πλησίασα στοῦ γιατροῦ, συλλογίστηκα :
« Θὰ θελήσῃ νὰ ἔρθῃ τέτοια ὥρα ; »

“Ὅλοι τὸ γιατρὸ τὸν ἔλεγαν ἰδιότροπο. Ἐγὼ ὅμως τὸν ἀγαποῦσα. Ἦμουν ἀρρωστιάρης καὶ ὁ πατέρας μου τὸν εἶχε φέρεי πολλὰς φορές. Ἐτσι γνωριστήκαμε καὶ γίναμε φίλοι. Ὅσο πικρὰ κι ἂν ἦταν τὰ γιατρικὰ, ὅχι δὲν ἔλεγα. Κι ἂν καμιὰ φορὰ πῆγαίνα στοὺς Μεγαλοχώρι καὶ μ’ ἔβλεπε, μὲ φίλευε λουκούμια.

Ὡστόσο χτυποῦσα πολλὴ ὥρα κι ἡ πόρτα δὲν ἀνοίγε. Στὸ τέλος βγήκε ἡ ὑπηρετρία.

« Μέσα εἶναι ὁ γιατρός ; »

— « Μέσα, μὰ κοιμᾶται ».

— « Νὰ τον ξυπνήσῃς, γιατί εἶναι ἀρρωστος ὁ μπαρμπα-Γιώργης ».

— « Ποιὸς μπαρμπα-Γιώργης ; »

— « Καλέ, τὸν μπαρμπα-Γιώργη δὲν ξέρεις ; »

Νόμιζα πὼς ὅλοι ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ ξέρουν τὸν μπαρμπα-Γιώργη, ὅπως ἐγώ.

« Δὲν ξέρω » μοῦ λέει ἡ ὑπηρετρία. « Ὅποιος κι ἂν εἶναι, ὁ γιατρός εἶναι κουρασμένος. Μόλις ἦρθε ἀπὸ τὸ ταξίδι δὲν τὸν ξυπνῶ ».

— « Ξύπνα τον, καὶ πές του πὼς τὸν θέλω ἐγώ ».

— « Μπά ! κάνει περιπαιχτικὰ ἡ ὑπηρετρία, καὶ ποιὸς εἶσαι ἡ ἀφεντιά σου ! »

Θὰ μιλοῦσα ἄσχημα, ἂν δὲν ξυπνοῦσε ἀπὸ τίς φωνές μας ὁ γιατρός. Ποιὸς ξέρει κι ἂν δὲν ἦταν ξύπνιος...

« Ἐλα μέσα ! μοῦ φωνάζει, τί τρέχει ; »

— « Καλησπέρα, γιατρέ. Ὁ μπαρμπα-Γιώργης ὁ

γείτονάς μας εἶναι ἄρρωστος. Ἡ τὴ βγάζει ἡ δὲν τὴ βγαζει τὴ νύχτα » .

— « Καί ; ... »

— « Ναρθῆς, γιατρέ μου, πολὺ σὲ παρακαλῶ. Ὅσο γιὰ τὸν κόπο σου θὰ σὲ πληρώσῃ ὁ πατέρας μου » .

— « Ἡ ἀγάπη σου σὲ κάνει νὰ λές πολλά, μικρέ » μὲ λέει. Καὶ ἡ φωνὴ του ἦταν κάπως αὐστηρή.

— « Δὲ μοῦ λές, μὲ ποιὸν ἤρθες ; » ρώτησε.

— « Μοναχός μου » .

— « Μονάχος ! »

— « Ναί » .

— « Ἐφερεις ζῶο ; »

— « Ὅχι » .

— « Γαρουφαλιά ! » φώναξε τὴν ὑπηρετρία. « Θὰ βροῦμε τώρα κηνένα ζῶο ; »

— « Τέτοια ὦρα, γιατρέ μου ; ἀδύνατο ! Τὰ ζῶα λείπουν στὴ βοσκή » .

— « Τ' ἀκοῦς, μικρούλη ; » μὲ λέει.

Ἐγὼ ἀνοιξα τὸ στόμα. Νὰ τοῦ πῶ νὰ ἔρθῃ πεζός, ἦταν πάρα πολὺ.

— « Ἄς εἶναι » εἶπε σὲ λίγο. « Πήγαινε στὴ γωνιὰ καὶ θὰ ἰδοῦμε. Γαρουφαλιά, ψῆσε μας καφέ ! »

Σ' ἓνα τέταρτο ξεκινήσαμε. Ποῦ νὰ μὲ φτάσῃ στοὺς ἀνήφορους ὁ γιατρός !

— « Περδίκι μοῦ ἔγινες » ἔλεγε. « Κοίταξε νὰ ιδρώσης, ν' ἀρρωστήσῃς, γιὰ νὰ μὲ κουβαλᾷς· μὰ δὲ θὰ ἔρθω. » .

— « Γιὰ μένα μὴν ἔρχεσαι· τὸν μπαρμπα-Γιώργη μονάχα νὰ προφτάσωμε » .

— « Δὲ μοῦ λές, ἀπὸ ποῦ ἡ τόση σου ἀγάπη ; »
μὲ ρώτησε.

Ἀνεβήκαμε στὸ ἴσιωμα καὶ ἄρχισα νὰ τοῦ λέω
πόσα μ' ἀγαποῦσε ὁ μπαρμπα-Γιώργης. Βγῆκε τὸ φεγ-
γάρι στὸν οὐρανὸ σὰ λιγνὸ δρεπανάκι. Φτάσαμε στὸ
χωριὸ κι οἱ ἱστορίες μου δὲν εἶχαν τελειώσει.

Μπαίνομε στὸ σπίτι. Ὁ γιατρὸς καθὼς εἶδε τὸν
ἄρρωστο, ἄλλαξε ἡ ὄψη του.

« Πήγαινε, μοῦ λέει, νὰ πῆς τῆς μητέρας σου νὰ
ἐτοιμάσῃ καφὲ καὶ νὰ μοῦ στρώσῃ νὰ κοιμηθῶ ». .
Μὲ δυσκολία βγῆκα. Ἐπειτα ἀπὸ πολλὴ ὥρα, βγῆκε
ἔξω ὁ γιατρὸς καὶ μὲ φώναξε. Ἀνέβηκα βιαστικά.

« Πᾶμε μοῦ λέει, μέσα· σὲ θέλει ὁ μπαρμπα-Γιόρ-
γης » .

— « Σ' εὐχαριστῶ, παιδί μου », μοῦ εἶπε μὲ ἀδύ-
νατη φωνή. Ἐγὼ κοκκίνισα.

« Καληνύχτα, μπαρμπα-Γιώργη· τὸ πρωὶ θὰ σὲ
ξαναδῶ. Θάρρος ! δὲν ἔχεις τίποτα » εἶπε ὁ γιατρὸς
καὶ μὲ πήρε.

Πήγαμε στὸ σπίτι μας.

Τὴν ἄλλη μέρα μὲ τὸ ἀλογάκι μας πῆγα τὸ γιατρὸ
στὸ χωριό του. Ἀπὸ τὴν κότα ποὺ εἶχε σφάζει ἡ μη-
τέρα μου γιὰ τὸ γιατρό, φύλαξα τὰ κόκαλα γιὰ τον
Ἀράπη.

Μοῦ ἔδωσε γιατρικά, καβάλησα τὸ ἀλογάκι μὲς
καὶ γύρισα. Ὁ μπαρμπα-Γιώργης σώθηκε. Ἄν δὲν
πήγαίνα, μοῦ εἶπε ὁ γιατρὸς, θὰ πέθαινε ὁ καημένος.

27. Ἡ ἱστορία τῆς δαχτυλήθρας.

Ἦταν ἀνοιξή καὶ ἡ μέρα ἦταν πολὺ ζεστή. Ἡ
Ρόδω κατέβηκε στὸν κῆπο καὶ κάθισε νὰ κεντήσῃ

κάτω από μιὰ ἀνθισμένη νεραντζιά. Οἱ μέλισσες πετοῦσαν καὶ τρυγοῦσαν τὸ μέλι ἀπὸ τὸν ἀνθό τους. Ἡ Ρόδω σὲ λίγο, καθὼς κεντοῦσε καὶ συλλογιζόταν τὸ μάθημα ποὺ εἶχε νὰ πῇ γιὰ τὸ σίδερο, ἀποκοιμήθηκε. Βελόνα, κέντημα, ψαλίδι καὶ δαχτυλήθρα ἔμειναν ἀπάνω στὴν ποδιά της. Στὸν ὕπνο της φαντάστηκε τὴ δαχτυλήθρα νὰ λέη τὴν ἱστορία της στὸ ψαλίδι καὶ στὴ βελόνα...

Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ποὺ ἡμουν φυλακισμένη βαθιά στὴ γῆ. Κι οἱ ἄλλες δαχτυλήθρες καὶ σεῖς καὶ τ' ἀδέρφια σας, ποὺ γυρίζουν τώρα σ' ὅλον τὸν κόσμον, ἡμαστε σύντροφοι. Μὰ δὲν μπορούσαμε νὰ πᾶμε ὁ ἓνας στὸν ἄλλο. Ὁ καθένας ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ μένη στὴ θέση του. Ἡμαστε τότε ἀκίνητοι μέσα στοὺς ἀπέραντους τοίχους τῆς φυλακῆς, σωροὶ ἀκάθαρτο σίδερο ὅπως οἱ πέτρες.

Ἐκεῖ μέσα θὰ μείναμε ποιδὺς ξέρεи πόσες χιλιάδες χρόνια. Κάποτε ἄκουσα χτύπο· ἓνα ρυθμικὸ χτύπο, πίκ πίκ, ὅπως τὸ τικ τὰκ τοῦ ρολογιοῦ. Κάποτε σταμάτησε τὸ πίκ πίκ, καὶ ἀκούστηκε μιὰ βροντή, ποὺ σείστηκε ὁλόκληρη ἡ γῆ. Ἐτρεμα ἀπὸ τὸ φόβο μου. Πάλι ἀκούστηκε ὁ χτύπος καὶ πάλι βροντές, ὥσπου ἄκουσα τὸ χτύπο κοντά μου : πίκ πίκ ! πίκ πίκ !... Ἐξαφνα πάλι βρόντησε, κι ἓνα κομμάτι μεγάλο ἀπὸ τὸν τοῖχο τῆς φυλακῆς μας ἔπεσε κάτω.

Μερικοὶ ἀπὸ μᾶς χάρισαν σὲ κομμάτια καὶ πετάχτηκαν ἔξω. Μαζί τους πετάχτηκα κι ἐγώ· μὰ ἀπὸ τὸ φόβο μου λιγοθύμησα. Οὔτε ἔβλεπα οὔτε ἄκουα πιά.

Ὅταν συνῆρθα, εἶδα νὰ στέκωνται κοντά μου ἄνθρωποι μὲ λαμπίτσες ντυμένοι μαῦρα. Στὸ κεφάλι

τους φοροῦσαν κασκέτα, καὶ μερικοὶ κρατοῦσαν μυτερὰ σιδερένια ραβδιά καὶ σφυριά. Οἱ λαμπίτσες τους φώτιζαν ἀρκετὰ γιὰ νὰ δῶ πὼς βρισκόμεουν μέσα σὲ θόλο μεγάλο.

Σὲ λίγο οἱ ἐργάτες στάθηκαν στὴ σειρὰ ἀντίκρου στοὺς τοίχους τοῦ θόλου μὲ τὰ μυτερὰ σίδερα στὸ ἓνα χέρι καὶ μὲ τὰ σφυριά στὸ ἄλλο. Χτυποῦσαν τὸ σίδερο μὲ τὸ σφυρὶ στὸν τοῖχο καὶ ἔκαναν τρῦπες, καὶ ἔτσι ξανάρχισε τὸ πικὲρ πίκ. Ὅταν οἱ τρῦπες γίνονταν ἀρκετὰ βαθιές, τὶς γέμιζαν μὲ δυναμίτη καὶ ἔτρεχαν νὰ κρυφτοῦν πίσω ἀπὸ κανένα βράχο φωνάζοντας: « φυλαχτῆτε ! » Ἐξαφνα μιὰ λάμψη πηδοῦσε στὰ σκοτεινὰ καὶ ἀμέσως μιὰ βροντὴ, μπούμ! Τότε πάλι ἄλλο πλήθος ἀπὸ φυλακισμένο σίδερο πετιόταν ἐξω.

Αὐτὸ ἐξακολουθοῦσε γιὰ μέρες. Μιὰ μέρα ἑνας ἐργάτης μᾶς φόρτωσε στὸ κάρο καὶ μᾶς ἔσπρωχνε σὲ κάτι σκοτεινοὺς δρόμους. Ἦταν τόσο στενοὶ καὶ χαμηλοὶ οἱ δρόμοι, πού ὁ ἄνθρωπος ἀναγκαζόταν νὰ σκύβῃ. Ἐπειτα ἀπὸ πολλοὺς γύρους, τὸ κάρο βγῆκε σὲ ἄλλο δρόμο, πιὸ πλατὺ, καὶ πιὸ ψηλό.

Αὐτὸς ὁ δρόμος μᾶς ἔβγαλε σὲ μιὰ λίμνη, πού ἦταν μέσα μιὰ μεγάλη βάρκα. Μᾶς φόρτωσαν ἀπάνω στὴ βάρκα, κάθισε καὶ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ φανάρι του καὶ ταξιδέψαμε ἀρκετὸν καιρὸ στὴν ὑπόγεια αὐτὴ λίμνη. Τί νὰ σᾶς πῶ ἦταν ἓνα ἄχαρο ταξίδι καὶ γιὰ μᾶς ἀκόμη πού εἶχαμε συνηθίσει στὰ σκοτάδια. Ἐκεῖ μέσα οὔτε φύτρωναν λουλούδια, οὔτε κελαηδοῦσαν πουλιά, οὔτε ψάρια κολυμποῦσαν. Κουφὰ βοοῦζε τὸ νερὸ κάτω ἀπὸ τὴ βάρκα, καὶ ὅταν χτυποῦσε στοὺς βράχους νόμιζε κανεὶς πὼς χτυποῦσε σὲ ἀδειανοὺς τάφους. Δὲ θυμοῦμαι πόσον καιρὸ ταξίδευα, μὰ μοῦ φά-

νηκε χρόνος. Τέλος σταμάτησε ἡ βάρκα. "Ενας κουβάς κατέβηκε ἀπὸ πάνω καὶ ὁ ἐργάτης μᾶς ἔρριξε μέσα. "Αμέσως ὁ κουβάς πήρε τὸν ἀνήφορο. Τώρα ταξιδεύαμε στὰ ψηλά. "Ανέβαινε κι ἀνέβαινε, κι ἀκόμη νὰ φτάσωμε ἀπάνω. Μιὰ στιγμή περάσαμε ἀπὸ κάποιο παραθύρι κι εἶδαμε λίγο φῶς. Σκύβω κάτω, τί νὰ ἰδῶ ; "Ημῶστε σ' ἓνα πηγάδι, κι ἡ βάρκα ποὺ μᾶς ἔφερε φαινόταν κάτω βαθιά, σὰν πανιόφλα μικροῦ παιδιοῦ. Μὰ σὲ λίγο καὶ κείνη καὶ μεῖς βρεθήκαμε πάλι στὸ σκοτάδι. "Επειτα ἀπὸ καιρὸ ἄρχισε νὰ φαίνεται λίγο φῶς στὸ γλυκοχάραμα, σιγὰ σιγὰ ὅμως ἔφεγγε περισσότερο, ὥσπου τέλος φτάσαμε στὴ φῶς τοῦ ἡλίου.

Μὲ τὸ τελευταῖο αὐτὸ ταξίδι τελείωσε κι ἡ ζωὴ μου στὰ βάθη τῆς γῆς. "Ο κουβάς μᾶς ἄδειασε ἀπάνω σ' ἓνα σωρὸ ἀπὸ παλιούς συνιρόφους καὶ χαιρόμουν τὴν ἡμέρα τὸν ἥλιο, καὶ τὴ νύχτα τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα του.

Μὰ τὰ ξένα ἔχουν καὶ βάσανα. Μᾶς ξάπλωσαν ὅστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ ἀπάνω σὲ ξερὰ ξύλα ἀναμμένα. Μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους συνιρόφους εἶχα καὶ τὸ θειάφι· ποῖος ξέρει πόσες χιλιάδες χρόνια ἤμαστε μαζί. Τώρα τὸ θειάφι δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρει τὴ ζέστη κι ἔσκασε· ἔγινε ἀτμός, χύθηκε στὸν ἀέρα κι ἀπὸ τότε δὲν ξέρω τί ἔγινε. "Αμα κἀήκαν τὰ ξύλα ἔσβησε ἡ φωτιά. "Εμεῖς μείναμε ἐκεῖ κάμποσο καιρὸ καὶ μᾶς σκέπασε ἡ σκουριά.

Δὲν ξέρετε τί σιχαμένο πρᾶμα ποὺ εἶναι ἡ σκουριά. Μακάρι νὰ μὴ σκουριάσετε ποτέ. Οὔτε ἡ φλυαρία θὰ σὲ ὠφελήσῃ τότε, ψαλιδάκι μου, οὔτε-ἡ φιλή μύτη

σου, ἀγαπημένο μου βελονάκι. Ἡ σκουριά εἶναι ἡ χειρότερη ἀρρώστια γιὰ μᾶς τὰ μέταλλα. Δὲν εἶναι μόνο πού μᾶς σαπίζει τὸ κορμί καὶ μᾶς καταστρέφει κάθε ὁμορφιά, μὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι μᾶς περιφρονοῦν καὶ μᾶς ρίχνουν στὰ σκουπίδια. Γιὰ τοῦτο καὶ μεῖς τότε ἀρχίσαμε νὰ στενοχωριούμαστε, πού δὲ μᾶς ἔβαζαν σὲ δουλειά.

Τέλος μᾶς πῆραν μιὰ μέρα, μᾶς ἄπλωσαν σὲ σιδεροστρωμένα ἀλώνια καὶ μᾶς ἀρχισαν μὲ σιδερένια σφυριά· γκάπ γκούπ ! γκάπ γκούπ ! Μᾶς ἔδωσαν, μᾶς ἔδωσαν, ὥσπου μᾶς ἔκαναν τρίμματα. Ἐπειτα μᾶς ἔβαλαν σὲ τετράγωνες κάσες καὶ μᾶς ἀδειασαν σ' ἓνα φοῦρνο πού ἔμοιαζε μὲ στρογγυλὸ πύργο. Ἐβλεπες κι ἔβγαιναν ἀπὸ μέσα κάτι κιτρινογάλαζες φλόγες, ἕτοιμες νὰ γλείψουν τὸν οὐρανό. Σφύριζαν μὲ θυμὸ σὰ δαιμονισμένες. Πρώτη φορὰ πού φοβήθηκα στὴ ζωή μου ! Μὰ οἱ ἐργάτες τὴ δουλειά τους ! Ἀρπαζαν μιὰ κάσα ἀπὸ μᾶς καὶ μιὰ κάσα κάρβουνο καὶ τὰ ἔριχναν μαζί στὸ ἀχόρταγο στόμα τοῦ θηριοῦ. Ἄ, τί ζέστη ἦταν ἐλεῖνη, ἀνυπόφορη ! Καὶ μὴ θαρρεῖτε πῶς μᾶς ἔλειπε ὁ ἀέρας. Ὁ φοῦρνος ἀπὸ κάτω εἶχε δυὸ τρυπες, κι ἔμπαινε ἀπὸ κεῖ ὁ ἀέρας σὰν τὸ σίφουνα. Μὰ ἀπὸ πάνω μᾶς ἔπεφταν ἀδιάκοπα ἄλλοι σύντροφοι καὶ κάρβουνα μαζί, κι ἔτσι ἡ φωτιά ὅλο μεγάλωνε. Θὰ ἔλιωνε κι ὁ ἴδιος ὁ φοῦρνος, ἂν δὲν ἦταν ἀπὸ τοῦβλα πού ἀντέχουν στὴ φωτιά. Μὰ δὲν μπορῶ νὰ πῶ ἡ πολλὴ ζέστη μοῦ ἔκλειε κι ἓνα καλό. Ὅ,τι εἶχα ἀπάνω μου ἀκόθαρτο καὶ ξένο, τὸ πῆρε καὶ μὲ καθάρισε. Ἀληθινά, χρωστῶ εὐγνωμοσύνη στοὺς ἀνθρώπους πού μ' ἔρριξαν στὸ φοῦρνο.

Ἀφοῦ περάσαμε τὸ φούρνο ἀπὸ πάνω ὡς κάτω, ἄνοιξε μιὰ τρύπα, καὶ πρώτη πετάχτηκα ἔξω σὰν τρεχούμενο νερό, ροδοκίκινη ἀπὸ τὴ ζέστη. Μπροστὰ στὴν τρύπα τοῦ φούρνου βρήκαμε αὐλάκια ἀπὸ ἄμμο καὶ χυθήκαμε μέσα. Ἐκεῖ σιγὰ σιγὰ ἔφυγε ἡ ζέστη, πήξαμε καὶ γίναμε σιδερένια ραβδιά.

Τὰ ραβδιά τὰ ἔβαλαν πάλι σὲ καμίνι μὲ δυνατὴ φωτιά, μὰ δὲ μᾶς ἄφησαν οἱ ἐργάτες νὰ ξαναλιώσωμε. Μόνο πού γίναμε πυροκόκκινοι καὶ μαλακοὶ σὰν τὸ κερί. Ἕνας ἐργάτης μὲ μιὰ μεγάλη τσιμπίδα ἔρπαζε τὰ ραβδιά, τὰ ἔβαζε στὸ ἄμόνι κι ἀπάνω χτυποῦσαν μεγάλα σφυριά. Πετοῦσαν σπίθες γύρω καὶ τὰ ραβδιά ὅλο ἄπλωναν σὲ μάκρος καὶ σὲ πλάτος.

Ἐπειτα μᾶς ἀνάγκασαν νὰ περάσωμε μέσα ἀπὸ θεόρατους κυλίνδρους, πού ἦταν ὁ ἓνας ἀπάνω στὸν ἄλλο. Αὐτοὶ μᾶς ζουλοῦσαν τόσο δυνατά, πού ὅλοι μας γίναμε μιὰ λεπτὴ λαμαρίνα.

« Κι ἐγὼ λαμαρίνα εἶμαι » φώναξε ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ κήπου ἓνας παραπεταμένος καὶ σκουριασμένος τενεκές. « Χαίρομαι πού σᾶς ξαναβλέπω, σύντροφοι ».

— « Μὴ μᾶς σκοτίζεις » εἶπε τὸ ψαλίδι. « Τώρα πού σοῦ ἔφυγε τὸ καλαί καὶ ξεγανώθηκες μᾶς χαιρετᾷς. Ἄλλοτε μᾶς ἔκανες τὸ μεγάλο. Τὴ λάμψη πού σοῦ ἔδινε τὸ καλαί τὴν ἔλεγες γιὰ δική σου ».

— « Ναί, γιατί ἐοῦ τὴν ἔχεις ἀπὸ φυσικό σου ! » ἀπάντησε μὲ θυμὸ ὁ τενεκές.

— « Ἀφῆστε τον τὸν καημένο » εἶπε ἡ δαχτυλήθρα. « Ἀλήθεια, μερικὲς λαμαρίνες τίς γάνωσαν

μὲ καλαί κι ἔγιναν τενεκέδες. Τὶς ἄλλες τὶς ἔκοψαν λου-
ρίδες καὶ ἀπὸ κάθε λουρίδα ἔφτιασαν κι ἓνα μακρὸ
σωλῆνα, ἀπὸ μέσα κούφιο, ὅσο νὰ περνᾷ ἓνα δάχτυλο
ἀνθρώπου. Κι ἐγὼ ἤμουν ἓνα κομμάτι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς
σωλῆνες. Χαιρόμουν ποὺ πῆρα μορφὴ καὶ νόμιζα πὼς
τέλειωσαν πιά τὰ βάσανά μου. Μὰ γελάστηκα· τὸ
μακρὸ κύλινδρο τὸν ἔκοψαν κομματάκια κομματάκια·
ἓνα κομμάτι ἤμουν κι ἐγώ, κι ἀπάνω μου κόλλησαν
ἓνα σκέπασμα θολωτό, τόσο σφιχτὰ ποὺ νομίζεις πὼς
εἴμαστε ἓνα. Μιὰ ρόδα μὲ μύτες μοῦ κέντησε τὰ πολλὰ
μάτια κι ἔτσι ὕστερα ἀπὸ τόσα βάσανα ἔγινα δαχτυ-
λήθρα.

Ἄμα τελείωσε τὴν ἱστορία της ἡ δαχτυλήθρα εἶπε
στὴ βελόνα νὰ τρυπήσῃ τὸ χέρι τῆς Ρόδως.

Ἡ Ρόδω τινάχτηκε ἔξαφνα κι ἔτριψε τὸ χέρι
ποὺ τῆς τρύπησε τάχα ἡ βελόνα.

« Τί ζωηρὸ ὄνειρο ! » εἶπε « Τὰ χέρια μου δὲ
δούλεψαν, μὰ τὸ μυαλό μου τὴν ἔφτιασε ὁμορφα τὴν
ἱστορία ».

ΤΕΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α'. ΑΡΧΑΙΑ ΕΠΟΧΗ

1. Στο μεγάλο δρόμο της Πέλλας.....	Σελ.	3
2. Ἡ εἰκόνα τοῦ Ἀλεξάνδρου.....	»	4
3. Ὁ Πρῶτος λείει τὴν ἱστορία του.....	»	7
4. Τὰ παιδικὰ μου χρόνια.....	»	12
5. Πηγαίνω στὴν Ἀθήνα.....	»	13
6. Ἡ σπιτονοικοκυρά μου.....	»	16
7. Μὲ παρουσιάζουν στὸ δάσκαλό μου τὸ Λύση.....	»	17
8. Πηγαίνω στὸ σχολεῖο.....	»	18
9. Ἡ πρώτη μου ἀταξία.....	»	20
10. Ἡ τιμωρία.....	»	23
11. Τὸ πρῶτο μου βραδεῖο.....	»	24
12. Ὁ πρῶτος μου φίλος.....	»	27
13. Ἡ Γλυκέρα μὲ μαθαίνει νὰ φορῶ τὸ χιτῶνα σὰν Ἀθη- ναῖος.....	»	29
14. Γνωρίζω γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἀγαπημένο Μελάνιο τῆς Γλυκέρας.....	»	32
15. Στὴν παλαίστρα.....	»	36
16. Παρουσιάζομαι στὸν Ἑρμογέννη.....	»	38
17. Παλεύω μὲ τὸ Θεαγέννη.....	»	39
18. Πήδημα καὶ δισκοβολία.....	»	41
19. Ὁ Ἀκοντισμὸς.....	»	43
20. Παλεύω μὲ τὸν Εὐφορίωνα.....	»	44
21. Γυρίζω στὸ σπίτι γιὰ τὰ γλυκά.....	»	45
22. Στὸ στάδιο.....	»	47
23. Τ' Ἀνθεστήρια.....	»	49
24. Πηγαίνω στὸ σπίτι τοῦ Εὐφορίωνα.....	»	51
25. Χωριζόμαστε σὲ κόμματα.....	»	57
26. Ὁ Ποσειδῶνας γίνεται ἄφηνιος.....	»	58
27. Μιὰ ἐκδρομὴ μὲ τὴ Γλυκέρα.....	»	60
28. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκδρομῆς.....	»	62

29. Κάτι πού δὲν τὸ περίμενα.....	σελ. 63
30. Τὰ μεγάλα Παναθήναια.....	» 64
31. Στὸ χωριό μου.....	» 70
32. Ἡ ζωὴ μας στὴν ἐξοχή.....	» 72
33. Νὰ καὶ ὁ Μενεκράτης.....	» 73
34. Ὁ τρόπος.....	» 75
35. Ὁ πατέρας μου διώχνει τὸ Μενεκράτη.....	» 76
36. Οἱ τελευταῖες ἡμέρες τῶν διακοπῶν.....	» 81
37. Βρίσκω τὸν Ποσειδῶνα στὸ σάκο μου.....	» 82
38. Ἕνα ξαφνικό.....	» 83
39. Παρὰ λίγο νὰ πνίξω τὸ Λυκίδα.....	» 85
40. Λίγο ἔλειψε νὰ χάσωμε τὸ Μενεκράτη.....	» 87
41. Ὁ θρίαμβος.....	» 89
42. Δίνω τὸν ὄρκο τοῦ ἐφήβου.....	» 91
43. Στὴν Ὀλυμπία.....	» 93
44. Νικοῦμε καὶ οἱ τρεῖς μας.....	» 94
45. Χάνομε τὸ φίλο μας.....	» 98
46. Ὁ Πρόας τελειώνει τὴν ἱστορία του.....	» 100
47. Ὁ Πρόας καὶ ὁ Θεαγένης ἐλεύθεροι.....	» 102

Β'. ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

1. Ραζακὶ σταφύλι.....	» 104
2. Τὸ Ἑλληνικὸ χῶμα.....	» 108
3. Τὸ μνήμα τῆς μάνας.....	» 109
4. Στὴν Κατερινιό μου, πού εἶναι στὴν κυρα-Σμαράγδα..	» 117
5. Ὁ κότσυφας.....	» 119
6. Τὸ τέλος ἐνὸς καραβιοῦ.....	» 125
7. Ἡ ὄσπρη πεταλούδα.....	» 129
8. Κρίμα νὰ χαθῇ ἡ μαυρομάτα.....	» 134
9. Ὁ ἀμπελουργός.....	» 137
10. Ὁ παππούς.....	» 143
11. Αὐτὸ δὲ μοῦ τὸ εἶπε κανεὶς.....	» 147
12. Θαλασσινὸ τραγούδι.....	» 152
13. Ὁ Μάνθος.....	» 153
14. Τὸ χωριό μας.....	» 160
15. Ἡ σουπιὰ.....	» 161

16. Είδες ἄσπρο κόρακα.....	σελ. 166
17. Ἡ ἀνοιξη.....	» 171
18. Ὁ κήπος τὴν ἀνοιξη.....	» 171
19. Τὸ μετὰξι.....	» 174
20. Ἀς ἀφήσωμεν τοὺς γέροντες.....	» 180
21. Μία δίκη.....	» 186
22. Τὸ ναυτόπουλο.....	» 190
23. Ὁ κὸρ βοριάς.....	» 194
24. Ἡ σουσουράδα.....	» 196
25. Τὸ τελευταῖο λείψανο.....	» 200
26. Ὁ μπαρμπς-Γιώργης.....	» 206
27. Ἡ ἱστορία τῆς δαχτυλίδας.....	» 211

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΔΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1925—1926

1. ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟ ΤΕΤΧΟΣ Α' 'Ο "Ήλιος τοῦ Κράτους
2. ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟ " Β' 'Επ. Παπαμιχαήλ
3. ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟ " Β' Δ. 'Ανδρεάδης (Πουλιὰ καὶ Παιδιά)
4. Η ΑΥΓΗ 'Αναγνωστικὸν Β' τάξ. Παπαμιχαήλ—Βουτυρὰ
5. ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ " Β' " Κλεάνθους—Παπαμαύρου
6. Ο ΗΛΙΟΣ " Γ' " Παπαμιχαήλ—Βουτυρὰ
7. ΟΔΥΣΣΕΙΑ " Γ' " Δημοσθ. 'Ανδρεάδης
8. Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ " Δ' " Καρκαβίτσα—Παπαμιχαήλ
9. Ο ΦΑΡΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ Δ' " Δημ. 'Ανδρεάδης Π. Π. παχριστοδούλου
10. ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ Ε' " Σακελλαροπούλου—Κυριακού—Ρουσοπούλου
11. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ Γ' τάξ. Ε. Παπαμιχαήλ
12. " " Δ' " " "
13. " " Γ' καὶ Δ' " "

0020561596

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Ψηφισμα του Νοτίου του Νοτίου του Εκπαιδευτικής Πολιτικής

